

अगममहापण्डित
महास्थविर महाशी सयादोयागु
महास्मृतिप्रस्थान सूत्र
पालि शब्दार्थ व अभिप्राय

भाय् ह्यूम्हः
भिक्षु ज्ञानपूर्णिक (धम्माचरिय)
अगममहापण्डित, अगममहासद्धम्मजोतिकधज

अगमहापण्डित
महास्थविर महाशी सयादोयागु

महास्मृतिप्रस्थान सूत्र

पालि शब्दार्थ व अभिप्राय

भाय् ह्यूम्हः
भिक्षु ज्ञानपूर्णिक (धम्माचरिय)
अगमहापण्डित, अगमहासद्धम्मजोतिकधज

पिकाक :

हेरादेवी शाक्य

काय्/भौपिं :

सुशील शाक्य/उजला शाक्य

सुरज शाक्य/जुलिया सु

मृत्यायपिं :

रजनी बज्जाचार्य, रश्मिला बज्जाचार्य

छयपिं :

अभिषेक, विलासा, विरज, सुदत्त, श्रृष्टि, सुमित, राहुल

न्हापांगु सफू - वि.सं. २०४६ (१००० द्वःछि)

निक्वःगु सफू - १००० (द्वःछि)

बु.सं. २५५९

ने.सं. ११३५

वि.सं. २०७२

ई.सं २०१५

थाक् :

आईडियल प्रिन्टिङ्ग प्रेस

ग्वाको, ललितपुर, फोन: २१२०२३५, ५००७५६३

निर्माण कामना

स्व. पद्मराज शाक्य

जन्म मिति : २००१ साल बैशाख शुक्ल एकादशी

दिवंगत मिति : २०४५ साल मंसीर १९ गते

निगू शब्द

“महासतिपट्टान सुत्त” “महास्मृतिप्रस्थान सूत्र” मूल पालि, पालिया नेपाल भाषाय् शब्दार्थ, अले गुगु शब्दया दुनेया अर्थ तछ्याइगु अभिप्राय दुगु थुगु सफूया थःगु हे न्हापांगु थाय् दु । ‘सतिपट्टान’ थें जाःगु विषयय् थथे मूल पालि, शब्दार्थ व अभिप्राय दुगु सफू पिहाँ वइगु निर्वाण यःपिनि निति तःधंगु प्रीतिया विषय खः ।

थुगु सफूया शब्दार्थ भाषा सःपिनिगु च्वसाया शब्दार्थ अथवा शब्दकोषया शब्दार्थ जक मखु । विषय वस्तुस थःत थुना तये धुंगु अनुभूति दुगु विपस्सना साधनाया व्यक्तित्व चायेका तःगु शब्दार्थ थुकी दु, लिसें विषय लिसें स्वापू दुगु पालि वाङ्मयया गहन अध्ययन भूचाःगु शब्दार्थ दु । दसुया निति “मे” या “मे मया आनन्देन” धयागु थुइकेत संगायनाया ऐतिहासिक अन्तरकथा कनाच्चंगु, भगवाया शब्दार्थ भाग्यवान्म्ह तथागत क्यनातःगुलिं ‘भगवा’या शब्दार्थ ‘भगवान बुद्ध’ हे जक मचाः धका विचाः यायेत कुला बी । ‘सम्पजानकारी’ शब्दार्थ-अभिप्राय चकंकाच्चंगु सम्पजान सम्पजञ्जया टीका व्याख्या छबः छबः ब्वला वनाच्चंगु भन भन सार परमार्थय् दुचायेकाच्चंगु दु । अले स्थूल उपमां शूक्ष्म उपमेय इंगित जू । “सत्तान” या शब्दार्थय् बुद्ध, प्रत्येक बुद्ध, भावी आर्यश्रावक सम्पूर्ण सत्त्व समूहपिनि धयागु अर्थ, “भिक्षु”या शब्दार्थय् बुद्धशासनय् च्वम्ह भिक्षु वा थुगु बुद्धशासनय् उद्योग यानाच्चम्ह व्यक्ति धयागु अर्थ, ‘लोके’या शब्दार्थ दिपाः मदयेक उत्पत्ति विनाश जुयाच्चनीगु उपादानस्कन्ध धयागु न्यागु उपादानस्कन्ध संस्कारलोकय् धयागु अर्थ, ‘अत्थि कायोति’या शब्दार्थ वनेगु आदि रूपसमूह मात्र दु धयागु अर्थ, व्यसनेनया शब्दार्थ थःथिति धन सम्पत्ति विनाश जुइगु लिसें रोग सास्ति याइगु शील भङ्ग जुइगु व दृष्टि द्वनीगु धयागु अर्थ नवानाच्चंगु दु, शब्दार्थय् छगू शब्दया अर्थ जक मखु भाव तछ्यायेगु न शब्दार्थय् हे जुयाच्चंगु दु । अथे न अनुत्तरधर्मया अर्थ छ्यायेगु ज्या अःपु मजू । भाषा नीन्यासःद मयाक न्हापा लाये धुंकूगु अभिधारणायात, उकिसं राग, द्वेष व मोहया बःबः प्रभावं त्यलातःगु भी ल्यूनेलाःगु स्थिति याना भन हे मुक्त पुरुषपिनि मुक्तिया भाषा भीसं थूसां मथुया हे च्वंगु जुयाच्चनी । भाषाया मिखां शब्दार्थ खंके न थाकूया च्वनी । ‘अनत्त’ धम्मय् शब्दानुवाद अःपु मजू ।

(घ)

अज्झत्तया शब्दार्थ आध्यात्मिक सन्तानय् जुयाच्चगुलिं बौद्धदर्शनया भाव रस केच्याये थाकू । पालि भाषाया शब्द संस्कृतकरण यायेबले तःसकं हे विचाः यायेमाः । छायाधाःसा संस्कृत शब्दय् वैदिक वा कर्मकाण्ड जाःगु वर्णवाद छिनातःगु संस्कार जिनाच्चंगु रंग वा रस दइ, गन कि पालि भाषाय् थःगु हे अनिच्च दुक्ख अनत्त संस्कारं दुग्गःगु रंग वा रस दइ । शायद थ्व हे कारणय् अनुवादकं गुलिखे प्रचलित संस्कृत शब्दार्थ वांछ्वया पालि शब्द हे शब्दार्थय् छ्यलातःगु जुइ, गथे उद्धच्च कुक्कुच्च विचिकिच्छा शब्द ।

थुगु 'महास्मृतिप्रस्थान सूत्र' सफूया विशेषता 'अभिप्राय' धयागु अंश खः । थुकी आचार्यपिनिगु विचाः न्ह्यथनातःगु दु । भाषाया ब्युत्पत्ति कथंया अर्थ तछ्यानातःगु दु । माःथाय् व्याकरण्या विश्लेषण न अर्थ स्पष्ट यानातःगु दु । अले बाखँया उपमां विषयवस्तु बाँलाका तयेगुलिस थुइके अःपुका ब्यूगु दु । नमूनाया निति पटाचाराया परिदेव शान्त जूगु स्रोतापत्ति निसै अनागामी तक स्वाःगु वर्णन, तिष्य स्थविरं तुति तोथुला जूगु तीब्र वेदना लुमका शील, परिशुद्धया प्रत्यवेक्षणां प्रीति प्रमोद्य उत्पन्न जूगु व वेदना प्वला लिकया अरहत्त्वफल्य् थंका वेदना निरोध व शान्त जूगु, नवक भिक्षु धुं साला यंकल न समाधि स्यनी धका वेदना सहयाःगु प्रसंग न्ह्यथने फु । आश्वास प्रश्वास क्रमया अभिप्रायय् भौया उपमा उपमेय अभिव्यक्ति खँ थुइकेत तिबः जू वनाच्चन धाःसा वनाच्चना धका सीकेगु यायेत चित्तलिसै संशरण जुयाच्चनीगु रुपयात उत्पन्न जुक्क पतिकं दुचायेका सियाच्चनेमाः, त न तं चायेकाच्चनेगु जागरुकता दयेमाः, मखुसा वनाबले वनाच्चना धका धायेगुया छु अर्थ दु धयाथे मती भ्रम जुइगु खँयात 'अभियाय' अंश बाँलाक ध्वाथुइका बियातःगु दु । वंहम् सु धयागु न्ह्यसलं जि' धका आत्मवाद थना बी । उकिं क्षण क्षणया स्वभावधर्म चायेका वंहम् सुं मखु, वने सःम्ह वंम्ह जि धयाम्ह सत्त्व मदु धका, वने मास्ते वःगु चित्त व कसे जुइगु टम्म च्वनीगु ध्वातु घ्वाइगु सनीगु रुपसमूह मात्रया अभिधारणाय् विपस्सना जुइमाःगु खँ प्यम्ह द्वहंया उपमा व फसं कापःया पर्दा न्ह्याइगु दुंगादिया उपमा बिया गहन खँ अःपुक थुइके बीगु कुतः अभिप्राय यानाच्चंगु दु । गौचर सम्पज्जया खँ थी थी कथं न्ह्यथना भिक्षुपिनिगु उपमा विशेषतः महाफुस्सदेव स्थविर, महानाग स्थविर व कलम्बघाटया ५० म्ह भिक्षुपिनिगु दृष्टान्त नुगलय् ग्वलीगु जुयाच्चन ।

खँ थुइकेत उपमा तःधंगु ग्वाहालि जू । चश्मां, आइग्लासं वा माइक्रोस्कोपं संसारया भौतिक वस्तुया शूक्ष्म रूप खंका बी । वथें वीर्य, स्मृति, समाधि व प्रज्ञां रूपकाय शरीरयात भन भन शूक्ष्मरूपं खंके फइ धयागु उपमा थौया मनूतयत पाय्छि जू । गोघातकं लापाँय जक खनीथें सत्त्वया निर्जीव धातुस्वभाव भाविता यायेगु उपमा स्थूल जुया नं विभित्स जू । शरीरया स्वभाव आपो, तेजो, वायो व पृथिवीधातुया विश्लेषण अभिप्राय सरल जूथें स्पष्ट जू । अथे जुया नं बौद्धिक क्षमताया स्तर थहाँवये मगाःनिपि नेपाःमि नेपाल भाषा भाषी पाठकपिनि निति पादटिप्पणी धयागु हे छ्यले मसःपि उपासक उपासिका पाठकपिनि निति मूलपालि शब्दार्थ अले शब्दार्थया दुखं तछ्याइगु अभिप्राय नाप नापं पिहाँ वयाच्चंगु बनेबले छुं अलमल जुलं आश्चर्यया विषय जुइ मखु । गुगु सफूया पौल्याः बिया तःगु ला भन हे अनुवाद साहित्यय् अलमल हे जक खत । रूप उत्पत्तिया कारण समुदयधर्म न्यागुली कर्म लिसें नये माःगु आहार दयाच्चनीगु धाःगुली थ्व आहार धयागु जा कैथें जाःगु आहार मखु धका थुइके थाकुइ यः । 'क्वाःगु ख्वाउँगु धातुया कारण क्वाःगु रूप ख्वाउँगु रूप उत्पन्न जुयावयाच्चंगु खः धका अविद्या तृष्णा आदि मन्त धाःसा थुजागु रूपत उत्पन्न जुइ फइ मखु धका रूपया उत्पत्ति कारणधर्म व विनाशया कारणधर्मयात नं पारमी ज्ञान अनुसार विचाः याना खंके फइगु जुयाच्चन । थें जाःगु अभिव्यक्तिया + चिन्हं छु क्यनाच्चन 'पारमी ज्ञान' धयागुली 'पारमी' या तात्पर्य गुकथं दुग्यलेमाः चायेके थाकुलं छुं आश्चर्य मदु । सच्चदस्सनया अनुभूति न्हयब्वयेत स्वयं शब्द हे आखः मसःन्हथें जुये यः । तदङ्गनिरोध तदङ्गनिब्बानया प्रसंगय् 'दुःखया शान्ति' व 'शान्त' अर्थ हे ताल । परिज्ञाकृत्य, प्रहाणकृत्य, साक्षात्क्रियाकृत्य, भावनाकृत्य सिद्ध जुइगु पद्धति योगी सत्ययात छकोलं विपश्यनाय् थत यंकेगु व न प्रतिन्यूनातिन्यूनतम् पलया दुने थत यंकेगु धयागु साधनां साध्यत्वं च्वथ्यंका जक जुइ फइगु खँय् वाङ्मयाभिव्यक्ति हे पंगु जुइगु विषय ला धयाथें मती व ।

भौतिक विकासं नीन्यासःदँ न्हापायागु संसारया न्ह्योने थौया संसार गुलिखे स्वतुमतुस्वःगु व गुजिगुजिनीगु अफ भयातुसे च्वंगु जुइ धुकल । थुखे गुलिखे उपमायागु सशक्तता नं बमलाये धुकल । विद्युत प्रकाशं औसिया चायागु ख्युं व तिमिलाया जःयात भी नुगलं चायेके मफयेका बी धुकल । उकिं थुगु आयामं विचाः याना धायेबले प्रतिकूल मनसिकार पर्वया 'पठमपब्ब' निसें नवमपब्ब तकया वर्णन भी जीवनया अनुभूतिं तापानाव वंगु जुयाच्चंगु दु ।

शमशानय् वांछ्वया तःगु मनूया सीम्ह कोख इमां गिद्ध आदि सातुसाला नया च्वनीगु, नवःगु, ध्वग्गिगु आदि भीत स्वये खने मदया वने धुकल । धो चितुवा नया च्वनीगु ला खनीगु हे मखुत । क्वैय् दना च्वनीगु नं भीसं मखं बिजुली मनू उना छ्वइबले भन थुजागु उपमा ला थुइकेत नं थाकुइ ।

कायानुपस्सना सिबे वेदनानुपस्सना थुइके चायेके थाकु । अदुक्ख-मसुख वेदना भन शब्दानुभूति पिनेया खँ खः । चित्तानुपस्सना समाधि साधना क्रम जक चायेका च्वने फइ । न्यागू उपादानस्कन्ध धर्म सत्त्वया स्वभावधर्म भाविता यायेगु सिद्धान्ततः अनात्म जूसां अभ्यास-संस्कारं अत्त जि वया वया च्वनेयःगु कथं धाःसा धम्मानुपस्सना भन हे स्वीकार याये थाकु । अथे नं नीवरण, स्कन्ध, आयतन, बोध्यङ्ग, दुःखसत्य, समुदयसत्य, निरोधसत्य व मार्गसत्यया शब्दार्थ विशेषतः अभिप्रायं थुगु थुइके थाकूगु खँ बराबर शान्त चित्तं ब्वनेबलय् थूथें जुइ, थुया थुया वइ, थुइ-थु हे थुइ ।

सफूया अन्तय् सासः दुहाँ पिहाँ जुइगुली बिचाः याना स्मृति तया जक मखु प्वाः फुले जुइगु खँ विभिन्न बुद्धवचन व टीकाया सदाशयं स्पष्ट विवेचना वा स्पष्टिकरण दु ।

जन-जीवन हे बौद्ध-संस्कार न्हयाका तःगु, बोलि, भाषा, साहित्य व वाङ् मयय् दुने दुस्यः हे बौद्धत्व दुगु बर्माया पाठकपिनि नितिं थुजागु सफू ब्वने यःगु, थूगु व प्रसिद्धगु जुइ । नेपाः - गन धर्मया आस्था व संस्कार हे हिले व भिके मानि - या स्वीस्वकोटी देव देवीया दासत्वं क्वत्यलातःगु धर्म संस्कारय् शाक्यमुनि बुद्ध देशना याना बिज्याःगु धम्मया थुगु 'महासतिपट्टान' सच्चधम्मया लूनिभाः खः । रूढी व धर्मया यथास्थितिया मोह न्हयःसु तंका मिखा गिलिगिगि याना ब्वंसा थुगु सफुतिं बुद्धया 'धम्म' थुइकेत तःधंगु ग्वाहालि जुइ । बुलुं बुलुं अभ बारबार शान्त चित्तं ब्वनेगु थुगु सफूया विषयवस्तु खः । थुजागु सफू नेपाल भाषाय् पिहाँ वइगु तःधंगु प्रीतिया विषय खः । अले थुजागु सफू पिकायेत ग्वाहालि जूगु श्रद्धाय् साधुवाद बीगु नं पुण्य खः ।

नगर मण्डप श्री कीर्ति विहार

-भिक्षु सुदर्शन

अमलसि बजार, कीर्तिपुर,

ये ।

यल पञ्चदान, १९०६

लिसा

‘महास्मृतिप्रस्थान सूत्र’ बुद्धभाषित आपालं सूत्रत मध्यय् अतिकं महत्वपूर्णगु थःगु हे मू व पहः दुगु सूत्र रत्न खः । निर्वाण गमनार्थ आकाक्षीपिनि निति उद्योग व अभ्यासया सम्पूर्ण विधि सरल भाषं तर दुग्ययेक निर्देशित यानातःगु २१-गू विधि पर्व परिपूर्णगु गद्य शैलीया थ्व वेय्याकरण सूत्र जुल । थौया अद्यापि सु न विपश्यना भावना निर्देशक आचार्यपिसं थुपि फुक विधियात अंगीकृत याये फूगु मखुनि । थुकी च्वंगु २१-गू विधित मध्यय् गुलिसिन निगू विधि गुलिसिन स्वंगू प्यंगू विधि अले गुलिसिन खुगू तक विधियात थः नालाः विपश्यना भावनाया निर्देशन बीगु यानाच्चंगु प्रायः याना खने दयाच्चंगु जुल ।

स्मृतिप्रस्थान सतिपट्टान पालि शब्दया संस्कृत रूपान्तरण खः । थुगु पालि शब्दयागु अर्थ थुइकेत थन पालि दुथे भति वर्णन यायेगु मति तया । सतिपट्टान शब्द सामूहिक शब्द खः । सति + पट्टान निगू शब्दया पुचः खः । सति = लुमकेगु, चायेकेगु, स्मरण यायेगु, स्मृति तयेगु + पट्टान-लय् नं प + ठान धका छुटे याना ठान - यात नं हाकनं ठा + यु धका छुटे जुइकेगु खः । सामान्य कथं पट्टान-यात विग्रह यात धाःसा (पतिट्टाति अस्मिन्ति पट्टानं) धका धाये ज्यू । अनलि हान ‘प’ शब्दयागु विशिष्ट अर्थ व्यक्त याये निति पट्टातीति पट्टानं; उपट्टाति ओक्कन्तिवा पक्खन्दित्वा पत्थरित्वा पवत्ततीति अत्थो-ट्ट ।

पट्टातीति एत्थ पसद्दो भूसट्ठविसिट्ठं पक्खन्दनं दीपेतीति ओक्कन्तिवा पक्खन्दित्वा पत्थरित्वा पवत्ततीति अत्थोति आह धयागु अर्थकथा व टीकाया वर्णन कथं प शब्दयागु विशिष्ट अर्थयात नं व्यक्त जुइकेगु रूपं तीव्र रूपं-क्वातुसे च्वकं दृढता पूर्वक - (आरम्भणय)लिकसं थ्यंका - दुबे जुया - दुचायेक वना - (भम्मे यायेथे च्वक) दुब्बो वना - फिजे जुया, फइले जुया न्यकनं चक्कना-च्वने सःगु उत्पन्न जुइसःगु धयागु अर्थ दुगु जुल । उकीयात नं भति वर्णन याना ‘सति’ शब्द लिसे जोडे यायेगु कुतः जुल धाःसा निम्नः कथं वर्णन याये थाय् दुगु जुल ।

(ज)

चत्तारो सतिपट्टाना भाविता बहुलीकता सत्त सम्बोज्झङ्गे परिपूरेन्तीति आदीसु सतियेव "सतिपट्टानन्ति वुच्चति - धयागु वर्णन कथं काय, वेदना, चित्त व धर्म धयागु प्यंगू स्मृतिप्रस्थानयात भाविता यात बहुलीकृत यात धाःसा न्हेगू सम्बोध्यंगयात पूर्ण जुइकीगु जुयाच्चन धयागु आदि क्षेत्रय् सति (स्मृति) यात हे "सतिपट्टान" धका धयातःगु जुल ।"

तस्सत्थो-पट्टातीति पट्टानं, उपट्टाति ओक्कन्दित्वा (ओकन्तित्वा ?) पक्खन्दित्वा पत्थरित्वा पवत्ततीति अत्थो । सतियेव सतिपट्टानं ।

"उकीयागु अर्थ गथे धाःसा-लिक्कसं च्वनीगु जुया पट्टान धाइ । लिक्कसं च्वनीगु धयागु नं दुचायेक वना-दुब्बां वना- न्यकनं फइले जुया चक्कना वना उत्पन्न जुइगुयात धाइगु जुल । सति-यात हे सतिपट्टान धाइ ।" थ्व जुल न्हापांगु विधि कथंयागु अर्थ ।

मेकथंयागु विधि गुकथं लय् धाःबले-

अथवा सरणट्ठेन सति; उपट्टानट्ठेन पट्टानं; इति सति च सा पट्टानञ्चाति पि सतिपट्टानं । इदमिधामिप्येतं - इ ।

"अथवा लुमकेगु, चायेकेगु, स्मरण यायेगु, स्मृति तयेगु अर्थय् सति खः; लिक्कसं च्वना उत्पन्न जुइगु जुया पट्टान धाइ । थुकथं व सति नं खः उपस्थान नं खःगु जुया सतिपट्टान जुल । थुगु निगूगु अर्थोभिव्यति हे थन अभिप्रेत जुल ।" अर्थकथा ।

थुपि सम्पूर्ण वर्णनयात सारांश कथं कया अर्थ छ्याना यंकल धाःसा निम्नः कथं अर्थ छ्याये ज्यूगु जुल । तीब्र रूप-क्वातुसे च्वकं दृढतापूर्वक-(काय, वेदना, चित्त व धर्म धयागु प्यंगू आरम्मण मध्यय् पूर्ण वर्तमानय् लुया वयाच्चंगु आरम्मण छगू छगुली) लिक्कसं थ्यंका-दुचायेका- (भन्टे यायेथे) दुब्बां वना - न्यकनं फइले जुया चक्कना - उत्पन्न जुयाच्चने सःगु सति (स्मृति) धर्म । तीब्र रूप-क्वातुसे दृढता पूर्वक-(आरम्मणय्) लिक्कसं थ्यंका-दुचायेका दुब्बां वना- न्यकनं फइले जुया चक्कना च्वनीगु धयागु सति (लुमकेगु, चायेकेगु, स्मरण यायेगु, भाविता यायेगु) धर्म । दी-इ-२-३४४; म-१-२४३; अभि-२-२४०।

(थुगु सफुती गुलि नं पौल्याःत उल्लेख जुयाच्चंगु दु, व छट्ठसंगायन सफू कथंयागु पौल्याःत जक खः धका भाःपी माःगु जुल ।)

उपरोक्त खँयात हे बांलाक व्याख्या याना यंकल धाःसा अति हे व्यापक रूप वर्णन याये ज्यूगु जुल । थन ला खालि भाव मात्र जक उल्लेख याना क्यनागु जुल । थुगु हे अर्थ अनुरूप साधक साधिका योगीपिसं साधना याना यंक फत धाःसा सूत्रया प्रारम्भय् तथागतं गुगु न्हेंगू सुपरिणाम न्हयवः हे उद्घोषण याना बिज्याःगु खः; उकीयात प्रत्येक साधक साधिका योगीपिसं थःथःगु पारमी संस्कार अनुरूप प्रत्यक्ष अनुभव याये दइगु जुल धका सुनिश्चित रूप धाये फूगु जुयाचन ।

थुगु सफूया भाय् हिलेगु ज्या न्यादँ खुदँ न्हयवः हे मोटामोटी कथं पूवना च्वने धुकूगु जुल । तर सफूया आकार साधारण मखुगुलिं सामान्य श्रद्धा व ग्वाहालिं जक पिथने फइगु मखयाच्वंगु जुल । थ्वथें जाःगु छगू छगू सफू पिथनेत भतिचा ग्वाहालिं मगाःगु जुयाचन । थुगु ज्याय् आपालसिगु चोट पटक व लांछना फया नं थःगु मनयात धैर्य याना दृढता तया शुद्ध बुद्धशासनिक प्रचार व प्रसार कार्यया लागि थःपि दुघाः जुइका च्वने मातले नं लिचिले मखु; हतोत्साही जुइ मखु; यानागु, याये माःगु ज्या पू हे वंके धयागु दृढता व पराक्रम न्हयब्या धया यंकूलिसे न्हापां खेसा रूपय् च्वयेगु अनं उकीयात दोहरे त्योहरे याना मूल बर्मेली सफू लिसे मिले याना ब्वनेगु संशोधन यायेगु ज्या सिधयेका हानं छको प्रेसय् छ्वये जीक साफि यायेगु आदि समपूर्ण धयाथें ज्याया अभिभार व दाता समेत चूलाका बीगु धर्मया ज्याय् संलग्न जुया पुफ् ब्वना बीगुली तक नं ल्हा तया ज्या सिद्ध याना ब्यूगु बारय् केहे मयजु अनागारिका उत्पलवर्णाप्रति न्हयाक्व आभार व साधुवाद ब्यक्त याःसा गाइ मताः ।

अथे हे पाण्डुलिपि कापी ब्वना स्वये धुका जीवमान कालय् हे थुगु सफू भन्ते, जिं हे पिकाये धका हौसला व पूर्ण आश्वासन बिया बिज्याःन्ह विश्व शान्ति दायक समितिया क्रियाशील दुस्यो व दुजः अध्यक्ष जुयाच्वना बिज्याःन्ह श्री पद्मराज शाक्य (बौद्ध) सफू पिथनेत माःगु आर्थिक सहयोगया अभिभार कया बिज्याःगु कथं सफू प्रेसय् वनेगु ज्याभ्वः छु जक छु छुइ लात आकस्मिक मोटर दुर्घटनाय् लाना वस्पोलं थुगु सफू पिदंगु हे स्वये मलाक स्वये मखंक थःगु जीवन अन्त याना बिज्यात । वस्पोलयागु निधनं विश्व शान्ति विहारयात जक मखु आपालं आपालं विहारयात मलखं कयेथें जाःगु वज्रपात जूवंगु जुल । वस्पोलयाकेथें जाःगु श्रद्धा, दूरदर्शिता, कोमल स्वभाव, सहनशीलता, कर्तव्य परायणता, सहज सरल प्रवृत्ति, उपासकत्व गुण, निष्पक्षपात स्वभाव, व्यवहार

कुशलता, कार्य क्षमता, क्रियाशिलता आदि आदि गुणत मेमेपिके न दया तथागत शासन प्रतियागु निस्वार्थ पूर्ण दृढ आस्था व विश्वास दया ब्यूगु जूसा शुद्ध रूप नेपाःयागु थेरवाद शासन प्रचार प्रसार, प्रतिष्ठा व सुदृढिकरणय् आपालं प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष ग्वाहाली जूवने फइगु जुल । तर छु याये — थुपि फुकं खेत स्वप्नय् म्हंका आकाशय् छै दनेगु कल्पना यायेथे जक जुयाच्चंगु जुल । तःधंगु दुःखया खै धायेमाल ।

वसपोल पद्मराज शाक्य जीवित अवस्थाय् थुगु सफू पिथने निति गुगु दृढ आश्वासन बिया बिज्याःगु खः; वस्पोल थ्व संसार तोता बिज्याःसां वस्पोलया मौं, दाजुपि, भोतपि जहान परिवार सकलसिनं वस्पोलयागु आकांक्षा व अभिलाषायात सिति मछ्वःसे वस्पोलया हे पुण्यस्मृतिस वस्पोलयागु हे सुगति स्वर्ग निर्वाण कामना यासे थुगु सफू पिथनेगु हानं न्हूगु आश्वासन लिसे पूर्ण ग्वाहाली बिया बिज्याःगु जूया निति थुगु सफू ब्मिपिनि न्ह्योने ब्वये हये दुगु जुल । उकिं वस्पोल सहित वस्पोलया जीवित सम्पूर्ण परिवार प्रति असीमित अप्रमेय्य रूप हे आभार, सुभाय् व साधुवाद देछाया च्वनागु जुल । थुगु पुण्यया प्रभावं वस्पोलयात व जीवित सम्पूर्ण परिवारपिन्त याकनं शान्तपद निर्वाण लायेमाः ।

थथे हे तथागत शासनया लागि वस्पोलपिसं पुर्खा पुर्खा निसे याना बिज्यानाच्चंगु कुशलकर्म भविष्य न दिपाः मदयेक छगू सन्ततिया रूपय् न्ह्याकावं यका बिज्यानाच्चनी धयागु आशा न व्यक्त यानाच्चनागु जुल ।

थुगु सफूयागु महत्व वृद्धि याना बीत अतिकं लिमलाःगु अवस्थाय् यानागु आग्रहयात समेत छसः नाही नास्ति मयाःसे तुरन्त स्वीकार याना ग्यसुलाःगु भूमिका (निगू शब्द) च्वयाबिज्याना लुँयागु अंगुति हीरा फ्वः थुनेगुथे जाःगु ज्या याना बियाबिज्याःगुली सहोदर आयुष्मान सुदर्शनप्रति अतिकं सौमनस्य व्यक्त यासे साधुवाद बियाच्चनागु जुल ।

अनंलि थूगु सफू पिथनेत प्रेस लिसे सम्पर्क तया बिया आश्वस्त जुइका ब्यूगुली श्री इन्द्र नारायण मानन्धरजुयात, पिकाकः पाखे संस्मरण निति संकलन याना बियाबिज्याःगुली त्रिशूली, सुगतपुर विहारया कर्मठ कार्यकर्ता समाजसेवी श्री धर्मरत्न शाक्य (ताःजाः फः) यात, प्रुफ ब्वनेगुली सहयोगी जूम्ह भिंचा प्रकाश बज्राचार्ययात अले लक्ष्मी छापाखानाया मू-नायः जुया दीम्ह श्री साहु सत्य नारायण चित्रकारजुयात व थाकू मचाःसे धुवां धु प्रुफ् ब्यू वया अस्यः

मचाःसे न्हिला न्हिला पिया पिया तकं ग्वाहाली याना सहभागी जूमह भाइ दिलिप कुमार लिसें सकल लक्ष्मी छापाखाना परिवारयात नं दुनुगलं निसेंया आभार, सुभाय् व साधुवाद दे मछाःसें च्वने मफूगु जुल । श्री चित्रकारजुयागु प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष सहयोगं जिगु नुगःयात वय्क लिसे गाक्कं हे लिक्क लाका ब्यूगु दु । थ्व छगू पुलांगु संस्कार ल्यनाच्चंगु सम्बन्धया चिं जकं जुल ला नं धाये मफु । धात्थे धाये माल धाःसा थुगु सफू पिदनेत वय्कयागु सराहनीय सहयोग असीमित रूपं हे दयाच्चंगु जुल ।

अन्तसः सम्पूर्ण सहयोगीपिन्त लिसें पिकाक परिवार सम्पूर्णयात हानं छको सधन्यवाद साधुवाद व्यक्त यानाच्वना । थुगु सफू ल्हाती लाका थुगु सफूयागु अध्ययन, चिन्तन मनन उद्योग व अभ्यासं थःथःपिनिगु जीवनयात सफल व सुधार याना ब्बिमिपिसं यंके फया वन धाःसा गुगु अथक परिश्रम थुकी तूगु खः, व सारय् लाःगु जुइ । उगु सारय् लाकेत ब्बिमिपिसं थुगु सफूयात सामान्य सफू धका जक भाःमप्युसे अमूल्यधर्म ग्रन्थरत्नया रूपय् थःनाला काये फयेमाः । थुकीयागु सही सदुपयोग याना बिज्याये व दी फयेमाः । थःथःपिनिगु जीवनयात सन्तुलित समताय् तये फयेका अमृतपद परम शान्ति समेतं लाभ याना वने फूपि जुइमाः धका मैत्री व करुणायुक्त प्रार्थना न्हयचिकुसे थःगु लिसा थनं तुं काये गाकाच्वनागु जुल । (वि.सं. २०४६/४/३०)

निगूगु संस्करणया बारे :

मदुम्ह पद्मराज शाक्यया पुण्य स्मृतिइ पिकयातःगु थुगु सफू परियति ब्बःमि, विश्वविद्यालयया ब्बःमि नापं ध्यान अभ्यास यानाच्चपि योगी व्यक्तिपिन्त स्मृतिप्रस्थान ध्यान भावनाया अभ्यासबारे थुइकेत यक्व हे ग्वाहाली जुयाच्चंगु दु । प्रकाशक हेरादेवी शाक्य परिवारपाखे थुगु सफूयात हानं पिथनेगु श्रद्धा प्वकूकथं थुगु सफू पिहाँवयाच्चंगु जुल । उकिया लागि प्रकाशक परिवारयात यक्व यक्व साधुवाद बियाच्वना । निगूगु संस्करण पिकायेत प्रुफ ब्वनेगुली ग्वाहाली याःम्ह धर्मया केहँ अनागारिका उप्पलवण्णा नापं इलय् हे सफू पिकया दीगुली आईडियल प्रिन्टिङ्ग प्रेस परिवारयात नं यक्व यक्व साधुवाद ।

-भाय् ह्यूमह

विश्व शान्ति विहार

मीन भवन, नयाँ बानेश्वर

वि.सं. २०७२/५/२४ (ने.सं. ११३५ गुँलागा द्वादशी)

निदान

तथागत सम्यक्सम्बुद्धं कना बिज्यानातःगु न्यागू निकाय; स्वंगू पिटक; गुंगू अङ्ग, चय्यप्यद्वः धर्मस्कन्ध आपालं आपालं उपदेशत मध्यय् महास्मृतिप्रस्थान धयागु थुगु सूत्र देशना मार्ग फल निर्वाणयात हस्तगत जुइकथं प्राप्तयायेया निति भाविता याना चायेका अभ्यास व उद्योग यायेगु विधितयत् ततःप्यंक स्पष्ट रूप चाःचाः हुइका मच्चसे हे कना बिज्यानातःगु पूर्वभाग मार्ग धयागु विपश्यना कार्यधर्म क्रम महान उपदेश हे जुल ।

चित्तयागु खिति चित्तयागु मल रहित जुया तापाना परिशुद्ध जुइया निति; छपु मात्र सत्यगु लँपु, छगू मात्र यथार्थगु मार्ग धका सुनिश्चित रूप ठोके याना प्रशंसा यानातःगु जूयानिति मार्ग फल निर्वाणयात स्मृतिप्रस्थानं हे जक थ्यंक वने फया व मन्त धाःसा थ्यंकवने फइ मखुगु खँ बाँबाँलाक स्पष्ट जुयाच्चंगु जुल । अथे जुया थुगु महास्मृतिप्रस्थान सूत्रोपदेशयात बुद्ध-शासनय् अतिकं महत्वपूर्ण जुया थातय् लानाच्चंगु प्रधान प्रमुखगु भावना कार्यधर्म क्रम महान उपदेश धका न धाये त्वः, धाये योग्य, धायेमाःगु जुल ।

अथे जूगु कारणं याना हे "गृहत्याग याना वनेगु जूसा स्मृतिप्रस्थान सफू पाछाया त्याग याना वनेमाः" धयागु पौराणिकपिनिगु कथन आःतकं न उदानया रूपय् अङ्कित जुयाच्चंगु दनिगु जुल ।

उदानया रूपय् अङ्कित जुयाच्चंगु मात्र जक मखु; न्हापा न्हापायापि सत्पुरुष प्रज्ञावान व्यक्तिपिसं थुगु महास्मृतिप्रस्थान सूत्रयात विशेष रूप हे आदर गौरव तयावःगु जुल । ग्रन्थकथं धायेगु खःसा - धर्माचरण याइपिनिगु समूह न्हति न्हति न्यासः न्यासः दयाच्चपि धम्मिक उपासक समिति समूह न्यासःया प्रधानाध्यक्ष जुयाच्चं महाधम्मिक उपासकं मरण जुइ त्ययेका भिक्षुपिन्त आमन्त्रण याना उपदेशत ब्वंका स्वाध्याय याके ब्यूगु जुल । उगु अवस्थाय् भिक्षुपिसं गुगु सूत्र न्यने मास्ति वः लय् धका न्यना बिज्यात । सम्पूर्ण तथागतपिसं तोता

(ड)

मछ्वःसे न्ह्याबलें नुगल्य थना बिज्याइगु महास्मृतिप्रस्थान सूत्र न्यने मास्ति वः धका महाउपासकं हाकनं लिसः ब्यूगु जुल । थुगु खं म्हति म्हति तथागतपिसं थुगु महास्मृतिप्रस्थान देशनायात तोता छवये मफूसे हे विशेष रूपं गौरब तथा मान्यता बिया बिज्याःगु खँ व भिक्षुपिनि पुचलय् जक मखु गृहस्थी उपासकपिसं समेत विशेष रूपं गौरब तथा मान्यता बियावःगु खँ स्पष्ट जुयाच्चंगु जुल ।

बर्मा देशय् नं प्रत्येक मिसा मिजपिसं ब्वना, स्वया, न्यना, चिन्तन मनन अभ्यास उद्योग याना स्मृतिप्रस्थानया सवाः सेवन याना अनुभव याये फयेके निति न्हापा न्हापायापि पवित्र आचार्य गुरुपिसं थुगु महास्मृतिप्रस्थान सूत्रयात पालि छत्वाः बर्मी छत्वाः याना शब्दार्थ कथं भाय् हिलेगु; बर्मी मुक्कं भाय् हिलेगु; अर्थ अभिप्राय व्याख्या यायेगु आदि द्वारा विशेष गौरव तथा च्वया छापे याना प्रचार प्रसार याना बिज्याःगु जुल ।

थुगु न्हूगु निश्रय ग्रन्थयात च्वया व्यवस्था याना बिज्याःम्ह महोपकारक महास्थविर महाशी सयादो नं नं थुगु स्मृतिप्रस्थान सूत्रोपदेश अनुसारं हे विपश्यना कार्यधर्म उपदेशयात प्रत्यक्ष रूपं स्पष्ट जुइक कनेगु क्यनेगु निर्देशन बीगु याना बिज्यानाच्चंगु जुया शिष्य योगीपिन्त कर्मस्थान विधि निश्रय सही व यथार्थ जुइकेत छतं विधि क्यना परीक्षण याइपि निर्देशन बीपि सहयोगी सहायकाचार्यपि नं आपालं आपाः लुया बृद्धि जुयावःगु जुल । इपि सहयोगी सहायकाचार्यपि आपालं मध्यय् न्हापापि सहायकाचार्य जुयाच्चपि सया च्यान् व सया च्वयत्पिसं "महास्मृतिप्रस्थान सूत्रयात पालि अर्थ दक्वं कण्ठ याना धारण याये अःपुके बीत व विपश्यना कार्यधर्म क्रमशः स्पष्टरूपं सिइ दयेकेत न्हूगु निश्रय ग्रन्थ छगू च्वया व्यवस्था याना उपकार याना बिज्यायेमाल धका प्रार्थना याना निवेदन याःगु कारणं याना थुगु महास्मृतिप्रस्थान सूत्रयात संक्षिप्तं निश्रय भाय् हिला च्वया बिज्याःगु कथं बु.सं २४९३-दँ : बर्मी सं. १३११ - दँया बैशाख कृष्णपक्ष पारु खुन्हु हे इति श्री याना बिज्याःसे सया च्यान् सया च्वयत्पिन्त बिया बिज्यानातःगु जुल ।

उगु पाण्डुलिपि निश्रययात श्रमण गृहस्थ आपालं आपालं शिष्यपिसं तनं तं ल्हयया कया जूगुलिं अतिकं शास्ति जूगु; माः धाक्वसित दये मफूगु शुद्ध कथं जुइ मफूगु, स्वये बांमलाःगु आदि यक्वं यक्वं दोषतय्गु सामना यानाच्चनेमाःगु कारणं; उगु निश्रययात छापे याना पिकायेया लागी सद्धम्मपाल विपस्सना प्रचार

प्रसार समिति प्रार्थना व निवेदन याःगु जुल । अथे जुया थौ कन्हय् युनियन बर्मा बुद्धसासनानुगह महासमितियागु आमन्त्रणद्वारा बिज्याकातःगु अनुसार ब.सं. १३११ - दै निसे रंगून, सासना यैताल्य विराजमान जुया विपश्यना आधार पद्धतियात निर्देशित याना कना क्यना बिज्यानाच्चव्ह थुगु ग्रन्थया लेखक महास्थविर महाशी सयादो नं १३११ - दैय् हे च्वयेगु ज्या सम्पन्न याना बिज्याये धुंका उगु निश्रयल्य छुं भति जक संशोधन व परिवर्द्धन याना बिज्याये धुंसेलि, थासा थाकेया निति अनुमति बिया बिज्याःगु जुया स्वेभो शहर, छइख्वन् गां, सद्धम्मपाल-विपश्यना प्रचारक समिति आपालं श्रमण गृहस्थपिसं अःपुक न्याना स्वये ब्वने फयेके बी निति थुगु महास्मृतिप्रस्थान सूत्र पालि निश्रययात निको तक थासा थायेका प्रचार यानावःगु जुल । आः हानं स्वकोखुसी रंगून, २४ - मार्गः इच्छासय छापाखानाय् थासा थायेका प्रचार यायेमाःगु जुल ।

थुगु निश्रय स्वयेगु ब्वनेगु द्वारा तुरन्त लाभ जुइगु फलत (१) निश्रय हे जूसां साधारण भाय्थे हे ब्वने अःपुगु, सीके अःपुगु; (२) स्वाभाविक कथं (भावना) अभ्यास व उद्योग याये नपि व्यक्तिपिन्त स्वानुभूति लिसें तप्यंक हे पाय्छि जुयाच्चंगु स्वये दइगु; (३) अभ्यास व उद्योग याना च्वपिन्त सहयोग व अनुबल प्राप्त जुइ फइगु; (४) उद्योग व अभ्यास याये मधुनिपि व्यक्तिपिन्त उद्योग व अभ्यास याये निति आधार विधि बालाक प्राप्त जुया वने फइगु आदि थुगु प्रत्यक्ष लाभयात अनुभव याये फइतिनिगु जुल ।

अथे नं ब्वमि परिषदपिसं थुगु निश्रय आद्योपान्त तक दक्कं ब्वने धुंका स्वयं हे निर्णय बीके मास्तिवःगु जुल ।

बु.सं. २४९५ - दै कार्तिक

ब.सं. १३१३ - दै

अशियड् ऊ. विचार

महाशी कर्मस्थानाचार्य

सासना यइता; रंगून

पिकाकपिनि संस्मरणः

पद्मराज शाक्यया संक्षिप्त परिचय

स्वर्गीय पद्मराज शाक्य हिरण्यवर्ण महाविहार (Golden Temple) या नां दम्ह कमलायजुया सन्तति श्री चिधन शाक्यया छय् पुण्यराज शाक्य व यशोधरा महाविहार (बूबहाल) य् दुथ्याःगु पद्मावती विहार (नःबहा) या निवासी रत्नमान (लतमा) शाक्यया सुपुत्री रत्नकुमारी शाक्यया प्यम्ह काय्पि मध्यय् दकसिबे चिधिकम्ह काय् खः ।

वस्पोलया पुर्खापि लुँ-वहःया ज्याय् स्वया नं स्फटीकयागु मूर्तिकलाया ज्याय् प्रसिद्धपि जुयाच्चन । थुगु स्फटीक कला वस्पोलपिनि ७००-सः दँ न्हापां निसेयागु पुर्खा पुर्खा निसेयागु व्यवसाय् जुयाच्चंगुलिं थौं तक नं थुगु कलाय् पद्मराज शाक्यया दाजुपि बाबुकाजी शाक्य व चिरीकाजी शाक्य सिद्धहस्तपि हे जुयाच्चनतिनि । धार्मिक अभिरुचिलय् कमलायजु (दीपकर)-यागु मूर्तिया अस्तित्वं वस्पोलपि न्हापां निसे धार्मिक क्रियाकलापय् अभिरुचि तइगु वंशयापि खः धयागु खँ सिद्ध जुयाच्चंगु जुल । चिधन शाक्यया पालय् नं पुलां जुइ धुकूगु चैत्यत जीर्णद्वार यायेगु याना वंगु खँ थौं अद्यापि दयाच्चंगु चैत्य सिइका काये फूगु जुल ।

वस्पोल चिधनया इलय् लुँ-वहःयागु विशेष ज्या काठमाडौं नं पश्चिम पाखें पाँचमाने फेदी ज्यासः थना अनं हानं नुवाकोट जिल्लाया त्रिशूली बजारय् ज्यासः ल्हयया हःगुलिं चिधनया काय् हर्ष व छय् इन्द्रराज व पुण्यराजपि त्रिशूली ज्यासलय् च्वना धनोपार्जन यायेगु ज्या यानाच्चना बिज्याःगु जुल ।

पुण्यराज शाक्यं नं पुर्खा अनुरूप उगु बखतय् प्रचलित जुयाच्चंगु महायान धर्मय् अभिरुचि तया बिज्याइगु जुयाच्चन । उकीया फलस्वरूप वस्पोलया

(त)

कायपि स्व. हेराकाजी, बाबुकाजी, चिरीकाजी व पद्मराज शाक्यपिसं नं धर्म्य अभिरुचि तथा हे बिज्यानाच्वंगु जुल । वस्पोलपिसं थःअबु परलोक जुइ धुका लिपा स्वर्गीय अबुजु व माँयागु नाम नुवाकोट त्रिशूली दयाच्वंगु सुगतालय चैत्य प्रदक्षिणा यायेगु लँपु सिमेन्ट सिया दयेका बियाबिज्याःगु जुल । त्रिशूलीया मत्सेन्द्रनाथया थासय् स्तोत्र सफू च्चका प्रदान याना बिज्यात । सुगतपुर विहारय् दैय् छको बुद्ध जयन्ती यात्रा यायेत बुद्ध-मूर्ति प्रदान यात ।

थ्व वस्पोलपि मध्यय् पद्मराज शाक्ययागु संक्षिप्त जीवनी थन प्रस्तुत याये त्यना ।

स्वर्गीय पद्मराजया जन्म २००१ साल बैशाख शुक्ल एकादशीया दिनय् थःगु कुल छँ ललितपुर नागबहाल, यलको टोलय् जूगु खः । न्यादैँ दसेलि कुल पराम्परा कथं हिरण्यवर्ण महाविहारय् बन्दे छुयेगु जुल । अनं लिपा नागबहाःया हे धर्मोदय स्कूलय् प्रारम्भिक विद्या अध्ययन याना पाटन हाईस्कूल वि. सं. २०१७-सालय् एस. एल. सी. उत्तीर्ण जुया पाटन कलेजय् आइ. ए. तक शिक्षा लाभ याःगु जुल । बि.सं. २०१८ सालय् रुद्रवर्ण महाविहार (ऊ बहाः) या बहादुर शाक्य व श्रीमती चिरीमाया शाक्यया सुपुत्री हिरादेवी शाक्य नापं वस्पोलया विवाह सुसम्पन्न जुल ।

ससः अबु बहादुर शाक्य ललितपुर श्री सुमंगल विहार सुमंगल बौद्ध संघया अध्यक्ष जुयाच्वंगुलि पद्मराज शाक्य नं श्रीमती नापं तुं स्थविरवाद बुद्ध-धर्म्य अभिरुचि तइम्ह जुल । वस्पोल नगर मण्डप श्री कीर्ति विहारय् संघ महानायक प्रज्ञानन्द महास्थविरया ८६-दैँ क्यंगु जन्मोत्सवया उपलक्ष्यय् जूगु दुर्लभ प्रव्रज्या व मित्रराष्ट्र थाइलैण्डया राजगुरु सोमदेत् फ्रा. ज्ञानसंवर महास्थविरया ७३-दैँ क्यंगु जन्मोत्सवया उपलक्ष्यय् ७३-म्ह शाक्य कुलपुत्र-पिन्त प्रदान याःगु प्रव्रज्या समारोहय् व संघ महानायक प्रज्ञानन्द महास्थविरया ८८-दैँ क्यंगु जन्मोत्सवया उपलक्ष्यय् प्रव्रज्या व उपसम्पदा समेतं याना स्वको तक प्रव्रजित जुइगु सौभाग्य प्राप्त याःगु जुल ।

वस्पोल अटल रूपं मातृभक्त व व्यवहार कुशलम्ह जुयाच्वन । उपत्यकाया प्रायः विहार विहारय् आजीवन सदस्य जुइगु व उपत्यकाया दुने पिने बुद्धधर्म सम्बन्धय् सम्पर्क तइपिनि नििति बुद्ध-शासनया लागी न्ह्याबलें सहयोग यायेत अग्रसर जुयाच्वनीम्ह जुयाच्वन । वस्पोल नेपालया सुदूर पश्चिमाञ्चलया कैलाली

धनगढी थ्यक नं बुद्ध-मूर्ति प्रदान याःगु जुल ।

वस्पोल विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय राष्ट्रिय सामाजिक व्यवसायिक संघ संस्थाया नं सदस्य आजीवन सदस्य जुयाच्चम्ह जुल । विश्व शान्ति विहारया अध्यक्ष जुयाच्चना बिज्याःम्ह पद्मराज वि.सं २०४५ या मंसीर महीनाया १९ गतेया दिनय् मोटर दुर्घटनाय् लाना काठमाडौंया वीर अस्पतालय् थः निम्ह काय्पि सुशील सुरोज व निम्ह म्हायाय्पि रजनी व रश्मिला अले श्रीमती एवं ८९ दै दुम्ह मा रत्नकुमारी हानं दाजुपि भोतपि प्रमुख सकलसित वाना परलोक जूगु जुल ।

अनिच्चा वत सञ्जारा; उप्पादवयधम्मिनो ।

उप्पज्जित्वा निरूज्जन्ति; तेसं वूपसमो सुखो ॥

अर्थात-सम्पूर्ण संस्कार धर्मत निश्चय नं अनित्य जुयाच्चन । उत्पन्न जुया विनाश जुइगु स्वभाव धर्म जुयाच्चन । उत्पन्न जुया निरोध जुया वनां च्वनिगु जुल । (उकिं) इपि संस्कार धर्मतय्गु शमन जुया वनीगु सुखकर जुल ।

वस्पोल स्मृतिप्रस्थान विपश्यना ध्यान भावनाय् अतिकं दत्तचित्त दुम्ह छम्ह योग्य साधक खः । उकिं वस्पोलया पुण्यस्मृतिस वस्पोलया तःसकं गहन श्रद्धा दुगु थुगु 'महास्मृतिप्रस्थान सूत्र (पाली शब्दार्थ व अभिप्राय)' सफू सकल ब्बमिपिनि न्ह्योने तया उकीयागु पुण्य वस्पोलयात सपरिवार सकलसिनं प्रदान यानाच्चंगु जुल ।

थुगु अमूल्य पुण्यया अनन्त प्रभावं वस्पोलं थःगु जीवनय् थुगु जन्मय्थे हे मेगु भविष्य जन्मय् न. थुगु हे सम्पूर्ण बुद्ध, प्रत्येक बुद्ध, अग्रश्रावक, महाश्रावक, आर्यश्रावक व श्रावकपिसं गबले तोता बिमज्याःगु स्मृतिप्रस्थान विपश्यना भावना द्वारा थःगु संसार दुःखया चक्रयात त्वाः थलाः परम पवित्र व शान्तगु विज्ञ प्रशंसितगु निर्वाण पद लाभ याना काये फयेमाः धका दुनुगलं निसं भितुना शुभ मंगल प्रार्थना यानाच्चंगु जुल ।

वथे हे सकल सत्त्वप्राणीपिन्त थुगु अमूल्य रत्न समानगु सफुति सत्यधर्म लुइकेत ग्वाहाली बिया सकलसिनं शुद्ध बुद्ध-धर्मयात खंका, लुइका, थुइका, सीका परम पद लाभ याना वने फूपि नं जुइमाः धका हानं छत आशिका याना च्वंगु जुल ।

पिकाक परिवार पाखें

सुलचं

ब्वमिपिन्त सुलचं बिये.....

थुगु "महास्मृतिप्रस्थान सूत्र पालि निश्रय ग्रन्थ" ला कस्तियागु सवाःथे चाकुसे साःगु पवित्रगु (१) पलेस्वाँया केशरी (२) पलेस्वाँया दँ (३) पलेस्वाँया दुस्यः द्वारा त नं तं रमणीय शोभायमानगु दिव्य पुस्करणी समान-विमुक्ति रस विशेषयात अवश्यमेव बी फइगु विशुद्ध बुद्ध पावचन (१) महास्मृतिप्रस्थान सूत्र पालि; (२) उगु पालिया निश्रय (३) अभिप्रायत लिसें भः भः धायेक ब्यवस्था याना तःगु छगू महान ग्रन्थ जुयाच्वन ।

ब्वमिपिसं.....

पालि मुक्कयात जक न्वये वयेके मास्ति वःसा प्रत्येक पौल्याःया शीर्ष भागय् दुगु १४ प्वाइन्ट (हाकूगु) आखलं थासा थाना तःगु अनुरूप न्वये वये का कायेगु खः ।

उगु पालियागु शब्दार्थ निश्रय अभ्यास याये मास्ति वःसा प्रत्येक पौल्याःया दथु भागय् १२ प्वाइन्ट (हाकूगु) आखलं थासा थाना तःगु अनुसार अभ्यास याना वनेगु खः ।

सम्बन्धित (विषयया) व्याख्या व क्रिया प्रणालीयात स्वये ब्वनेगु इच्छा जुल धाःसा पौल्याः पतिकया धयार्थे अन्त भागय् स्वाँ-फवः चिन्ह दुगु लक्षणत द्वारा क्यना तःगु "टिप्पणी अभिप्राय" यात स्वया ब्वना वनेगु खः ।

अथे जुया.....

थुगु ग्रन्थयात ब्वनीपि ब्वमिपिसं पलेस्वाँया केशरी पलेस्वाँया दँ पलेस्वाँया दुस्यः द्वारा रमणीय जुयाच्वंगु दिव्य पुस्करणीया दुने प्रवेश जुइगु अवसर दयेका च्वम्ह माणवकथे लय् लय् तातां थः यःयःगुयात लुधं फुधं जुइका सेवन याये फये माल ।

मंगला- माउँ आउँ म्यिङ

(२३।११।५१)

(ध)

घलः

विषयः

प्रतिज्ञा

सूत्रया निदानयागु अर्थ

धर्म घोषणा

उद्देश-संक्षिप्त खं

कायानुपस्सना

आनापन पर्व

इर्यापथ पर्व

सम्प्रजन्य पर्व

प्रतिकूल मनसिकार पर्व

धातुमनसिकार पर्व

सिवथिक न्हापांगु भाग

सिवथिक निगूगु भाग

सिवथिक स्वंगूगु भाग

सिवथिक प्यंगूगु भाग

सिवथिक न्यागूगु भाग

सिवथिक खुगूगु भाग

सिवथिक न्हेगूगु भाग

सिवथिक च्यागूगु भाग

सिवथिक गुंगूगु भाग

वेदनानुपस्सना

(न)

चित्तानुपस्सना	८४
धम्मानुपस्सना	८९
नीवरण पर्व	९०
स्कन्ध पर्व	९८
आयतन पर्व	१००
बोध्यङ्ग पर्व	१०५
सत्य पर्व	११२
सत्य पर्व दुःखसत्य काण्ड	११२
सत्य पर्व समुदयसत्य काण्ड	१२२
सत्य पर्व निरोधसत्य काण्ड	१२३
सत्य पर्व मार्गसत्य काण्ड	१३१
आनिशंस कथा	१४०
निगमन कथा	१४०
परिशिष्ट	१४५

महास्मृतिप्रस्थान सूत्र

(पालि, शब्दार्थ व अभिप्राय)

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

प्रतिज्ञा

येनेव यन्ति निब्बानं - बुद्धा तेसञ्च सावका ।

एकायनेन मग्गेन - सतिपट्ठान-सञ्जिना ॥

तं दीपकस्स सुत्तस्स - सुबोधो अत्थनिस्सयो ।

अत्थाय मन्दबुदीनं - सङ्खपेन करीयते ॥

अर्थ

बुद्धा च = सम्पूर्ण बुद्धपिं व; तेसं सावका च = वस्योल बुद्धपिनि सकल श्रावक शिष्यपिं नं; एकायनेन = निर्वाणाय वनेया निंतिं छपु मात्र सत्यगु लँपु छगू मात्र यथार्थ मार्ग जुयाच्चंगु; सतिपट्ठान-सञ्जिना = स्मृतिप्रस्थान नां दयाच्चंगु; येनेव^१ मग्गेन

अभिप्राय

टिप्पणी:- १ येनेव-धका अवधारण अर्थ दुगु 'एव' शब्द सीमित याना धया तःगुली आधारभूत साधक नमूनात छु धाःसा—

एकायन जातिखयन्तदस्सी ।

मग्गं पजानाति हितानुकम्पी ॥

एतेन मग्गेन तरिसु पुब्बे ।

तरिस्सन्ति ये च तरन्ति ओघं ॥

धयागु स्मृतिप्रस्थान संयुक्त पालि;

एकायनमग्गो वुच्चति पुब्बभागसतिपट्ठान-मग्गो

एसेव मग्गो नत्थञ्जो, दस्सनस्स विसुद्धिया — — धका स्मृतिप्रस्थान सूत्र अर्थकथाय् उल्लेख याना तःगु सूत्र पालि व — —

= गुगु लँपु हे जक; निब्बानं = निर्वाणय, यन्ति=पिहाँ बिज्याना मुक्त जुया थ्यंक बिज्या:गु जुयाच्चन ।

तं दीपकस्स = स्मृतिप्रस्थान उगु सत्य-मार्गयात विभाजन यांना प्रकट रूपं निर्देशित यांना तःगु; सुत्तस्स=महास्मृतिप्रस्थान सूत्रया; सुबोधो = स्वये जक मात्रं खंके सीके अःपूगु= अत्थनिस्सयो = थःगु भाषं भाय् हिला आधार काये बहःगु निश्रय ग्रन्थयात; मन्दबुद्धीनं अत्थाय = बुद्धि मन्दपिं श्रमण गृहस्थीपिसं अःपुसे च्वंक लुमंक धारण यांना तये फयेकेया नितिं; सङ्खेपेन = मुख्य खँ संक्षिप्त रूपं; मया = आयुष्मान सोभन धयागु न्हापायागु नां लिसैं स्थानया आधारय् महाशी धयागु नाम प्रज्ञप्ति दुम्ह जि स्थविरं; करीयते = न्हूगु दयेका ब्यवस्थित रूपं च्वया यंके त्यानागु जुल ।

इमिनाव मग्गेन — अनेका सम्मासम्बुद्धा, अनेकसता पच्चेकबुद्धा, गणनपथं वीतिवत्ता अरियसावका चाति इमे सत्ता सब्बे चित्तमले पवाहेत्वा परमविसुद्धिं पत्ता — धयागु थुगु सूत्रया व्याख्या अर्थकथात हे खः ।

महास्मृतिप्रस्थान सूत्र

सूत्रया निदान

एवं मे सुतं.....एकं समयं भगवा कुरुसु विहरति कम्मासधम्मं नाम कुरुनं निगमो । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि भिक्खवो'ति । भदन्ते'ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच ॥

सूत्रया निदानया अर्थ

भन्ते कस्सप = भन्ते महाकाश्यप; इदं सुतं = थुगु महास्मृतिप्रस्थान सूत्र; मे-मया आनन्देन = जि आनन्दं; (भगवतो = भगवान् बुद्धया; सम्मुखा = नृत्योने); एवं = आः कने त्यनागु आकार प्रकारं; सुतं = बांलाक न्यना लुमंका तयागु दु भन्ते !

कथं = गुकथं न्यना तयागु दु धाःसाः- एकं समयं = छगू इलय्; भगवा = भाग्यवानम्ह तथागत; कुरुसु = कुरू^१ देशय्; कम्मासधम्मं नाम = कम्मासधम्म धयागु; कुरुनं निगमो = कुरू देशया^२ तःधंगु निगम गाँ; अत्थि = दयाच्चन । तत्थ

अभिप्राय

१. कुरुसु - धका बहुवचनं धया तःगु क्षत्रिय अधिकारी आपालं राजकुमारपित्त लक्ष याना पालि व्याकरणया रूल कथं जक धया तःगु खः । कुरु राष्ट्र यक्व दया मखु; कुरु राष्ट्र ला छगू हे जक खः । थुजागु थासय् बहुवचनं धायेत निर्देशित याइगु भीगु व्याकरण रूल नं मदु । उकिं 'कुरु राष्ट्रय्' धका एकवचनं जक भाय् हिला तयागु जुल ।

अभिप्राय

२. कुरुनं पदया अनुवादय् नं थ्व हे क्रम सीकेमाः । उगु अवस्थाय् कुरु धका प्रख्यात जुयाच्चंगु थुगु राष्ट्रया आधारभूत स्थान थौकन्हेयागु भारत राष्ट्रय् पश्चिम-उत्तर पाखें दयाच्चंगु दिल्ली क्षेत्र हे खः ।

उगु युगय् कुरु राष्ट्रया नागरिकपिके अनुकूल ऋतु आदि सम्पन्न जुयाच्चंगुलिं

= उगु निगम गाँमय; विहरति = विहार याना बिज्यानाच्चंगु जुल । तत्र खो = अथे बिज्यानाच्चंगु अवस्थाय; भगवा = भगवान् बुद्ध; भिक्खू = भिक्षुपिन्त; भिक्खवो' ति = भिक्षुपिं धका; आमन्तेसि = ध्यान तयेकेया नितिं सचेत याना सःता बिज्यात । ते भिक्खू = इपिं भिक्षुपिसं; भगवतो = भगवान् बुद्धयात; भदन्ते'ति = भन्ते धका; पच्चस्सोसुं = लिसः बीगु कथं निवेदन यात । भगवा = भगवान् बुद्धं; एतं = आः यत्थे ब्वने त्यनागु थुगु उपदेश; अवोच = देशना यानाबिज्यात ।

शरीर व मन स्वस्थ निरोगी जुया गम्भीरगु धर्म न्यना लुमका तये फूगु व निम्नः स्तरीय नोकर चाकरपि निसे कया श्रमण गृहस्थ आपाःसिके स्मृतिप्रस्थानधर्म कनेगु, न्यनेगु अभ्यास यायेगु बानि दुगु जुया थुगु सूत्र कुरु राष्ट्रय कनाबिज्यागु खः धका अर्थकथाय धया तल । थुगु धापू २५-गू पर्व सुविस्तृत रूप सम्पूर्ण जुइक कना बिज्यानातःगु न्हापागु उपदेशयात जक उद्देश्य यानातःगु जुइमाः । कारण छाया धाःसा — स्मृतिप्रस्थान देशनायात कनेगु क्यनेगु व अभ्यास यायेगु बानि दुगु कारण याना कुरु राष्ट्रय कनाबिज्यागु जुल धका धयातःगु वस्पोलयागु (अर्थकथाचार्ययागु) धापुली हे वया न्हापायागु समयय न कने नंगु न्यने नंगु दु धयागु अर्थ स्पष्ट जुइ धुकूगु जक मखु स्मृतिप्रस्थान संयुक्तय मेमेगु थासय न कनाबिज्याःगु खँ उल्लेख यानातःगुलिं खः । अथे जुया, वयासिक न्हापायागु समयय न थुगु स्मृतिप्रस्थान देशनायात संक्षिप्त रूप कनाबिज्याये धुकूगु दु धयागु व मेमेगु यक्व थासय न तकोमछि हे बारबार कनाबिज्याये धुकल धयागु सीकेमाःगु जुल ।

राजधानी मखुगुलिं नगर वा शहर धका धाये मछिसा न आपाल पसःत व बजारत दया न्ह्याइपुसे हुलकुल जुया गुल्जार जुया शहर लसिवयाच्चंगु तःधगु गायात निगम धका धाइगु जुयाच्चन । कम्मासधम्म निगम गाँमय च्वनाबिज्यात धाःसा उगु निगमयात भिक्षाचरण यायेगु थाय याना उगु निगम तापाःगु न मखु सतिगु न मखुगु छगू जङ्गलय च्वनाबिज्यात धका अर्थकथाय धयातःगु दु ।

धर्म घोषणा

एकायनो अयं भिक्खवे मग्गो सत्तानं विसुद्धिया सोक-परिदेवानं
समतिक्कमाय, दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय, जायस्स अधिगमाय, निब्बानस्स
सच्छिकिरियाय; यदिदं चत्तारो सतिपट्ठाना ।

धर्म घोषणाया अर्थ

भिक्खवे = भिक्षुपिं; चत्तारो = प्यंगु; यदिदं ये इमे सतिपट्ठाना' = क्वातुसे
च्वंक लुमंकेगु स्मृति बल्लाइगु धयागु गुगु-गुगु स्मृतिप्रस्थान; सन्ति = दयाच्चन;
अयं = क्वातुसे च्वंक लुमनाच्चनीगु; स्मृति बल्लाइगु स्मृतिप्रस्थान धयागु थुगु
आचरण मार्ग; सत्तानं = बुद्ध, प्रत्येकबुद्ध भावी आर्यश्रावक^२ सम्पूर्ण सत्त्व समूहपिनि;
अभिप्राय

१. सति - लुमंकेगु + पट्ठान = (काय, वेदना, चित्त व धर्मय् लिकक च्वनाच्चंगु -
समावेश जुया अटूट रूप उत्पन्न जुयाच्चंगु-क्वातुसेच्चंगु । सतिपट्ठान = लिककसं
स्थिर जुयाच्चंगु लुमंति-समावेश जुया अटूट रूप उत्पन्न जुयाच्चंगु लुमंति-क्वातुसे च्वंगु
स्मृति । मेकथं— पट्ठान = लिककसं स्थिर जुइगु समावेश जुया दिपा मदयेक उत्पन्न
जुइगु, क्वातुसेच्चनीगु । सतिपट्ठान = स्मृति लिककसं स्थिर जुइगु-स्मृति दुबिना दिपा
मदयेक उत्पन्न जुइगु, स्मृति क्वातुसेच्चनीगु ।

अभिप्राय

२. प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्पया दुने उत्पन्न जुयाबिज्याःपि सम्यक्सम्बुद्ध तथागतपि
प्रत्येकबुद्धपि, आर्यश्रावकपि थुगु स्मृतिप्रस्थान मार्ग हे जक पूर्ण रूप पारिशुद्धी थ्यंक
बिज्याःगु खः धका धयातःगु अर्थकथाया धापू नमूना क्यनीगु निदर्शन खँ जक खः ।
मुख्य सीके बी मास्ति वःगु खँ ला प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्पया दुने हे थजुइब्यु
वा पिने हे न्हयागु कालय् हे जूसां उत्पन्न जुया बिज्याये धुकूपि, जुया बिज्यानाच्चपि;
जुया बिज्याइतिनिपि बुद्ध, प्रत्येकबुद्ध, आर्यश्रावक धाक्व हे थुगु स्मृतिप्रस्थान मार्ग जक
पूर्णतः विशुद्धी थ्यंकबिज्याइगु खः धका सम्पूर्ण रूप बालाक हे सीके बी मास्तिवःगु
जुयाच्चन । उकिं — च्वय् उल्लेख याना वयागु संयुक्त पाली—एतेन मग्गेन तरिसु पुब्बे,
तरिस्सन्ति ये च तरन्ति ओघं धयागु शब्द कल्पया सीमाना मतःसे त्रिकालय्सं थुगु

विसुद्धिया = चित्त मलं मुक्त जुया विशुद्ध जुइया नितिं; एकायनो' मग्गो = छपु मात्र लैपु-छपू मात्र मार्ग खः ।

सोकपरिदेवानं = शोक जुइगु, नुगः पुइगु, ख्वयेगु हालेगुयात समतिक्कमाय

स्मृतिप्रस्थान मार्ग जक ओघ (बाढी) यात पुला वनेमाःगु कारण उल्लेख याना तये धुकूगु जुल । उलि जक मखु — दीर्घनिकाय पाथिकवर्ग सम्पसादनीय सूत्रय नं स्वंगु कालयसं बुद्धपि धाक्व (चतसु सतिपट्ठानेसु सुपतिट्ठित्तित्ता) प्यंगू स्मृतिप्रस्थानय बांलाक स्थिर जुयाच्चंगु चित्त दुपि जुया सम्यक् सम्बोधि ज्ञानय थ्यक बिज्याःगु खँ स्पष्ट व सुनिश्चित रूप हे कना तयाबिज्याःगु जुल । अथे जुया थुकी सत्तानं धयागु सामान्य पद विशुद्धी थ्यक वनेफुपि धाक्व भावी आर्यपि सकसितं ग्रहण यायेमाःगु जुल ।

१ एक = छगू जक, वा छपू जक + अयन = मार्ग वा लैपु-एकायन = छपू मात्र लैपु । क्लेश शुद्ध यायेत, — — निर्वाण साक्षात्कार यायेत थुगु स्मृतिप्रस्थान आचरण लैपु छगू हे जक दु । स्मृतिप्रस्थान अलग जुया मेगु लै दुगु हे मखुत धयागु अभिप्राय खः । थुगु थासय (एकमग्गो'ति एको एव मग्गो; न हि निब्बानगामिमग्गो अज्जो अत्थी'ति) एकायन एकमग्ग धयागु छपु मात्र लै खः । धात्थे खः; स्मृतिप्रस्थान मेगु निर्वाणय वनीगु लैपु मदयेधुकल धयागु सीकेमाः धका ब्याख्या यानातःगु टीकायात विशेष रूप होश यायेमाःगु जुयाच्चन । मेकथं — मज्झिमनिकाय मूलपण्णास महासीहनाद सूत्रयथे एकायनो मग्गो धयागु थुगु पद मेमेगु लै द्वनिगु चिचीधंगु बायावनीगु कच्चा मच्चा लैपु मदुगु छपु मात्र लैयात कनीगु पद खः । उकिं एक = छपु मात्र + अयन = वनेगु लै = एकायनमग्ग - छपु मात्र वनेगु-दयाच्चंगु लै-छगू मात्र मार्ग । थुगु स्मृतिप्रस्थानमार्ग वन धाःसा लै फवचाइगु अवस्थाय निर्वाणय हे तःतःप्यक थ्यनीगु जुयाच्चन । निर्वाण अतिरिक्त मेथाय च्चछला दापा जुया वनेफूगु कच्चा मच्चा लैचात मदुगु सुनिश्चित रूप महामार्ग (राजमार्ग) जुयाच्चंगु लै खः धयागु अभिप्राय जुल ।

२ थुगु स्मृतिप्रस्थानमार्ग सन्तति अमात्यपिथे शोकं नं पुला वने फु । पटाचारा स्थविरापिथे परिदेवं नं पुला वने फु । थुथाय उपदेश न्यं न्यं मार्ग फलय थ्यपि व्यक्तिपिसं स्मृतिप्रस्थान विधि कथं भाविता याये म्वाक न्यने दुगु उपदेशयात लुधने फुधनेवं हे ज्या सिद्ध जुयावन धका मती तयेयःगु जुया उकथं मती तये मज्जुगु कारणयात अर्थकथाय थुकथं स्पष्टीकरण बिया क्यना तःगु जुल । गथे धाःसा यं पुब्बे तं विसोसेहि आदि गाथा न्यना सन्तति महामात्य अरहन्त जुयावंगु अवश्य खः । अनं अतिरिक्त न सन्ति पुत्ता ताणाय-आदि गाथा न्यना पटाचारा स्थविरा श्रोतापन्न जुयावंगु नं अवश्य खः । तर अथे नं काय, वेदना, चित्त व धर्म धयागु स्मृतिप्रस्थानया प्यंगू आरम्भण मध्यय छगू छगूयात तक मथ्युसे भाविता मयासे विपश्यनाज्ञान, मार्गज्ञानत उत्पत्ति जुइके फूगु प्रज्ञाभावना धयागु उत्पत्ति जुइगु स्वभाव मदु । उकिं सन्तति महामात्य व पटाचारा स्थविरापि नं स्मृतिप्रस्थानया छगू मखु छगू आरम्भणयात लुमंका भाविता याना थुगु स्मृतिप्रस्थानमार्ग हे जक शोक परिदेवयात पुलावपि खः धका दृढ रूप क्वातुसेच्चक लुमंकेमाःगु खँ अर्थकथाय स्पष्ट याना क्यनातये धुकूगु जुल ।

उपदेश न्यना च्वं च्वं स्मृतिप्रस्थान उत्पन्न जुइ फूगु गुकथं धाःसा यं पुब्बे तं बिसोसेहि- न्हापायागु संस्कार समूहय् उत्पन्न जुइ फूगु क्लेशयात गंका छ्वयेमाः धाःगु थुगु पादं न्हापा न्हापा स्वयेनंगु न्यनेनंगु थीनंगु सीकेनंगु धाक्वयात दोहरे याना लुमंका पतिकं राग, द्वेष आदि क्लेश उत्पत्ति जुइ फूगुयात व उगु क्लेश उत्पन्न जुइ मफइ कथं भाविता यायेमाःगु खँ क्यनातःगु जुल । छुकीयात भाविता यायेमाः लय् धाःसा— उत्पत्ति क्षणयागु रूप व नामयात दिपा मदयेक भाविता यानाच्चन धाःसा पुलांगु आरम्भणतयत्त चिन्तना यायेलाइ मखुत । अथे चिन्तना याये म्वालावन धाःसा उकीयात प्रत्यय याना क्लेश उत्पत्ति जुइ मफइ मखुत । अथे जुया पुलांगु आरम्भणय् हानं बिचाः याना क्लेश उत्पत्ति जुइ मफइ कथं उत्पत्ति क्षणया रूप व नामयात नं दिपा मदयेक लुमंका भाविता याना यंकेमाः । अनं अतिरिक्त — पुलांगु आरम्भणयात हानं बिचाः याये लात धाःसा उगु विचाःयात क्वथीक व ध्वाचुइक चायेका यंकेगुलिं स्वाकं तु बिचाः याइतिनिगु क्लेशयात त्वाःथला छ्वये फइगु जुयाच्चन । अथे जुया हानं विचाः याना क्लेश स्वाकं उत्पन्न जुइ मफइ कथं उगु बिचाःयात नं त्वाःदला वनीथाय् तक लुमंका भाविता यायेमाः । सन्तति महामात्यं थुगु अर्थ अभिप्राययात ध्वाथुइका वया ययेका तःम्ह मिसामचालिसे नाप च्वना वयेनंगु अवस्थायात विचाः याक्व पतिकं उगु चित्तयात लुमंका भाविता यायेगुद्वारा व पुलांगु अवस्थायात हानं बिचाः मयाइ कथं उत्पत्ति क्षणया रूप व नामयात दिपा मदयेक भाविता यायेगुद्वारा उपदेश न्यनाच्च्वं हे स्मृतिप्रस्थानधर्मयात बृद्धि जुइकाच्चंगु दु धका सीकेमाःगु जुल ।

पच्छा ते माहू किञ्चनं - लिपायागु संस्कार समूहय् च्यूता तयाच्चनीगु क्लेश उत्पत्ति जुइके मत्य-धका धयातःगु थुगु पादं नं भविष्ययागु खँयात च्यूता तया बिचाः याक्व पतिकं शोकाकुलित जुइकाच्चनेगु आशा कयाच्चनेगु आदि क्लेशत उत्पत्ति जुइ फूगुयात व उगु क्लेशत उत्पत्ति जुइ मफयेक भाविता यायेमाःगुयात क्यनाच्चंगु जुल । छुकीयात भाविता यायेगु धाःसा भविष्ययागु विषययात च्यूता कया बिचाः यायेगु अवसर मदयेक उत्पत्ति क्षणया रूप व नामयात नं दिपा मदयेक लुमंका भाविता याना यंकेमाः । भविष्ययागु विषययात बिचाः याये लात धाःसा उगु चित्त समेत त्वाःदला मवतले लुमंका भाविता याना वनेमाः । सन्तति महामात्यं थुगु अर्थ अभिप्राययात ध्वाथुइका लिपा लिपा उम्ह मिसा मचालिसे नाप लाये मास्ति वःगु, नाप च्वने मास्ति वःगु आदि राग युक्त कल्पनात, गबले नं नाप लाये खनी मखुत, जि याकचा च्वने मालीगु जुल” आदि धका लुमन्ति सते याका शोक व डाह जुइगु शोक युक्त कल्पनात उत्पन्न जुक्व पतिकं भाविता यायेगुद्वारा व भविष्यया सम्बन्धय् बिचाः मयाइ कथं उत्पत्ति क्षणया रूप व नामयात अटूट रूपं भाविता यायेगुद्वारा उपदेश न्यना च्वं च्वं स्मृतिप्रस्थानधर्मयात बृद्धि जुइकाच्चन धका सीका कायेमाःगु जुल ।

मज्झे चे नो गहेस्सि - दथुयागु रूप व नाम वर्तमान संस्कारय् आशक्त मजुल धाःसा धयागु थुगु पादं नं खनीगु क्षणय्, ताइगु क्षणय् इत्यादि वर्तमान रूप व नामय् शुभ तायेका मज्जा ताये मफइगु रूपं, आत्म खः सत्त्व खः भाःपाः उपादान उत्पन्न जुइ मफइगु रूपं उत्पत्ति क्षण पतिकं लुमंका भाविता यायेमाःगु खँयात क्यनाच्चंगु

जुल । सन्तति महामात्य थुगु अर्थ अभिप्राययात ध्वाथुइका उगु क्षणय उत्पत्ति जुयाच्चंगु खनीगु, ताइगु, बिचाः याइगु आदि रूप व नामयात अटुट रूप लुमकेगुद्वारा उपदेश न्यना च्वच्च हे स्मृतिप्रस्थानधर्मयात बृद्धि जुइकाच्चन धका सीका कायेमाःगु जुल । थुथाय लाक्क "छपु गाथा न्यनाच्चंगु क्षण मात्रया दुने थुलि मछि लुमका भाविता यायेगु जुइ फइला ?" धका बिचाः याना संशय लुइका च्वनेमाःगु मद्दु । स्मृतिप्रस्थान कार्य धर्मयात जक क्वक्वजीक दुग्ययेक अभ्यास याना स्वः । समाधिज्ञान गाक्क क्वातुया वइबलय थुलिमछि भाविता यायेगु लुमकेगु ज्या छगू क्षण दुने हे जुया वनेफूगु ज्ञान थःथम्ह हे लुइका काये फइ ।

थुकथं दिपा मदयेक चायेका च्वनेगु कारण पुलां पुलांगु खँयात विचाः याना न क्लेश उत्पत्ति जुइ मखु । लिपा लिपायागु खँयात कल्पना याना न क्लेश उत्पन्न जुइ मखु । वर्तमानयागु खनीगु, ताइगु, थीगु, सीगु क्षणयागु रूप व नामय न उत्पत्ति जुइगु, विनाश जुइगु, अनित्य जुइगुयात प्रत्यक्ष रूप सियाच्चनिगुलिं तृष्णा दृष्टि आदि क्लेशत उत्पन्न जुइगु अवसर मदइगु जुल । सन्तति महामात्य थ्व हे विधि अनुसार चायेकु चायेकु पतिकं क्लेश शमन जुया छगू आशनय दुने हे प्यंगू मार्गज्ञानत छसिकथ उत्पन्न जुइका अरहत्तव फलय् थ्यंक वंगु खः धका सीके माःगु जुल । थुकथं जुइ फूगुयात लक्ष्य तया उपसन्तो चरिस्ससि - क्लेश अग्नि बिल्कुल शान्त दान्त जुयावनी - धका अन्तिम पाद कनाबिज्याःगु जुल ।

न सन्ति पुत्ता ताणाय - न पिता नापि बन्धवा ।

अन्तकेनाधिपन्नस्स - नत्थि आतीसु ताणता ॥

एतमत्थवसं अत्वा - पण्डितो सीलसंवुतो ।

निब्बानगमनं मग्गं - खिप्पमेव विसोधये ॥

धयागु थुपि गाथा निपु न्यना पटाचार स्थविरा श्रोतापन्न जुयावन धका धम्मपदय् धयातःगु दु । उकी मध्यय् न्हापांगु गाथा "छन्हुया दिनय् थः स्वयं हे भयानकगु मरण भयं थिकाच्चने मालीतिनि; उगु अवस्थाय् काय्-न्ह्याय् मा-बौ थःतिपि न्ह्योने दया च्वंसां मरण भयं रक्षा याना बीफइ मखुगु भरोसा काये बहः मज्जुगु खँयात" स्पष्ट जुइका स्मृति संबेग ज्ञान उत्पत्ति जुइकीगु जुयाच्चन । निपुगु गाथा "कतःपि थः आधार भरोसा जुइफइ मखुगु; आधार भरोसा जुइ बहः जुइ कथं आचरण याना यंकल धाःसा थः छम्ह हे जक थःपिनि आधार भरोसा जुइ फइगु खँयात सीका खंका थुइका काःम्ह व्यक्ति शील सम्पन्न जुया निर्वाण मार्गयात गुलि फत उलि याकनं शुद्ध याना यंके बहःगु खँ" क्यनातःगु दु । पटाचारा न थुगु अर्थ अभिप्राययात ध्वाथुइका स्मृति संबेग उत्पन्न जुइका पुलांगु बोलिवचन व्यवहार मयासे, मल्हासे च्वने धका उपदेश न्यना च्वच्च हे धारण व मनन याना दक्कसिबे न्हापा शीलय् प्रतिस्थित जुया निब्बानगमनं मग्गं - धयातःगु अनुसार थुगु स्मृतिप्रस्थान विधि अनुसार लुमका भाविता याना छगू आशनया दुनय् हे श्रोतापत्तिफल्य् थ्यंकवंगु खः धका सीकेमाःगु जुल । उपदेश न्यना च्वच्च मार्ग व फलय् थ्यंक वपि व्यक्तिपि थ्व हे विधि कथं जक जुल । अथे जुया अर्थकथाय् तेषि इमिनाव मग्गेन - उपदेश न्यना च्वच्च मार्ग व फलय् थ्यंक वपि इपि

= पुला बनेया नितिं वा अतिक्रमण यायेया नितिं छपु मात्र लँ छगू मात्र मार्ग खः ।

‘दुःखदोनमस्सानं = शारीरिक दुःख मानसिक दुःखयात; अट्ठङ्गमाय = निरोध

व्यक्तिपि न थुगु स्मृतिप्रस्थान मार्ग हे जक थ्यंकवंगु खः धका सीकेमाःगु खँयात सुनिश्चित रूप परिधि (सीमाना) तया निर्णय बियातःगु जुल । थुगु थासय् टीकाय् गाथा न्यने धुका चतुसत्य कर्मस्थान उपदेशयात न न्यना स्मृतिप्रस्थान हे विशिष्ट धर्म प्राप्त जुयावनीगु खः धका धया तल । थुगु धापु न उचितगु श्रेष्ठगु धापु खः ।

पटाचारा श्रोतापत्तिफल्य् थ्यना परिदेव मुक्त जुयावन धका धयातःगु थुगु अर्थकथायागु धापुली न प्रश्न याये थाय् दु । गुकथं धाःसा — परिदेवयात अनागामि-मार्ग जक ल्य पुल्य मदयेक हटे याये फया श्रोतापत्तिमार्ग ल्य पुल्य मदयेक हटे याये मफुनि मखुला ? थुकथं प्रश्न याये थाय् दु । श्रोतापत्ति मार्ग परिदेवया कारण जुयाच्चंगु दौर्मनस्य चित्तयात ल्य पुल्य मदयेक हटे याये मफुनिगु ला अवश्य खः । तर अथे न पटाचारा पूर्व भाग विपश्यना मार्ग लिसे लिसे श्रोतापत्तिमार्ग उगु क्षण्य उत्पन्न जुयाच्चंगु उगु परिदेव दौर्मनस्य चित्तयात हटे याये धुका गुलिचा मडुवं च्ययागु मार्ग स्वंगुली न थ्यंकवंगु जुयाच्चन । श्रोतापत्तिमार्ग्य् थ्यसे निसे पटाचाराया सन्तान्य् वथे जाःगु परिदेव दोमनस्स हान उत्पन्न जुइगु मडुसे अनागामि-मार्ग निरवशेष रूप पुलावंगुयात लक्ष्य याना धयातःगु खः धका सीके बहः जू । थुकथं धाये फूगुया कारण युक्ति छु धाःसा — मज्झिमनिकाय मूलपण्णास चूलवेदल्ल सूत्रय् ‘सम्पूर्ण सुखवेदनाय् रागानुसय समावेश जुयाच्चन ला ? कि सम्पूर्ण सुख-वेदनाय् रागानुसय समावेश जुयाच्चन ला ? कि सम्पूर्ण सुख वेदनाय् रागानुसय हटे याये बहः जुयाच्चन ? ’ धयागु प्रश्नयात “प्रथमध्यानं - कामरागयात प्वला कया काम रागं सदाया नितिं तापाना स्वाकं तु अनागामिमार्ग्य् थ्यंमह व्यक्तियाके प्रथमध्यान्य् कामराग समावेश मजू धका व प्रथमध्यानं हे कामरागयात हटे यात धका लिसः बिया तल । उकथं लिसः बियातःगुली अनागामिमार्ग तिनि ल्य पुल्य मदयेक हटे यायेमाःगु कामरागानुसययात प्रथमध्यान उत्पत्ति जुसे निसे उत्पन्न जुइगु अवसर मदये धुंकूगु जुया प्रथमध्यानं हे हटे यात धका धया तःथे थन न अनागामिमार्ग तिनि ल्य पुल्य मदयेक हटे यायेमाःगु परिदेव दोमनस्स चित्तयात श्रोतापत्तिमार्ग उत्पन्न जुसे निसे उत्पन्न जुइगु अवसर मदये धुंकूगु जुया श्रोतापत्तिमार्ग मुक्त जुयावन धका धाये योग्यगु जुयाच्चन । देवराज इन्द्र सुब्रह्म देवपुत्रपिनिगु दौर्मनस्य निरोध व शान्त जूगु कारणयात क्यनेगु अवस्थाय न थुकथं हे खः धका धारण यायेमाः । धात्ये खः, इपि देवराज इन्द्र व सुब्रह्म देवपुत्रपिके श्रोतापत्तिमार्ग्य् थ्यंबले निसे ईष्या मात्सर्य अपायभय आदि लिसे सम्बन्धितगु वथे जाःगु दौर्मनस्यत उत्पन्न जुइगु अवसर मडुगु हे जुल ।

अभिप्राय

- शरीरय् स्याइगु क्वाता क्वाता म्हुइगु सह याये थाकुइगु धाक्व (दुःख) शारीरिक दुःख खः । मनय् नुगः मछिनिगु, याउँसे मच्चनीगु धाक्व (दोमनस्स) मानसिक दुःख खः । थुपि निता प्रकारयागु दुःखयात न स्मृतिप्रस्थान आचरणमार्ग बिल्कुल निरोध व शान्त जुइके फु । थुगु स्मृतिप्रस्थान आचरणमार्ग पूर्ण रूप उत्पन्न जुइका वने फत

धाःसा तिष्य स्थविरपिकेथे तु दुःखयात न शान्त जुइके फु । देवराज इन्द्रपिकेथे तु दौर्मनस्ययात न शान्त जुइके फु धका अर्थकथाय धयातल । उकी तिष्य स्थविरया दुःख शान्त जूगु गुकथं धाःसा-श्रावस्ती देशय तिष्य धयान्ह महाजन पुत्र अंश भाग छुटे मयानिगु (४०) प्यीगू कोटी धन किजा जुयाच्चन्ह चूल तिष्ययात लः ल्हाना तोता वया भिक्षु जुइ धुका छगू अरण्य निवासय भ्रमणधर्म अभ्यास याना च्वनाच्चंगु जुल । उगु अवस्थाय चूल तिष्यया कलाः जुयाच्चन्ह किजा भौमचा आयुष्मान तिष्य बुद्ध-शासनय च्वना न्ह्याइपु मताःसे गृहस्थी जुया लिहाँ वल धाःसा अंश भाग बच्छि बी मालीगु खना धन्दा जूगुलि मुल्याहा डाखुँतय्त ध्येबा बिया आयुष्मान तिष्ययात स्याके छ्वःगु जुयाच्चन । इपि मुल्याहातय्सं न आयुष्मान तिष्ययात स्याके छ्वःगु जुयाच्चन । इपि मुल्याहातय्सं न आयुष्मान तिष्ययात ज्वना स्यायेगु कोशिस याः जुल । उगु अवस्थाय आयुष्मान तिष्य क्लेशं मुक्त मजुसे सी खना तःसकं घृणा ताःगु व ग्याःगु कारणं याना अय उपासकपि, जित चच्छि जक स्वतन्त्र भावना उदयोग यायेगु अवसर ब्यु । जि गनं बिस्सुवने फइ मखुगु कथं विश्वास याये बहःगु जिम्मा जि बिया तये धका प्रार्थना याना थःगु खम्पा निपु स्वापु दुथाय त्वःधुला वनीगु रूप तवःगु त्वहँत थःशःमं छयाना त्वःधुला जिम्मा बी धुसेलिं भावनायात जक जोर तोर उदयोग याना वनाच्चंगु जुल । अति तीव्रगु स्याःगु वेदनायात लुमका भाविता यायां शील परिशुद्धगुयात प्रत्यवेक्षण याये लाःगुलिं प्रबलगु प्रीति प्रामोदय (वस्पोलयाके) उत्पन्न जुयावल । उगु अवस्थाय वेदनाय मनसिकार धयागु नुगलं चायेका च्वनेगु मदुगुलिं स्याःगु वेदना तना शान्त जुया च्वथे जूगु जुल, थुकथं जुइगुयात “वेदनं विक्खम्भित्वा वेदनायात पला लिकयाच्चन” धका अर्थकथाय धयातःगु जुल । थुकथं सह याये थाकूगु वेदना आश्वस्त जुया उत्पत्ति क्षणया नाम रूपयात लुमका भाविता याना विपश्यनायात छसिकथं बृद्धि जुइका सुथय अरुणोदय जूगु बखते अरहत्त्व फलय (वस्पोल) थ्यंगु जुल । अरहत्त्व फलय थ्यंका परिनिर्वाण जूसेलिं शारीरिकदुःख धाक्व बालाक पूर्वक हे निरोध ब शान्त जुयावंगु जुल ।

धुँ नं नकाच्चन्ह नवक (न्हम्ह भिक्षुया दुःख शान्त जूगु खँ (३०) स्वीम्ह भिक्षुपिसं भगवान् बुद्धयाथाय कर्मस्थान ग्रहण याना छगू अरण्य निवासय वर्षावास च्वना भावना अभ्यास यानाच्चंगु जुल । सिमाक्वय भारपातया ववय आदि अनुकूलगु थासय भावना अभ्यास याना च्वच्चं सुथे नसंचा ई जूगु बखते छन्ह छन्ह भिक्षुयात धुं साला यंकूगु जुयाच्चन । धुँ सायेका च्वन्ह भिक्षु न धुं साला यंकूगु खँ वेतोरं हाला न्यंकूगु बखते लिक्कसं च्वनाच्चपि योगी भिक्षुपिनिगु समाधि स्थना वनी धका ग्याःगुलिं सःमब्यूसे सुमुक हे धुं न यंकु यंकु थाय लिना वनीगु स्वभाव दयाच्चंगु जुल । थुगु हे रूप भिक्षुपि च्याम्ह भिम्ह पाः जुया वसेलिं तिनि कारण सीका संघ स्थविरं धुँ सा वइगु बखते हाला शब्द बी नितिं क्वातुक आदेश बियातःगु जुयाच्चन । छन्हु धुं नवक भिक्षु छन्हसित न्हापाथे तु वया साःवःगु जुल । उम्ह नवक भिक्षु न “भन्ते, धुँ वल, भन्ते, धुँ वल” धका सः ब्यूगु जुयाच्चन । सहनिवासी भिक्षुपिसं न तुतां कथि आदि ज्वना (उम्ह नवक भिक्षुयात) धुँया म्हुतु छुटे यायेगु सकभर प्रयास याःगु जुयाच्चन । तर धुं न तोता मवसे मनूत वनेफइ मखुगु ज्वःया उखे पाखे साला तिन्हया वंगु जुल । अवले

भिक्षुपिसं भो सत्पुरुष, आः छन्त मुक्त याना बीत जिमिके छु शक्ति मदुगु जुल । थुजागु अवस्था भिक्षुपिसं थःपिनिगु विशेष पराक्रम क्यनेमाःगु अवस्था हे जुयाच्चन । अथे जूया निति भावनायात जक नुगल चायेका यकी धका होश बिया खँ ल्हाना छवःगु जुल । उम्ह नवक भिक्षु धु न निर्दयता व क्रूरता पूर्वक मुरुररर मुरुररर सःवयेका वा न्याना नःगुलि उत्पन्न जुयावःगु अतितीव्र वेदनायात लुमंका, भाविता याना यंकूगुलि व प्रीति प्रामोदय आदि द्वारा उगु वेदनायात प्वलाः छवया (हटे) याना उत्पन्न जूगु नाम रूपयात लुमंका भाविता याना यंकूगुलि गौचा तक नये धुकूगु बखते श्रोतापन्न जूगु जुल । पुली तक नये धुकूगु बखते सकृदागामी जुयावन । त्यफुचा तक नये धुकूगु बखते आनागामी जुयावन । नुगः स्यै नये न्हयवः हे अरहन्त जुया सम्पूर्ण दुःख निरोध व शान्त जुयावंगु जुल ।

देवराज इन्द्रया दौर्मनस्य शान्त जूगु खँ — देवराज इन्द्र पूर्व निमित्त न्यागु खाना सीगुलि, थःपि सित धायेव थःस्वया जाःम्ह मेम्ह इन्द्र छम्ह उत्पन्न जुयावइगुलि व थःगु ऐश्वर्य सम्पत्ति मेपिनि अधीनय लाः बनीगुलि ग्याना च्यूता कया तःसक हे मन सुख मदयेका भगवान बुद्धयाथाय वया “देव व मनुष्यपि भय उपद्रव व दुःख सदाया निति अलग जुया याउँक सुख पूर्वक च्वनेमास्तिवःपि जुया न छु कारण याना इपि भय उपद्रव दुःख जक थिका च्वनेमाःपि जुयाच्चन ?” धयागु थुगु प्रश्न निसं शुरु याना न्यंगु जुयाच्चन । अबले भगवान बुद्ध “थःस्वया च्वय ला बनीगुयात स्व मफूगु ईर्ष्या थःथे कतपि भिनिगु सुख जुइगु यःमतायेका च्वनीगु नुगः स्याइगु मात्सर्य धयागु थुपि निगु संयोजनत दया हे देव व मनुष्यपि सुख सी मास्ति वःपि जुया न सुख सी मफयाच्चपि, भय उपद्रव दुःख थिकाच्चने मास्ति मवःपि जुया न (उकिं थिका च्वनेमाःपि जुयाच्चंगु खः” धयागु थुगु लिसल निसं कया ‘सक्कपन्हसुत्त’ देशना कना बिज्याःगु जुल । उगु देशनाय दुने सेवन याये योग्यगु व योग्य मज्जुगु वेदनायात बिभाजन याना कनाबिज्याःगु अवस्थाय देवराज इन्द्र दुग्ययेक ध्वाः थुइका सेवन याये अयोग्यगु (घर गृहस्थी सम्बन्धी) गेहस्सित वेदनायात लुमंका भाविता याना अलग जुइका सेवन याये योग्यगु (सांसारिक भोग विलास व तृष्णां पिहाँ वनेगु लिसे सम्बन्धितगु नेक्खम्मस्सित वेदनायात उत्पत्ति जुइका स्मृतिप्रस्थान भावना वृद्धि जुइका श्रोतापन्न जुइ धुसैलि न्हयवः उत्पन्न जुयाच्चंगु ईर्ष्या, मात्सर्य सम्बन्धी मन सुख मदया च्वंगुलि बिल्कुल मुक्त जुयावंगु जल ।

सुब्रह्म देवपुत्रया दौर्मनस्य शान्त जूगु खँ — देवपुत्री परिषद द्वःछिम्ह लिसे नन्दनवन उद्यानय न्हयाइपुकाच्चम्ह देवपुत्र स्वांसिमाया च्वय थाहाँ वना प्याखँ ल्हुया म्ये हाला स्वां थ्वयाच्चपि न्यासः देवपुत्री परिषदपि स्वां थ्वया च्वच्च हे च्यूत जुया नर्कय उत्पन्न जुया तःसक दुःख सियाच्चंगु खंगु कारण याना व थःस्वयं न त्यं दनिपि न्यासः देवपुत्रीपि लिसे न्हैन्हुया भित्रय हे च्यूत जुया उगु नर्कय हे उत्पन्न जू बनीतिनिगु खंगु कारण याना अतिक हे मन सुख मदयेका भगवान बुद्धयाथाय वया “त्यं दुपि न्यासः देवपुत्रीपि लिसे थः स्वयं न न्हैन्हुया दुने हे नर्क भोग या वनेमाली तिनिगु (अनुपपन्नकिच्छ धयागु) आः उत्पन्न मज्जुनिगु भविष्ययागु दुःख व नर्कय थ्यनाच्चने

व शान्त याना मदयेका छवयेया नितिं; एकायनो मग्गो = छप् मात्र लैप्पु छगू मात्र मार्ग जुयाच्चन; आयास्स अधिगमाय = आर्यमार्गयात प्राप्त यायेया नितिं; निब्बानस्स सच्छिकिरियाय = 'निर्वाणयात साक्षात्कार याये नितिं; एकायनो मग्गो = छप् मात्र लैप्पु मात्र मार्ग जुयाच्चन ।

धुकूपि देवपुत्रीपिसं अनुभव याना भोगे यानाच्चंगु (उत्पत्तितक्खि धयागु) उत्पन्न जुयाच्चंगु वर्तमान दुःखया कारणं जिगु चित्त दिपा मदयेक कम्प जुया थारा थारा न्हुयाच्चन । ग्याये स्वाःगु प्रदेश व भय रहित जुइगु गतिलाःगु विधि व लंपु दुसा कना बिज्याये माल भगवान् शास्ता धका निवेदन यात । अबले भगवान् बुद्ध “बोधि, तप, इन्द्रिय संवर, सब्बनिस्सग धयागु थुपि प्यंगू धर्म हे जक सत्त्वप्राणीपिनि भय उपद्रव मदया सुख शान्ति बीगु धात्थेगु कारणत खः” धका कनाबिज्यात । सुब्रह्म देवपुत्र न उगु धर्मयात ध्वाथुइका सब्बनिस्सग-धयागु निर्वाणयात खंके सीके नितिं इन्द्रिय संवर चित्तयात संयम याना तप धयागु-सम्यक्प्रधान वीर्य दिपा मदयेक चायेका वनेफइ कथं उदयोग याना बोधि धयागु पूर्वभाग विषयनामार्ग लिसे आर्यमार्गयात तत्क्षणय हे उत्पत्ति व अभिबुद्धि जुइका न्यासः देवपुत्री परिषदपि लिसे श्रोतापन्न जुइ धुका अपाय भय सम्बन्धी थारा न्हुया कम्प जुयाच्चंगु मानसिक दुःख पूर्णरूप मुक्त जुयावंगु जुल । (थन बोधि, तप, इन्द्रिय संवर स्मृतिप्रस्थान प्यंगुली समावेश जुयाच्चंगु धर्मत हे खः ।) निर्वाणयात मार्गज्ञान साक्षात्कार यायेगु खँ, आयास्स अधिगमाय धयागु पाद हे प्रकट जुयाच्चने धुकूगु जुया, निब्बानस्स सच्छिकिरियाय धयागु थुगु पादय फलज्ञान साक्षात्कार यायेगुयात ग्रहण याये योग्यगु कारण मूलपण्णास टीकाय धयातःगु दु । तःसकं उचित जू ।

थुगु थासय आर्यमार्ग प्राप्त यायेत निर्वाण साक्षात्कार यायेत सम्यक्प्रधान आदि मेमेगु भावनात न दयाच्चनतिनि हे मखुला ? — दयाच्चनतिनिगु ला अवश्य खः; तर अथे न स्मृतिप्रस्थानयात तोता सम्यक्प्रधान आदि मेमेगु भावना जुइ मफइगु जुयाच्चन । उकिं थुगु स्मृतिप्रस्थानयात “आर्यमार्ग प्राप्त यायेत व निर्वाण साक्षात्कार यायेत छगू मात्र मार्ग” धका धयातःगु खः । थुगु संक्षिप्त धापुली स्मृतियात जक स्मृतिप्रस्थान धका क्यानातःगु न प्रधाननय (नीति हिसाव क्यानातःगु खः । वास्तविक कथं ला स्मृति छगुलिं जक भावनाकृत्य सिद्ध मजू । वीरिय पञ्जा धयागु सम्प्रयुक्त धर्म लिसे सहभागी जुया तिनि भावना कृत्य सिद्ध जुइके फइगु जुयाच्चन । अथे जुया विस्तृत कयला तया तःगुली आतापी सम्पजानो धका वीर्य व प्रज्ञायात न स्मृतिप्रस्थान भावनाय दुथ्याका क्यानातःगु खः ।

विशेष सीके माःगु छु धाःसा “आर्यमार्ग प्राप्ति या नितिं व निर्वाण साक्षात्कार या नितिं छप् मात्र लैप्पु छगू मात्र मार्ग” धका कना तयाबिज्याःगु कारण याना स्मृतिप्रस्थान प्यंगु दुमथ्याःगु भावना विधि धाक्वयात “मार्गफल व निर्वाणय थ्यंका बीगु बालागु प्रत्यय विधि व मार्ग मखु, द्वंग विधि द्वंग लैप्पु जक खः” धका दृढरूप सीकेमाःगु जुल । उलि जक मदु “स्मृतिप्रस्थान देशना अनुरूप भायिता, वृद्धि व अभ्यास याना यंकल धाःसा द्वनीगु च्चदयला वनीगु मदुसे ‘मार्गफल व निर्वाणय हे सुनिश्चित रूप थ्यंक वनेफगू जुयाच्चन’ धका न क्वातुसेच्चक सीकेमाःगु जुल ।

उद्देश-संक्षिप्त खँ

कतमे चत्तारो ? इध भिक्खवे भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजाने सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झा-दोमनस्सं । वेदनानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झा-दोमनस्सं ।

चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झा-दोमनस्सं ।

धम्मेषु धम्मनानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झा-दोमनस्सं ।

उद्देश-संक्षिप्त शीर्षक

चत्तारो = प्यंगू स्मृतिप्रस्थान धयागु; कतमे = छु छु खः; भिक्खवे = भिक्षुपिं, इध 'भिक्खु' = थुगु बुद्धशासनय् (च्वंम्ह) भिक्षु; वा = थुगु बुद्धशासनय् उद्योग

अभिप्राय

१. स्मृतिप्रस्थानयात भाविता याइपि व्यक्तिपि भिक्षु भिक्षुणी उपासक उपासिका व देव ब्रह्मापि धका आपालं दयाच्चन नं थन भिक्खु-धका भिक्षुयात जक उल्लेख याना कना बिज्याःगु भगवान बुद्धया उपदेशयात स्वीकार याना आचरण याना यंकीपि व्यक्तिपि मध्यय् भिक्षुपि अववाद उपदेश धाक्कया आधार जुयाच्चंगु जुया परमोत्तम जूगुलि कना बिज्याःगु खः । थुकथं प्रधाननयकथं भिक्षुयात कना बिज्यानातःगु अप्रधान जुयाच्चपि भिक्षुणी, उपासक, उपासिका व देव ब्रह्मापि नं दुथ्यानाच्चंगु हे जुल । मेकथं थुगु स्मृतिप्रस्थान आचरणयात आचरण याइपिं धाक्क भिक्षु धायेके दुपिं हे जक जुल । (पटिपन्नको हि देवो वा होतु मनुस्सो वा भिक्खूति सङ्खं गच्छति येव-अट्ठकथा) 'थुगु बुद्धशासनय् उद्योग यानाच्चंम्ह व्यक्ति' धका निगूगु अर्थ दोहरे याना भाय् हिला तयागु जुल ।

याना च्वम्ह व्यक्ति; 'आतापी = क्लेशयागु दाग मनयागु खितियात क्वाका पुका

१ आतापी सम्पजानो सतिमा - थुगु स्वंगू पदं, कायानुपस्सीया अनुसार कायानुपश्यनायागु स्वरूप क्यनाच्वंगु दु । वेदनानुपस्सना आदिल्य नं थ्व हे विधि खः । रूपसमूह कायय अनित्य, दुःख, अनात्म व अशुभ स्वभाव दयाच्वन । उगु रूपसमूह काययात अनित्य, दुःख, अनात्म व अशुभ धका धात्थे प्रकट जुइ कथं भाविता यायेगु कायानुपश्यना खः । भावना रहितपि व्यक्तिपिसं रूपसमूह कायय तःसकं तःसकं मान बृद्धि जुइकाच्वनीगु खः । तःधं तायेकाच्वनीगु खः । जीवनकाष्ठिं छस्वाकं दुगु रूप छगू हे शरीर खः धका सदां स्थिरगु रूपं मती तयाच्वन । भिनाच्वन, सुख जुयाच्वन धका नं मती तयाच्वन । मती लूथे जुइ फु, नये फु, भोग याये फु, ज्या याये फु, खँ ल्हाये फूगु जुया अधीनय् दुगु आत्म खः, सजीव जुयाच्वंगु सत्त्व खः धका नं मती तयाच्वन । बांला, शोभा दु धका नं मती तयाच्वन । थुकथं तःधं तायेकाच्वंगु रूपकायय अनित्य, दुःख, अनात्म व अशुभ धका धात्थे भाविता याना खंके फयेकेगु अःपु मजू । थाकुसे च्वं । संसारय् प्रकृति मिखां खंके मफूगु पदार्थयात चश्मा, आइग्लाश, माइक्रोस्कोप स्वःसा तिनि खंके फइगुथें अथे हे नित्य आदि धका बिचाः यानाच्वंगु रूपकाय शरीरय् अनित्य आदि धका गथे खः अथे खंके फयेक योगीयाके सहयोगी शस्त्र अस्त्र उपकरणत आवश्यक जुयाच्वन । उगु आवश्यक शस्त्र अस्त्रत वीर्य स्मृति समाधि प्रज्ञा हे जुयाच्वन । उकिं वीर्य, स्मृति, समाधि ज्ञान धयागु थुपि भिंगु शस्त्र अस्त्र जरे याना रूपकाय शरीरयात यथार्थ रूप खने दयेक स्वया यंकि धका निर्देशन बियाबिज्याये निति 'काये कायानुपस्सी विहरति' धयागु पाद अनुसार स्वरूप धर्मयात उल्लेख यायां 'आतापी सम्पजानो सतिमा' धका दोहरय् याना लिसा कया कनाबिज्याःगु जुल ।

काये कायानुपस्सी ति एत्थ अनुपस्सनाय कम्मट्ठानं वुत्तं । आतापेन सम्मप्यधानं, सतिमा पटिलद्ध समथो, सम्पजञ्जेन विपस्सना, अभिज्झा-दोमनस्सविनयेन भावनाफलं वुत्तं-धयागु अर्थकथा— सतिगाहणेनेव चेत्य समाधिस्सापि गहणं दट्ठब्बं धयागु टीका अनुरूप योगि प्रकट रूप उत्पन्न जुया वयाच्वनीगु रूपयागु आकार प्रकार गतिविधि धाक्वयात लुमंका भाविता याना यंके फयेक दिपा मदयेक उदयोग व व्यापार याना यंकेमाः । थुगु उदयोग आताप धयागु सम्यक्प्रधान वीर्य खः । प्रबलगु थुगु वीर्यद्वारा दिपा मदयेक उदयोग व व्यापार यानाच्वन धाःसा योगि उत्पन्न जुया वयाच्वनीगु रूपयागु पहः चहः गतिविधि धाक्वयात त्वःमफिकुसे, भाविता याये फइगु जुयाच्वन; लुमंके फइगु जुयाच्वन । थुगु लुमति स्मृति हे खः । थुगु स्मृतिः चायेका च्वंक पतिकं लुमनाच्वनीगु रूपयागु गतिविधि आरम्भणय् धसे जुया दुहाँ वथें च्वंक व ख्वाराक ख्वाराक कुतु कुतु वथें च्वंक थ्याक्क थ्याक्क क्वथीक क्वथीक क्षण क्षण पतिकं स्थिर जुजुं वनाच्वंगु समाधि प्रकट रूप दयावइगु जुयाच्वन । थुगु समाधि स्मृतिया प्रभाव याना उत्पन्न जुइगु विपश्यना क्षणिक समाधि खः । थुगु समाधिद्वारा दुग्ययेक ध्यान बी लाःगु रूपयागु गतिविधि धाक्वयात स्पष्ट रूप सिया सियावनीगु जुयाच्वन । काण्ड काण्ड भाग भाग विभाजन याना नं सिया सियावनीगु जुयाच्वन । उत्पन्न उत्पन्न जुया

तना तना वनीगु धका न सिया सियावनीगु जुयाच्चन । अनित्य, दुःख, अनात्म व अशुभ धका न सिया सियावनीगु जुयाच्चन । थुगु ज्ञान सम्प्रजन्य धयागु अनुपश्यना ज्ञान खः । उकिं उत्पत्ति जुया वक्व रूपयागु पहः चहः गतिविधि धाक्वयात दुटे मजुइक दिपा मदयेक उद्योग व व्यापार याना लुमंका भाविता याना यंकाच्चन्ह योगीयाके क्यनावये धुगु वीर्य, स्मृति, समाधि व ज्ञान प्यतां परिपूर्ण रूप हे लुमति पतिकं उत्पन्न जुया वया अनित्य, दुःख, अनात्म व अशुभ जुयाच्चंगु रूपसमूह कायय अनित्य, दुःख, अनात्म व अशुभ जुयाच्चंगु रूपसमूह काय मात्र धका वास्तविक रूपं भाविता याना खंकेगु कायानुपश्यना पूर्णतः सम्पन्न जुइगु जुयाच्चन । अथे जुया काये कायानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा-धयागु वाक्यद्वारा कायानुपस्सी स्वरूपयात थुकथं परिपूर्ण रूप लुमंका भाविता याना यंकेया निति हान व्याख्या याना सूचित यानाक्यंगु खः धका सीकेमाःगु जुल ।

विनेरय लोके अभिज्झा-दोमनस्सं धयागु पादद्वारा भावनायागु आनिशंसयात क्यना च्वंगु जुल । गुकथं धाःसा — — प्रकट जुयाच्चंगु रूपयागु आकार प्रकार गतिविधियात क्यना वयागु विधि अनुसार भाविता याना खंके मफुत धाःसा उगु रूपयागु गतिविधिलय "सदां विद्यमान जुयाच्चन्ह जि धयाम्ह सत्त्व, भिना सुख सिया शोभा दयेकाच्चन्ह जि धयाम्ह सत्त्व, धका मती तथा आशक्त जुया अभिज्झा धयागु त्वः वनिगु यः ताइगु स्वभाव लोभ नं उत्पन्न जुइ फूगु जुयाच्चन । दोमनस्स-धयागु मन सुख मदइगु लिसें मन स्यनीगु तँ पिहाँ वइगु द्वेष आघात धयागु स्वभाव दोष नं उत्पन्न जुइ फूगु जुया च्वन । प्राणी मात्रया सन्तानय लोभ द्वेष उत्पन्न जुयाच्चनीगु थ्व हे क्रम अनुसारं हे जुयाच्चन । अथेया कारणय थुकथं भाविता याये मलाइगु कारण उत्पन्न जुइ फूगु लोभ व दोषयात "भाविता मयायेवं उत्पन्न जुइ फूगु लोभ व दोष" धका निश्रयलय धयातःगु दयाच्चन । अदूट रूप लुमंका भाविता याना उत्पन्न जुयावया च्वक रूपयागु गति विधियात अनित्य, दुःख, अनात्म व अशुभ धका सुनिश्चित रूपं युइका सीका खंका च्वन्ह योगीयाके सीके खंके फूगु उगु रूपयागु गतिविधिलय "नित्य जुयाच्चन, सुख जुयाच्चन, भिनाच्चन, बालाना शोभा दयाच्चन, आत्म व सत्त्व खः" धका बिचाः यायेगु खंकेगु आशक्त जुइगु मदइगु जुल । उकिं नित्य, सुख, आत्म व शुभ धका आशक्त जूसा तिनि उत्पन्न जुया वये फूगु लोभ दोष सीका खंका काये धुंकीगु उगु रूपयागु गतिविधिलय बिल्कुल हे उत्पन्न जुइ फूगु अवसर मदये धुंकीगु जुल । थुकथं लोभ द्वेष उत्पन्न जुइगु अवसर मदयेक उत्पन्न जुइ मफयेक यथार्थ रूपं सिया सियावंगुयात हे "अनुपश्यना ज्ञान तदङ्गप्राणाद्वारा हटे याना छ्वःगु खः" धका धयातःगु जुल । थ्व जुल भाविता यायेलाःगु आरम्भणय तदङ्गविनयद्वारा लोभ दोषयात हटे याना छ्वयेगु विधि ।

अन अतिरिक्त, प्रकट रूप उत्पन्न जुयावक्व रूपया गतिविधि धाक्वयात अदूट रूप लुमंका भाविता याना "अनित्य, दुःख, अनात्म व अशुभ" धका छुटे छुटे जुइक स्यू स्यू पतिकं वीर्य, स्मृति, समाधि धयागु समाधिस्कन्ध शमथ धर्मत क्वातुसे च्वक उत्पन्न जुइगु जुयाच्चन । थुगु शमथया आनुभाव याना चित्त अतिकं छाइसे नाइसे

गंका मदयेका छवये फूगु सम्यक्प्रधान वीर्य दुम्ह जुया; वा = क्वातुसे क्वातुसे च्वंक उद्योग याइम्ह जुया; सतिमा = स्मृति दुम्ह लुमंकेगु दुम्ह जुया; सम्पजानो = बांलाक प्रकार प्रकारं स्पूम्ह जुया; काये = अनित्य, दुःख, अनात्म व अशुभ स्वभावगु रूप-समूह कायय; कायानुपस्सी = अनित्य, दुःख, अनात्म व अशुभ जुयाच्वंगु रूपसमूह मात्र खः धका भाविता याना खंका; लोके = भाविता यायेगु व खंकेमाःगु रूपसमूह लोकय; वा = उपादानस्कन्ध न्यागु धयागु लोकय; अभिज्झा - दोमनस्सं = भाविता याये मलाइबले उत्पन्न जुया वये फूगु; अभिदया व दोमनस्ययात; वा = भाविता याये मलाइबले उत्पन्न जुइ फूगु लोभ व दोषयात; विनेय्य = उत्पन्न जुइगु अवसर मदयेक, तदङ्ग विक्खम्भन (विक्खम्भन) प्रहाणद्वारा हटे याना मदयेका; विहरति = च्वनीगु जुयाच्वन ।

च्वनीगु कोमल जुइगु जुयाच्वन । गुलि गुलि समय बिटै जुल, उलि उलि हे नाइसे क्वातुसे च्वनीगु जुयाच्वन । उकिं भाविता याये मलाःनिगु मेमेगु रूप वेदना संज्ञा संस्कार विज्ञानय नं बिचाःयाना कल्पना याना लोभ दोषत विशेष याना उत्पन्न जुइ मफुसे शान्त जुयाच्वने यःगु जुयाच्वन । लुमंका भाविता मयासे विश्राम कया च्वतले नं स्थूलगु वा कोडागु लोभ दोषत न्हापाथे उत्पन्न जुया मवःसे शान्त जुयाच्वने यःगु जुयाच्वन । “स्थूलगु क्लेशत उत्पन्न जुइ फइ मखुत” धका तक नं योगीयाके बिचाः जुइगु जुयाच्वन । (थुकथं क्लेश शान्त जुयाच्वंगुयात स्वयं अभ्यास याना स्वयं साक्षात्कार यायेगुद्वारा निर्णय यायेमाः ।) थुकथं लुमंका भाविता यायेगु प्रभाव भाविता याये मधुनिगु आरम्भणय समेत क्लेश शान्त जुयाच्वनिगु लुमंका भाविता यायेगुली समावेश जुयाच्वंगु समाधिस्कन्ध शमथयागु विक्खम्भनविनय खः । विक्खम्भनविनय द्वारा लोभ दोषयात हटे यायेगु खः ।

अथेया कारणय “भाविता याये नंगु आरम्भणय क्लेश शान्त जुइगु धयागु तदङ्ग-विनय, भाविता याये मन्निगु आरम्भणय तर्क क्लेश शान्त जुइगु धयागु विक्खम्भन-विनय थुपि निगू आनिशंसयात योगि लुमंका भाविता याना च्वंकपतिकं प्राप्त याना च्वनीगु जुयाच्वन । थुपि निगू आनिशंस प्राप्त जुइ कथं प्रकट रूप उत्पन्न जुयावःगु रूपयागु गतिविधि धाक्वलय दिपा मदयेक लुमंका भाविता याना कायानुपश्यनायात बृद्धि जुइकेमाः” धयागु अभिप्राय खः । वेदानुपश्यना इत्यादिलय नं थ्व हे क्रम अनुसार विस्तृत याना सीकेमाः । विशेषता छु धाःसा — कायय अशुभ धका भाविता याना खंकेगु निति अले वेदना, चित्त व धर्मय छसिकथं अनित्य दुःख व अनात्म धका भाविता याना खंके निति विशेष रूप आवश्यक जू धका अर्थकथाय धयातःगु जुल । सामान्य कथं ला काय, वेदना, चित्त व धर्म फुकेसनं हे अनित्य, दुःख, अनात्मा व अशुभ धका भाविता याना खंके निति आवश्यक जूगु हे जुयाच्वन ।

उद्देशवार संक्षिप्त अभिप्राय क्वचाल

आतापी = क्लेशयागु दाग मनयागु खितियात क्वाका पुका गंका मदयेका छवये
 फूगु सम्यक्प्रधान वीर्य दुम्ह जुया; वा = क्वातुसे च्वंक उद्योग याइम्ह जुया; सतिमा
 = स्मृति दुम्ह लुमंकेगु दुम्ह जुया; सम्पजानो = बांलाक प्रकार प्रकारं स्पूम्ह जुया;
 वेदनासु = अनित्य, दुःख, अनात्म स्वभाव दया अनुभव मात्र जुयाच्चंगु वेदनाय;
 वेदनानुपस्सी = अनित्य, दुःख, अनात्म अनुभूति मात्र खः धका भाविता याना खंका;
 लोके = भाविता याना खंकेमाःगु अनुभूतिया लोकय; वा = उपादानस्कन्ध न्यागु
 धयागु लोकय; अभिज्झा - दोमनस्सं = भाविता याये मलाइबले उत्पन्न जुइ फूगु
 अभिद्धा व दौर्मनस्ययात; वा = भाविता याये मलाइबले उत्पन्न जुइ फूगु लोभ व
 दोषयात; विनेय्य = उत्पन्न जुइगु अवसर मदयेक तदङ्ग, विष्कम्भन प्रहाण द्वारा हटे
 याना मदयेका; विहरति = च्वनीगु जुयाच्चन ।

आतापी = क्लेशयागु उद्योग याइम्ह जुया; सतिमा जुया;
 सम्पजानो जुया, चित्ते = अनित्य, दुःख, अनात्म स्वभाव दया सीकिगु मात्र
 जुयाच्चंगु चित्तय; चित्तानुपस्सी = अनित्य, दुःख, अनात्म सीकेगु मात्र धका भाविता
 याना खंका; लोके = भाविता याना खंकेमाःगु चिन्तनया लोकय; वा = उपादानस्कन्ध
 न्यागु धयागु लोकय; अभिज्झा - दोमनस्सं = लोभ व दोषयात; विनेय्य
 मदयेका; विहरति = च्वनीगु जुयाच्चन ।

आतापी = क्लेश जुया; सतिमा जुया; सम्पजानो = ...जुया; धम्मेषु
 = अनित्य, दुःख, अनात्म स्वभाव दया आत्म मखुगु स्वभाव धर्मय; धम्मनुपस्सी
 = अनित्य, दुःख, अनात्म स्वभाव दया आत्म मखूगु स्वभाव धर्म मात्र धका
 भाविता याना खंका; लोके = भाविता याना खंकेमाःगु स्वभाव धर्म लोकय; वा
 = उपादानस्कन्ध न्यागु धयागु लोकय; अभिज्झा - दोमनस्सं = लोभ व
 दोषयात; विनेय्य = मदयेका; विहरति = च्वनीगु जुयाच्चन ।

उद्देशवार कथा क्वचाल ।

निर्देशवार १-कायानुपस्सना, १-आनापानपब्ब

कथञ्च पन भिक्खवे ! भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति ।
इध भिक्खवे ! भिक्खु अरञ्जगतो वा, रूक्खमूलगतो वा, सुञ्जागारगतो
वा, निसीदति, पल्लङ्कं आभुजित्वा, उज्जुं कायं पणिधाय, परिमुखं सतिं
उपट्ठपेत्वा,

निर्देशवार १- कायानुपश्यना १- आनापान पर्व

भिक्खवे = भिक्षुपिं; भिक्खु = भिक्षु; काये = रूपसमूहयु; कथं च = गुकथं
याना; कायानुपस्सी = रूपसमूह धका लुमंका भाविता याना; विहरति पन = च्वना-
च्वनीगु खः लय् ?

भिक्खवे = भिक्षुपिं; इध भिक्खु = थुगु शासनय् च्वंम्ह भिक्षु वा = थुगु शासनय्
अभ्यास याना च्वंम्ह व्यक्ति; अरञ्जगतो वा = जंगलय् वना वा; रूक्खमूलगतो वा =
सिमाक्वय् वना वा; सुञ्जागारगतो वा = मनूत मदुगु सुनसानगु विहारय् वना; पल्लङ्कं
आभुजित्वा = मूलपतिं थ्याना; उज्जुं कायं पणिधाय = च्वय् च्वंगु शरीरयागु भागयात
तप्यंक तया; सतिं = चायेका च्वनेगु स्मृतियात; परिमुखं उपट्ठपेत्वा = लुमंका
भाविता यायेमाःगु आरम्मण पाखे न्ह्यचीका; निसीदति = फेतुनाच्वनीगु जुयाच्वन ।

सो = (फेतुना च्वने धुंकूम्ह) उम्ह व्यक्ति; सतो-एव = चायेका हे; वा = लुमंका

१ थुगु पादं अभ्यास यायेया निति प्रबन्ध यायेगु परिकर्मयात क्यनाच्वंगु दु । थ्व खँय्
जङ्गल सिमाक्वय् सुनसानगु विहारयात ल्यया सूचित यानाच्वंगु नकतिनि नकतिनि
भावना अभ्यास याइम्ह व्यक्ति लिसे विशेष अनुकूल जुयाच्वंगु कारणं खः । समाधिज्ञान
छिपे जुयाच्वने धुंम्ह व्यक्ति ला थाय् मल्यसे नं अभ्यास याना यंके फु । इपि स्वंगू
थासय् नं एकान्तगु थाय् हे मुख्यगु जुयाच्वन । उलि जक मखु, फेतुइगु इर्यापथयात
जक सूचित यानातःगु नं नकतिनि नकतिनि याम्ह व्यक्ति या निति विशेष अनुकूल
जुयाच्वंगुया कारणं हे खः । लिपा लिपा ला इर्यापथ प्यंगुली नं दुटे मजुइक अभ्यास
याना यंकेमाः । मूलपति थ्याना फेतुइया निति सूचित यानातःगु नं ताउ तक फेतुइ
फयेकेत खः । लिपा लिपा ला मेमेकथं फेतुइगुद्वारा नं अभ्यास याना यंके हे ज्यू ।
विशेष होश तयेमाःगु खँ ला फेतुइगु अवस्थाय् तुतियात सि सि कः कः जुइक क्वत्यला
दबे याना मोरे याना फेतुइ मज्यू । क्वमल्यसे दबे मयासे हवालुसे च्वंक जक फेतुना
च्वनेमाः । अथे जूसा तिनि ताउ तक फेतुइ फया छस्वाकं तु ताउ तक समाधि-
ज्ञानयात वृद्धि जुइके फइ ।

२ थुगु पादं आनापान अभ्यास यायेगु विधियात संक्षिप्त क्यनाच्वंगु दु । सासः दुकाक्व

पिकाक्व पतिकं लुमंका चायेका थुगु विधि अनुसारं अभ्यास याना च्वनीन्ह योगीयाके (१) दीघं आदि न्हापांगु विधि (२) रस्सं आदि निगूगु विधि (३) सब्बकायपटिसंवेदी आदि स्वंगूगु विधि (४) पस्सम्भयं आदि प्यंगूगु विधि कथं विस्तृत रूपं क्यनातः गु विधि प्यंगू अनुसारं विशेष रूपं सीकेमाः गु विशेष रूपं उत्पन्न जुइगु फुकं स्वतः हे क्रमशः उत्पन्न जुया वया सिद्ध जुयावनीगु जुयाच्चन ।

अवश्यं खः; सासः दुहाँ वइगु पिहाँ वनीगु थीगु थाय् न्हाय् च्वका म्हुतुसि च्वकाय् स्मृतिं क्वाचुक ध्यान तया दुहाँ वक्व पतिकं पिहाँ वक्व पतिकं टुटे मजुइक दुहाँ वयाच्चन; पिहाँ वनाच्चन धका दिपा मदयेक लुमंका चायेका च्वन्ह योगिं समाधि छुं भति क्वातुया वयेवं हे ता ताः हाकः जुइक दुकाये पिकाये याये लाःगुयात नं सियाच्चनीगु जुयाच्चन । चिची हाकः जुइक दुकाये पिकाये याये लाःगुयात नं सियाच्चनीगु जुयाच्चन । वयासिकं समाधि बः लाना वइगु बखते सासः दुहाँ पिहाँ वनीगु शूक्ष्म जुया थियाच्चन धाःसा उत्पत्तिया शुरु निसे कया शूक्ष्म जु जु अन्त जुइथाय् तक आदि, मध्य, अन्त फुकयात नं स्पष्ट रूपं सियावइगु जुयाच्चन । थुकथं सीके फइ थाय् तकं क्वातुसे क्वातुसे च्वंक ध्यान बिया लुमंका भाविता याना च्वनेमाः गु खँयात उद्देश्य याना 'सब्बकायपटि-संवेदी अस्ससिस्सामीति सिक्खति, पस्ससिस्सामीति सिक्खति' धका कनाबिज्याः गु जुल । थुगु खँय् 'दुहाँ वइगु सासः व पिहाँ वनीगु सासःया आदि, मध्य व अन्त फुकं स्पष्ट स्पष्ट रूपं सीकेत जोर तोरं उद्योग याना दुकाये पिकायेमाः धका ला दृष्टि व बिचाः टंका च्वनेमज्ज् । प्रकृति अनुसारं वा स्वाभाविक रूपं शूक्ष्म जुयाच्चंगु आरम्भणय् भाविता याये फूसा सीके फूसा तिनि समाधिज्ञान बल्लाना वइगु खः । आरम्भण स्थूल जुया स्पष्ट रूपं खने दयावइगु समाधिज्ञानयागु सामर्थ्य मखु; आरम्भणयागु सामर्थ्य जक जुयाच्चन । भावनायागु धर्मता स्वभाव कथं धाल धाःसा शमथ योगीयाके थ जु वा विपश्यना योगीयाके समाधिज्ञान परिपक्व जूलिसे सासः दुहाँ वइगु पिहाँ वनीगु भं भं शूक्ष्म जु जु वनीगु स्वाभाविक हे जुयाच्चन । समाधि अतिकं शक्तिशाली जुया च्वनीबले आश्वास प्रश्वास बिल्कुल शान्त व निरोध जुयावथे हे जुइ यः । तर बिल्कुल शान्त व निरोध जुयावंगु ला मखु । ज्ञान शक्ति कमजोर जुया सीके मफुगु मात्र खः । स्वाकं तु क्वथीक क्वथीक भाविता याना चायेका यंकाच्चन धाःसा तःसकं शूक्ष्मगु आश्वास प्रश्वासय् शमथ हिसाबं प्रतिभागनिमित्त खने दयेक वना उपचार, अर्पणा समाधिस थ्यंकवने फु । विपश्यनाया हिसाबं उदयब्बयज्ञान आदि विपश्यनाज्ञानय् थ्यंकवने फु । थुकथं स्थूलगु आश्वास प्रश्वास निरोध व शान्त जुया अति शूक्ष्मगु आश्वास प्रश्वासय् शमथ विपश्यना उत्पन्न जुइ थाय् तक व उगु शमथ व विपश्यनाया प्रभावं मार्ग फलय् थ्यनीथाय् तक दिपा मदयेक उद्योग याना यंकाच्चने माःगुयात उद्देश्य याना 'पस्सम्भयं कायसंखारं अस्ससिस्सामीति सिक्खति पस्ससिस्सामीति सिक्खति' धका कना बिज्यानातः गु खः । थुगु खँय् नं 'आश्वास प्रश्वासयात रोके याना फिना तयेमाः' धका ला दृष्टि टंकाच्चने मज्ज् ।

क्यना वयागु अनुसारं दुहाँ वयाच्चन, पिहाँ वनाच्चन धका दिया मदयेका लुमंका

हे; अस्ससति = सासः दुकाइगु जुयाच्चन; सतो-एव = चायेका हे; वा = लुमंका हे;
पस्ससति = सासः पिकाइगु जुयाच्चन ।

दीघं वा अस्ससन्तो = ता ताः हाकः जुइक सासः दुकायेबले नं; दीघं अस्ससामीति
= ता ताः हाकः जुइक सासः दुकयाच्चना धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन;
दीघं वा पस्ससन्तो = ता ताः हाकः जुइक सासः पिकायेबले नं; दीघं पस्ससामीति =
ताताः हाकः जुइक सासः पिकयाच्चना धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

रस्सं वा अस्ससन्तो = चिचीहाकः जुइक सासः दुकायेबले नं; रस्सं अस्ससामीति
= चिचि हाकः जुइक सासः दुकयाच्चना धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।
रस्सं वा पस्ससन्तो = चिची हाकः जुइक सासः पिकायेबले नं; रस्सं पस्ससामीति =
चिची हाकः जुइक सासः पिकयाच्चना धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।
सब्बकायपटिसंवेदी = दुहाँ वइगु सासः समूहया आदि, मध्य, अन्त दक्कंयात स्पष्टं
सीका; अस्ससिस्सामीति = सासः दुकाये धका; सिक्खति = अभ्यास याना यंकाच्चनीगु
जुयाच्चन । सब्बकायपटिसंवेदी = पिहाँ वनीगु सासः समूहया आदि, मध्य, अन्त

क्वने मात्रं हे ता ताः हाकः जुइक सासः दुकाये पिकाये यानाच्चनेगुयात नं सीके
फइगु, पति पति हाकः याना सासः दुकाये पिकाये यानाच्चनेगुयात नं सीके फइगु,
आदि, मध्य व अन्त फुकयात नं प्रकट रूपं सीके फइगु, स्थूलगु आश्वासप्रश्वासत
शान्त जुयावंगुयात नं सीके फइगु जुया निंति “सतोव अस्ससति सतोव पस्ससति” धयागु
थुगु पादयात विस्तृत याना क्यनातः गु चतुष्क प्यंगुलिया संक्षिप्त खं धका प्रतिसम्भिदामार्ग,
विशुद्धिमार्ग लिसे जोडे याना समान रूपं लुमंका तयेमाः गु जुल ।

विशेष होश यायेमाः गु छु धाः सा-अस्सास = पिकायेगु सासः, पस्सास = दुकायेगु
सासः, धयागु अर्थ साधारण रूपं बीगु अर्थ खः । तर आः स्वकोगु संस्करण्य
अस्ससति = दुहाँ वइगु सासः दुकयाच्चना, पस्ससति = पिहाँवनीगु सासः पिकया-
च्चना-आदि धका संशोधन यानातया । उक्तं संशोधन यानातयागु अर्थ योगीपिनिगु
अभ्यास क्रम लिसे, सुतन्त अर्थकथा लिसे व निम्नः प्रतिसम्भिदामार्ग पालि अनुरूप
जुयाच्चन ।

अस्सासादिमज्झपरियोसानं सतिया अनुगच्छतो अज्झत्तं विक्खेपगतं चित्तं समाधिस्स
परिपन्थो । पस्सासादिमज्झपरियोसानं सतिया अनुगच्छतो बहिद्धा विक्खेपगतं चित्तं
समाधिस्स परिपन्थो-आश्वासयागु आदि, मध्य व अन्त्य स्मृतिद्वारा छसिकथं लिना
वनीम्ह व्यक्तियात शरीर्य दुने विक्षिप्त अवस्थाय् थ्यनीगु चित्तं समाधिया भय अन्तराय
विरोधपक्ष (विघ्न बाधा) खः । प्रश्वासयागु आदि, मध्य व अन्त्य स्मृतिद्वारा छसिकथं
लिना वनीम्ह व्यक्तियात पिने विक्षिप्त अवस्थाय् थ्यनीगु चित्तं समाधिया भय अन्तराय
(विघ्न बाधा) खः । (पटिस-१६३)

दक्कंयात स्पष्टं सीका; पस्ससिस्सामीति = सासः पिकाये धका; सिक्खति = अभ्यास याना यंकाच्चनीगु जुयाच्चन ।

कायसंखारं = सासः ल्हायेगु कडा जूया स्थूल जुयाच्चंगु दुहाँ वइगु सासःयात; पस्सम्भयं = शान्त जुइका; अस्ससिस्सामीति = सासः दुकाये धका; सिक्खति = अभ्यास याना यंकीगु जुयाच्चन । कायसंखारं = सासः ल्हायेगु कडा जुया स्थूल जुया च्वंगु पिहाँ वनीगु सासःयात; पस्सम्भयं = शान्त जुइका; पस्ससिस्सामीति = सासः पिकाये धका; सिक्खति = अभ्यास याना यंकीगु जुयाच्चन ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं, सेय्यथापि = उपमा गथे धाःसा; दक्खो = दक्ष व चतुरम्ह; भमकारो वा = भौ पुइम्ह नायः (खराज याइम्ह) वा; भमकारन्तेवासी वा = भौ पुइम्ह नाय (खराज याइम्हसिया) शिष्यं, दीघं वा अञ्छन्तो = खराजयागु खिपःयात ताताःहाकः जुइक सालाच्चन धाःसा नं; दीघं अञ्छामीति = ताताःहाकः जुइक सालाच्चना धका; पजानाति सेय्यथापि = सियाच्चन्थे वा; रस्सं वा अञ्छन्तो = भौ खिपःयात पति पति हाकः याना सालेगु अवस्थाय् नं; रस्सं अञ्छामीति = पति पति हाकः याना सालाच्चना धका^१ पजानाति - सेय्यथापि = सियाच्चन्थे; (सब्बञ्छन पटिसंवेदी = सालेगुया आदि, मध्य व अन्त्य फुकंयात प्रकट रूपं सीका; अञ्छिस्सामीति = साले धका; सिक्खति - सेय्यथापि=अभ्यास याइथें; ओलारिकञ्छनं = कोडागु सालेगुयात; पस्सम्भयं = शान्त जुइका; अञ्छिस्सामीति = साले धका; सिक्खति सेय्यथापि = अभ्यास याइथें;)

भिक्षवे = भिक्षुपिं; एवमेव खो = थुम्ह भौ सालिम्ह (खराज याइम्ह) मनू नं थें हे; भिक्षु = आश्वास भश्वास निगुली चायेका च्वनिम्ह भिक्षु; दीघं वा अस्ससन्तो = ता ताः हाकः जुइक सासः दुकायाच्चनीगु बखते; दीघं अस्ससामीति = ताताःहाकः जुइक साराः दुकायाच्चना धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । (थनं निसें पालियागु अर्थ च्वय्यागु विधि अनुसारं उल्लेख याना धया यंकमाल ।) कायसंखारं = सासः पिकायेगु कडा जुया स्थूल जुयाच्चंगु प्रश्वासयात; पस्सम्भयं = शान्त जुइका; पस्ससिस्सामीति = सास पिकाये धका; सिक्खति = अभ्यास याइगु जुयाच्चन । इति = थ्व कना वये धुंगु विधि अनुसारं; अञ्जत्तं वा काये = थःगु आश्वास प्रश्वास

१ थुगु थासय् प-जानाति = धका धया तःसां नं ता ताः हाकः याना सालेगु पति पति हाकः याना सालेगु विशेष रूपं विभाजन याना सीकाच्चने माःगु मदु । अथे जुया पजानाति लिसे सम्पर्क दुगु धाक्वल् प्रकार प्रकार सीकेगुयात ततःसकं बढे चढे मयायेया नितिं होश यायेमाःगु जुल ।

रूपसमूह्यं नं; कायानुपस्सी विहरति = रूपसमूह मात्र खः धका भाविताद्वारा खंकाच्चनीगु जुयाच्चन ।

^१बहिद्धा वा काये = पिने जुयाच्चंगु मेपिनिगु आश्वास प्रश्वास रूपसमूह्यं नं; कायानुपस्सी विहरति = रूपसमूह मात्र खः धका भाविताद्वारा खंकाच्चनीगु जुयाच्चन । ^२अज्झत्तबहिद्धा वा काये = थः व कतः निम्हसिगु आश्वास प्रश्वास रूपसमूह्यं नं; कायानुपस्सी विहरति = रूपसमूह मात्र खः धका भाविताद्वारा खंकाच्चनीगु जुयाच्चन ।

^३कायस्मि = आश्वास प्रश्वास रूपसमूह्य; समुदय-धम्मानुपस्सी वा विहरति

१ थःगु आश्वास प्रश्वासय् भाविता याना लुमंका यथार्थ स्वभावयात सियावइगु बखते, कतः सन्तानय् सासः दुकाये पिकाये जुयाच्चनीगुली नं थुजागु हे स्वभाव दुगु जुयाच्चन धका बिचाः वइगु जुयाच्चन । थुकथं बिचा वइगुयात हे मेपिनि सन्तानय् दुगु रूपसमूह्य भाविताद्वारा खंकाच्चनीगु जुयाच्चन धका धाःगु खः । मेपिसं सासः दुकाये पिकाये यानाच्चंगु पहःयात आलपं स्वया व चिन्तन याना भाविता याये निति निर्देशित यानातःगु ला थ्व मखु ।

२ गबलें गबलें थःगु आश्वास प्रश्वासयात भाविता याना लुमंका च्वच्च हे बिच्चे बिच्चे 'मेपिनिगु सन्तानय् नं थुजागु हे स्वभाव दुगु जुयाच्चन' धका बरोबर विचाः वइगु जुयाच्चन । उगु अवस्थाय् थः कतः निखलसिगु रूपसमूह्य भाविताद्वारा खंकाच्चंगु धाइगु खः ।

३ १) भौयागु पूर्ण द्रव्य शरीर २) भौयागु थूचा ३) सालेगु-धयागु थुपि स्वंगू कारण याना भलिं फय् त नं त दुटे मजुइक पिहाँ वनाच्चनीथे अथे हे १) प्वाः आदि रूप द्रव्य २) न्हाय्पवाः ४) चित्त धयागु थुपि स्वंगू कारण याना योगीया शरीरय् आश्वास प्रश्वास रूपसमूह त नं त दुहाँ पिहाँ जुयाच्चनीगु जुयाच्चन । अथे जुया प्वाः आदि रूप द्रव्य, न्हाय्पवाः व चित्त धयागु थुपि स्वंगू समुदय-धम्म- उत्पत्ति कारण धर्म जुल । योगी आश्वास प्रश्वासयात भाविता याना लुमंका च्वच्च हे थुपि कारण स्वंगुलिं याना आश्वास प्रश्वास उत्पन्न जुयाच्चन धका चित्त बुभ्भे जुजुं वन धाःसा, समुदय-धम्मानुपस्सी धाइगु खँ अर्थकथाय् धयातल । न्हाय्चका आदि संघट्टन (घर्षण) जुइगु थासय् आश्वास प्रश्वास त नं त संघट्टन (घर्षण) जुया थी थी न्हुन्हुगु बार बार उत्पन्न जुइगुयात छुटे छुटे याना सीका खंकाच्चन्ह योगीयात नं समुदय-धम्मानुपस्सी = उत्पन्न स्वभावयात भाविताद्वारा खंकाच्चन्ह धाइगु खः । अनं अतिरिक्त भौ नं मदु; उकियागु थूचा नं मदु; फय् पिहाँवइकथं सालेगु नं मन्त धाःसा भलिं फय् पिहाँ वइगु दइ मखुथे तु प्वाः आदि रूप द्रव्य नं मदु; न्हाय् नं मदु; चित्त नं मन्त धाःसा आश्वास प्रश्वास रूप उत्पन्न जुया मवःसे हे निरोध व शान्त जुयावनीगु जुयाच्चन । अथे जुया शरीर न्हाय् व चित्त मदइगु, आश्वास प्रश्वासया निरोध जुइगु, मदया वनीगु कारण जुल धका चित्त

बुभे जुजु वन धाःसा वयधम्मानुपस्सी धाइगु खँ अर्थकथाय् धयातःगु दु । न्हाय् च्वा आदि थासय् थिया थिया लुप्पुक्क लुप्पुक्क स्वात्त स्वात्त त न त तना तना वंगुयात लुमकाच्चंगु क्षणय् हे खंका सीकाच्चम्ह योगी न, वयधम्मानुपस्सी विनाश स्वभावयात भाविता याना खंकाच्चम्ह जुइगु खः । थुथाय् “उत्पत्ति विनाशयात क्यनातःगु अर्थकथाय् स्वया न अप्वः जुयाच्चन” धका मती तये मजिल । उत्पत्ति व विनाश कारणयात सिल धायेव उत्पन्न जुइगु व विनाश जुइगुयात न सियावनीगु हे जुया उत्पत्ति व विनाशयागु कारणया दुने समावेश याना अर्थकथाय् क्यनातःगु खः धका चायेकेमाःगु जुल । कारण छाय् धाःसा — “आश्वास प्रश्वास रूप उत्पन्न जुइगु विनाश जुइगु मदुसे, स्वाभाविक रूप सदा दयाच्चंगु दु” धका मती तयाच्चन धाःसा उत्पत्ति व विनाश कारणधर्म धका भाःपी मफइगुलिं खः । उलि जक मखु, इयापथपर्व आदिलय् उत्पन्न जुइगु व विनाश जुइगुयात न अर्थकथाय् क्यनातःगु हे दयाच्चन । उक्तं क्यनातःगुली संवणेतब्ब - (अर्थ अभिप्राय खोले याना क्यनेमाःगु वा क्यने बहःगु) पद उगु काण्डय् न थुगु काण्डय् न समुदय-धम्मानुपस्सी वय-धम्मानुपस्सी धका समान रूपं हे जुइमाः; पद समान जुल धाःसा स्वरूप व अर्थ न समान जुइमाः । विशेषता दये मज्यू । उकिं उत्पन्न जुइगु विनाश जुइगुयात उत्पत्ति व विनाश कारणय् दुने समावेश याना उल्लेख यानातःगु दु धका क्वातुसे च्वाक लुमकेमाःगु जुल ।

विशेषतः- समुदय-धम्मानुपस्सी वयधम्मानुपस्सी आदि थ्व खँपु थुगु आनापान पर्वयात न स्मृतिप्रस्थान सूत्रय् विषयनायात जक प्रधानता बिया (बुद्धं) कनाबिज्यागु खँ स्पष्ट जुयाच्चंगु दु । कारण छाय् धाःसा शमथभावनाया क्षेत्रय् उत्पत्ति व विनाश कारणधर्म, उत्पन्न जुइगु विनाश जुइगु धर्मयात भाविता याना खंकेमाःगु न मदु । तृष्णा दृष्टि द्वारा बः कायेगु आशक्त जुइगुलिं अलग्ग मजुनिगु कारण याना अनिस्सित न जुइ फइ मखुनि । न उपादियति स्वभाव कथं न जुइ फइ मखु । विषयनाभावना क्षेत्रय् हे जक थुपि फुकं सम्पन्न जुइ फइगु जुयाच्चन । थ्व जुल विषयनायात प्रधानता बिया क्यनातःगु खः धका सीके बहःगु कारणत ।

अथे जुया आनापान पर्वय् विषयना उत्पन्न जुइगुयात थुकथं सीकेमाः । आनापान प्रतिभाग निमित्तय् प्रथमध्यानयात जूसां द्वितीय तृतीया चतुर्थध्यान प्यंगुलियात जूसां प्राप्त याये धुकूम्ह व्यक्ति ध्यानय् समाविष्ट जुइ धुका उगु ध्यानयात हे जूसां ध्यानया आरम्भण आश्वास प्रश्वासयात जूसां भाविता याना चायेका उत्पत्ति विनाशयात स्पष्ट जुइक खंका सीका कायेगुद्वारा विषयनाज्ञान त न त अभिवृद्धि याना अनिस्सित अनुपादान आशक्त मजुइगु निराधार जुइगु कृत्य सम्पन्न याना मार्गज्ञान फलज्ञान निर्वाणयात साक्षात्कार जुइगु खः धका सीकेमाः । थ्व जुलः... सो भाना बुद्धहिंत्वा अस्सासपस्सासे वा परिगणहति भानङ्गानि वा-आदि अर्थकथा अनुरूप — शमथयानिक व्यक्तियात विषयना उत्पन्न जुइगु विधि खः ।

विपस्सनायानिक पुद्गलयाके जुल धाःसा... न्हाय् च्वा म्हुतुसि च्वाय् आश्वास प्रश्वास स्पर्श जुक्व पतिकं भाविता याना चायेका स्पर्श जूगु वायु प्रष्टव्यरूपयागु

= उत्पत्ति कारण धर्म व उत्पन्न जुइगु स्वभावयात भाविता याना खंकाच्चनीगु नं जुयाच्चन । कायस्मिं = आश्वास प्रश्वास रूपसमूहयु; वयधम्मानुपस्सी वा विहरति = विनाशया कारणधर्म व विनाश स्वभावयात भाविता याना खंकाच्चनीगु नं जुयाच्चन । समुदय-वयधम्मानुपस्सी व विहरति = उत्पत्ति व विनाश कारणधर्म लिसें उत्पन्न जुइगु व विनाश जुइगु स्वभावयात भाविता याना खंकाच्चनीगु नं जुयाच्चन ।

वा पन = स्मृति प्रकट जुइगु मेगु छगू विधि छु धा सा; कायो अत्थीति = आश्वासप्रश्वास रूपसमूह जक दु (सासः दुकाये पिकाये याइम्ह व्यक्ति मदु) धका; अस्ससति = उम्ह भिक्षुया स्मृति; पच्चुपटिठता होति = न्ह्योने प्रकट जुयाच्चनीगु जुयाच्चन । सा सति = उक्तं प्रकट जुइगु स्मृति; यावदेव ज्ञाणमत्ताय = त नं तं ज्ञान बृद्धि जुइकेया निंतिं जक खः । यावदेव पटिस्सतिमत्ताय = त नं तं हानं स्मृति बृद्धि जुइकेया निंतिं जक खः ।

सो भिक्खु = चायेका सीकाच्चम्ह उम्ह भिक्षु; अनिस्सितो च = तृष्णा दृष्टि द्वारा प्यपुना मच्चंसे नं; विहरति = च्वनाच्चन धाइगु जुयाच्चन ।

लोके = दिपा मदयेक उत्पत्ति विनाश जुयाच्चनीगु उपादानस्कन्ध धयागु संस्कारलोकयु; किञ्चि = छुं छगूयात नं; न च उपादियति = जि जिगु सम्पत्ति धका तृष्णा दृष्टिद्वारा आशक्त जुइगु नं मदये धुंकीगु जुल ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं, भिक्खु = भिक्षु; एवम्पि = श्व कना वये धुंगु विधि अनुसारं नं; काये = रूपसमूह काययु; कायानुपस्सी = रूपसमूह मात्र धका भाविताद्वारा खंका; विहरति = विहार यानाच्चनीगु जुयाच्चन ।

आनापान-पब्बं = आश्वास प्रश्वासयात भाविता यायेगु विधि पर्व; निट्ठतं = क्वचाःगु जुल ।

उत्पत्ति विनाशयात स्पर्श जुया स्यूगुया उत्पत्ति विनाशयात व भाविता याना चायेकेगुया उत्पत्ति विनाशयात स्पष्ट स्पष्ट रूप सीके खंकेगुद्वारा विपश्यनाज्ञान त नं तं अभिवृद्धि याना अनिस्सित अनुपादान-निराधार जुइगु व आशक्त मजुइगु कृत्य सम्पन्न याना मार्गज्ञान फलज्ञान निर्वाणयात साक्षात्कार जुइगु खः धका सीकेमाः ।

महास्मृतिप्रस्थान सूत्र पालि व शब्दार्थ

१-कायानुपस्सना २-इरियापथपब्ब

पुन च परं भिक्खवे भिक्खु गच्छन्तो वा गच्छामी'ति पजानाति;
ठितो वा ठितोम्ही'ति पजानाति; निसिन्नो वा निसिन्नोम्ही'ति पजानाति;
सयानो वा सयानोम्ही'ति पजानाति ।

यथा यथा वा पनस्स कायो पणिहितो होति; तथा तथा नं पजानाति ।

इति अज्झत्तं वा काये कायानुपस्सी विहरति । बहिद्धा वा काये
कायानुपस्सी विहरति । अज्झत्तबहिद्धा वा काये कायानुपस्सी विहरति ।
समुदयधम्मणुपस्सी वा कायस्मि विहरति, वय-धम्मणुपस्सी वा कायस्मि
विहरति, समुदय-वय-धम्मणुपस्सी वा कायस्मि विहरति ।

अत्थि कायोति वा पनस्स सति पच्चुपट्ठिता होति; यावदेव
जाणमत्ताय, पटिस्सतिमत्ताय; अनिस्सितो च विहरति, न च किञ्चि लोके
उपादियति । एवं पि खो भिक्खवे भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति ।

इरियापथपब्बं निट्ठितं

१-कायानुपश्यना २-इर्यापथ पर्व

भिक्खवे = भिक्षुपिं; पुन च = हाकनं; अपरं = मेगु भाविता यायेगु विधि छु
धा:सा; भिक्खु = भिक्षुं; 'गच्छन्तो वा = वना च्वंसा नं, वन धा:सा नं (वा - वना

१ वनाच्चन धा:सा वनाच्चना धका सीकेया निति निर्देशन बियात:गु थुगु बुद्ध-वचनय् मस्य
मथुपिसं किञ्चित् वा निक्खि खने फु । उकिं इपि मस्य मथूपिणिगु दृष्टिं जुइगु तर्क
वितर्कयात उल्लेख याना अर्थकथाय् थुकथं स्पष्टिकरण बिया बुद्धवचनयात समर्थन
यानात:गु दु ।

कामं सेणसिङ्गालादयोपि गच्छन्ता गच्छामा'ति जानन्ति । न पनेतं एवरूपं जाननं सन्धाय
वुत्तं । एवरूपञ्चि जाननं सत्तूपलद्धिं न पजहति । अत्तसज्जं न उग्घाटेति । कम्मट्ठानं वा
सतिपट्ठानभावना वा न होति । इमस्स पन भिक्खुनो जाननं सत्तूपलद्धिं पजहति, अत्तसज्जं
उग्घाटेति, कम्मट्ठानञ्चेव सतिपट्ठानभावना च होति । इदञ्चि को गच्छति, कस्स गमनं,
किं कारणा गच्छतीति एवं सम्पजाननं सन्धाय वुत्तं । ठानादीसुपि एसेव नयो ।

सोणसिङ्गालादयोपि = खिचा, धौ आदि क्वह्यपि प्राणीपिसं तक नं; गच्छन्ता = वनाच्चन धाःसा; गच्छामाति = वनाच्चना धका; कामं जानन्ति = सि ला सियाच्चंगु धात्थे खः । (थुगु खँपु विपश्यनाज्ञान उत्पन्न जुइके मनना विपश्यना क्षेवय् मस्यू मथूपि व्यक्तिपिनिगु दृष्टि व बिचाःयात छुं अंशय् स्वीकार याना उल्लेख यानातःगु खः । गरहा अर्थ दुगु पि शब्द "विपश्यना कार्य मदुपि साधारण श्रमण गृहस्थपिसं नं खिचा, धौ आदिपिसंथे सीके फूगु खँय् छुं धायेगु मदु" धका अर्थभाव मुका क्यनातःगु दयाच्चन ।) पन = अथे जूसा नं; एतं = वन धाःसा नं वनाच्चना धका स्यू धयागु थुगु बुद्ध-वचनं; एवरूपं जाननं सन्धाय=साधारण श्रमण गृहस्थपि लिसं खिचा, धौ आदि क्वह्यपि प्राणीपिनिगु, (भाविता याना चायेका कायेगु मदुसे अथे अथे दयाच्चंगु) थुजागु अभ्यासवश उत्पन्न जुइगु ज्ञानयात उद्देश्य याना; न वुत्तं = कना बिज्यानातःगु मखु । (थुगु खँपु भाविता याना चायेका मकासे अथे अथे उत्पन्न जुयाच्चंगु ज्ञानयात धायेगु उद्देश्य मदुगु व भाविता याना चायेका मकासे स्वतः उत्पन्न जुयाच्चंगु प्रकृति ज्ञान व भाविता याना चायेकाच्चंम्ह योगीयागु ज्ञानयात समान भालपा निक्ति खनेबहः मज्जु खँ उल्लेख यानातःगु दु ।) हि = अभ्यासवश उत्पन्न जुइगु ज्ञानयात उद्देश्य मयायेगुया कारण छु धाःसा; एवरूपं जाननं; अथे अथे उत्पन्न जुयाच्चनीगु थुजागु सामान्य ज्ञानं; सत्तूपलद्धिं न पजहति = प्राणी धका आशक्त जुइगु दृष्टियात हटे याना छवये मसः; अत्त-सञ्जं न उग्घाटेति = जि धका - आत्म धका मती लुइकेगुयात नं प्वलाः ल्यहँथना छवये मसः; कम्मट्ठानं वा = कर्मस्थान हे जूसां; सतिपट्ठान भावना वा = स्मृतिप्रस्थानभावना हे जूसां; न होति = छुं छगू हे नं जुयामच्च । पन = वास्तविक कथं ला; इमस्स भिक्खुनो ; (वनाच्चन धाःसा वनाच्चना धका स्यू धयागु बुद्ध-वचन लिसं पाय्छि जुइक भाविता यानाच्चंम्ह थुम्ह भिक्षुया; जाननं = स्यूगु ज्ञान (थुगु पदय्-प-शब्द मदुसा नं उद्देश्य अनुरूप पजानन शब्द हे अभिलक्षित खः । उकिं "पजानाति पजानन पदया क्षेत्रय् प-शब्द मदयेक जानाति, जाननं- धका धाये फूगु खँ व उखतं धायेगुली नं उद्देश्य कथं अभिप्राय कमशल जूवनी मखुगु खँ सीकेमाः । भाय् हिलेबले नं प-शब्दया अर्थ लोप याना पजानाति स्यू, पजानन- स्यूगु ज्ञान- धका भाय् हिले फूगु खँ व थुकथं भाय् हिलेबले नं उद्देश्य कथं अर्थ अभिप्राय कमशल जू वनी मखुगु खँ सीकेमाः ।) सत्तूपलद्धिं पजहति = प्राणी धका आशक्त जुइगु दृष्टियात हटे याइगु जुयाच्चन । अत्तसञ्जं उग्घाटेति = जि धका- आत्म धका मती तया च्वनेगुयात प्वलाः ल्यहँथना छवइगु जुयाच्चन । कम्मट्ठानञ्चेव = धात्थेगु कर्मस्थान नं जुयाच्चन । सतिपट्ठानभावना च होति = धात्थेगु स्मृतिप्रस्थान भावना नं जुयाच्चन । हि = जुयाच्चंगु गथे धाःसा; इबं = वनाच्चन धाःसा वनाच्चना धका स्यू - धयागु खः; धयागु थुगु (बुद्ध) वचनं; को गच्छति = सु वनाच्चन; कस्स गमनं = सुयागु वनेगु खः; किं कारणा गच्छति = छु कारणं वनाच्चन; इति = थुगु स्वंगू प्रश्न अनुसारं; एवं सम्पजाननं सन्धाय = थुकथं बालाक प्रकार प्रकारं सीकेगुयात लक्ष्य याना; वुत्तं = कना बिज्यानातःगु शब्द खः । ठानादीसुपि = दनेगु आदि इर्यापथय् नं एसेव नयो

= थ्व हे क्रम जुयाच्चन ।

उपरोक्त अर्थकथा बुद्ध-वचन पालियात विरोध याःगु नं मखु संशोधन व सम्बर्द्धन याःगु नं मखु । वास्तवय ला बुद्ध-वचन प्रति क्वहयंगु दृष्टि स्वइपि व्यक्तिपिन्त शुद्ध दृष्टि दयेके बिया आदर गौरव तयेके बीया निति स्पष्ट याना बुद्ध-वचनयात समर्थन याःगु खँ जक खः । अथे जुया जिमिसं नं थुगु विषयय उगु अर्थकथायात हे आधार कया संशयात्मक विषयवस्तुयात परिशुद्ध व निराकरण याना पालि विधि अनुसारं हे यथार्थगु भावना पद्धति जुयाच्चंगु खँयात योगीपिनिगु अनुभव नापं तया समर्थन शब्दत च्या यके त्याना ।

भाविता याना चायेकेगु बानि मदुपि सामान्य श्रमण गृहस्थपिसं न वनाच्चन धाःसा वनाच्चना-धका सियाच्चंगु हे दु मखु ला ? श्रमण गृहस्थपिन्त जक धायेगु ला छु खँ, खिचा, धौं आदि पशुतय्सं तर्कं थुकथं सीके फयाच्चंगु हे दु मखु ला ? धाःसा— सीके फयाच्चंगु दु धका हे स्वीकार यायेमाली । थुकथं सीके फयाच्चंगु हे दु धाःसा— 'वनाच्चनेबले वनाच्चना धका स्यू' धाःम्ह योगी भिक्षुया ज्ञान इपि साधारण श्रमण गृहस्थपिनि ज्ञान लिसे समान जुयाच्चन मखुला ? धाःसा— समान मजू आकाश व पातालथें अलग अलग छुटे जुयाच्चंगु दु । थ्व खँयात स्पष्ट यानाक्यने-भावनाद्वारा चायेका च्वनेगु मदुपि सामान्य मनूतय्सं वः खिचा, धौं आदि पशुतय्सं वनाच्चनेगु अवस्थाय वने मास्ति वःगु चित्त लिसे संशरण (संक्रमण) जुयाच्चनीगु रूपयात उत्पन्न जुक्व पतिक नं क्वक्वजीक सियाच्चंगु मदु । वने मास्ति वःगु त नं त दयावःगुया कारणं सनिगु त नं त उत्पन्न जुयावःगुयात नं प्रत्यक्ष अनुभव याना सियाच्चंगु मदु । त नं त वने मास्ति वःगु व त नं त संशरण (संक्रमण) जुयाच्चंगु मात्र दु धका नं प्रत्यक्ष अनुभव याना सियाच्चंगु मदु । छगू गति मेगु गती मथ्यसे त्वाःचा त्वाःचा त्वाकः दला लोप व निरोध जुयावःगुयात नं प्रत्यक्ष अनुभव याना सियाच्चंगु मदु । धात्थें ला... खिचा, धौं आदि सहित इपि सामान्य मनूतय्सं न्हापां पलाः छिबले थजु दथूयागु भागय थजु अन्तिम भागय थजु छोको बको जक छगू क्षण मात्र जक सियाच्चंगु दु । आपाः याना थः स्वयं वनाच्चंगुयात चायेका मच्चसे मेमे थासय हे जक कल्पना वना चिन्तन व मनन याना होश हाश मदयेक वनाच्चंगु समय हे जक सीमाना मदयेक यक्व जुयाच्चनीगु खः । स्वयं वनाच्चनागुयात छोको बको होश दया वःसा नं सदां स्थिर जुयाच्चम्ह जिया रूपय जक सियाच्चनीगु जुयाच्चन । वने न्हयवः दयाच्चंगु चित्त व रूपकाय शरीर हे वनाच्चंगु खः धका मती तयाच्चनीगु जुयाच्चन । वनाच्चबले दुगु चित्त व रूप हे न्हूगु थासय थ्यकः वःगु खः धका मती तयाच्चनीगु जुयाच्चन । वने न्हयवः व वनाच्चंगु अवस्थाय वथें हे वने धुंगु अवस्थाय याकचा छम्ह हे जक छगू आत्म हे जक खः धका मती तयाच्चनीगु जुयाच्चन । उकिया कारणं याना थुजागु ज्ञान सत्त्व जीव धका मती लुइका आशक्त जुइगु दृष्टियात नं तोते फइ मखु । आत्म खः जि खः धका मती तयेगुयात नं लिना छ्वये फइ मखु । उजोगु ज्ञानयात आरम्भण याना मनूतयगु सन्तानय हान चायेका सीकेगु विपश्यना उत्पन्न जुइगु मदुगु जुया 'भावना

कम्मस्स ठानं धयागु वचनार्थं कथं कर्मस्थानं धाः मवं, उजोगु ज्ञानं पाखें हाकनं विपश्यनाज्ञानं उत्पन्नं जुइगु मदुगु कारणं याना 'भावना कम्मव उत्तरुत्तरि भावनाय ठानं' धयागु वचनार्थं कथं न कर्मस्थानं मधाः । क्वातुसे स्थिरगु चायेकाच्चनीगु धयागु स्मृतिप्रस्थानं लिसे छधिछपाँय जुया उत्पन्नं जुइगु ज्ञानं मखुगु कारणं स्मृतिप्रस्थानं भावना नं मज्जु हे जुल । अथे जुया 'वनाच्चन धाःसा वनाच्चना धका स्मू' धयागु बुद्ध-वचनं खिचा धौं आदि लिसे भाविता याना चायेका च्वनेगु मदुपि सामान्यं मनूतयगु उजोगु ज्ञानयात उद्देश्यं यानातःगु वचनं मखु धका सीकेमाः ।

वना च्वक्व पतिकं, ल्हवको पतिकं, पलाः न्ह्याकु पतिकं, पलाः क्वय्यकु पतिकं, पलाः चुक्व पतिकं, दिपा मदयेक क्वातुसे च्वक भाविता याना लुमकाच्चंमह योगि वने मास्ति वःगु चित्तयात ल्वाकबुक मयासे अलग अलग छुटे याना सिचाच्चनीगु जुयाच्चन । कसे जुइगु टम्म च्वनीगु घ्वातु घ्वाइगु सनाच्चनीगु रूपयात नं चित्तं लिसे ल्वाकबुक मयासे अलग अलग छुटे याना सियाच्चनीगु जुयाच्चन । वने मास्ति वःगु त नं तं दुगु कारणं याना कसे जुइगु टम्मच्वनीगु घ्वातु घ्वाइगु सनीगु त नं तं उत्पन्नं जुयावइगुयात नं प्रत्यक्ष रूपं खंका सियाच्चनीगु जुयाच्चन । तनं तं वने मास्ति वःगु व कसे जुइगु टम्मच्वनीगु घ्वातु घ्वाइगु सनीगु त नं तं दयाच्चंगु मात्रयात नं स्पष्ट रूपं सियाच्चनीगु जुयाच्चन । वने मास्ति वःगु, सनीगु सरे जुइगु अवस्थाय् मथ्यं, सनीगु नं छगू स्थिति मेगु स्थिती मथ्यंसे थी थी कुच्चा कुच्चा दला अन्तं जुया वनाच्चंगुयात नं प्रत्यक्ष रूपं खंका सियाच्चनीगु जुयाच्चन । पलाः छपलाः छपलाःया दुने (अर्थकथाय् क्यनातःगु अनुसार ल्हवनेगु, च्वय् थछवयेगु, न्ह्याकेगु, तोतेगु, क्वछवयेगु, चुइगु धयागु) खुथी खुथी वा वया-सिकं अप्वः थी थी कुच्चा कुच्चा दला निरोधं व अन्तं जुयावनाच्चंगुयात नं भाविता याना लुमका च्वंक्व हे स्पष्ट रूपं सियावं वनाच्चनीगु जुयाच्चन ।

अथे जुया थुम्ह योगीयागु ज्ञानं (१) को गच्छति = सु वनाच्चन वनेसःमह आत्म सत्त्व जि दु ला — ? (२) कस्स गमनं = सुयागु वनेगु लय् वनेगुया अधिकारी आत्म सत्त्व जि दु ला — ? (३) किं कारणा गच्छति = छु कारणय् वनाच्चंगु लय्-वनेगु उत्पन्नं जुइकीगु कारणं छु खः — ? धयागु थुपिं स्वंगु प्रश्न अनुसारं समाधानं जुइ कथं सियाच्चनीगु जुया सम्पज्ञाननंजाण धाइगु जुयाच्चन । असम्मोहसम्प्रजन्त्य धयागु अभिप्रायं खः । थुगु ज्ञानं हे पटिविपस्सना धयागु तँसा तया भाविता याना लुमकेगुया आरम्भणं जुयाच्चंगुलिं 'भावना कम्मस्स ठानं' धयागु वचनार्थं अनुसारं नं कर्मस्थानं धाइगु जुयाच्चन । लिपा लिपायागु विपश्यनाज्ञानयात तीक्ष्णरूपं उत्पन्नं जुइकीगु जूया नितिं 'भावना कम्मव उत्तरुत्तरि भावनाय ठानं' धयागु वचनार्थं अनुसारं कर्मस्थानं धाइगु जुयाच्चन । क्वातुसे धिसि धाःगु लुमंति धयागु स्मृतिप्रस्थानं लिसे छस्वाकं तु उत्पन्नं जुयावःगु ज्ञानं जूया नितिं स्मृतिप्रस्थानं भावना नं जुयाच्चन ।

प्रश्न स्वंगु अनुसारं समाधानं जुइ कथं सिया वइगु गथे धाःसा ... उत्पन्नं जुक्व पतिकं शरीरं व मनया आकारं प्रकारयात क्वातुसे च्वक दिपा मदयेक भाविता याना लुमका

च्वच्चनीम्ह योगिं समाधिज्ञान परिपक्व जुयावइगु अवस्थाय वनाच्चक्व पतिकं सनाच्चक्व पतिकं क्वातुसेच्चकं ध्यान बिया भाविता याना लुमकाच्चनीगु जुया वने मास्ति वःगु चित्त व कसे जुइगु टम्मच्चनीगु घ्वातु घ्वाइगु व विनाश जुया वनाच्चगुयात प्रत्यक्ष रूप खना वइगु जुयाच्चन । उकिं 'सु नं वंगु मखु; वने सःम्ह आत्मभाव सत्त्व जि धयाम्ह मदु । वने मास्ति वःगु चित्त व कसे जुइगु टम्मच्चनीगु घ्वातु घ्वाइगु सनीगु रूपसमूह मात्र दयाच्चन' धका छलङ्ग जुइक सियावइगु जुयाच्चन । थुगु ज्ञान— को गच्छति - धयागु न्हापांगु न्ह्यसः कथं समाधान जुइगु रूप सीकेगु खः ।

उलि जक मखु, योगिं कसे जुइगु टम्म च्वनीगु घ्वातु घ्वाइगु सनीगु धयागु उगु वनेगु आकार प्रकारय आधिकारिक रूप व्यवस्था व प्रबन्ध याये फूम्ह अधिकारीयात धाःसा खके मफु । त न त वने मास्ति वःगु चित्तया कारण कसे जुइगु टम्मच्चनीगु घ्वातु घ्वाइगु सनीगु धयागु उगु वनेगु आकार प्रकारय आधिकारिक रूप व्यवस्था व प्रबन्ध याये फूम्ह अधिकारीयात धाःसा खके मफु । त न त वने मास्ति वःगु चित्तया कारण कसे जुइगु टम्मच्चनीगु घ्वातु घ्वाइगु सनीगु त न त दिपा मदयेक न्हू न्हूगु उत्पन्न जुयाच्चनीगुयात जक खनीगु जुयाच्चन । उकिं 'वनेगु धयागु सुयागु क्रिया कलाप मखु । वनेगुयात आधिकारिक रूप अधीनय तइम्ह आत्मभाव सत्त्व प्राणी धका मदुगु जुल' धका स्पष्ट रूप सियाच्चनीगु जुयाच्चन । थुगु ज्ञान ... कस्स गमन धयागु निगुगू न्ह्यसः कथं समाधान जुइगु रूप सीकेगु खः ।

अन अतिरिक्त योगिं वने न्ह्यवः हे वने मास्ति वःगु चित्त उत्पन्न जुयावःगुयात चायेका सियाच्चनीगु खः । उगु चित्तया शक्तिं त न त लुमका सियावइगु खः । उकिं 'जि वनाच्चना, व वनाच्चन धयागु धापु व्यवहारय छ्यलाच्चंगु मात्र खः । वास्तविक कथं धाल धाःसा वने मास्ति वःगु चित्तया कारणं याना छागूं ल्यु मेगु त न त उत्पत्ति विनाश जुया वनाच्चंगु कसे जुइगु टम्मच्चनीगु घ्वातु घ्वाइगु सनीगु समूह मात्र जक दयाच्चन' धका स्पष्ट रूप सियावइगु खः । थुगु ज्ञान — किं कारणा गच्छति धयागु स्वंगुगु न्ह्यसः कथं समाधान जुइगु रूप सीकेगु खः । थुगु थासे सुनिश्चित रूप लुमके बी फयेकेया निति अर्थकथायागु धापुयात न उल्लेख याना क्यने ।

तथ को गच्छतीति न कोचि सत्तो वा पुग्गलो वा गच्छति । कस्स गमनन्ति न कस्सचि सत्तस्स वा पुग्गलस्स वा गमनं । किं कारणा गच्छतीति चित्तकिरिय-वायोधातुविष्कारेन गच्छति । तस्मा एस एवं पजानाति — गच्छामीति चित्तं उप्पज्जति । त वायं जनेति । वायो विज्जति जनेति । चित्तकिरिय-वायेधातुविष्कारेन सकलकायस्स पुरतो अभिनीहारो गमनन्ति बुच्चति । ठानादीसु पि एसेव नयो । तत्रापि हि तिट्ठामि निसीदामि सयामीति चित्तं उप्पज्जति । त वायं जनेति । वायो विज्जति जनेति । चित्तकिरियवायेधातुविष्कारेन सकलकायस्स कोटितो पट्ठाय उस्सितभावो ठानन्ति बुच्चति । चित्तकिरिय-वायोधातु-विष्कारेन हेटिद्मकायस्स समिज्जन उपरिमकायस्स उस्सितभावो निसज्जाति बुच्चति । चित्तकिरिय-वायोधातुविष्कारेन सकलकायस्स तिरियतो पसारणं सयनन्ति बुच्चतीति ।

'तत्थ = न्हयसः स्वंगू कथं, समाधान जुइगु रूपं सियाच्चन' धयागु थ्व खँय्;
 अथवा = उगु न्हयसः स्वंगुली; को गच्छतीति = सु वनाच्चन धयागु न्हयसलय्;
 कोचि सत्तो वा पुगल्लो वा = सत्त्व पुद्गल सु छम्ह हे; न गच्छति = वनीगु मखु ।
 कस्स गमनन्ति = सुयागु वनीगु-धयागु न्हयसलय्; कस्सचि सत्तस्स वा पुगल्लस्स वा
 = सत्त्व पुद्गल सु छम्हसिगु नं; गमनं = वनेगु मखु । किं कारणा गच्छतीति = छु
 कारणं वनाच्चन लय् धयागु न्हयसलय्; चित्तकिरिय- वायोधातु - विष्फारेन = चित्तं
 दयेका तःगु कसे जुइगु टम्मच्चनीगु सनीगु (वायु धातु) फिजे जुया सनीगु कारणं;
 गच्छति = वनीगु जुयाच्चन; तस्मा = उकिं; एस = वनाच्चनेगु बखते वनाच्चना
 धका भाविता याना लुमकाच्चनीम्ह थुम्ह योगि; एवं पजानाति = थुकथं प्रभेद याना
 सियाच्चनीगु जुयाच्चन... गच्छामीति चित्तं = वने धका बिचाः याइगु चित्त; उप्पज्जति
 = न्हापां लुया वइगु जुयाच्चन; तं = उगु चित्तं; वायं जनेति = कसे जुइगु टम्मच्चनीगु
 सनीगुयात उत्पन्न जुइकीगु जुयाच्चन; वायो = कसे जुइगु टम्मच्चनीगु सनीगुलिं;
 विज्जति = काय-विज्ञप्ति धयागु घ्वाइगु धिनिगु शक्ति विशेषयात; जनेति = उत्पन्न
 जुइकीगु जुयाच्चन (वनाच्चनेगु क्षणय् लुमका भाविता यानाच्चम्ह योगीयात तुति आदि
 शरीरयागु अङ्गय् टम्मच्चनीगु कसे जुइगु प्रकट जू । थुगु टम्मच्चनीगु कसे जुइगु
 वायुधातुयागु वित्थम्भन धयागु स्वभाव लक्षण खः । तं नं तं सनाच्चनीगु नं प्रकट जू ।
 थुगु सनाच्चनीगु वायुधातुयागु समुदीरण धयागु कृत्यरस खः । वने मास्ते वः पाखे
 न्हयोने घ्वाना धिना यंकाच्चगुथें नं प्रकट जू । थुगु घ्वाना धिनाच्चनीगु आकार प्रकार
 वायुधातुयागु अभिनीहार प्रत्युप्रस्थान धयागु (योगीया ज्ञानय) लुया वइगु आकार प्रकार
 खः । उकिं सीके अःपुइकेत वायुधातुयात 'टम्मच्चनीगु कसे जुइगु सनीगु' धका भाय्
 हिला तयागु जुल । वायुं विज्ञप्तियात उत्पन्न जुइकीगु जुयाच्चन, धयागुली घ्वाइगु
 धिनिगु शक्ति विशेष लिसे वायुरूप उत्पन्न जुयावइगुयात क्यनेगु जक मूल उद्देश्य
 खः । वास्तविक कथं ला वायु लिसे विज्ञप्ति रूपं चित्तं उत्पन्न जुइगु चित्तजरूप जक
 खः । वायुया कारणं उत्पन्न जुइगु बायुजरूप धका ला दुगु मखु ।) चित्तकिरिय-
 वायोधातु-विष्फारेन = चित्तं बने यानातःगु कसे जुइगु टम्मच्चनीगु सनीगु (वायुधातु
 फिजे जुया सनीगु कारणं; सकलकायस्स = सम्पूर्ण शरीरया; पूरतो अभिनीहारो =
 न्हयोने पाखे तय्यं यंकीगुयात; गमनन्ति वुच्चति = वनेगु धका धायेमाःगु जुल ।
 ठानादीसु पि = दनेगु आदिलय् नं; एसेव नयो = थ्व हे नियम जुल । हि = विस्तृत
 याना क्यने; तत्रापि = उगु दनेगु आदिलय् नं; तिट्ठामि, निसीदामि, सयामीति चित्तं
 = दने, फेत्तुइ, गोतुले धका विचाः याइगु चित्त; उप्पज्जति = न्हापां उत्पन्न जुइगु
 जुयाच्चन । तं = दने फेत्तुइ, गोतुले धका बिचाः याइगु उगु चित्तं; वायुं जनेति
 = टम्मच्चनीगु कसे जुइगु सनीगुयात उत्पन्न जुइकीगु जुयाच्चन । वायो = टम्म
 च्चनीगु कसे जुइगु सनीगुलिं; विज्जति = घ्वाइगु धिनिगु शक्ति विशेषयात; जनेति
 = उत्पन्न जुइकीगु जुयाच्चन । (थुगु थासे समानता दुगु गुलिं पालि ल्यंका थकागु
 दु ।) चित्तकिरिय-वायोधातु-विष्फारेन = चित्तं बने याना तःगु कसे जुइगु टम्मच्चनीगुया

फिजे जुया सनीगु कारण; सकलकायस्स = सम्पूर्ण शरीरया; कोटितो पट्ठाय उस्सितभावो = क्वय्यागु भागं निसं टनक्क च्वना तस्वानाच्चनीगुयात; ठानन्ति बुच्चति = दना च्वनेगु धायेमाःगु जुल । चित्तकिरिय-वायोधातु-विप्फारेन = चित्तं वने यानातःगु कसे जुइगु टम्मच्चनीगु फिजे जुया सनीगु कारण; हेट्ठिमकायस्स समिञ्जन, उपरिमकायस्स उस्सितभावो = क्वय्यागु शरीरयागु भागं चातुलाच्चनीगु च्वय्यागु शरीरयागु भागं टनक्क च्वना तस्वानाच्चनीगुयात; निसज्जाति बुच्चति = फेतुइगु धका धायेमाःगु जुल । चित्तकिरिय-वायोधातु-विप्फारेन = चित्तं बने यानातःगु कसे जुइगु टम्मच्चनीगु फिजे जुया सनीगु कारण; सकलकायस्स = सम्पूर्ण शरीरया; तिरियतो पसारण = व्यथां चक्कनाच्चनीगुयात, सयनन्ति बुच्चति = गोतुलेगु धका धायेमाःगु जुयाच्चन । इति = थथे धका; पजानाति = छुटे याना सियाच्चनीगु खः ।

(थुगु अर्थकथा अनुसार योगीयागु पजाननज्ञान प्रभेद कथं स्यूगुली “सम्पूर्ण शरीर न्ह्योने न्ह्यावनीगु, सम्पूर्ण शरीर तस्वानाच्चनीगु, म्ह बाम्ह चातुला म्ह बाम्ह तस्वाना च्वनीगु, म्ह छम्हं ब्यथां तिप्पनाच्चनीगु” दुथ्यानाच्चगु विशेष होश याये बहःजू । अनं अतिरिक्त मिखा छको पतिक यायेगुया दुने छगू लाख कोटि मयाक रूपकलापत उत्पत्ति विनाश जुयाच्चगुयात भाविता यायेगु सीके खंकेगु बिचाः यायेगु क्रमत समावेश मज्जुनि । चित्तं व वायुधातुयात जक भाविता यायेगु सीके खंकेगु क्रम स्पष्ट जू । थुगु विषययात न गम्भीर रूपं होश याये बहः जू ।)

तस्स एवं जानतो एवं होति— सत्तो गच्छति सत्तो तिट्ठतीति बुच्चति । अत्थतो पन कोचि सत्तो गच्छन्तो वा तिट्ठन्तो वा नत्थि । यथा पन सकटं गच्छति सकटं तिट्ठतीति बुच्चति । न च किञ्चि सकटं नाम गच्छन्तं वा तिट्ठन्तं वा अत्थि । चत्तारो पन गोणे योजेत्वा छेकम्हि सारथिम्हि पाजेन्ते सकटं गच्छति, सकटं तिट्ठतीति वोहारमतमेव होति । एवमेव पाजनियत्थेन सकटं विय कायो । गोणा विय चित्तजवाता । सारथी विय चित्तं । गच्छामीति चित्ते उप्पन्ने वायोधातु विज्जति जनयमाना उप्पज्जति । चित्तकिरिय-वायोधातु-विप्फारेन गमनादीनि पवत्तन्ति । ततो “सत्तो गच्छति, सत्तो तिट्ठति, अहं गच्छामि, अहं तिट्ठामीति वोहारमतं होती” ति ।

एवं जानतो = थुकथं कना वयागु अनुसार “वने मास्तिवःगु चित्तं आदिया कारण उत्पन्न जुयावइगु कसे जुइगु टम्मच्चनीगु सनीगु शक्ति अनुसार वनेगु आदि उत्पन्न जुयाच्चगु खः” धका स्यूम्ह; तस्स = उम्ह योगीयात; एवं होति = थुजाःगु निश्चय यायेगु स्वभाव अनुकूल जुइगु जुयाच्चन । सत्तो गच्छति सत्तो तिट्ठतीति = सत्त्व वना च्वन, सत्त्व दनाच्चन, धका; बुच्चति = आपालं मनूतयसं धया व्यवहार याइगु जुल; पन = अथेसा नं; अत्थतो = वास्तविक स्वभाव कथं ; गच्छन्तो वा तिट्ठन्तो वा = वने सःम्ह; दने सम्ह; कोचि सत्तो = सुं छम्ह प्राणी नं; नत्थि = दुगु मखु । पन = उपमा बिचा क्यना यंकल धासा; सकटं गच्छति सकटं तिट्ठतीति = गाडा वनाच्चन, गाडा दनाच्चन धका; बुच्चति = आपालं मनूतयसं व्यवहार याना धाइगु जुल; च = अथेसां; तिट्ठन्तं वा गच्छन्तं वा = थःथःम्ह वने सःगु दनाच्चने सःगु; किञ्चिसकटं

नाम = छुं छगू गाडा धयागु; न अत्थि = दुगु मखु; पन = वास्तविक कथं ला; चत्तारो गोणे योजेत्ता = द्वहँ प्यम्ह जोते याना ; (इर्यापथ प्यंगू लिसे सम्बन्धितगु वायुधातु प्यंगू नाप तुलना याये निति प्यम्ह द्वहँयात क्यनातःगु खः धका धारण यायेमाः ।) छेकम्हि सारथिम्हि पाजेन्ते = चतुरम्ह गाडावानं हाके यात धाःसा; सकटं गच्छति, सकटं तिट्ठतीति = गाडा वनाच्चन, गाडा दनाच्चन धका; वोहारमत्तमेव = व्यवहार मात्र जक; होति यथा = दयाच्चनीथे; एवमेव = थथे हे; पाजनीयद्देन = हाके यायेमाःगु अर्थया कारण; कायो = शरीर; सकटं विय = गाडा समान जुयाच्चन; चित्तजवाता - वने मास्ति वःगु दने मास्ति वःगु गोतुले मास्ति वःगु चित्तया कारण उत्पन्न जुइगु कसे जुइगु टम्मच्चनीगु सनीगु वायुधातु प्यंगू; गोणा विय = प्यम्ह द्वहँ समान जुयाच्चन । चित्तं = वने मास्ति वःगु दने मास्ति वःगु फेतुइ मास्ति वःगु गोतुले मास्ति वःगु चित्त; सारथी विय = गाडावान समान जुयाच्चन । गच्छामीति चित्ते उप्पन्ने = वने आदि धका विचाःयाइगु चित्त उत्पन्न जुइवं; (इति = शब्द आदि अर्थ दुगु जुल) वायोधातु = कसे जुइगु टम्मच्चनीगु सनीगु वायुधातु; विज्जति जनयमाना उप्पज्जति = घवाइगु संकीगु धिनिगु शक्ति विशेषयात उत्पन्न जुइका दयावइगु जुयाच्चन; चित्तकिरिय-वायोधातु-विष्कारेन = चित्त बने याइगु कसे जुइगु टम्मच्चनीगु सनीगुया फिजे जुया न सना वइगु कारण; गमनादीनि = वनेगु इत्यादि; पवत्तन्ति = टुटे मजुइक उत्पन्न जुइगु जुयाच्चन । ततो = उकथं टुटे मजुइक उत्पन्न जुया च्वनीगुलिं; सत्तो गच्छति, सत्तो तिट्ठति, अहं गच्छामि, अहं तिट्ठामीति = सत्त्व वनाच्चन, सत्त्व दनाच्चन; जि वनाच्चना; जि दनाच्चना आदि धका; वोहारमत्तं होति = व्यवहार मात्र जुयाच्चनीगु खः । इति = थुकथं निश्चय यायेगु स्वभाव अनुकूल जुइगु (चित्त बुभ्भे जुइगु) जुयाच्चन ।

तेनाह— नावा मालुतवेगेन, जिया वेगेन तेजनं ॥

यथा याति तथा काये, याति वाताहतो अयं ।

यन्तं सुत्तवसेनेव, चित्तसुत्तवसेनिदं ।

पयुत्तं काययन्तम्पि, याति ठाति निसीदति ।

को नाम एत्थ सो सत्तो, यो विना हेतु-पच्चये ।

अत्तनो आनुभावेन तिट्ठे वा यदि वा वजेति ॥

तेन = उकथं निर्णय याना स्वभाव अनुकूल जुइ फूगु (चित्त बुभ्भे जुइ फूगु) कारण; आह = पुलां पुलांगु अर्थकथाय धयातःगु छु दु धाःसाः नावा = कापः फसं हवायेका वनीगु नांचा; मालुतवेगेन = फय्यागु वेग; याति यथा = वनीथे तु; तेजनं = वाण; जिया वेगेन = धनुष खिपःयागु वेग; याति यथा = वनीथे; तथा = अथे हे; अयं कायो = थुगु रूपकाय शरीर; वाताहतो = चित्तज फसं हवाका तिनि; याति = वनीगु जुयाच्चन (थुगु गाथां पच्चय धयागु उपकारक सहयोगी कारण जुयाच्चंगु वायु धातुया कारण रूपकाय शरीरया वनेगु गति सम्पन्न जूगुयात क्यनाच्चंगु दु ।)

यन्तं = यन्त्र चक्र, वा = यन्त्र चालित रूप; सुत्तवसेन = खिपःयागु शक्ति;

पयुतं = धिना छ्वइगु जुया; याति इव = वनीगुथे; इदं काययन्तं = थुगु रूपकाय शरीर धयागु यन्त्र चक्र रूप नं; चित्तसुत्तवसेन = चित्त रूपी खिपःया शक्ति; पयुतं = धिना छ्वइगु जुया; याति = वं नं वनीगु जुयाच्चन; ठाति = दें नं दनीगु जुयाच्चन, निसीदति = फय् नं तुइगु जुयाच्चन । सयति = गोतुलिगु नं जुयाच्चन । (थुगु गाथा हेतु धयागु मूल कारण जुयाच्चंगु चित्तं याना रूपकाय शरीरया वनीगु गति आदि सम्पन्न जूगुयात क्यनाच्चंगु दु । गाथा निगुलिं हेतुपच्चय जुयाच्चंगु चित्तं व बायुधातुया कारण रूपकाय शरीरया वनीगु गति आदि सम्पन्न जूगुयात क्यनाच्चंगु दु ।)

यो = गुम्ह सत्त्व; विना हेतुपच्चये = चित्त धयागु मूल कारणं कसे जुइगु टम्म च्वनीगु सनीगु धयागु उपकारक सहयोगी कारणं अलग जुया; अत्तनो आनुभावेन = थःगु आनुभाव मात्र; तिदठे वा = दने जूसां फयेमा; यदि वा वजे = वं जूसां वने फयेमा; सो सत्तो = उजाम्ह सत्त्व; यत्थ = थुगु लोके; को नाम = गजाम्ह सत्त्व जुइ; वा = गन जक दये फइ; मदुगु हे जुल; इति = थथे धका पुलांगु अर्थकथाय् कना तःगु जुल । (को नाम-लय् किं शब्द प्रतिक्षेप अर्थ दुगु जुल, नत्थि लिसे समानार्थि जुयाच्चन ।)

तस्मा एवं हेतुपच्चयवसेनेव पवत्तानि गमनादीनि सल्लक्खेन्तो एस 'गच्छन्तो वा गच्छामीति पजानाति । ठितो वा — निसिन्तो वा — सयानो वा सयानोम्हीति पजानातीति वेदितब्बो ।

तस्मा = (वनेगु बखते वनाच्चना धका आदि रूप चायेका भाविता याना सिया च्वम्ह योगी वने मास्ति वःगु चित्त आदि लिसे उगु चित्तया कारण उत्पन्न जुइगु कसे जुइगु टम्मच्वनीगु सनीगु रूप समूह मात्रयात खना 'वने सःम्ह दने सःम्ह फेतुइ सःम्ह गोतुले सःम्ह पुदगल सत्त्व धका मदु । वने मास्ति वःगु चित्त आदि व उगु चित्तया कारण उत्पन्न जुइगु कसे जुइगु टम्मच्वनीगु सनीगु मात्र जक दयाच्चन । थुगु चित्त थुगु रूपया इच्छा अनुसार वनेगु आदि दिपा मदयेक दया वयाच्चन' धका निश्चय याना समर्थन बी फूगु (चित्त बुझे जुइ फूगु) उगु कारण; (थन 'त' शब्द एवं जानतो एवं होति-यात साला काइगु जुयाच्चन । उकिं स्पष्ट जुइकेत तःहाक जुइक खँ उल्लेख याना अर्थ छयानागु जुल ।) एवं = थथे धया वयागु अनुसार; हेतुपच्चयवसेनेव पवत्तानि = चित्त धयागु मूल कारण, कसे जुइगु, टम्मच्वनीगु सनीगु धयागु उपकारक सहयोगी कारणया इच्छा अनुसार जक दिपा मदयेक उत्पन्न जुयाच्चंगु; गमनादीनि = वनेगु गति आदियात; सल्लक्खेन्तो = बालाक लुमका चायेका च्वम्ह; एस = थुम्ह योगीयात; (वेदितब्बो = सीके बहःजू लय् स्वापु ति । सल्लक्खेन्तो = बालाक लुमका चायेका च्वम्ह-धयागु थुगु पालि व अर्थयात नं विशेष होश तयेमाः ।) गच्छन्तो वा— पे— सयानोम्हीति पजानातीति = वंसा वनाच्चना धका स्यूगु जुइ, दंसा दनाच्चना धका स्यूगु जुइ, फेतुसा फेतुनाच्चना धका स्यूगु जुइ, गोतुसा गोतुलाच्चना धका स्यूगु जुइ धका थुकथं; वेदितब्बो = सीकेमाःगु जुल ।

उपरोक्त अर्थकथा वाक्य हेतुपच्चयवसेनेव पवत्तानि गमनादीनि धयागु खँपु 'वने

मास्ति वःगु आकार प्रकार वनाच्चंगु आकार प्रकार आदिद्वारा दिपा मदयेक उत्पन्न जुयाच्चंगु चित्त व रूपयात हे वनेगु दनेगु फेतुइगु गोतुलेगु धका धाइगु खँ सीके बीगु खः । गमनादीनि “सल्लक्खेन्तो एस आदिद्वारा वनेगु आदियात हे थितु थिक क्वक्वजीक बालाक चायेका वनेमाः” धका व “उकथं चायेका च्वंह योगी हे वंसा वना च्वना धका दँसा दनाच्चना धका फेतुसा फेतुनाच्चना धका गोतुसा गोतुलाच्चना धका स्यूम्ह धाइ” धका सीके बीगु खः ।

थुगु थासे उल्लेख याना वये धुगु सम्पूर्ण अर्थकथाया खँ गच्छन्तो वा गच्छामीति पजानाति आदि पालि पजानातिया स्वरूप कथं छुटे छुटे याना स्यूगु सम्पजानन धयागु असम्मोह सम्पजञ्जराण उत्पन्न जुइगु विधियात पूर्ण रूप खोले याना क्यनाच्चंगु अर्थकथा खँपुत खः । थुगु अर्थकथा खँ स्वया अवःगु प्रभेद याना सीकेगु विधियात क्यनीगु पालि अर्थकथा टीका मदुगु जुल । अथे जुया थन क्यना वये धुगु अनुसार प्रश्न स्वंगूयात समाधान जुइ कथं सिल धाःसा पजानातिया स्वरूप कथं प्रभेद याना बालाक यथार्थ रूप स्यूगु असम्मोहसम्पजञ्ज उत्पन्न जुल धका सुनिश्चित रूप सीके माःगु जुल । थुगु असम्मोहसम्पजञ्ज न वक्व पतिकं सरे जुया च्वंक पतिकं थितु थिक क्व क्व जीक दिपा मदयेक भाविता याना सीका यंकेगु धयागु गोचरसम्पजञ्ज पूर्ण जुल धाःसा तिनि जुइ फइगु जुयाच्चन । गोचरसम्पजञ्ज पूर्ण मजुल धाःसा जुइ फइ मखु । उकिं “योगी असम्मोहसम्पजञ्ज आण उत्पन्न जुइकेया निति वक्व पतिकं सरे जुया च्वंक पतिकं थितु थिक क्व क्व जीक भाविता याना चायेका च्वनेगु धयागु गोचर सम्पजञ्जयात हे अटूट रूप उत्पन्न जुइका च्वनेमाः” धका सीके बीगु अभिप्राय गच्छन्तो वा गच्छामीति पजानाति धयागु थुगु देशना वाक्य कनाबिज्यागु खः धका निःसन्देह चायेकेमाःगु जुल ।

विशेष होश तयेमाःगु विषय... थुथाय् लाक्क “अर्थकथा पालियात संशोधन व संवर्धन यात” धका मती तया पालि नियमयात चीके लात धाःसा अर्थकथाचार्यागु इच्छा विपरीत जक जुइगु मखु बुद्धवचनयात समेत विरोध यायेलाःगु जुइगु कारण महान अपराध जू वनीगु विशेष होश तयेमाःगु जुल । वास्तवय् पालि गोचर सम्पजञ्जया स्वरूप कथं भाविता याना चायेका वनेगु विधि भ्याः भति हे महीकुसे तप्यंक उल्लेख यानातःगु जुल । अर्थकथा उगु विधि अनुसार भाविता याना चायेका च्वंहसिके हे समाधिज्ञान छिपे जुयावइगु अवस्थाय् असम्मोहसम्पजञ्ज उत्पन्न जुया वइगु पहः क्यना उगु पालि नियमयात समर्थन यानातःगु जुल । भगवान बुद्धयागु धर्म सांदृष्टिकगुण धाथें युक्तगु जुयाच्चन । धाथें अभ्यास याना स्वत धाःसा स्वयं हे सीके खंके फूगु जुल । स्वयं खंके फूगु थुजागु सांदृष्टिकधर्मयात श्रुतमय चिन्तामय ग्रन्थ अध्ययन मात्रं टीका टिप्पणी विचार विमर्श याना शंका उपशंकाद्वारा विरोध याना प्रतिपक्षी जुयाच्चनेगुलिं छु हे लाभ दये फइ मखुगु जुल । धाथें अभ्यास याना स्वःसा तिनि जक पालि अर्थकथाय् उल्लेख याना तःथे विशिष्ट धर्मरस स्वयं अनुभव याना धाथें महान फल दये फइगु जुल । अथे जुया बालाक निर्देशन बी फुम्ह गुरुयाथाय् गौरव पूर्वक विधि

च्वंच्वं, वनाच्चवेगु अवस्थाय, वनाच्चंगु क्षणाय् नं); गच्छामी'ति = वनाच्चना धका;
पजानाति = स्यू ।

ठितो वा = दना च्वंसा नं - दन धा:सा नं (वा = दना च्वंच्वं, दनाच्चवेगु
अवस्थाय, दनाच्चंगु क्षणाय् नं) ठितो अम्हीति = दनाच्चना धका; पजानाति = स्यू ।
निसिन्नो वा = फेतुना च्वंसा नं; फेतुनाच्चन धा:सा नं (वा = फेतुना च्वंच्वं, फेतुना
च्चवेगु अवस्थाय, फेतुनाच्चंगु क्षणाय् नं) निसिन्नो अम्हीति = फेतुनाच्चना धका;
पजानाति = स्यू । सयानो वा = गोतुला च्वंसा नं, गोतुल धा:सा नं (वा = गोतुला च्वं
च्वं, गोतुलाच्चवेगु अवस्थाय, गोतुलाच्चवेगु क्षणाय् नं); सयानो अम्हीति = गोतुला
च्चना धका; पजानाति = स्यू ।

^१ वा पन = मेकथं सीकेगु विधि गथे धा:सा; अस्स = उम्ह योगी भिक्षुया;

प्राप्त याना "पालि अर्थकथाया धापु फुकं हे सत्य खः" धका प्रत्यक्ष रूपं निर्भिक जुया
समर्थन याये फयेक पूर्ण रूप उद्योग याना यंकेया निति जक विशेष होश तयेमा:गु
जुल ।

१ थुगु पादयात "सब्ब-संगाहिक- सम्पूर्णयात समाविष्ट याना धया त:गु खँ" धका
अर्थकथाय् कनात:गु दु । उकि रूपसमूहकाय यथिजा:गु पह: चहलं च्वनाच्चंगु थ:जु
उगु च्वनाच्चंगु पह: चह: अनुसारं हे उगु रूपसमूहकाययात चायेका सीका च्वनेमा: ।
स्वरूप कथं उल्लेख याना यंकल धा:सा "वनाच्चंगु पह: चहलं च्वना च्वनेव उगु
रूपकाययात वनाच्चन वनाच्चन धका हे चायेका सीका च्वनेमा:" धका धायेगु अभिप्राय
ख: । अनं अतिरिक्त — वना च्वंच्वं दना च्वंच्वं फेतुना च्वंच्वं गोतुला च्वंच्वं ध्येचुलिगु
फ:हिलीगु क्वछुइगु थ:स्वयेगु विभिन्न कथं सनीगु म्ये म्हुतुसि मिले यायेगु प्वा: फुले
जुइगु सुके जुइगु आदि विभिन्न शूक्ष्मगु पह: चहलं च्वनाच्चन धा:सा नं "ध्येचुलाच्चन,
फ:हिलाच्चन, क्वछुनाच्चना, थ:स्वयाच्चना, सनाच्चन, मिले यानाच्चना फुले जुयाच्चन
सुके जुयाच्चन धका उगु उगु पह: चहलं हे चायेका सीकेमा:गु जुल । धात्थे ख:, प्रकट
जुया च्वंच्वं च्वंच्वं थुपि शूक्ष्मगु शरीरया पह: चह:यात नं भाविता मयायेगुलिं अनित्य,
दु:ख, अनात्म धका मसिल धा:सा उकीयात नं नित्य, सुख, आत्म धका बिचा: वंका
आशक्त जुइका ल्केश उत्पन्न जुइ फूगु जुयाच्चन । विपश्यना धयागु क्लेश उत्पन्न
जुइके फइगु धाक्वयात भाविता याना चायेका अनुसयभूमियात विनाश याना प्रज्ञाभूमि
उत्पन्न जुइकथं परिवर्तन याना जग स्वनीगु धर्म ख: । अथे जुया प्यंगू इर्यापथया पह:
चह: लिसें थुपि शूक्ष्म शूक्ष्मगु पह: चह:तयत नं त्यं पुत्यं मदयेक छधिछपाँय् याना
मुंका भाविता याना चायेका यंकेया निति निर्देशन बिया त:गु सब्ब-संगाहिक वाक्य
ख:धका लुमंका तयेमा:गु जुल । (हानं बिया तयागु स्पष्टीकरणयात सफूया लिउने
च्वंगु परिशिष्टय् स्वया दिसैं ।)

मेकथं - ये वा पन, ये वा पन- आदि धका धया त:गु मेमेगु आपालं आपालं

कायो = रूपसमूह शरीर; यथा यथा = गुगु गुगु पहः चहलं; पणिहितो होति = च्वना च्वनीगु खः । नं कायं = उगु रूपसमूह काययात; तथा तथा = च्वनाच्चंगु उगु उगु पहः चहः अनुसारं वा उगु उगु पहः चहलं च्वनाच्चंगु कथं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

इति = थ्व कना वयागु विधि अनुसारं; अज्झत्तं वा काये = थःगु रूपसमूह कायय् नं; कायानुपस्सी विहरति = रूपसमूह मात्र धका खंकाच्चनीगु जुयाच्चन । 'बहिद्धा वा काये = पिने लानाच्चंगु मेपिनिगु रूपसमूह कायय् नं; कायानुपस्सी विहरति = रूपसमूह मात्र खः धका खंकाच्चनीगु जुयाच्चन । अज्झत्तबहिद्धा वा काये = गबलें थःगु रूपसमूह कायय्; गबलें मेपिनिगु रूपसमूह कायय् नं; कायानुपस्सी

पाली— वा पन - नापं तया धयातःगु थुजागु पादं कना क्यना वये धुगुलिं बाकिं दुगु धयागु अर्थयात जक ग्रहण यायेमाः । कना क्यना वये धुगुयात हे हानं छको ग्रहण यानातःगु क्षेत्रत द हे मडु ला धयाथें च्वंक हे स्वल्प जुयाच्चन । उकिं वा पन - नापं तया धयातःगु थुगु पादं कना क्यना वये धुगु प्यंगु इर्यापथं ल्यं दुगु चिचीचाधगु आकार प्रकारयात जक ग्रहण याये योग्य जू । थुकथं ग्रहण यात धाःसा मेमेगु आपालं पाली ग्रहण याइगु नीति नियम लिसे एकताबद्ध जुया विशेष रूप हे परिशुद्ध जुइगु जुयाच्चन । बिशेष लुमंके माःगु छु धाःसा... दुग्ययेक दुबिनाच्चंगु आकार प्रकारय् फुले जुइगु व सुके जुइगु आश्वास प्रश्वास लिसे सम्बन्ध तया उत्पन्न जुइगु जूया निति खुता प्रकारया वायुधातुल्य आश्वास प्रश्वास वायुधातुइ समावेश जुयाच्चंगु दु धका सीकेमाः । गुकथं धाःसा... आश्वास प्रश्वास, प्वाः, आदि शरीर लिसे सम्बन्ध दयाच्चंगु कायप्रतिबद्ध जुया कायसंखार (कायसंस्कार) धाइथे तु खः ।

१ थुगु पादं मेपि वनाच्चंगु पहः चहः आदियात बिचाः याना वा स्वया चायेका भाविता याना यकेया निति निर्देशन बियातःगु धका मती तये मज्जू । वास्तव्य थःगु वनेगु आदियात चायेकाच्चनेगु बखते वने मास्ति वःगु चित्तआदिया कारणं कसे जुइगु टम्म च्वनीगु सनीगु रूपसमूह मात्र त नं त दिपा मदयेक उत्पत्ति विनाश जुयाच्चंगु खना 'वने सःन्ह जि धयाम्ह ला मडु खनि, वने मास्ति वःगु चित्त आदिया कारणं वनेगु आदि रूपसमूह मात्र त नं त उत्पन्न जुयाच्चंगुयात जि वनाच्चना आदि शब्द व्यवहार जुइगु जुयाच्चन' धका स्वज्ञान ध्याचुइक थुयावइगु बखते 'मेपि वनाच्चन, दनाच्चन आदि शब्द छयला यंकीगु बखते नं थथे हे खनि का' धका थुया वया चित्त बुझे जुया निर्णय बीगु जुयाच्चन । युजागु कथं बिचाः याना निर्णय यायेगु यात जक निर्देशित याना तःगु खः धका मात्र चायेकेमाःगु जुयाच्चन । अज्झत्तबहिद्धा वा आदि खँपु नं— गबलें थःगु वनेगु आदियात चायेका भाविता याना थुइका गबलें मेपिनिगु शरीरय् बिचाः व निर्णय याना प्रत्यक्ष अनुमानज्ञान थी थी याना उत्पन्न जुयाच्चंगुयात क्यनाच्चंगु खः धका लुमंकेमाः ।

विहरति = रूपसमूह मात्र धका भाविता याना खंकाच्चनीगु जुयाच्चन ।

कायस्मि = रूपसमूह काययु, ^१ समुदय-धम्मानुपस्सी वा = उत्पत्ति कारणधर्म व, उत्पत्ति स्वभावयात खंका नं; विहरति = च्वनीगु जुयाच्चन । कायस्मि = रूप समूह काययु; वय-धम्मानुपस्सी वा = विनाश जुइगु कारणधर्म व विनाश जुइगु

१ रूपया उत्पत्ति कारण प्यंगू, उत्पत्ति छगू हिसाब थुगु समुदयधर्म न्यागूयात खंकाच्चन धाःसा, समुदय-धम्मानुपस्सी धाइगु जुयाच्चन । रूपया विनाश कारण प्यंगू, विनाश जुइगु छगू हिसाब थुगु ब्ययधर्म न्यागूयात खंकाच्चन धाःसा वय-धम्मानुपस्सी धाइगु जुयाच्चन । उकी मध्यय् उत्पत्ति कारण प्यंगू धयागु छु छु धाःसा... अविद्या दयाच्चनीगु छगू, तृष्णा दयाच्चनीगु छगू; कर्म दयाच्चनीगु छगू; नये माःगु आहार दयाच्चनीगु छगू; थुपिं प्यंगू हे खः । उत्पत्ति छगू धयागु... न्हुन्हूगु रूप उत्पन्न जुयावइगु-निब्बत्तिलक्खणा (निवृत्तिलक्षण) हे खः । विनाश जुइगु कारण प्यंगू धयागु... अविद्या मदइगु छगू, तृष्णा मदइगु छगू, कर्म मदइगु छगू, आहार मदइगु छगू, थुपिं प्यंगू हे खः । विनाश जुइगु छगू धयागु उत्पन्न जुइ धुकूगु रूप लोप जुया फुनावनीगु-विपरिणामलक्खणा (विपरिणाम लक्षण) हे खः । खंकेगु विधि गुक्खं धाःसा-वनेगु आदि इर्यापथ रूप आकार प्रकारयात क्व क्व जीक दिपा मदयेक चायेकाच्चन्ह योगीयाके, पच्चय-परिग्रह-ज्ञाण (प्रत्यय परिग्रह ज्ञान) अवस्थां निसें न्हू न्हू उत्पत्ति जुयावइगु निब्बत्तिलक्खणा खने दयेक वइगु जुयाच्चन । अबलेसं निसें रूपया उत्पत्तियात खनीगु जुयाच्चन । उत्पत्ति खना वइगु कारण न्हूगु जन्म दयावःगु क्रमयात नं थुइका चित्त बुभे जुइका काये फइगु जुयाच्चन । उकिं न्हुन्हूगु उत्पत्ति जुयाच्चंगु रूपया आकार प्रकारयात भाविता याना चायेका च्वं हे बिच्चे बिच्चेयागु समयय् गथे खः अथे मस्यूगु, द्रव सीकीगु-अविद्या दयाच्चंगु कारण थुगु रूप उत्पन्न जुइमाःगु खः; भिं तायेका ज्यू तायेका त्ववका न्ह्याइपु तायाच्चनीगु-तृष्णा दयाच्चंगु कारण थुगु रूप उत्पन्न जुइमाःगु खः; फल बी फइगु ज्या यायेगु कर्म दया च्वंगुलिं थुगु रूप उत्पन्न जुइमाःगु खः; नये माःगु आहार दुगुलिं थुगु रूप गथे उत्पत्ति जुयाच्चने माःगु खः; अथे न्ह्याबलें उत्पन्न जुयाच्चंगु दु धका; वने मास्ति वइगु आदि चित्तया कारणं थुगु रूप उत्पन्न जुया वयाच्चन धका; क्वाःगु ख्वाउँगु धातुया कारणं क्वाःगु रूप ख्वाउँगु रूप उत्पन्न जुया वयाच्चंगु खः धका + अविद्या तृष्णा आदि मन्त धाःसा थुजागु रूपत उत्पन्न जुइ फइ मखु धका रूपया उत्पत्ति कारणधर्म व विनाश कारणधर्मयात नं पारमीज्ञान अनुसार बिद्याः याना खंके फइगु जुयाच्चन । उत्पन्न जुइ धुकूगु रूप लोप जुया फुनावनीगु धयागु विपरिणाम लक्खणा जक सम्मसनज्ञाण अवस्थां निसें योगीयाके खने दयेकवइगु जुयाच्चन । अबलेसं निसें रूपया विनाश व लोप जुइगुयात खंकेफइगु खः । विशेषतः... रूपया उत्पत्ति विनाशयात भाविता याना खंकेगु उदयव्ययज्ञाण (उदयव्ययज्ञान) परिपक्व जुइगु अवस्थां निसें विशेष रूप सी दयेक उत्पन्नजुइगु जुयाच्चन । उकी मध्यय् नं रूपयागु विनाशयात खंकेगु भङ्गज्ञाण (भगज्ञान) निसें विशेषं भन सी दयेक स्पष्ट जुइगु खः ।

स्वभावयात भाविता याना खंका नं; विहरति = च्वनीगु जुयाच्चन । कायस्मि = रूप समूह काययु; समुदय-वय-धम्मनानुपस्सी वा = उत्पत्ति कारण व विनाश कारण धर्म लिसें उत्पत्ति व विनाश जुइगु स्वभावयात भाविता याना खंका नं; विहरति = च्वनीगु जुयाच्चन ।

^१ वा पन = स्मृति प्रकट जुइगु मेगु विधि छु धा:सा; अत्थि कायोति = वनेगु

१ थुगु पादं समाधिज्ञान विशेष परिपक्व जुइगु अवस्थाय स्मृति उत्पन्न जुइगुयात क्यनीगु खः । समाधिज्ञान अपरिपक्वतिनिह् योगीयाके वनेगु इत्यादियात दिपा मदयेक भाविता याना च्वंसां नं भाविता याये न्हयव:थे हे दृष्टि व उपादान नं दयाच्चनीतिनि । वनेगु इत्यादियात सिद्ध याइम्ह ब्यक्ति वा आत्म दयाच्चंथे नं खंका च्वनेय:नि । ल्हा तुति आदि शरीरयागु अङ्ग प्रत्यङ्ग आकार निमित्त नं प्रकट रूप दयाच्चनी हे तिनि । उगु शरीरयागु अङ्ग प्रत्यङ्गयात थ:गु अङ्ग प्रत्यङ्ग कथं व थः लिसे सम्बन्धितगु न्ह्याइपु तायेबह:गु कथं बिचा: यायेगु खंकेगु नं दयाच्चनीतिनि । थुकथं खंकेगु धाक्व भंगज्ञान क्वातुसे च्वंक उत्पन्न जुइगु अवस्था निसें पूर्णरूप निरोध जुइगु जुयाच्चन । उगु अवस्थाय वनेगु आदियात भाविता याना चायेकाच्चंम्ह योगीयाके चायेका सीका च्वने मा:गु उगु रूपयागु आकार प्रकार फुकं खुरु खुरु द्रुतगतं विनाश जुया तना तना वंगु स्पष्ट जुयाच्चनी । ल्हा तुति आदि रूपाकार व निमित्तत नं खने दइ मखुत । उकिं योगिं लुमंकु लुमंकु पतिकं तना तना वंगु रूपाकार मात्रयात जक खने दयाच्चनी । वनेगु आदियात सिद्ध याइम्ह सत्त्व पुदगल कथं आशक्त जुइमा:गुयात ला खने दइ मखुत । थ:लिसे सम्बन्धितगु ल्हा तुति आदि कथं आशक्त जुइ बह:गुयात नं खने दइ मखुत । थुजागु स्मृति प्रबल रूप उत्पन्न जुइगुयात हे उद्देश्य याना अर्थकथाय —

अत्थि कायोति वा पनस्साति कायो व अत्थि, न सत्तो, न पुग्गलो, न इत्थी, न पुरिसो, न अत्ता, न अत्तनियं, नाहं, न मम, न कोधि, न कस्सचीति एवमस्स सति पच्चुपट्ठिता होति — धका व्याख्या याना त:गु जुल ।

अत्थि कायोति वा पनस्साति = — धयागु; कायो व अत्थि = वनेगु आदि रूपसमूह काय मात्र दयाच्चन, न सत्तो = वनेगु आदियात यायेस:म्ह सत्त्व वा व्यक्ति ला दुगु मखु; न पुग्गलो = वनेगु आदि यायेस:म्ह पुरुष पुदगल ला दुगु मखु; न इत्थी = वनेगु आदि यायेस:म्ह स्त्री दुगु मखु; न पुरिसो = वनेगु आदि यायेस:म्ह पुरुष दुगु मखु; न अत्ता = वनेगु आदि यायेस:म्ह आत्म दुगु मखु; न अत्तनियं = आत्म लिसे सम्बन्धितगु न्ह्याइपु तायेबह:गु अङ्ग प्रत्यङ्ग दुगु मखु; न अहं = वनेगु आदि याये स:म्ह जि दुगु मखु; न मम = जि लिसे सम्बन्धितगु न्ह्याइपु तायेबह:गु अङ्ग प्रत्यङ्ग दुगु मखु; न कोधि = वनेगु आदि यायेस:म्ह सुं छम्ह दुगु मखु; न कस्सचि = सुं लिसे नं सम्बन्धितगु न्ह्याइपु तायेबह:गु अङ्ग प्रत्यङ्गत दुगु मखु; इति एवं = थुकथं अस्स सति = उम्ह भिक्षुया स्मृति; पच्चुपट्ठिता होति = न्ह्योने प्रकट जुइगु जुयाच्चन ।

थुगु व्याख्याय निवर्ततब्ब पद भिगू (१०) मध्ययं न अत्तनियं, न मम, न कस्सचि

= धयागु थुगु स्वंगू पद आत्म लिसे सम्बन्धितगु अङ्ग प्रत्यङ्गत मदु धयागु क्यनाच्वंगु दु । न सत्तो आदि त्यं दुगु न्हंगू पद जीवात्म मदुगु क्यनाच्वंगु दु । पद फिगुलिं आत्म शून्य भावनायात क्यनाच्वंगु दु । थ्व प्रकट जुइगु विधिंयात विशुद्धिमार्ग संस्कारूपेक्षा ज्ञान विषय मध्यय दसाकार- शून्यतानुपश्यना विषयय क्यनातःगु दु । उकिं थुजागु स्मृति प्रकट जुइगु विधि संस्कारूपेक्षाज्ञान क्षेत्रय पूर्णरूप उत्पन्नजुइगु जुयाच्वन धका चायेकेमाः ।

प्युनेगु, आशक्तजुइगु मदइगु गुकथं धाःसा... प्रकट जुइकं जुइकं भाविता याये मखंगु धर्मय नित्य, सुख, आत्म भाःपा तृष्णा दृष्टि उत्पन्न जुइ फु । थुकथं उत्पन्न जुइ फूगुयात हे 'तृष्णा दृष्टि द्वारा प्युनाच्वन' धका धायेमाःगु जुयाच्वन । प्रकट रूप खने दया च्वनिबले हे भाविता याना चायेका काये दुगुलिं अनित्य, दुःख, अनात्म धका स्पष्ट रूप सीका काये धुंगु धर्मय ला तृष्णा दृष्टि उत्पन्न जुइ फइ मखुत । थुकथं उत्पन्न जुइ फइ मखुगुयात हे 'तृष्णा दृष्टिद्वारा प्युनेगु मदु' धका धायेमाःगु जुयाच्वन । थुगु विषयय वनेगु आदियात दिपा मदयेक भाविता याना चायेका खुरु खुरु उत्पत्ति विनाश जुयाच्वंगु रूपसमूहयात जक खना 'नित्य मखु, दुःख खः, आत्म मखु' धका स्पष्ट रूप सियाच्वन्ह योगीयाके उगु सीके धुंगु रूपधर्मय तृष्णा दृष्टि उत्पन्न जुइ मखुत, तदङ्गनिरोध कथं निरोध व शान्त हे जुयाच्वनीगु जुल । अथे जुया प्युनेगु मदु धका धाये माःगु जुयाच्वन । अनं हानं भाविता याये नंगु आरम्भणय तदङ्गप्रहाण कथं प्युनेगु मन्त धाःसा भाविता याये मनंगु रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार व विज्ञानय न आशक्ति दये फइ मखुत । विक्खम्भननिरोध कथं निरोध व शान्त जुयाच्वनीगु हे जुल । उकिं आशक्त न मजू धका धायेमाःगु जुयाच्वन ।

प्यंगू सत्ययात सीके खंकेगु गये धाःसा... कना वये धुंगु नियम अनुसार वनेगु आदियात चायेका प्युनेगु आशक्त रहित जुइकथं सियाच्वन्ह योगीयाके लुमंति पतिकं वने मास्ति वइगु आदि रूपया लिसे लुमंका सीकिंगु स्मृतिज्ञानया उत्पत्ति विनाश जुइगु अनित्यलक्षण आदियात स्यूगुलिं याना दुःखसत्ययात छुटे छुटे याना सीकेगु धयागु परिज्ञाकृत्य न सिद्धजुइगु जुयाच्वन । सीकेमाःगु उगु दुःखधर्मय आशा यायेगु न्ह्याइपु तायेगु— समुदयसत्ययात तदङ्गप्रहाण हटे यायेगु प्रहाणकृत्य न सिद्ध जुइगु जुयाच्वन । उत्पत्ति, विनाश-अनित्यलक्षण आदियात मस्यूगु+द्वक सीकीगु-अविद्या निसे कया उत्पत्ति जुइमाःगु क्लेश, कर्म, विपाकस्कन्ध धयागु संसारदुःखया शान्तियात सिद्ध जुइकीगु कथं तदङ्गनिरोध धयागु तदङ्ग निर्वाणयात साक्षात्कार यायेगु धयागु साक्षात्क्रियाकृत्य न सिद्धजुइगु जुयाच्वन । (शान्तजुइगु सिद्धजुइगु मात्रयात जक अभिप्रेत खः, उगु शान्तजुइगुयात सीका खंकाच्वन धका ला अभिप्रेत मखु ।) यथार्थ रूप सीकेगु-सम्यक्दृष्टि आदि पूर्वभाग मार्गयात उत्पत्ति जुइकेगुद्वारा लौकिक मार्ग सत्ययात बृद्धि जुइकेगु धयागु भावनाकृत्य न सिद्धजुइगु जुयाच्वन ।

कृत्य प्यंगूयात सिद्ध जुइकीगु थुगु नीति कथं योगी लुमंति पतिकं प्यंगू सत्ययात छकोलनं सीका विपश्यनाज्ञानयात त न त बृद्धि जुइका आर्यमार्गद्वारा निर्वाणय थ्यनीगु

आदि रूपसमूह मात्र दु धका; अस्स सति = उम्ह भिक्षुया लुमंति धयागु स्मृति; पच्चुपटिठता होति = न्ह्योने प्रहट जुइगु जुयाच्चन; सा सति = उकथं प्रकट जूगु लुमंति धयागु उगु स्मृति; यावदेव ज्ञाणमत्ताय = त नं तं ज्ञान बृद्धि जुइकेया नितिं जक खः; यावदेव पटिस्सतिमत्ताय = त नं तं हाकनं स्मृति अभिबृद्धि जुइकेया नितिं जक खः । सो भिक्खु = स्मृति तया सीका खंकाच्चंम्ह उम्ह भिक्षु; अनिस्सितो च विहरति = तृष्णा दृष्टिद्वारा प्यमपुसे नं च्वनाच्चंम्ह धाइ । लोके = उपादानस्कन्ध न्यागू धयागु लोकय; किञ्चि = छुं छगू रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार व विज्ञान मात्रय् नं; न च आदियति = जि जिगु सम्पत्ति धका तृष्णा दृष्टिद्वारा आशक्त नं जुइ मखुत । भिक्खवे = भिक्षुपिं; भिक्खु = भिक्षु; एवमपि = थुकथं कना वये धुंगु नीति अनुसारं नं; काये = रूपसमूह कायय; कायानुपस्सी = रूपसमूह मात्र धका भाविता द्वारा खंका; विहरति = च्वनीगु जुयाच्चन ।

इरियापथपब्बं = इर्यापथयात भाविता यायेगु विधि क्यनीगु काण्ड; निदिठतं = क्वचाल ।

जुयाच्चन । उगु अवस्थाय निर्वाणयात प्रत्यक्ष रूपं स्यूगु व खंगुलिं याना भाविता याना चायेकाच्चनेगु - स्मृति नापं नापं उत्पत्ति विनाश धाक्व संस्कारधर्म समूहयात दुःख धका विस्मृति मज्जे सीकेफइगु जुयाच्चन । अथे जुया दुःखसत्ययात छुटे याना सीकेगु कृत्य नं सिद्धजुइगु जुल । परिज्ञाप्रतिवेध हे खः । दुःख धका सीके फूगु कारणं याना उगु संस्कारधर्म समूहय् यः तायेकेगु प्यपुनेगु यइपु तायेगु न्ह्याइपुकेगुयात नं निर्मूल रूपं शान्त जुइकीगु जुयाच्चन । उकिं समुदयसत्ययात हटे याना छवयेगु कृत्य नं सिद्ध जुइगु जुल । प्रहाणप्रतिवेध हे खः । निर्वाणयात सीका व खंका आर्यमार्ग उत्पन्न जुयावःगुलिं मार्गसत्ययात बृद्धि जुइकेगु कृत्य नं सिद्धजुइगु जुल । भावनाप्रतिवेध हे खः । निरोधसत्ययात साक्षात्कार यायेगु कृत्य सिद्ध जुइगु विधि ला स्पष्ट जुयाच्चने धुकूगु हे जुल । थुकथं आर्यमार्ग क्षणय् निर्वाणयात प्रत्यक्ष रूपं सीका खंका दुःखसत्य, समुदयसत्य, मार्गसत्यय् परिज्ञाप्रतिवेध, प्रहाणप्रतिवेध, भावनाप्रतिवेध कृत्य सिद्ध जुयावंगुयात हे "आर्यमार्गज्ञानद्वारा प्यंगू सत्ययात छकोलनं खनीगु खः" धका ग्रन्थय् धयातःगु जुल । थ्व धया वयागु अनुसारं प्यंगू सत्ययात छकोलनं खंका व सीका प्यंगू आर्यमार्गकृत्ययात सिद्धजुइके फूगुया कारणं, इर्यापथपर्व देशना कथं भाविता याना चायेकेगु थुगु भावना विधियात संसार दुःख विमुक्त जुइगुया कारण शुद्धगु विधि तप्यंगु मार्ग छगू धका अर्थकथाय् धयातःगु खः ।

१-कायानुपस्सना ३-सम्पजञ्जपब्ब

पुन च परं भिक्खवे भिक्खु अभिक्कन्ते पटिक्कन्ते सम्पजानकारी होति ।

आलोकिते विलोकिते सम्पजानकारी होति । समिञ्जिते पसारिते सम्पजानकारी होति । सङ्घाटि-पत्तचीवर-धारणे सम्पजानकारी होति । असिते पीते खायिते सायिते सम्पजानकारी होति । उच्चार-पस्सावकम्मे सम्पजानकारी होति । गते ठिते निसिन्ने सुत्ते जागरिते भासिते तुण्हीभावे सम्पजानकारी होति ।

इति अञ्भत्तं वा काये कायानुपस्सी विहरति पे... । न च किञ्चि लोके उपादियति । एवम्पि खो भिक्खवे भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति ।

सम्पजञ्जपब्बं निट्ठितं

१-कायानुपश्यना ३-सम्प्रजन्यपर्व

भिक्खवे = भिक्षुपिं; पुन च = हाकनं; अपरं = मेगु भावना विधि गथे
धाःसा; भिक्खु = भिक्षु; अभिक्कन्ते = न्ह्योने वन धाःसा; पटिक्कन्ते = लिखतं
वल धाःसा; ^१ सम्पजानकारी = ज्ञान बुद्धिद्वारा यानाच्चंगु; वा = ज्ञान बुद्धि दयेका

१ पे-पेय्याल । थुगु थासय् उल्लेख मयासे लोप याना तःसां न न्ह्योने सम्पूर्ण रूप कयना तःगु आनापान-इरियापथपब्ब पालि अनुसार उल्लेख याये फु । उगु कथं हे उल्लेख याना यंकी धका कयनातःगु जुल ।

२ अर्थकथाय् सम्पजान पदयात सम्पजञ्ज पदथे तु ज्ञानवाची खः धका कया... सम्पजञ्जेन सब्बकिच्चकारी, सम्पजञ्जमेव वा कारी धका व्याख्या यानातल । थुगु व्याख्या अनुसार— ज्ञान बुद्धिद्वारा यानाच्चंगु धका, ज्ञान बुद्धि दयेकाच्चंगु धका अर्थ निथी छ्यानातःगु दु । उकी मध्यय् न्हापांगु अर्थाभिव्यक्ति कथं न्ह्योने न्ह्यचिला वनेगु आदि कृत्य धाक्वयात याये मास्ति वल धाःसा ज्ञान बुद्धिद्वारा जक यायेमाः । ज्ञान बुद्धि मदयेक याये मज्जु - धयागु अर्थ खः । निगूगु अर्थाभिव्यक्ति कथं न्ह्योने न्ह्यचिला वनेगु आदि ज्या यायेबले ज्ञान बुद्धि दयेकेमाः धयागु अर्थ खः । अन अतिरिक्त सीका यानाच्चंगु- धका बियातःगु स्वंगूगु अर्थ... सम्पजानो हुत्वा कारी-सम्पजानकारी- धका व्याकरण नियम कथं वचनार्थ जुइबहःगु जक मखु अर्थाधार न तप्यनाच्चंगु कारण याना अर्थ बी योग्यगु अति उचितगु अर्थ हे खः । थुगु अर्थाभिव्यक्ति कथं न्ह्योने न्ह्यचिला

वनेगु आदियात यात धाःसा सीका हे जक यायेमाः । मसिकं याये मज्जू - धयागु खँ गुलिखे स्पष्ट जू । सीका यानाच्चंगु धका छ्यानातःगु थुगु स्वंगूगु अर्थ, सम्पजान कत = सीका याये बहः जू धयागु पदार्थ, सम्पजानमुसावादो = सीका मखुगु खँ ल्हायेगु पदार्थ लिसे न समवाय जुयाच्चंगु दु । उकिं लिपा लिपायागु पदय् न थुगु स्वंगूगु अर्थ जक छ्याना यके ।

सम्पजञ्ज पदया अर्थ... सम्मा, समन्ततो, सामञ्च पजानन्तो सम्पजानो, असम्मिस्सतो ववत्थाने अञ्ज धम्मानुपस्सिताभावेन सम्मा-अविपरीत सब्बाकार पजाननेन समन्ततो, उपरूपरि विसेसावहभावेन पवत्तिया सयं पजानन्तोति अत्थो । (उद्देसय् सम्पजानो - पदया व्याख्या टीका) ।

समन्ततो पकारेहि, पकट्ठ वा स-विसेसं जानातीति सम्पजानो । सम्पजानस्स भावो सम्पजञ्ज । तथा पवत्तञ्चाणं । सम्मा पजाननं सम्पजाननं (निद्देस सम्पजञ्जपर्वय् व्याख्या टीका) ।

थुगु टीका व्याख्या अनुरूप सं-यथार्थ कथं, छाखाखेरं-परिपूर्ण जुइक, -स्वयं थःथःमं + प = प्रकार प्रकारं, विशेष रूपं, + जान - जञ्ज = स्यू-सीकेगु = सम्पजान - सम्पजञ्ज - (१) यथार्थ रूपं प्रकार प्रकारं सीकेगु । (२) यथार्थ रूपं विशेष सीकेगु । (३) परिपूर्ण रूपं प्रकार प्रकारं सीकेगु । (४) परिपूर्ण रूपं विशेष सीकेगु । (५) स्वयं थःथःमं प्रकार प्रकारं सीकेगु । (६) स्वयं थःथःमं विशेष सीकेगु धका थुकथं खुता अर्थ छयाये फूगु जुल । अथे न यथार्थ रूपं सीकेगु धयागु शब्द, उद्देश्य कथं सीके बहःगु धाक्वयात परिपूर्ण रूपं सीकेगु व स्वयं थःथःमं सीकेगुयात न उल्लेख याये फूगु जुल । प्रकार प्रकारं सीकेगु धयागु न सभावलक्षण (स्वभावलक्षण) सङ्गतलक्षण (संस्कृतलक्षण) सामञ्जलक्षण (सामान्यलक्षण) धयागु प्रकार प्रकारं सीकेगु हे जुया साधारण ज्ञानं विशिष्टगु सीकेगु हे जुयाच्चन । उकिं उद्देसवारय् सम्पजानो पदयात यथार्थ रूपं प्रकार प्रकारं स्यू-धका छगू प्रकारयागु अर्थ जक क्यना वयागु जुल । थुगु थासय् अर्थ पतिहाकः यायेत “ज्ञान धका वा सीका- धका थुलि मात्र अर्थ छ्यायेमाःगु जुल । ज्ञान, वा सीका धयागु थुगु अर्थ मात्र न उल्लेख याना वये धुगु खुगू अर्थयात हे उद्देश्य याना निर्देशन याना क्यनातयागु खः धका मती तयेमाःगु जुल । धात्थे खः, प्रज्ञा ज्ञान धयागु शब्द यथार्थ रूपं सीकेगुयात हे क्यनाच्चनागु दु । द्वक सीकेगुयात ला क्यनातःगु मदु । सीकेबहःगु धाक्वयात पूर्ण रूपं स्यूसा तिनि यथार्थ रूपं सीकेगु जुइगु खः । बच्छि बापाः सीकेव तु यथार्थ रूपं सीकेगु जुइ फइ मखु । स्वयं थःथःमं लुइका साक्षात्कार याना स्यूसा तिनि ज्ञान धका धायेछि । कतपिनि पाखे न्यनेगु आदि द्वारा सीकेगु विपस्सना क्षेत्रय् ज्ञान हे न धाये फइ मखु । अनं अतिरिक्त सभाव (स्वभाव) संखत (संस्कृत) सामञ्ज (सामान्य) लक्षणं स्यूसा तिनि विपस्सना क्षेत्रय् ज्ञान धाये ज्यू । थुजागु ज्ञान प्रकृति (साधारण) ज्ञानं विशिष्टगु सीकेगु न जू वनीगु खः । उकिं “प्रज्ञा ज्ञान, सीका” धयागु निगू अर्थ मात्र बालाक पूर्वगु जुल धका थुइकेमाःगु जुल ।

सम्प्रजन्य ४-गू... सम्प्रजन्य धयागु प्रज्ञा ज्ञान (१) सात्थकसम्पजञ्ज (सार्यकसम्पजन्य)
 (२) सप्पायसम्पजञ्ज (सप्पायसम्प्रजन्य) (३) गोचरसम्पजञ्ज (गौचरसम्प्रजन्य) व (४)
 असम्मोहसम्पजञ्ज (असम्मोहसम्प्रजन्य) धका प्यथी दु । उकी मध्यय् वनेगु आदि छुं छगू
 ज्या याये मास्ति वल धाःसा, काचाक्क मयासे लाभ दइ मदइ न्हापां बिचाः यायेमाः ।
 बिचाः याये धुंका लाभ दुसा तिनि यायेमाः । लाभ मदुसा याये मज्यू । थुकथं ज्या
 यायेबले लाभ दु मदुयात न्हापां विचाः यायेगु सात्थकसम्पजञ्ज खः ।

लाभ दइगु ज्या-खँ हे जूसां न याये योग्य जू मजूयात बिचाः यायेमाः । बिचाः
 याये धुंका योग्य जूसा तिनि यायेमाः । योग्य मजूसा याये मज्यू । छुमा कथं क्यने
 माल धाःसा, चैत्य दर्शन यायेत वनेगु लाभ दुगु ज्या हे खः । तर परिषदपि मुं वइगु
 बौद्ध उत्सवया अवस्थाय् वनेबले योगीपिनि निति उचित मजू । लाशय् अशुभ धका
 भाविता यायेगु न लाभ दुगु ज्या हे जुल । तर मिसा जातियागु लाशय् मिजं जाति
 भाविता याये योग्य मजू । उपदेश कनेगु न लाभ दुगु ज्या हे खः । तर सामाजिक
 ज्याया निति मुनाच्चनीगु थाय् आदिलय् व ज्या-खँ अप्वः जुयाच्चनीगु अवस्थाय् वथे
 विपरित व्यक्तियात शूनशानगु थासय् उपदेश बीगु न उचित मजू; आदि रूपं फल दुगु
 ज्या हे जूसां उचित मजूगु विषयत यक्व हे दयाच्चन । थुगु थासय् योग्य अयोग्ययात
 विचाः यायेगु सप्पायसम्पजञ्ज खः ।

थुगु सात्थकसम्पजञ्ज व सप्पायसम्पजञ्ज निगू लौकिक लोकुत्तर निथायसन यक्व
 उपकार दुगु जुयाच्चन । थुगु सम्प्रजन्य निगुलिं पूर्ण जुल धायेवं लोकय् न सुख
 अभिवृद्धि जुइ यःगु जुयाच्चन । शमथविपश्यनाभावनाया क्षेत्रय् न समाधि प्रज्ञायात
 दुतगति पूर्ण याये फइगु जुयाच्चन । तर थुगु सम्प्रजन्य निगू शमथ न मखुनि,
 विपश्यना न मखुनि । शमथ व विपश्यनाया पृष्ठभूमि घःकू मात्र जक जुल । थुगु
 सम्प्रजन्य निधीयात न परिहारिकप्रज्ञा धाइ धका विशुद्धि मार्गय् धयातःगु दु ।

शमथ योगिं शमथ कर्मस्थान आरम्भणय् विपश्यना योगिं उपादानस्कन्ध धयागु
 विपश्यनाया आरम्भणय् दिपा मदयेक मनन यायेगु - भाविता याना चायेकेगु गोचर
 सम्पजञ्ज खः । अथे जुया थुगु सम्प्रजन्यपर्व अनुसार अम्यास व कुतः यानाच्चनीन्ह
 विपस्सना योगिं न्हयज्या वनिगु बखते ल्हवना च्वक्व पतिकं न्हयाका च्वक्व पतिकं
 सरे याना च्वक्व पतिकं वनाच्चना वनाच्चना आदि धका क्वात्तुसे क्वात्तुसे च्वक दिपा
 मदयेक चायेका वं तु वनाच्चनेमाः ।

लिज्या वनेगु इत्यादि बखते न थ्व हे विधि जुल । थुगु विषयय् स्मृतिप्रस्थान
 ४-गू लिसें उकीयागु आरम्भण ४-गूयात न योगीयागु गौचर क्षेत्र जूया निति गोचर
 धका... व उगु आरम्भण ४-गूली अटूट रूपं उत्पत्ति जुइकेमाःगु चायेका सीकाच्चनेगु
 प्रज्ञा ज्ञानयात हे गोचरसम्पजञ्ज धका लुमकेमाःगु जुल । उकिं हे सतिपट्ठान संयुत्तय्
 थुकथं कना बिज्यानातःगु जुल ।

गोचरे भिक्खवे, चरथ सके पेतिके विसये । गोचरे भिक्खवे, चरत सके पेतिके
 विसये न लच्छति मारो ओतारं; न लच्छति मारो आरम्भण । को च भिक्खवे, भिक्खुनो

गोचरो सको पेतिको विसयो ? यदिदं चत्तारो सतिपट्ठाना ।

भिक्षवे = भिक्षुपि; सके पत्तिके विसये = बौ जुया बिज्याः तथागतया निजी सार निजी अंश निजी क्षेत्र जुयाच्चंगु; गोचरे = नसा मालेगु क्षेत्रय; चरथ = विचरण या । भिक्षवे = भिक्षुपि; सके पेतिके विसये = बौ जुया बिज्याः तथागतया निजी सार निजी अंश निजी क्षेत्र जुयाच्चंगु; गोचरे = नसा मालेगु क्षेत्रय; चरतं = विचरण यानाच्चन धाःसा; वा = विचरण यानाच्चपि; वो = छिमित; मारो = क्लेशमार धयाम्ह ज्ञानमारा; ओतारं = वया सास्ति यायेगु अवसर; न लच्छति = दइ मखु । मारो = क्लेशमार धयाम्ह ज्ञानमारा ; आरम्मणं = दुहाँ वया सास्ति यायेगु कारण आरम्मणयात; न लच्छति = लाभ याये दइ मखु । भिक्षवे = भिक्षुपि; सको पेतिको विसयो = बौ जुया बिज्याः तथागतया निजी सार निजी अंश निजी क्षेत्र जुयाच्चंगु; भिक्षुनो गोचरो = भिक्षुया विचरण यायेगु नसा मालेगु क्षेत्र; को च = छु धाःसा; यदिदं चत्तारो सतिपट्ठाना = थुगु स्मृतिप्रस्थान प्यंगू हे जुल ।

थुगु पालि अनुरूप, भाविताद्वारा चायेकाच्चनेगु - स्मृतिप्रस्थानयात अटूट रूप उत्पत्ति जुइकाच्चनेगु हे गौचरसम्प्रजन्य खः धका क्वात्तुसे च्चक लुमका तयेमाः । अथे जुया हे अर्थकथाय् कम्मट्ठानस्स पन अविजहनमेव गोचरसम्पज्जं धका बार बार धयातःगु जुल । थुगु अभिक्कन्त पटिक्कन्त धयागुली गौचर ग्रामय् कर्मस्थान छुटे मजुइगुयात क्यनातःगु स्मृति टुटे जुइ यःगु थासय् तर्क वनेबले न वयेबले न स्मृति छखे मलाइ कथं अभ्यास व कुतः यायेमाःगु खँ सीके बी मास्ति वया विशेष उल्लेख यानातःगु मात्र खः । उक्तं क्यनातःगुलिं याना "भिक्षाचरण यायेगु गामय् जक गौचरसम्प्रजन्य जुयाच्चनीगु खः, विहारय् ला मजू" थथे धका मती तये योग्य मजूगु जुल ।

थुगु गौचरसम्प्रजन्यया क्षेत्रय् अर्थकथाय् प्यता प्रकारयापि ब्यक्तिपि छुटे याना क्यनातःगु दु । गथे धाःसा— (१) वनेबले जक (भावना) ज्वना वना, लिहाँ वयेबले ज्वना मवइम्ह भिक्षु १-म्ह, (२) वनेबले ज्वना मवसे वयेबले जक ज्वना वइम्ह भिक्षु १-म्ह (३) वयेबले न वनेबले न ज्वना मजुइम्ह भिक्षु १-म्ह (४) वयेबले न वनेबले न ज्वना जुइम्ह भिक्षु १-म्ह; थुपि ४-म्ह मध्यय्, न्हापाम्ह भिक्षु, चक्रमण यायेगु फेत्तुइगु द्वारा न्हिच्छियक अटूट रूप अभ्यास व कुतः याना नीवरण चित्तयात यच्चुका बीगु जुयाच्चन । प्रथमयामय् न उक्तं हे अभ्यास यानाच्चनीगु जुयाच्चन । मध्यमयामय् न्ह्यो वयेका अन्तिमयाम नसंचा इलय् फेत्तुइगु चक्रमण यायेगुद्वारा उक्तं हे अभ्यास व कुतः याये धुका यायेमाःगु चेतियंगण ब्रत आदि याये सिधयेका, सुमुक च्वने मफया २-को, ३-को ति कर्मस्थान बिचाःयाना अभ्यास याये धुका कर्मस्थानयात त्वमपीकुसे भिक्षा वनीगु जुयाच्चन । लिहां वइगु वखतय्, श्रामणेर व नवक भिक्षुपि लिसे खँ ल्हाना कर्मस्थान मदयेक लिहाँ वइगु जुयाच्चन । थुजोम्ह भिक्षुयात वनेबले जक ज्वना वना वइबले ज्वना मवःम्ह भिक्षु धाइगु खः ।

निम्हम्ह भिक्षु चान्ह न्हिन्ह न्हापाम्ह भिक्षुथे हे दिपा मदयेक उद्योग यानाच्चनीगु

जुयाच्चन । तर भिक्षाटन याः वनीगु अवस्थाय् पित्याना प्वाः हीसे च्वनीगुलिं शरीर चःति पिहाँ वया सास्ति जुइगु जुयाच्चन । मन छ्वया भाविता याना चायेकुसां थातय् लाइ मखुगु जुयाच्चन । उकिं कर्मस्थानयात बिचाः याये मफयेक हे भिक्षाटन याः वने माःगु जुल । यवागु (जा क्वाति) जूसां भोजन जूसां प्राप्त याना निको स्वको नये त्वने धुनिबले निसे प्वाः हीसेच्वंगु शमन जुया जुइ च्वने अःपुया कर्मस्थान मत्वःतुसे नये त्वने सिधयेका न कर्मस्थान मत्वःतुसे तु विहारय् लिहाँवइगु जुल । थुम्ह भिक्षु वनेबले धारण याना मवसे लिहाँ वयेबले तिनि धारण यानावइम्ह भिक्षु जुल । थुजापि भिक्षुपि यवागु त्वं त्वं भोजन नं नं अरहत्त्वफलय् थ्यंपि ल्याः खाये मफयेक यक्व दयाच्चन धका धया तल । लंका द्वीपय् उगु उगु ग्राम निगमय् च्वंगु भोजन शालाय् यवागु त्वं त्वं भोजन यायां भिक्षुपि अरहत्त्वफलय् थ्यंकवने मनंगु थाय् धयागु मडु धाइ । (थ्व खँ बुद्ध सम्बत् (१७०) न्हापा च्वायवंगु अर्थकथाया खँ खः । उकिं बुद्ध सम्बत् (१७०) या दुने उत्पन्न जुयाच्चंगु लंका द्वीपया गतिविधियात जक क्यनाच्चंगु दु । वर्तमान गतिविधियात क्यनाच्चंगु मखु ।) थुकथं नये त्वने यायां नं अरहत्त्वफलय् थ्यंगु खँ उल्लेख याना तःगु जुया विपश्यना योगीपिसं नये त्वनेगु समय व नये त्वनेगुयात सिति वंगु समय, सिति वंगु ज्या धका भाःपी मज्यू । नये त्वनेबले नं गौचरसम्प्रजन्ययात गौरब तया बृद्धि यायेमाःगु जुल ।

वनेबले व वयेबले निथायसनं धारण मयाइम्ह स्वम्हम्ह भिक्षु "भिक्षुपिके उद्योग यायेमाःगु कर्मस्थान दु । भावना उद्योग यायेमाः" धका तर्क बिचाः मतःसे, भाविना याना चायेकेगु मनय् तयेगु बिल्कुल मदयाच्चम्ह भिक्षु खः । थुजोम्ह भिक्षु न्ह्याबलें प्रमादी जुया फासां फुसुं च्वनीगु बानी दुःम्ह जूया निति प्रमादबिहारी व्यक्ति हे जुल । अनं अतिरिक्त "थुगु जन्मय् मार्गफल प्राप्त जुइ फइ मखुत धका व प्राप्त जुइ कथं नं उद्योग याये मखुत धका" भावना कार्यय् बालाक हे भार दिकाच्चम्ह जूया निति निबिखत्तधुर पुदगल नं जुल । उलि जक मखु, बुद्धया प्रति शङ्का यायेगु, धर्मया प्रति शङ्का यायेगु, संघया प्रति शङ्का यायेगु, शिक्षाचरणय् शङ्का यायेगु, सहधर्मीपिनि प्रति तँ पिकायेगु (भावना उद्योग यानाच्चपि व्यक्तिपि लिसे बिरोधी जुयाच्चनेगुथे हे जुल) धयागु चेतोखिल धयागु चित्तयागु न्यापु कथं नं सुइका च्वनेयःगु जुयाच्चन । अनं हानं कामगुणय् प्रबल आशक्ति दइगु, थःगु शरीर प्रति प्रबल आशक्ति दइगु, बाहिरिक रूप-मेपिनिगु शरीर प्रति आशक्ति दइगु भोरि खायेक नये मं दक्व नया थुखे उखे, उखे थुखे मू पुतुमतु पुला न्ह्यो वयेकेगु सुख, मोज पल्टे जुयाच्चनेगु सुख अनुभव यानाच्चनेगु, देवलोकयात जक प्राप्त यायेत आशा कया पियाच्चनेगु धयागु चेतोविनिबन्ध नां जुयाच्चंगु चित्तयागु न्याता बन्धनं नं चिकाच्चने मालीगु जुयाच्चन । उकिं थुजाम्ह भिक्षुया चाहं न्हिन विहारय् दयाच्चनीबले नं भावना उद्योग याये निति बिल्कुल होश मडु । शहरय् गामय् वनेबले नं होश मडु । नाप लाइपि उपासिकापि लिसे खँ ल्हायेबले नं व्यवहार यायेबले नं गृहस्थीपि परस्परय् खँ ल्हायेथे व्यवहार यायेथे कर्मस्थान मदयेक फुसुलु जुया हे भिक्षाटन लिहाँवइगु जुल । गौचरसम्प्रजन्य

भ्याःभति हे मदुम्ह व्यक्ति जुल । शासनिक दृष्टि स्वल धाःसा अतिकं मछालापुसे च्वंके बहःम्ह पुद्गल जुल ।

वनेबले वयेबले निथायसन धारण याइम्ह प्यम्हम्ह भिक्षु धाःसा न्हापौम्ह भिक्षुथें हे चान्हं न्हिन्हं भिक्षाटन वनेबले समेत कर्मस्थान मत्वःतिगु जक मखु भिक्षाटन लिहाँ वइबले न अटूट रूप मनय् तया भाविता याना चायेका लिहाँ वइम्ह भिक्षु जुयाच्चन । छेनेगु समययात तोता चान्हं न्हिन्हं गबले न कर्मस्थानयात मत्वःतुसे हे अटूट रूप भाविता याना चायेका च्वनीम्ह भिक्षु जुल । थुकथं यक्व ज्या दया कर्मस्थान टुटे जुइ यःगु अवस्थाय समेत कर्मस्थान टुटे मजुइक उद्योग यायेगुयात गतपच्चागतिकव्रत धाइगु जुयाच्चन (गत = वनेगु + पच्चागत = लिहाँ वयेगुली + इक = अटूट रूप दयाच्चनीगु व्रत) भगवान् बुद्धयागु पालय् व बुद्ध-सम्बत् (९००) दैं मयाक तकं प्रतिपत्ति विकाश जुयावंगु न्हापायागु इलय् थुगु गतपच्चागतिकव्रत-आचरण यानाच्चंगु घटना अर्थकथाय् गुकथं उल्लेख यानातःगु दु धाःसा—

थःपिनिगु धात्थेगु हित व अर्थया कामना दुपि कुलपुत्रपिसं बुद्धशासनय् भिक्षुत्व ग्रहण याये धुका फिम्ह नीम्ह स्वीम्ह प्यीम्ह न्येम्ह सच्छिम्ह जूसां छथासं च्वनीगु बखते थुकथं अधिष्ठान याइगु जुयाच्चन । गथे धाःसा—

‘आवुसपि, छिपि ऋणं मिपुका भिक्षु जूपि न मखु, राजभय आदि खना ग्याना भिक्षु जूपि न मखु, जीविका याये थाक्या भिक्षु जूपि न मखु, धात्थे धाये माल धाःसा संसारचक्रयागु दुःखं मुक्त जुइमास्ति वया भिक्षु जूपि खः । अथे न भिक्षु मात्र जुया संसार दुःखं मुक्त जुइ फइगु मखु । संसार दुःखया मूल कारण जुयाच्चंगु क्लेशयात हटे याये फूसा तिनि मुक्त जुइ फइगु जुल । अथे जुया वनाच्चनेगु क्षणय् उत्पन्न जुयाच्चनीगु क्लेशयात वनाच्चनेगु क्षणय् हे प्यदनावनीगु व शान्त जुइगु कथं दमन यायेमाः । (उचित कथं बिचाः याना वा भाविता याना चायेका हटे यायेमाः धयागु मतलब खः ।) दनाच्चनेगु क्षणय्, फेतुनाच्चनेगु क्षणय्, गोतुलाच्चनेगु क्षणय् उत्पन्न जुयावःगु क्लेशयात, दनाच्चनेगु क्षणय् हे फेतुनाच्चनेगु क्षणय् हे गोतुलाच्चनेगु क्षणय् हे त्वाःदला शमन जुइगु कथं दमन यायेमाः’ धका प्रतिज्ञा यानाच्चनीगु जुयाच्चन । थुकथं च्वनीगु अवस्थाय वनाच्चनीगु क्षणय् क्लेश उत्पन्न जुयावःम्ह भिक्षु वनाच्चनेगु क्षणय् हे उगु क्लेशयात दमन याइगु जुयाच्चन । दमन याये मफुत धाःसा दना तु च्वनीगु जुयाच्चन । न्हयोने वनाच्चम्ह उम्ह भिक्षु दनाच्चनेव लिउने वयाच्चम्ह भिक्षु न दनाच्चनीगु जुयाच्चन । उगु अवस्थाय क्लेश उत्पन्न जुयाच्चम्ह उम्ह भिक्षु ‘लिउने वयाच्चम्ह भिक्षु न छगु बिचाःयात सीके धुकल । थुगु बिचाः छन्त मत्वःगु बिचाः खः । छु छ मछाः मजू ला ?’ आदि धका थःत थःम्ह दोष बिया विपश्यना भाविता याना आर्यत्वय् थ्यंकवनीगु न दयाच्चन । दना च्वं च्वं दमन याये मफया च्वनतिनि धाःसा हान फेतुइमाःगु जुल । उगु अवस्थाय लिउने च्वंम्ह भिक्षु न फेतुइमाःगु दोष बीगु आदि न्हापाथें हे जुल । थुकथं बिचाः यायेगु भाविता यायेगुद्वारा आर्यत्वय् थ्यंक वने मफुसा उत्पन्न जुयाच्चंगु क्लेशयात ला हटे याना कर्मस्थानयात बिचाः याना हे

वनीगु जुयाच्चन । कर्मस्थान मदयेक धाःसा तुति ल्हवनी मखुगु जुल । ल्हवना न्ह्याके लात धाःसा न्हापायागु मूल थासय् लिहाँ वया तिनि भाविता याना चायेका हान वनीगु जुल । थुकथं उद्योग याइगु खँ आलिन्दक विहारय् वास याना बिज्याइम्ह महाफुस्सदेव स्थविरया आचरण आदिद्वारा उल्लेख यानातःगु जुल ।

महाफुस्सदेव स्थविरं (१९-) दँ तक गतपच्चागतिकव्रत आचरण यानाच्चंगु जुल । भिक्षाटन वनीगु लँया लिक्क बुँ पाला वा पिना वा लया वा दाया ज्या सनाच्चनीपि मनूतय्सं उम्ह स्थविरयात लिज्या लिज्या वया जुयाच्चनीगु खना 'थुम्ह स्थविर लिहाँ लिहाँ वया वनाच्चंगु लँ इंगुलिं ला छुं छगू ल्वःमना त्वःफिना च्वंगुलिं ला' धका थवं थवय् खँ ल्हाना च्वनीगु । अथे न उम्ह स्थविर मनूत खँ ल्हाना च्वनीगुयात ध्यान मब्युसे स्मृति अलग मज्जुगु चित्तं हे जक श्रमणधर्म अभ्यास याना (२०) दँ ब्यंगुया दुने अरहन्त जुया बिज्याःगु जुल ।

अनं अतिरिक्त कालवल्लि मण्डप विहारय् च्वना बिज्याइम्ह महानाग स्थविरं न गतपच्चागतिकव्रत आचरण याना न्हापां भगवान बुद्धयागु दुष्करचर्या आचरणयात पूजा याये मास्ति वया (७-) दँ तक दनाच्चनेगु इरुथिरु जुइगुयात जक धारण यानाच्चंगु जुल । अनं लिपा (१६) दँ तक गतपच्चागतिकव्रत आचरण यायां अरहन्त जुयाबिज्यात । थुम्ह स्थविरया विशेषता छगू छु धाःसा— भिक्षाटन यायेगु गाँमय् दुहाँवनीगु बखते म्हुतुइ लः तयावनीगु हे जुयाच्चन । कारण छाया धाःसा भिक्षादान बीत, वन्दना यायेत वइपि दायक दायिकापिन्त सुखी जुइमाः; दीर्घायु जुइमाः धका आशीर्वाद विया च्वतले न समाधि चिल्लाय् मदकेंगु बिचार याना खः । अथे न मनूतय्सं छुं खँ न्यनिगु छुं खँ निवेदन याइगु वखते लः घुरुक छवया लिसः बीगु जुयाच्चन । न्यनी निनीगु छुं मदइगु वखते गाँया ध्वाखाय् लः ल्हवयावनीगु जुयाच्चन । कलम्बघाट विहारय् वर्षावास च्वना बिज्याःपि (५०) म्ह भिक्षुपिसं न थ्व हे विधि अनुसार आचरण यानावंगु जुल ।

थुपि (५०-) म्ह भिक्षुपिसं आषाढ पुन्ही खुनु 'जिमिसं अरहत्त्वफलय् मथ्यंतले खँ ल्हाये मखुगु जुल' धका प्रतिज्ञा याःगु जुयाच्चन । (थुगु प्रतिज्ञा महत्त्व मदुगु सामान्य खँयात जक मल्हायेगु उद्देश्य जुइमाः । बिल्कुल खँ मल्हायेगुथे जाःगु प्रतिज्ञा ला याये मज्जुगु जुल । यात धाःसा भिक्षुपिन्त आपत्ति (दोष) लाइगु जुयाच्चन । उकिं बिल्कुल खँ मल्हायेगु नितिं अधिष्ठान यायेगु, प्रतिज्ञा यायेगु याये मज्जु धका सीकेमाःगु जुल ।) गाँमय् भिक्षाटन याये निति दुहाँवनीगु वखतय् न म्हुतुइ लः नुना दुहाँवनीगु जुया च्वन । खँ न्यनीपि दत धाःसा लः घुरुका लिसः बीगु जुयाच्चन । खँ न्यनीपि मन्त धाःसा गाँया ध्वाकाय् थ्यंका तिनि लः ल्हवयावनीगु जुयाच्चन । लः ल्हवयातइगु थासय् लः ल्हवयातःगु चिं स्वया उगु गाँमय्च्वपि मनूतय्सं गोम्ह भिक्षुपि वल धयागु सीकीगु जुयाच्चन धाइ । उपि (५०-) म्ह भिक्षुपि वर्षावास स्वलाया दुने हे अरहत्त्व फलय् थ्यंक बिज्याःगु जुल ।

च्वय् उल्लेख याना वये धुपि महाफुस्सदेव स्थविर महानाग स्थविर कलम्बघाट बिहारवासी भिक्षुपिसंथे भिक्षाटन वनेगु अवस्थाय् तक कर्मस्थान मुक्त मज्जुगु चित्तं हे

तुति न्ह्याका वनेमाःगु जुल । गौमय् दुहाँ वने त्ययेका लः नुना वा म्वाःमदुगु खँ मल्हाये निति अधिष्ठान याना भय अन्तराय मदुगु लँ स्वया दुहाँ वनेमाः । भिक्षाटन चारिका यानाच्चनेबले न हथासं पथासं इतः मतः कना वने मज्यू । हथासं हथासं वनेमाःगु पिण्डपात्र धुताङ्ग धयागु मदु । माथवंगु बैय वनाच्चंगु लः गाडाथे इकिधिकि मसंक शान्त दान्त पूर्वक इन्द्रिय संयम जुया वनेमाः । थुकथं चायेका वनेगु होशं मुक्त मज्जूसे इन्द्रिय सम्पन्न जुया वनाच्चनेगुयात हे "प्रसन्न ताये बहःगु न्ह्योने वनेगु लिउने वनेगु तप्यंक स्वयेगु व्यथां स्वयेगु कय्कुकेगु चककेगुलिं पूर्ण जुया बिज्याना च्वन" धका पाली धयातःगु खः । भिक्षाटनं लिहाँ वया भोजन यायेगु अवस्थाय नं भावना आरम्भण याना हे जक नयेमाःगु जल ।

आहारे पटिकूलसञ्जा उत्पन्न जुइकेया निति गाडाय् चिकँ तयेगु उपमा, घालय् वासः पायेगु उपमा, सद्य ह्याउँमचायागु ला नयेगु उपमाद्वारा बिचाः याये निति व नेव दवाय आदि धका उल्लेख वानातःगु च्याता परिणामयात विचाः यायेगु निति न अर्थकथाय् निर्देशित यानातःगु दनि । तर विपश्यना योगि भाविता याना चायेका नयेगुयात हे जक विशेष रूप महत्त्व बी योग्य जू । भोजन याये धुंका छुं समय विश्राम काये धुनेवं भोजन याये न्ह्यवः दिपा मदयेक भाविता याना चायेका च्वथे हे भोजनं लिपा न्हिच्छियंक चाया रात्री न सुथय् अरुणोदय समयय् न कर्मस्थानयात जक अटूट रूप मनन यानाच्चने माःगु जुल । थुकथं अटूट रूप भाविता याना चायेका च्वम्ह भिक्षुयात वनेबले लिहाँ वयेबले निगू अवस्थायसं धारण यानाच्चम्ह भिक्षु धाइगु जुल ।

वनेबले वयेबले धारण यायेगु थुगु गतपच्चागतिकव्रत आचरण याइम्ह भिक्षु उपनिश्रय सम्पन्नम्ह जुल धाःसा प्रथम वैशय् हे अरहन्त जुइगु जुल । अथे मज्जुल धाःसा द्वितीय वैशय् जुइगु जुल । उक्तं न मज्जुनिसा तृतीय वैशय् जुइगु जुल । अथे न मज्जुनिसा मरणासन्न अवस्थाय् अरहन्त जुइगु जुल । अथे न मज्जुनिसा निगूगु जन्मय् देवता जुया अरहन्त जुइगु जुल । अथे न मज्जुनिसा सम्यक्सम्बुद्धपि उत्पन्न मज्जुगु अवस्थाय् प्रत्येकबुद्ध जुइगु जुल । अथे न मज्जुनिसा लिपा लिपायापि बुद्धपिनि पालय् क्षिप्रभिज्ञ महाप्राज्ञ महर्षिक, धुताङ्गधर, दिव्यचक्षुक, विनयधर, धर्मकथिक, आरण्यक, बहुश्रुत, शिक्षाकाम आदि एतदगु गुण विशेषत मध्यय् छगू छगू एतदगु गुण विशेष लिसें ख्याति प्राप्तपि अग्रश्रावक, महाश्रावक अरहन्तपि जुइ फइगु जुल । (होश तये माःगु छु धाःसा अरहन्त प्रत्येकबुद्ध, अग्रश्रावक, महाश्रावक जुइगु जुल धयागु खँयात उपनिश्रय सम्पन्न जुल धाःसा धयागु खँ लिसे स्वापुतयेगु त्वःमके मज्यूगु जुल ।) थुगु विषयय् वनेबले जक धारण याइम्ह भिक्षु, वयेबले जक धारण याइम्ह भिक्षु, वने वयेबले धारण मयाइम्ह भिक्षु, वने वयेबले धारण याइम्ह भिक्षु, हिसाबं प्यम्ह दुगुली वये वनेबले धारण याइम्ह भिक्षुया गौचरसम्प्रजन्त्य शिर्षस्थय् थ्यना सम्पन्न जुइगु जुल । उगु सम्प्रजन्त्य पूर्ण जुइ कथं उद्योग यायेमाःगु जुल । थुगु गौचरसम्प्रजन्त्य प्रबल सक्षम जुइगु बखते असम्मोहसम्प्रजन्त्य धयागु ज्वलं मच्चनीगु ज्ञान स्वतः हे उत्पन्न जुयावइगु जुल । थुगु ज्ञान उत्पत्ति जुइगुयात धर्मकथिकपिसं समेत प्रयोगय् हये फयेकेत अर्थकथायागु

मौलिक धातु लिसे तया उल्लेख याये त्याना ।

अभिक्रमादीसु पन असम्मुह्यन असम्मोहसम्पज्जं; त वेदितब्ब । इध भिक्षु अभिक्रमन्तो वा पटिक्रमन्तो वा — यथा अन्धपुथुज्जना अभिक्रमादीसु “अत्ता अभिक्रमति; अत्तना अभिक्रमो निब्बत्तितोति वा; अहं अभिक्रमामि; मया अभिक्रमो निब्बत्तितोति वा” सम्मुह्यन्ति; तथा असम्मुह्यन्तो— अभिक्रमामीति चित्ते उप्पज्जमाने, तेनेव चित्तेन सद्धिं चित्त-समुत्ताना वायोधातु विज्जति जनयमाना उप्पज्जति । इति चित्तकिरिय-वायोधातु-विष्कारवसेन अयं कायसम्मतो अट्ठसङ्घातो (रूपसङ्घातो) अभिक्रमति । तस्सेव अभिक्रमतो एकेक पादुद्धरणे पथवीधातु आपोधातूति द्वे धातुयो ओमत्ता होन्ति मन्दा; इतरा द्वे अधिमत्ता होन्ति बलवतियो । तथा सन्निक्खेपन-सन्निरुम्भनेसु । तत्थ उद्धरणे पवत्ता रूपारूपधम्मा अतिहरणं न पापुणन्ति । तथा अतिहरणे पवत्ता वीतिहरणं; वीतिहरणे पवत्ता वोसज्जनं; वोसज्जने पवत्ता सन्निक्खेपनं; सन्निक्खेपने पवत्ता सन्निरुम्भनं न पापुणन्ति । तत्थ तत्थेव पब्बं पब्बं सन्धि सन्धि ओधि ओधि हुत्वा “तत्तकपाले पक्खित्तितिला विय पटपटायन्ता” भिज्जन्ति । तत्थ को एको अभिक्रमति; कस्स वा एकस्स अभिक्रमनं । परमत्थतो हि धातूनं येव गमनं; धातूनं ठानं; धातूनं निसज्जा; धातूनं सयनं; तस्मिं तस्मिंहि कोट्ठासे सद्धिं रूपेण—

अज्जं उप्पज्जते चित्तं; अज्जं चित्तं निरुज्झति ।

अवीचि मनुसम्बन्धो; नदीसोतोव वत्तति ।

— एवं अभिक्रमादीसु असम्मुह्यन असम्मोहसम्पज्जं नाम ।

अभिक्रमादीसु = न्हयोने वनेगु इत्यादिलय्; असम्मुह्यन = मोहित मज्जूसे सीकाच्चनेगु; असम्मोह-सम्पज्जं = असम्मोहसम्प्रज्जन्य खः; त = उगु असम्मोह सम्प्रज्जन्ययात; एवं वेदितब्ब = थुकथं सीकेमाः । इध भिक्षु = थुगु शासनय् उद्योग यानाच्चंभ भिक्षु; अभिक्रमन्तो वा पटिक्रमन्तो वा = न्हयोने वनेबले वा लिउने वनेबले; (थुपि पदतयत्, असम्मुह्यन्तो = मोहित मज्जूसे द्वं मसीकुसे धयागु पदय् सम्बन्ध तये धुका तया क्यनीतिनिगु-पजानाति लय् अन्तिम कथं स्वापु तयेमाः । थनं लिपा-यथा शब्द निसे तथा शब्द तक लिचः कथंयागु उपमा क्यनातःगु जुल ।) अन्धपुथुज्जना = श्रुत, चिन्ता, भावना ज्ञान दृष्टि मदुपि अन्धपृथग्जनपिसं; अभिक्रमादीसु = न्हयोने वनेगु इत्यादिलय् (सम्मुह्यन्ति = लिसे स्वापु ति ।) अत्ता अभिक्रमति = हंस, जीव, विज्ञान, आत्म धयागु) जीवात्म न्हयोने वनाच्चन (धका वा); अत्तना अभिक्रमो निब्बत्तितोति वा = न्हयोने वनेगुयात जीवात्म दयेका च्वन-उत्पन्न जुइकाच्चन धका; (थ्व निगू पदं दृष्टिग्राह अनुसार द्वं सीकेगु मोहित जुइगुयात क्यनाच्चंगु दु ।) अहं अभिक्रमामि = जि न्हयोने वनाच्चना (धका वा) मया अभिक्रमो निब्बत्तिसोति वा = वनेगुयात जि उत्पन्न जुइकाच्चना-दयेकाच्चना धका; (थुगु निगु पदं मानग्राह अनुसार द्वं सीकेगु मोहित जुइगुयात क्यनाच्चंगु दु ।) सम्मुह्यन्ति यथा = द्वं सीका मोहित जुयाच्चनीथे; तथा असम्मुह्यन्तो = उकथं द्वं मसीकुसे मोहित मज्जूसे; (थुगु पदयात-तया क्यनीतिनिगु, पजानाति-लिसे स्वापु तयेमाः ।) अभिक्रमामीति चित्ते

उपपज्जमाने = न्ह्योने वने धका चित्त उत्पन्न जुइव; तेनेव चित्तेन सद्धि = उगु चित्त लिसें तु; चित्तसमुट्ठाना वायोधातु = चित्त उत्पन्न जुइगु वायोधातु धयागु टम्मच्चनीगु, सनीगु, न्ह्योनेवनीगु; विज्झति जनयमाना = कायविज्झति धयागु कसे जुइगु, यकीगु, संकेबी फूगु शक्ति विशेष-आकार प्रकार विशेषयात उत्पन्न जुइका; उपपज्जति = खने दयेकवइगु जुयाच्चन । इति = थुकथं खने दयेकवइगु; चित्तकिरिय-वायोधातु-विप्फारवसेन = चित्तयागु आकार प्रकार जुयाच्चंगु कसे जुइगु, टम्मच्चनीगु, सनीगु, न्ह्योने यकीगु धातुस्वभाव फइले जुया सनीगु हिसाब, कायसम्मतो = शरीर धयागु, अयं अट्टिसङ्घातो = थुगु क्वैय पुचः; (अयं रूपसङ्घातो = थुगु रूपसमूह) अभिक्कमति = न्ह्याने वनीगु जुल । थुगु विषयय अट्टिसङ्घातो-धका दुगु पाली अर्थकथाचार्य च्यावंगु धात्थैंगु मूल पालि खःथै मच्चं । छाय धाःसा क्षण क्षण पतिक दिपा मदयेक उत्पत्ति विनाश जुयाच्चंगु नामरूप स्वभाव मात्रयात जक चायेका खंकाच्चन्ह विपश्यना योगि क्वैय पुचः संस्थान प्रकट जुइकाच्चन धका धाये मत्वः । क्वैय पुचः धका भाविता यानाच्चन्ह शमथ योगीयाके वने मास्ति वःगु चित्त व उगु चित्त याना चित्तज वायुधातु उत्पन्न जुयावःगु पहःयात चायेका खंकाच्चन धका वा नामरूपधर्मया क्षण क्षण पतिक दिपा मदयेक उत्पत्ति विनाश जुयाच्चंगु पहःयात चायेका खंकाच्चन धका थुकथं न धाये मत्वः । उकिं खास च्यावंगु मूल पाली रूपसङ्घातो धका जक दयेमाःगु उचित जुल ।)

तस्सेवं अभिक्कमतो = न्ह्योने वंगु उगु रूपसमूह कायय हे; एकेकपादुद्धरणे = छको छको तुति ल्हवनेगुली; पथवीधातु आपोधातूति द्वे धातुयो = पृथ्वीधातु आपोधातु धयागु निगू धातु; ओमत्ता होन्ति मन्दा = शक्ति कमजोर जुइगु जुयाच्चन, बल मदइगु जुयाच्चन । इतरा द्वे = ल्यं दुगु तेजो, वायेधातु निगू; अधिमत्ता होन्ति बलवतियो = शक्तिमान जुइगु जुयाच्चन, बलवान जुइगु जुयाच्चन । अतिहरण-वितिहरणेषु = तुति न्ह्योने ध्यायेगु, न्ह्याकेगुली; तथा = उगु ल्हवनेगु लिसे समान जुयाच्चन ।

(वायोधातुया अनुगता तेजोधातु उद्धरणस्स पच्चयो; उद्धरण गतिका हि तेजोधातु-धयागु टीका अनुसार तेजोधातु याउँसे च्वना च्वय् थाहाँवनीगु स्वभाव दयाच्चन । थुगु याउँसे च्वना च्वय् थाहाँवनीगु मदवानुप्पदान प्रत्युप्रस्थानय दुथ्याःगु जुल । नाइसे च्वकेगु व हा फुल्ल वया बाफ थाहाँ वइगुथै जाःगु सूक्ष्म जुया याउँक थाहाँवनीगु स्वभाव कथ मिले जूगु हे जुयाच्चन । तुति आदि शरीरयागु अङ्ग ल्हवनेगु- याउँक थाहाँ वनीगु लिउ लिउ वया अनुबल बियाच्चनीगु कसे जुइगु टम्मच्चनीगु सनिगु वायोधातु लिसे नाइसे च्वका सूक्ष्म रूप याउँक थाहाँवनीगु तेजोधातुया शक्ति सिद्ध जुइगु खः । उकिं ल्हवनेगु क्षणय् याउँसे थाहाँवनीगुयात सीकेगु तेजोधातुयात मदवानुप्पदान प्रत्युप्रस्थानद्वारा सीकेगु खः । अनं अतिरिक्त, तेजोधातुया अनुगता वायोधातु अतिहरण-वीतिहरणान पच्चयो; तिरियगतिकाय हि वायोधातुया अतिहरण-वीतिहरणेषु सातिसयो व्यापारो धयागु टीका अनुसार वायोधातु व्यथावनीगु, छखेवनीगु स्वभाव दयाच्चन । उकिं ल्हवनेगु तोतेगु दिकेगु, चुइगुली वायोधातुयागु व्यापार दयाच्चंसा न्ह्योने यकेगु न्ह्याकेगुली उकीयागु व्यापार अप्वः स्पष्ट जुइगु खः । अवश्य खः; न्ह्योने यकेगु

क्षण्य, न्ह्याकेगु क्षण्य प्रकट जुइगु, कसे जुइगु, टम्म च्वनीगु धारण याना तइगु वायोधातुया वित्थम्भणलक्षण (वित्थम्भणलक्षण) खः । विशेष स्पष्ट जुयाच्चंगु त न न्ह्योने न्ह्यानावनीगु उगु धातुया समुदीरण रस खः । न्ह्योने पाखे घवातु घवाना यकाच्चथे, सातु साला वनाच्चथे खने दयाच्चनीगु पहः चहः उगु धातुया अभिनीहार पच्चुपट्ठान खः । अथे जुया न्ह्योने यंकेगु व न्ह्याकेगु लिउ लिउ वना अनुबल बीगु याउँसे च्वनीगु तेजोधातु लिसे कसे जुइगु टम्मच्वनीगु सनीगु-वायुधातुद्वारा सिद्ध जुइगु जुल । उकिं न्ह्योने यंकेगु क्षण्य, न्ह्याकेगु क्षण्य कसे जुइगु टम्मच्वनीगु सनीगुयात सीकेगु वायुधातुयात वित्थम्भण लक्षण आदि द्वारा सीकेगु खः । (थुगु थासय् दिकातःगु छेच्चंगु तुति पाखे थ्यक थ्यनीकथं न्ह्योने यंकेगुयात अतिहरण, अनं न्ह्योने न्ह्याकेगुयात वीतिहरण धाइ ।)

पन = अनं मेगु; वोसज्जने = तुतियागु वेगयात तोतेगुली; तेजो वायोधातुयो = तेजोधातु व वायोधातु; ओमत्ता होन्ति मन्दा = शक्ति कमजोर जुइगु जुयाच्चन; बल मदइगु जुयाच्चन । इतरा द्वे = ल्यं दुगु पृथ्वी व आपोधातु निगु; अधिमत्ता होन्ति बलवतियो = शक्तिमान जुइगु जुयाच्चन; वलवान जुइजु जुयाच्चन । सन्निक्खेपन-सन्निरुम्भनेसु = तुति दिकेगु, क्वत्थला चुइगुली; तथा = उगु तोतेगु लिसे समान जुयाच्चन ।

पथवीधातुया अनुगता आपोधातु वोसज्जनस्स पच्चयो; गरुतरसभावा हि आपोधातु-धयागु टीका अनुसार आपोधातु भ्यातुगु स्वभाव दुगु पृथ्वीधातु स्वया नं भन भ्यातुगु स्वभाव दयाच्चन । उकिं हे बा वइगु-पग्घरणलक्षण दयाच्चन । वेगयात रोके याना दनाच्चनेगु क्षण्य तुतियागु भ्यातुया क्वहाँवनीगु लिउ लिउ वइगु अनुबल जुयाच्चंगु पृथ्वीधातु लिसे आपोधातुद्वारा सिद्ध जुइगु खः । उकिं वेग रोके यायेगु क्षण्य क्वहाँ वनीगु क्षण्य भ्यातुसे च्वनीगुयात सीकेगु आपोधातुयात पग्घरणलक्षणद्वारा सीकेगु खः । अनं मेगु आपोधातुया अनुगता पथवीधातु सन्निक्खेपनस्स पच्चयो पतिट्ठाभावे विय पतिट्ठापने पि तस्सा सातिसयकिच्चत्ता, आपोधातुया तस्सा अनुगतभावो । तथा घट्टनक्रियाय पथवीधातुया-वसेन सन्निरुम्भनस्स सिज्जनतो तत्थापि पथवीधातुया आपोधातु अनुगतभावो-धयागु टीका अनुसार तुतियात बँय सिपुती दिकातयेगु क्षण्य प्रतिस्थित जुइका तयेगु स्पष्ट जू । पतिट्ठानरसा धयातःगु कथं प्रतिस्थानकृत्यद्वारा प्रकट जुइगु स्वभाव दुगु पृथ्वीधातु प्रतिस्थित जुइकीगुली नं अत्यधिक कृत्य दुगुलिं उगु प्रतिस्थान पृथ्वीया शक्ति विशेष जुल । उकिं दिका तयेगु-प्रतिस्थित जुइका तयेगु लिउ लिउ वइगु अनुबल जुयाच्चंगु आपोधातु लिसे पृथ्वीधातु द्वारा सिद्ध जुइगु खः । क्वत्थला चुइगुली घट्टन जुइगु नं छाःगु क्वाचुगु लक्षण दुगु पृथ्वीधातुद्वारा हे सिद्ध जुइगु खः । अथे जुया तुतियात दिकातयेगु क्षण्य, चुयाच्चनेगु क्षण्य, प्रतिस्थित जुइका तयेगु, ध्वायेगुयात सीकाच्चनेगु पृथ्वीधातुयात कक्खलत्तलक्षण आदिद्वारा सीकेगु खः ।

(थुगु क्षेत्रय् निश्चित रूपं लुमंकेगु गथे धा.सा... ल्हा तुति आदि ल्हवनेगु थत यंकेगुली याउँसे च्वंक थाहाँवंगु सिल धाःसा तेजोधातुयात स्यूगु खः धका चायेकेमाः ।

छखे पाखे सनावंगुयात सिल धाःसा वायोधातुयात स्यूगु खः धका चायेकेमाः । क्वय् पाखे भ्यातुकु क्वहाँवंगुयात सिल धाःसा आपोधातुयात स्यूगु खः धका चायेकेमाः । धर्षण जगुयात थ्यूगुयात सिल धाःसा पृथ्वीधातुयात स्यूगु खः धका चायेकेमाः । थुकथं तुति छपाः छ्यालाया दुने ला तुति छको कय्कुंकेगु चकंकेगुया दुने हे प्यंगू धातुयात छुटे छुटे याना सीकेगु सिद्ध जुइगु खः धका लुमंकेमाःगु जुल ।)

तत्थ = उगु ल्हवनेगु आदिलय्; उद्धरणे पवत्ता = ल्हवनेगु क्षणय् दिपा मदयेक उत्पन्न जुयाच्चंगु; रूपारूपधम्मा = ल्हवने मास्ति वःगु चित्त नाम व ल्हवना थाहाँ वइगु रूपधर्मत; अतिहरणं न पापुणन्ति = न्ह्योने यंकीगु क्षणय् थ्यनी मखुगु जुल । (रूपारूपधम्माति उद्धरणाकारेण पवत्ता रूपधम्मा, तं समुट्ठापका अरूपधम्मा च-टीका वर्णन । थुगु क्षेत्रय् चायेका सीकेगु नामयात नं ग्रहण याये बहः जू । दोष छु धाःसा— उगु चायेका सीकेगुयात उगु क्षणय् निरोध जुया तनावन धका मनन याये मफुत खंके मफुत धाःसा जि छम्हसिनं हे न्ह्याबलें चायेका सीकाच्चनागु दु धयागु नित्य-संज्ञा आत्मसंज्ञा उत्पन्न जुइ यःगु जुल । वास्तवय् चायेका चायेका च्वनेगु क्षणय् हे चायेका सीकेगु निरोध जुया तनावंगुयात योगि उदयब्बयज्ञानं निसें स्पष्ट रूपं सियावइगु जुल । भङ्गज्ञानं निसें विशेष रूपं स्वच्छ व निर्मल रूपं स्पष्ट जुइक सियावइगु जुल । उकिं चायेका सीकेगु नामयात नं ग्रहण याये त्वःगु जुल । थुथाय् टीकाचार्य व्याख्या याना मतःगु सम्मसनज्ञानयात उद्देश्य याना खः धका मनन यायेबहःगु जुल ।) अतिहरणे पवत्ता = न्ह्योने यंकीगु क्षणय् अटूट रूपं उत्पन्न जुयाच्चंगु नाम रूप धर्मत; वीतिहरणं न पापुणन्ति = न्ह्याकीगु क्षणय् थ्यनी मखुगु जुल । वीतिहरणे पवत्ता = न्ह्याकीगु क्षणय् थ्यनी मखुगु जुल । वीतिहरणे पवत्ता = न्ह्याकीगु क्षणय् अटूट रूपं उत्पन्न जुयाच्चंगु नामरूपत; वोसज्जनं न पापुणन्ति = बेग तोतीगु क्षणय् थ्यनी मखुगु जुल । वोसज्जने पवत्ता = वेग तोतीगु क्षणय् अटूट रूपं उत्पन्न जुया च्वंगु नामरूपत; सन्निकखेपनं न पापुणन्ति = दिका तयेगु क्षणय् थ्यनी मखुगु जुल । सन्निकखेपने पवत्ता = दिका तयेगु क्षणय् अटूट रूपं उत्पन्न जुयाच्चंगु नाम रूपत; सन्निरुम्भनं न पापुणन्ति = क्वत्यला चुइगु क्षणय् थ्यनी मखुगु जुल । तत्थ तत्थेव = उगु उगु ल्हवनेगु क्षण आदि क्षणय् हे; पब्बं पब्बं = त्वाः त्वाः; सन्धि सन्धि = थी थी; ओधि ओधि हुत्वा = अलग्ग अलग्ग कुच्चा कुच्चा दला; तत्तकपाले पक्खित्त तिला विय पटपटायन्ता = चुँइ चुँइ पुगु कराहिलय् तया ब्यूगु तू तिरि तिरि मुया तज्याना वनीथे; भिज्जन्ति = विनाश जुइगु जुयाच्चन ।

(थुगु थासय् सीके थाकूगु टीका पालियात बहुभ्रुतया नितिं उल्लेख याना क्यने । अति इत्तरो हि रूपधम्मानं पि पवत्तिकखणो, गमनस्सादानं देवपुत्तानं हेट्ठूपरियेन पटिमुखं धावन्तानं सिरसि पादे च बद्धखुरधारा समागमतो पि सीघतरो । रूपधम्मानं पि पवत्तिकखणो = रूपधर्मया उत्पत्ति क्षण नं; अति इत्तरो = तःसकं पतिहाकः जुया च्वन । हेट्ठूपरियेन = क्वय्यागु लँपु छम्ह च्वय्यागु लँपु छम्ह च्वय् क्वय् तँ तँ दया च्वंगु आकाश मार्ग; पटिमुखं धावन्तानं = ख्वाः ख्वाः चूलाका ब्वाँय् वनाच्चनीबले; वा

= खाः खाः चूलाका ब्वाँय वनाच्चपि; गमनस्सादानं देवपुत्तानं = ब्वाँय वने यःपि निम्ह देवपुत्रपिनिगु; सिरसि च = (क्वय् च्वम्ह देवपुत्रया) छ्यनय् व; पादे च = (क्वय् च्वम्ह देवपुत्रया) पालि तलय् नं; बद्धखुरधारा समागमतो पि = ब्यथा धस्वाकातःगु च्वय् क्वय् च्वंगु, चुपि निपुयागु धार तप्यक समागम जुइगु जुल ।

ब्वाँय वनेगु वासना (बानि) दुपि देवपुत्रपि निम्ह मध्यय् छम्ह पश्चिमं पूर्व स्वया ब्वाँय वयाच्चंगु थः जुइ ब्यु; वयागु छ्यनय् ख्वचिगु धारयात थस्वका ब्यथा जरे याना तःगु थः जुइ ब्यु; मेम्ह छम्ह पूर्वपश्चिम स्वया ब्वाँय वयाच्चंगु थःजुइ ब्यु; वयागु पालि तलय् ख्वचिगु धारयात क्वस्वका ब्यथा जरे यानातःगु थःजुइ ब्यु; व ब्वाँय वयाच्चंगु लँपु पूर्व ब्वाँय वयाच्चम्ह देवपुत्रया छ्यनय् तप्यक लानाच्चंगु थःजुइ ब्यु; थुकथं तःसकं बेगं खाः चुलिं चू ब्वाँय वयाच्चपि देवपुत्रपि निम्ह परस्परय् चूलाना पुलावनीगु क्षण हे पतिचाहाक जुइ फु । क्वय् च्वम्ह देवपुत्रया छ्यनय् च्वंगु ख्वचिगु धार व च्वय् च्वम्ह देवपुत्रया तुती च्वंगु ख्वचिगु धार त्वाना छिरे जुयावंगु क्षण भं जक हे पतिचाहाक जुइ फु । छगू सेकेण्डयात छगू लाख भाग थला यंकल धाःसा छगू भागति नं दये फइ मखु । रूपया उत्पत्ति-स्थिति-भङ्ग धयागु उत्पत्ति क्षण वयासिकं नं बेगवान जुया च्वन धयागु मतलब खः । हवाई जहाज निगः लँ छिरे जुया वनीगुली वेग दयाच्चंगु लिसे नं उपमा बी त्वः जू ।)

तत्थ = उक्तं द्रूतगति विनाश जुयाच्चंगु नाम रूपय्; एको अभिक्कमति = न्ह्योने वने सःम्ह छम्ह; को = गन दये फइ-जुइ फइ; मदु-मखुगु हे जुल । (किं शब्द प्रतिक्षेप-अर्थय् खः ।) कस्स वा एकस्स अभिक्कमनं = गुजोम्ह छम्हसिगु वनेगु जुइ फइ लय्-सुं छम्हसिगु वनेगु तकं मजू । परमत्थतो हि = साक्षात्कार याना सीके माःगु वास्तविक स्वभाव कथं धाःसा; धातूनं येव गमनं = सत्त्व, जीव मखुगु नामरूप धातुस्वभावया हे जक वनेगु खः । धातूनं ठानं; धातूनं निसज्जा; धातूनं सयनं = धातुस्वभावयागु हे जक दनेगु, फेतुइगु, गोटुलेगु खः । (हि = नामधर्मं नं उगु उगु क्षणय् हे निरोध जुया तनावनीगु खः; वनेसःम्ह सत्त्व मदु धयागु) उगु खँ धाथ्ये खः । तस्मिं तस्मिं कोट्ठासे = ल्हवनेगु न्ह्योने यंकेगु आदि उगु उगु भागय्; रूपेन सद्विं = ल्हवनेगु आदि रूप लिसें; अज्जं चित्तं निरुज्झते = ल्हवने मास्तिवःगु ल्हवना धका चायेका सीकेगु आदि मेमेगु पुलांगु चित्तं निरोध जुयावनीगु खः; निरोध जुयावंगु चित्तं मेगु हे जुल; अज्जं चित्तं उप्पज्जते = न्ह्योने यंके मास्ति वइगु, न्ह्योने यंका च्वना धका चायेका सीकेगु आदि मेगु न्हूगु चित्तं उत्पन्न जुयावइगु खः । उत्पन्न जुयावःगु चित्तं मेगु हे जुल । चित्तसन्तानो = न्ह्योने लिउनेया चित्तया भवः; अविचिं अनुसम्बन्धो = स्वापु सी मदयेक छधि छस्वाः जुया; नदीसोतो इव = खुसियागु लःया धारथे; वत्तति = उत्पन्न जुयाच्चनीगु जुल । 'इति पजानाति = थुकथं सियाच्चनीगु जुल ।'

(इति पजानाति-धयागु थुगु निगू पद अर्थकथा मूल ग्रन्थय् अभाव जुयाच्चन । मूल ग्रन्थ कथं च्वःगु बखते थ्व निगू पद नं अवश्य दयेमाःगु जुल । मन्त धाःसा, भिक्खु असम्मूह्यन्तो-धयागु पदया स्वापू प्रधानक्रिया मदइगु जुल । अथे जुया थन

च्वंगु; वा = सीका यानाच्वंगु; होति = जुइगु जुयाच्वन ।

‘आलोकिते = तप्यं स्वयेगु बखते; विलोकिते = व्यथां स्वयेगु बखते;

तया अर्थ बियागु जुल ।) एवं = थ्व कना वयागु विधि अनुसार; अभिक्कमादीसु = न्ह्योने वनेगु आदिलय्; असम्मूह्यन = मोहित मजुइगु-यथार्थ कथं स्पष्ट रूपं सीकेगु; असम्मोहसम्पजञ्जं नाम = असम्मोहसम्पजज्य धाइगु जुल ।

मूल सारांश धापु छु धाःसा— न्ह्योने वक्क पतिकं; लिज्या वक्क पतिकं; उखे थुखे ध्यचुला संको पतिकं; क्वातुसे क्वातुसे च्वंक दिपा मदयेक सीकाच्वनेगु गौचरसम्पजज्य खः । थुगु सम्पजज्य बलवान जुयावइगु बखते परामर्शन याना बिचाः याइगु सम्मसनज्ञान उत्पन्न जुया वइगु जुल । उगु अवस्था निसं विशेष ज्ञान दइगु चायेका च्वनेगुली मिखा धलमले जुइगु तना वनीयें मोहित मजुसे स्पष्ट स्पष्टं सिया सियावनीगु जुल । सियावनीगु गुकथं धाल धाःसा— वनाच्वना वनाच्वना आदि धका चायेका च्वना च्वच्वं हे; वने त्यना धका बिचाः याइगु चित्त उत्पन्न जुया वया तनावंगुयात नं प्रत्यक्ष खंका सियाच्वनीगु जुल । उगु चित्तया कारणं कसे जुइगु टम्मच्वनीगु सनीगु त नं त उत्पन्न जुयावःगुयात नं प्रत्यक्ष खंका सियाच्वनीगु जुल । उगु कसे जुइगु टम्मच्वनीगु सनिगु कारणं शरीर छगुलिं दयाच्वंगु रूपसमूहत छसिकथं सना उत्पत्ति विनाश जुयावंगुयात नं प्रत्यक्ष खंका सियाच्वनीगु जुल । ल्हवनाच्वनीगु क्षण आदिलय् न— ल्हवनाच्वना आदि धका चायेका च्वच्वं हे ल्हवने मास्तिवःगु ल्हवना थाहँवःगु, आदि नाम रूपत न्ह्योने यंकीगु क्षण आदिलय् मथ्यसे उगु उगु क्षणय् हे टुक्रा टुक्रा त्वाः दला तना तना वंगुयात प्रत्यक्ष खंका सियाच्वनीगु जुल । उकिं योगीयाके उजागु अवस्थाय मिखा धलमले जुइगु तना बयें हे स्पष्ट रूपं छर्लङ्ग जुइक विशेष रूपं सीकिगु हानं उत्पन्न जुयावइगु जुल । गुकथं धाःसा— “वनेगु आदियात दयेके सःन्ह सत्त्व, जीव मदुगु जुल । क्षण क्षण पतिकं दिपा मदयेक उत्पत्ति विनाश जुयाच्वंगु नाम रूपधर्म स्वभाव मात्र दयाच्वन । नित्य मजुगु धर्म मात्र खः; दुःख मात्र खः; वने मास्ति वःगु, वनेगु आदिलय् नं स्वभावधर्मया पहः चहः मात्र दयाच्वन” धका मोहित मजुसे छर्लङ्ग जुइक निर्णय याना विशेष ज्ञान उत्पन्नजुइगु जुल । थुगु ज्ञान असम्मोहसम्पजज्य हे खः । थुगु सम्पजज्य भाविता याना चायेकेगु गौचरसम्पजज्य मदयेक थः मुक्कं उत्पन्न जुइ मफु । गौचरसम्पजज्य अनुसार भाविता याना चायेका च्वच्वं हे जक उत्पन्न जुयावये फूगु जुल । अर्थकथाय् नं भाविता याना चायेका च्वं च्वं उत्पन्न जुयावइगु पहःयात जक उद्देश्य याना थुगु असम्मोहसम्पजज्ययात क्यानातःगु जुल । अथे जुया योगि थुगु असम्मोहसम्पजज्य उत्पत्ति जुइकेत भाविता याना चायेकेगु गौचरसम्पजज्ययात जक दिपा मदयेका बृद्धि यायेमाःगु जुल ।

- १ थुगु थासय् तप्यं स्वयेगु ब्यथा स्वयेगु थुपि निगू हे जक योगीपि लिसे ल्वःगु जूया नितिं तप्यं उल्लेख यानातःगु खः । क्वछुना स्वयेगु, थस्वया स्वयेगु फः हिला स्वयेगु मत्वःगु जूया नितिं क्याना मतःगु खः । तर उकीयात नं समान रूपं हे चायेके माःगु हे

सम्पजानकारी = सीका याइम्ह; होति = जुइगु जुयाच्चन ।

^१ समिञ्जते = चकका तःगु ल्हाः तुतियात कयकुंकेबले; पसारिते = कयकुंका

जुल । उकिं स्व स्व पतिकं स्वये मास्ति वःगु चित्तं निसैं कया "स्वये मास्ति वयाच्चन, स्वयाच्चना, खनाच्चन" आदि धका त्वःमफिक भाविता याना चायेकेमाः । थुकथं भाविता याना चायेकेगु गौचरसम्प्रजन्य खः । अर्थकथाय् क्यना तःगु गथे धाःसा— शमथ योगीपिसं थःपिनिगु कर्मस्थानयात महत्व बिया स्वयेमाः धका धयातःगु दु । कोख नसा स्वइगु बखते शत्रुयात नं स्वइतिनिथें योगिं नं स्वये मास्ति वःगुयात स्वसा नं थःगु कर्मस्थानय् मनन यायेगुयात तोते मज्यू । स्वये मास्ति वःगुयात छको कर्मस्थानयात छको बिचाः यायेमाः । कर्मस्थानयात बिचाः यायेगु पाखे चित्त अप्वः तयेमा धयागु मतलब खः । स्कन्ध आयतन धातुयात भाविता याना चायेके माःपि विपश्यना योगीपिसं थःपिनिगु न्ह्याबलें भाविता याना चायेके माःगु कर्मस्थान अनुसारं हे भाविता याना चायेका स्वयेमाः धका धयातःगु दु । धात्थें खः । स्वये मास्ति वइगु, स्वइगु आदि नं विपश्यनाया आरम्भणत हे जूगुलिं स्वये मास्ति वःगुयात चायेका सियाच्चन धाःसा नामस्कन्ध प्यंगू, नाम आयतन निगू, नाम धातु निगूयात स्यूगु विपश्यनाज्ञान दया वइगु जुल । उगु चित्तया कारण उत्पन्न जुयावःगु मिखा चायेकेगु मिखा ग्वः चाहिकेगु छ्याँ ख्वाः मिले यायेगुयात चायेका सियाच्चन धाःसा नं रूपस्कन्ध, आयतन धातु-यात स्यूगु विपश्यनाज्ञान दयावइगु जुल । क्वथीक स्वयेगु खनीगु आदियात चायेका सिया च्वनीबले नं स्कन्ध न्यागू, आयतन प्यंगू, धातु प्यंगूयात स्यूगु विपश्यनाज्ञान दयावइगु जुल । स्वाकं तु बिचाः यायेगुयात चायेका यंकल तिनि धाःसा नं उगु बिचाः याइगु नामस्कन्ध, आयतन, धातुयात स्यूगु विपश्यनाज्ञान दयावइतिनिगु हे जुल । अथे जुया स्वये मास्ति वया वइगु आदियात टुटे मजुइक भाविता याना चायेका च्वम्ह योगीयाके गौचरसम्प्रजन्य क्वातुसे बःलाना वइगु बखते "स्वये मास्ति वइगु चित्तं याना मिखा ख्वाः मिले यायेगु आकार प्रकारद्वारा सनिगु घ्वाना छ्वइगु लिसें स्वइगु खनिगु बिचाः याइगु जक थी थी उत्पन्न जुया मदया वनीगु जुल । स्वये मास्ति वइगु मिखा ख्वाः मिले यायेगु आदियात यायेसःम्ह आत्मजीव मदुगु जुल" धका मोहित मजुसे छर्लङ्ग जुइक स्यूगु असम्मोहसम्प्रजन्य स्वतः हे उत्पन्न जुयावइगु जुल ।

१ ल्हाः तुतियात कयकुं कु चककु पतिकं संका मिले याक्व पतिकं "कयकुंकाच्चना; कयकुंकाच्चना" आदि धका क्वातुसे क्वातुसे च्वक एकचित्त याना चायेका यंकेमाः । समाधि ज्ञान बःलाना वइगु बखते कयकुंकेगु चककेगु मिले याये मास्ति वइगु चित्तयात नं चायेका सीके फइगु जुया "कयकुंकेगु आदियात यायेसःम्ह आत्मजीव धका दुगु मदु । क्षण क्षण पतिकं दिपा मदयेक उत्पत्ति विनाश जुयाच्चंगु नाम रूप स्वभाव धर्म मात्र जक दयाच्चन । नित्य मखुगु दुःख स्वभाव धर्म मात्र जक दयाच्चन" धका मोहित मजुसे छर्लङ्ग सीकिगु असम्मोहसम्प्रजन्य स्वतः हे दया वइगु जुल । थन निसैं च्वयेबहःगु अभिप्राय विपश्यना भाविता यायेगु विधि ग्रन्थ, काण्ड (४) गुली दया च्वने धुकूगु जुया विशेष आवश्यक जुइबले जक च्वयेगु याये आवश्यक मजुइबले च्वये मखुत । अथे

तःगु ल्हाः तुतियात चकंकेबले; सम्पजानकारी = सीका याइगु; होति = जुयाच्चन ।

सङ्घाटि - पत्तचीवरधारणे = सङ्घाटी व पात्र चीवरयात न्ययेगु पुनेगु व ज्वनेगु बखते; सम्पजानकारी = सीका याइगु; होति = जुयाच्चन ।

असिते = नयेगु बखते; पीते = त्वनेगु बखते; खायिते = न्हयेगु बखते; सायिते = फ्ययेगु बखते; सम्पजानकारी = सीका याइगु; होति = जुयाच्चन ।

उच्चार पस्साव कम्मे = भारा पिशाब त्याग यायेगु बखते; सम्पजानकारी = सीका याइगु; होति = जुयाच्चन ।

गते = वनेगु बखते; ठिते = दनेगु बखते; निसिन्ने = फेतुइगु बखते; सुत्ते = गोतुला दनाच्चनेगु बखते; जागरिते = न्हयलं चाया दनावयेगु बखते; भासिते = खँ ल्हायेगु बखते; तुण्हीभावे = सुमुक च्वनेगु बखते; सम्पजानकारी = सीका याइगु; होति = जुयाच्चन ।

जुया सम्बन्धित अभिप्राय विपश्यना भाविता विधि ग्रन्थ न्हापांगु द्वा-३११ पेज आदिलय स्वयेमाःगु जुल ।

पे-पेय्याल । थुगु थासय् उल्लेख मयासे लोप याना तःसा न न्हयोने सम्पूर्ण रूप क्यना तःगु आनापान-इरियापथपब्ब पालि अनुसार उल्लेख याये फु । उगु कथं हे उल्लेख याये फु । उगु कथं हे उल्लेख याना यंकी धका क्यनातःगु जुल ।

१ विपश्यना धयागु उच्च नीच कथं ल्यये मज्यू । स्पष्ट रूप सीके फया नित्य, सुख, आत्म धका आशक्त जुइ फूगु धाक्व नाम रूप सम्पूर्ण आकार प्रकारयात फवः चायेक भाविता याना चायेकेमाःगु जुल । उकिं थन भारा पिशाब त्याग यायेगुयात न भाविता याना चायेकेया निति क्यनातःगु जुल ।

२ गोतुला दना च्वनेगु वखते चायेका सीकेगुयात विपश्यना भावना विधि ग्रन्थ न्हापांगु द्वा-३१५ पेजय् स्वये माल ।

इति = थुकथं कना वयागु विधि कथं; अज्झत्तं वा काये = थःगु रूपसमूहकायय नं; (थन निसै इर्यापथपर्बयागु अर्थ लिसे समान जुल । अत्थि कायोति वा पनस्स-लय; —अत्थि कायोति = न्हयोने वनेगु आदि रूपसमूह मात्र जक दयाच्चंगु दु धका—) थुकथं सचे याना धायेमाः । थुलि हे जक विशेषता दुगु जुल ।)

सम्पजञ्जपब्ब = यथार्थ कथं छुटे याना सीकेगु सप्रजन्ययात बृद्धि यायेगु काण्ड; निदिठत = क्वचाःगु जुल ।

१- कायानुपस्सना ४- पटिकूल मनसिकारपब्ब

पुन च परं भिक्खवे भिक्खु इममेव कायं उद्धं पादतला, अधो केसमत्थका, तच्चपरियन्तं पूरं नानापकारस्स असुचिनो पच्चवेक्खति... अत्थि इमस्सि काये केसा, लोमा, नखा, दन्ता, तच्चो; मंसं, न्हारू, अट्ठि अट्ठिमिञ्जं, वक्कं, हृदयं, यकनं किलोमकं, पिहकं, पप्फासं; अन्तं, अन्तगुणं, उदरियं, करीसं, मत्थलुङ्गं; पित्तं, सेम्हं, पुब्बो, लोहितं, सेदो, मेदो; अस्सु, वसा, खेलो, सिङ्घानिका, लसिका, मुत्तन्ति ।

सेय्यथापि भिक्खवे उभतोमुखा पुत्तोलि पूरा नाना विहितस्स धञ्जस्स; सेय्यथीदं... सालीनं विहीनं मुगगानं मासानं तिलानं तण्डुलानं । तमेनं चक्खुमा पुरिसो मुञ्चित्वा पच्चवेक्खेय्य... इमे साली, इमे विही, इमे मुग्गा, इमे मासा, इमे तिला, इमे तण्डुलाति । एवमेव खो भिक्खवे, भिक्खु इममेव कायं उद्धं पादतला, अधो केसमत्थका, तच्चपरियन्तं पूरं नानापकारस्स असुचिनो पच्चवेक्खति... अत्थि इमस्सि काये, केसा... खे... मुत्तन्ति ।

इति अज्झत्तं वा काये कायानुपस्सी विहरति । बहिद्धा वा काये कायानुपस्सी विहरति । अज्झत्तबहिद्धा वा काये कायानुपस्सी विहरति । समुदय-धम्मानुपस्सी वा कायस्मि विहरति, वय-धम्मानुपस्सी वा कायस्मि विहरति, समुदय-वय-धम्मानुपस्सी वा कायस्मि विहरति ।

अत्थि कायोति वा पनस्स सति पच्चुपट्ठिता होति; यावदेव आणमत्ताय, पटिस्सतिमत्ताय; अनिस्सितो च विहरति, न च किञ्चि लोके उपादियति । एवं पि खो भिक्खवे भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति ।

पटिकूलमनसिकारपब्बं निट्ठितं

१ टिप्पणि— थुगु पद मज्झिमनिकाय-मूलपण्णास पुलांगु लिपी करीसं = पदया लिउने मदुसे; मुत्तं - पदया लिउने 'मुत्तं मत्थलुङ्गन्ति' धका दयाच्चंगु जुल । +दुगु, च्वंगु धयागु- थुगु विशेष पदयात 'थुगु शरीरयात' धयागु पद लिसे स्वापु तये माःगु जुल ।

१- कायानुपश्यना ४- प्रतिकूलमनसिकारपर्व

भिक्षवे = भिक्षुपिं; पुन च = हाकनं; अपरं = मेगु भावना यायेगु विधि छु
 धाःसा; भिक्षु = भिक्षु; उद्धं पादतला = पालि तलं च्वय् दुगु; अधो केसमत्यका
 = सँ च्वकां क्वय् दुगु; पूरं नानापकारस्स असुचिनो = विभिन्न प्रकारयागु असुचिं
 जायाच्चंगु; इममेव कायं (थगु रूपसमूह) थुगु शरीरयात हे; पच्चवेक्खति = दुग्ययेक
 भाविता याना मनन याइगु जुयाच्चन । इमस्मि काये = थुगु शरीरय्; अत्थि =
 दयाच्चंगु चीज वस्तुत खः; केसा = सँ; लोमा = चिमिसँ; नखा = ल्हा तुतियागु
 लुसि; दन्ता = वा; तचो = छ्यंगु; मंसं = ला; न्हारू = सँय्प्वॉय्; अट्ठि = क्वय्;
 अट्ठिमिञ्जं = स्यो; वक्कं = जलास्यँ । हदयं = नुगःच्; यकनं = स्यँ; किलोमकंपिलि;
 पिहकं = अँपि, पप्फासं = स्वँ । अन्तं = तःपुगु आतापति; अन्तगुणं = चीपुगु आतापति;
 उदरियं = प्वाः; करीसं = मल । मत्थलुङ्गं = न्त्यपु । पित्तं = पित्त; सेम्ह = खै; पुब्बो =
 (घालं पिहाँ वइगु) न्हि; लोहितं = हि; सेदो = चःति; मेदो = लाय् चिकं कना वइगु ।
 अस्सु = ख्वबि; वसा = दा; खेलो = ई; सिद्धानिकाः (न्हासं वइगु) न्हि; लसिका
 = लार; मुत्तं = पिसाब; इति = थुपिं असुचि मात्र जक दयाच्चंगु दु धका क्वथिक
 भाविता याना मनन याइगु जुयाच्चन ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं; सेय्यथापि = उपमा गथे धाःसा; उभतो मुखा = च्वय् व
 क्वय् निखेसनं प्वाःदुगु (हवः दुगु); पुतोलि = म्हेये (जाकि म्हिचा); नाना विहितस्स
 धञ्जस्स = विभिन्न प्रकारयागु वां; पूरा = जायाच्चंगु; अस्स = जुयाच्चन धायेनु ।
 सेय्यथीदं = गुजोगु वां जायाच्चन धाःसा; सालीनं = साली धयागु क्यातुगु वां; विहीनं
 = विही धयागु क्वाचुगु वां; मुगानं = मू नं; मासानं = माय् नं; तिलानं = हामो नं;
 तण्डुलानं = जाकिं; पूरा अस्स = जायाच्चन धायेनु । तमेनं मुञ्चित्वा = उगु विभिन्न
 वां जायाच्चंगु म्हेयेयात फ्यना; चक्खुमा पुरिसो = मिखा खंम्ह मिजं नं; इमे साली
 = थुपिं क्यातुगु साली वा खः; इमे विही = थुपिं क्वाचुगु वा खः; इमे मुग्गा = थुपिं
 मूखः; इमे मासा = थुपिं माय् खः; इमे तिला = थुपिं हामो खः; इमे तण्डुला = थुपिं
 जाकि खः; इति = थये; पच्चवेक्खेय्य = दुग्ययेक स्वया बिचाः याइगु जुयाच्चन ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं; एवमेव खो = विभिन्न वायात छुटे याना थ्व स्वयेगुथें हे;
भिक्षु = भिक्षु; उद्धं पादतला = पालि तलं निसँ च्वय् दुगु; 'पे-मुत्तं = पिशाब; इति

१ थुगु पेय्याल अनुसार च्वये वने धुकूगु पालि व अर्थ दु कथं पूर्ण रूप उल्लेख याना
 यंकेया निति क्यनाच्चंगु जुल +समुदय-धम्मनुपस्सी; वय-धम्मनुपस्सी; अनिस्सितो; न
 च किञ्चि उपादियति - धयागु थुपिं पद द्वारा प्रतिकूल पर्वय् न विपश्यनायात जक
 प्रधानता बिया कना बिज्याःगु खँ स्पष्ट जूगु जुल । कारण छाया धाःसा— शमथ

= थुपिं असुचि मात्र जक दयाच्चन धका क्वथीक भाविता याना विचाः याइगु जुया च्वन । इति = थ्व कना वयागु विधि कथं; अज्भक्तं वा काये = थःगु रूपसमूहकायय् नं; (थनं निसैं इर्यापथपर्वया अर्थ लिसे समान जुल । अत्थि कायोति वा पनस्स-लय् “अत्थि कायोति = सैं, चिमिसैं आदि असुचि रूपसमूह मात्र जक दु धका...” थुकथं सचे याना धायेमाः । थुलि हे मात्र विशेषता दुगु जुल ।)

पटिककूलमनसिकारपब्बं = प्रतिकूल धका मनन यायेगु पबं; निट्ठितं = क्वचाःगु जुल ।

मात्र उत्पत्ति विनाशयात नं सीके खके फइ मखु । तृष्णा दृष्टि उपादानयात नं छुटे जुइके फइमखु । विपश्यना हे जक उत्पत्ति विनाशयात नं सीका खका उपादानयात नं छुटे जुइके फइगु जुयाच्चन । अथे जुया थुगु प्रतिकूल पर्वय् नं विपश्यना जू नि धका लुमके माःगु जुल । थुकथं जू धाःसा— सैं चिमिसैं आदि धका भाविता याइगु (उपचार अर्पणा ध्यान) चित्तयात हाकनं चायेका सैं, चिमिसैं आदि रूपारम्मण लिसे उगु भाविता याइगु ध्यान चित्तया उत्पत्ति विनाशयात योगि स्पष्ट रूप सीके खके फूगु जुल । थुकथं सीकु खकु पतिक भाविता याये धुगु रूपारम्मणय् व भाविता याइगु ध्यानचित्तय् तृष्णा दृष्टि उपादान रहित जुइगु जुल । अथे जुया सैं, चिमिसैं आदि धका भाविता याइगु ध्यानचित्त लिसे सैं चिमिसैं आदि आरम्मण रूपया उत्पत्ति जुइगु विनाश जुइगु धयागु उत्पत्ति विनाशयात (चायेकु चायेकु पतिक) सिया खना वनीगुयात हे समुदय धम्मानुपस्सी आदि धका कना बिज्याःगु जुल धका न तृष्णा दृष्टि उपादानयात हटे जुइकीगु विपश्यना खः धका न लुमके माःगु जुल ।

१-कायानुपस्सना ५-धातुमनसिकारपब्ब

पुन च परं भिक्खवे भिक्खु इममेव कायं यथाठितं यथापणिहितं धातुसो पच्चवेक्खति । अत्थि इमस्मिं काये पथवीधातु आपोधातु तेजोधातु वायोधातु ति ।

सेय्यथापि भिक्खवे दक्खो गोघातको वा गोघातकन्तेवासी वा गाविं वधित्वा चतुमहापथे बिलसो विभजित्वा निसिन्नो अस्स । एवमेव खो भिक्खु इममेव कायं यथाठितं यथापणिहितं धातुसो पच्चवेक्खति । अत्थि इमस्मिं काये पथवीधातु आपोधातु तेजो धातु वायोधातु ति ।

इति अज्झत्तं वा काये कायानुपस्सी... पे... न च किञ्चि लोके उपादियाति । एवम्पि खो भिक्खवे भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति ।

धातुमनसिकारपब्बं निट्ठितं

१-कायानुपश्यना ५-धातुमनसिकारपर्व

भिक्खवे = भिक्षुणिं; पुन च = हाकनं; अपरं = मेकथं भाविता यायेगु विधि गथे धाःसा; भिक्खु = भिक्षुं; इममेव कायं = (थःगु रूपसम्ह) थुगु शरीरयात हे; यथाठितं यथापणिहितं = स्थिर जुयाच्चंगु दयाच्चंगु अनुसारं हे; धातुसो = सत्त्व मखुगु जीव मखुगु धातु स्वभाव कथं; पच्चवेक्खति = क्वथीक भाविता याइगु जुया च्वन । इमस्मिं काये = थुगु शरीरय; अत्थि = दयाच्चंगु धातु स्वभावत; पथवीधातु = 'छाःगु क्वाचुगु (पृथ्वी धयागु) कडागु ठोस धातु छथी; आपोधातु = 'बा वनीगु धी चिकीगु

१ सँ न्ह्योने दया पिशाब अन्त दयाच्चंगु; स्वीनिगू पुचः मध्यय् सँ निसे कया न्हयपु तकयागु पुचः नीगू छाःगु क्वाचुगु मात्रा अप्वः दुगु कारण याना (पथवी) कडागु ठोस धातु जुल । थुगु नीगू धातु लिसे थीगु अवस्थाय् 'छाः, क्वाचु, नायू, पिचू, (भ्यातू, याउँ) थ्यू; स्थिर जू, ग्रहण या' धका सीके दुगु जुल । थुकथं सीके दुगु स्वभाव धात्थेगु परमार्थ पृथ्वी खः ।

२ पित्तं निसे पिशाब तकयागु फिनिगू पुचः बा वनीगु धी चिकीगु मात्रा अप्वःगुलिं याना (आपो) तरल धातु धाइ । तरल धातु मात्रा अप्वः जुया च्वंगु थुगु किनिगू धातु लिसे थीगु अवस्थाय् 'नाया वना च्वन, बा वना च्वन, हाया च्वन, भ्यातुया च्वन, वथं गया च्वन, फुले जुया च्वन, प्यपुना च्वन, पाँय्चिना च्वन, धीचिना च्वन, ग्वाराचिना च्वन' धका सीके दुगु जुया च्वन । थुकथं सीके दुगु स्वभाव धात्थेगु परमार्थ आपो खः ।

(आपो धयागु) तरल धातु छथी; तेजोधातु = 'क्वाइगु पुइगु ख्वाउँसे च्वना बुकीगु छिपे याइगु नाइसे च्वंकीगु (तेजो धयागु) बाफ् धातु छथी; वायोधातु = 'कसे जुइगु टम्म च्वनीगु सनीगु (वायो धयागु) फय् धातु छथी । इति = थुपिं धातु स्वभाव मात्र जक दयाच्वंगु दु धका क्वथीक भाविता याना बिचाः याइगु जुयाच्वन ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं; सैय्यथापि = उपमा कथं; दक्खो = दक्षम्ह; गोघातको वा = द्रह्म स्यादम्ह वा; गोघातकन्तेवासी वा = द्रह्म स्यादम्हेसिया चेला; गाविं वधित्वा = द्रह्म स्याये धुंका; चतुमहापथे = प्यका लैय् दथ्वी, बिलसो विभजित्वा = ला छपुचः

१ (१) सन्तप्पन = ज्वर दइबले पुइगु क्वाःगु बाफ् (२) जीरण = ला छ्यंगुयात छिपे याना छ्वासुका बीगु प्रकृति शरीरयागु बाफ् (३) दाह = म्ह छम्ह दागा दागा पुइकीगु बाफ् (४) पाचक = नसायात पचे जुइकीगु बाफ् धयागु थुपि प्यथी क्वाइगु पुइगु मात्रा अवः जूगुलिं याना (तेजो) बाफ् धातु धाइ । थुगु प्यंगू धातु लिसे थीगु अवस्थाय् 'पुना च्वन, ख्वाउँया च्वन, छिपे जुइकाच्वन, क्यातुसे नाइसे च्वंकाच्वन, याउँसे च्वंका च्वन, याउँयाच्वन' धका सीके दुगु जुयाच्वन । थुकथं सीके दुगु स्वभाव धातुथेंगु परमार्थ तेजो खः ।

२ (१) उद्ध गम- धका वइगु आदि द्वारा च्वय् थहाँ वइगु फय् (२) अधोगम- क्वय् क्वहाँ वनीगु फय् (३) कुच्छिसय - प्वाथय् दुने (आतापतिया पिने) दयाच्वंगु फय् (४) कोट्ठासय - आतापति दुने दयाच्वंगु फय् (५) अङ्गमङ्गानुसारी - तधंगु चीधंगु अङ्ग प्रत्यङ्गय् चाःचाः हिला कय्कुंकेगु चकंकेगु संकेगुयात सिद्ध जुइकीगु फय् (६) अस्सासपस्सास - सासः पिकायेगु दुकायेगु फय् धयागु थुपि खुथी कसे जुइगु टम च्वनीगु सनीगु मात्रा अवः जूगुलिं याना (वायो) फय् धातु धाइ । थुगु खुगू धातु लिसे थीगु अवस्थाय् 'तेकु बियाच्वन, कसे जुयाच्वन, छ्वासुयाच्वन, स्थिर व शान्त जुया च्वन, सनाच्वन, सरे जुयाच्वन, सालाच्वन, घ्वानाच्वन' धका सीके दुगु जुयाच्वन । थुकथं सीके दुगु स्वभाव धातुथेंगु परमार्थ वायो खः ।

धातु मनसिकारय् विपश्यना जुइगु गथे धाःसा... सँ निसें कया सासः दुकायेगु पिकायेगु अन्त दयाच्वंगु थुपि ४२-गू पुचःयात भाविता याना उपचार, अर्पणा ध्यान समाधि पूर्ण जूम्ह शमथयानिक पुदगलयाके उगु समाधि चित्तयात हे हाकन चायेका सँ आदि रूपारम्भण लिसे उगु समाधि चित्तयागु दयावइगु मदयावनीगु उत्पत्ति विनाशयात प्रकट रूप सीका खंका उदयब्बयज्ञान आदि लुयावइगु जुया च्वन । थ्व जुल धातु मनसिकार द्वारा शमथयानिकयाके विपश्यना लुयावइगु पहः । विपश्यनायानिकयाके जुल धाःसा... शरीरय् स्पष्ट रूप थियाच्वनीगु थासय् क्वथीक चायेकेगु द्वारा प्यंगू धातुयात लक्षण रस आदि कथं छुटे छुटे याना सीके खंके धुनीबले थिया सीकेगु चायेका सीकेगु लिसे उगु प्यंगू धातुया उत्पत्ति विनाशयात न प्रकट रूप सीका खंका उदयब्बयज्ञान आदि लुयावइगु जुयाच्वन । थ्व जुल धातुमनसिकारद्वारा विपश्यनायानिकयाके विपश्यना उत्पत्ति जुइगु पहः ।

छपुचः छुटे याना; निसिन्नो अस्स = फेतुनाच्चंगु जुयाच्चनी; वा = ला पुचःयात जक लुइकाः फेतुनाच्चंगु जुयाच्चनी । भिक्खवे = भिक्षुपिं; एवमेव खो = ला पुचः याये धुनीगु अवस्थाय् द्रह्यात मखंसे ला पुचःयात जक खनीयें; भिक्खु = भिक्षुं; इममेव कायं = (थःगु रूपसमूह) थुगु शरीरयात नं; यथाठितं यथापणिहितं = स्थिर जुयाच्चंगु दयाच्चंगु अनुसारं हे; धातुसो = सत्त्व मखुगु जीव मखुगु धातु स्वभाव कथं; पच्चवेक्खति = क्वथीक भाविता याना बिचाः याइगु जुयाच्चन । अत्थि इमस्मि काये = थुगु शरीरय् दयाच्चंगु धातु स्वभावत; पथवीधातु = कडागु ठोस धातु छथी; आपोधातु = तरल धातु छथी; तेजोधातु = बाफ्धातु छथी; वायोधातु = फय् धातु छथी; इति = थुपिं धातु स्वभाव मात्र जक दयाच्चंगु दु धका क्वथीक भाविता याना बिचाः याइगु जुयाच्चन ।

इति = थ्व कना वयागु विधि कथं; अज्झत्तं वा काये = थःगु रूपसमूह शरीरय् नं; (इर्यापथ पर्व लिसे अर्थ मिले जूगु जुल । अत्थि कायोति वा पनस्सलय्“अत्थि कायोति = प्यंगू धातुसमूह मात्र जक दयाच्चन धका” थुकथं सचे याना धाये माःगु जुल । विशेषता थुलि हे जक खः ।)

धातुमनसिकारपब्बं = धातु स्वभाव धका मनन यायेगु पर्व; निठ्ठितं = क्वचाल ।

१-कायानुपस्सना ६- नवसिवथिकपब्ब,

१- पठमपब्ब

पुन च परं भिक्खवे भिक्खु सेय्यथापि पस्सेय्य सरीरं सिवथिकाय छड्डितं एकाहमतं वा द्वीहमतं वा तीहमुत्तं वा उद्धमातकं विनीलकं विपुब्बकजातं; सो इममेव कायं उपसंहरति, “अयम्पि खो कायो एवंधम्मो एवं भावी एवं अनतीतो” ति ।

इति अज्झत्तं वा काये कायानुपस्सी विहरति । ...पे... न च किञ्चि लोके उपादियति । एवम्पि खो भिक्खवे भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति ।

१-कायानुपश्यना ६-नवसिवथिक पर्व, १-न्हापांगु भाग

‘भिक्खवे = भिक्षुपिं; पुन च = हाकनं नं ; अपरं = मेकथं भाविता यायेगु

१ थुगु सिवथिक पर्वय नं समुदय-धम्मानुपस्सी आदि द्वारा विपश्यना उत्पत्ति जुइगु पहःयात क्यना तःगु जक मखु, महाशिव स्थविरं नं आदिनवानुपस्सना धका धया तःगु दु । अथे जुया सिवथिक भावना द्वारा विपश्यना उत्पत्ति जुइगु पहःयात थुकथं चायेके बहःगु जुल । खुगू द्वारय उत्पत्तिक्षणयागु नामरूपयात दिपा मदयेक भाविता याना चायेका च्वंहे योगि उकथं भाविता याना चायेका च्वं च्वं हे थःगु शरीरयात फूले जुया मना वयाच्वंगु लाश आदिथे हे जुयाच्वन धका मती तये यःगु जुल । आलपं मने लुइका बिचाः याइगु कारणं नं थुकथं मती तये यःगु जुल । उगु अवस्थाय योगी मती तया खंका काइगु उगु थःगु शरीरयात हे खनाच्वन खनाच्वन आदि धका चायेका लुया वःगु शरीर तना तना वनीगुयात प्रकट रूपं खने दइगु जुयाच्वन । थुकथ. खनिगु सीकिगुयात हे विपश्यना धका मती तये बहःगु जुल । धात्थे खः; थुकथं भाविता यायेगु अवस्थाय फूले जुया मना वःगु लाश आदिथे जुया प्रकट जुया वःगु रूपाकृति आरम्भण धात्थे उत्पत्ति विनाश जुइगु वास्तविक परमार्थ रूप मखुसां नाम प्रज्ञप्ति आकाशप्रज्ञप्ति आदिथे आधार काये बहःगु ठोस द्रव्य प्रदार्थ बिल्कुल मदुगु नं मखु । भाविता याना चायेकाच्वंहे योगीयाके धात्थे हे उत्पत्ति विनाश जुया वंगु कथं नं स्पष्ट जू । अनं अतिरिक्त उगु रूपाकृतियात खंका सीका च्वनीगु मनोविज्ञान चित्त ला धात्थेगु परमार्थ धर्म हे खः । योगि उगु चित्त लिसें हे उत्पत्ति विनाश जुया वंगुयात खंके ज्यूगु जुयाच्वन । उकिं लुया वःगु उगु रूपाकृति लिसें प्रकट जुया वःगु मनोविज्ञान चित्तया दइगु मदइगुयात “खनीगु हे थुगु सिवथिक पर्वय समुदय धम्मानुपस्सना वय-धम्मानुपस्सना धाइगु जुल” धका सीकेबहःगु जुल ।

विधि गथे धाःसा; भिक्खु = भिक्षु; सिवथिकाय छड्डितं = शम्भानय् वांछवया
तःगु; एकाहमतं वा = सिना छन्ह पुला वने धुंकूगु नं जुयाच्चंगु; द्वीहमतं वा = सिना
निन्ह पुला वने धुंकूगु नं जुयाच्चंगु; तीहमतं वा = सिना स्वन्ह पुला वने धुंकूगु नं
जुया च्वंगु; उद्धमातकं = फुले जुया मना वयाच्चंगु; विनीलकं = प्रकृति रंग हिला
वैचुसे च्वनाच्चंगु; विपुब्बकजातं = न्हि सुलुसुलु पिहाँ वयाच्चंगु; सरीरं = लाशयात;
सेय्यथापि पस्सेय्य = खना च्वनीयें; सो = उम्ह भिक्षु; इममेव कायं = (थःगु
रूपसमूह) थुगु शरीरयात हे; उपसंहरति = तुलना याना बिचाः याइगु जुयाच्चन ।
अयम्पि खो कायो = जिगु श्व रूपकाय शरीर नं; एवंधम्मो = थुगु लाशयें हे फुले
जुया मना वइगु आदि स्वभाव दुगु जुयाच्चन । एवं-भावी = श्व लाशयें हे फुले जुया
मना वयाच्चंगु ध्वगगीगु शरीर आदि अवश्य नं जुइ तिनिगु जुयाच्चन । एवं अनतीतो
= थुगु लाशयें हे फुले जुया मना वइगु आदि स्वभावयात पुला वने फइ मखुगु जुया
च्चन खनि; इति = थुकथं तुलना याना बिचाः याइगु जुयाच्चन ।

इति = श्व कना वयागु विधि कथं; अज्झत्तं वा काये = थःगु रूपसमूह कायय्
नं (इर्यापथ पर्व लिसे समान जुल । अत्थि कायोति = फुले जुया मना वया च्वंगु
लाश आदि जुइ फूगु रूपसमूह मात्र दयाच्चंगु दु; ... थुलि जक सचे याना धाये माःगु
विशेषता दुगु जुल ।

१-सिवथिक न्हापांगु भाग क्वचाल

Dhamma.Digital

१-कायानुपस्सना ७- नवसिवथिकपब्ब,

२- दुतियपब्ब

पुन च परं भिक्खवे भिक्खु सेय्यथापि पस्सेय्य सरीरं सिवथिकाय छड्डितं काकेहि वा खज्जमानं, कुललेहि वा खज्जमानं, गिज्झेहि वा खज्जमानं, कड्केहि वा खज्जमानं, सुनखेहि वा खज्जमानं, ब्यग्घेहि वा खज्जमानं, दीपीहि वा खज्जमानं, सिङ्गालेहि वा खज्जमानं, विविधेहि वा पाणकजातेहि खज्जमानं, सो इममेव कायं उपसंहरति “अयम्पि खो कायो एवंधम्मो एवंभावी एवंअनतीतो” ति ।

इति अज्झत्तं वा काये कायानुपस्सी विहरति । ...पे... न च किञ्चि लोके उपादियति । एवम्पि खो भिक्खवे भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति ।

१-कायानुपश्यना ७-नवसिवथिक पर्व, २-निगूगु भाग

भिक्खवे = भिक्षुपिं; पुन च = हाकनं; अपरं = मेकथं भाविता यायेगु विधि गथे धाःसा; भिक्खु = भिक्षु; सिवथिकाय छड्डितं = शम्शानय् वांछ्वया तःगु; काकेहि वा खज्जमानं = कोत्तयसं नया तःगु नं जुयाच्चंगु; कुललेहि वा खज्जमानं = इमातयसं नया तःगु नं जुयाच्चंगु; गिज्झेहि वा खज्जमानं = गिद्धतयसं नया तःगु नं जुयाच्चंगु; सुनखेहि वा खज्जमानं = खिचातयसं नया तःगु नं जुयाच्चंगु; ब्यग्घेहि वा खज्जमानं = धूतयसं नया तःगु नं जुयाच्चंगु; दीपीहि वा खज्जमानं = चितुवातयसं नया तःगु नं जुयाच्चंगु; विविधेहि वा पाणकजातेहि खज्जमानं = विभिन्न प्रकारयापिं कीतयसं नया तःगु नं जुयाच्चंगु; सरीरं = लाशयात; सेय्यथापि पस्सेय्य = खनीयें तुं ; सो = उम्ह भिक्षुं; इममेव कायं = (थःगु रूपसमूह) थुगु शरीरयात हे; उपसंहरति = तुलना याना बिचाः याइगु जुयाच्चन । अयम्पि खो कायो = जिगु थ्व रूपकाय नं; एवंधम्मो = थुगु लाशयें हे को इमा आदि विभिन्न सत्त्वपिसं नके मानिगु स्वभाव दुगु जुयाच्चन । एवंभावी = थुगु लाशयें हे, को इमा आदि विभिन्न सत्त्वपिसं नके मानिगु अवश्यं जुइतिनिगु जुल । एवं अनतीतो = थुगु लाशयें हे को इमा आदि विभिन्न

सत्त्वपिसं नके मालितिनिगु स्वभावयात पुला वने फइ मखुगु जुयाच्चन खनि । इति
= थुकथं तुलना याना बिचाः याइगु जुयाच्चन ।

इति = थ्व कना वयागु विधि अनुसारं; अज्झत्तं वा काये = थःगु रूपसमूह
शरीरय् नं; (इर्यापथ पर्व लिसे समान जुल । अत्थि कायोति = को इमा आदि बिभिन्न
सत्त्वपिसं नइतिनिगु रूपसमूह मात्र जक दयाच्चन... धका थुलि हे जक सचे याना
धायेगु विशेषता दुगु जुल ।)

२-सिवथिक निगूगु भाग क्वचाल

Dhamma.Digital

१-कायानुपस्सना ८- नवसिवथिकपब्ब,

३- ततियपब्ब

पुन च परं भिक्खवे भिक्खु सेय्यथापि पस्सेय्य सरीरं सिवथिकाय छड्डितं अट्ठिकसङ्खलिकं समंस-लोहितं न्हारू सम्बन्धं । सो इयममेव कायं उपसंहरति, “अयम्पि खो कायो एवंधम्मो एवंभावी एवंअनतीतो” ति ।

इति अज्झत्तं वा काये कायानुपस्सी विहरति... पे... न च किञ्चि लोके उपादियति । एवम्पि खो भिक्खवे भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति ।

१-कायानुपश्यना ८-नवसिवथिक पर्व, ३-स्वंगू भाग

भिक्खवे = भिक्षुपि; पुन च = हाकनं नं; अपरं = मेकथं भाविता यायेगु विधि गये धाःसा; भिक्खु = भिक्षु; सिवथिकाय छड्डितं = शम्शानय् वांछ्वया तःगु; समंस-लोहितं = ला ही ल्यं पुल्यं नापं दयाच्चंगु; न्हारू सम्बन्धं = नसातय्सं क्वातुक जोडे याना तःगु; अट्ठिक-सङ्खलिकं सरीरं = क्वय् कालि लाशयात; सेय्यथापि पस्सेय्य = खना च्वनीथें; सो = उम्ह भिक्षु; इममेव कायं = (थःगु रूपसमूह) श्व शरीरयात हे; उपसंहरति = तुलना याना बिचाः याइगु जुयाच्चन । अयम्पि खो कायो = जिगु श्व रूपकाय नं; एवंधम्मो = थुगु लाशथें हे कवंचा जुइगु स्वभाव दयाच्चन । एवंभावी = श्व लाशथें कवंचा जुइमानिगु जुल । एवंअनतीतो = थुगु लाशथें हे कवंचा जुइगु स्वभावयात पुलावने फइ मखुगु जुल खनि; इति = थुकथं तुलना याना बिचाः याइगु जुयाच्चन ।

इति = श्व कना वयागु विधि अनुसारं; अज्झत्तं वा काये = थःगु रूपसमूह शरीरय् नं; (इर्यापथ पर्व लिसे समान जुल । अत्थि कायोति = कवंचा जुइगु रूप समूह मात्र दयाच्चन धका... थुलि हे जक सचे याना धाये निंतिं विशेषता दुगु जुल ।)

३-सिवथिक स्वंगू भाग क्वचाल

१-कायानुपस्सना ९- नवसिवथिक पब्ब,

४- चतुत्थपब्ब

पुन च परं भिक्खवे भिक्खु सेय्यथापि पस्सेय्य सरीरं सिवथिकाय छड्डितं अट्ठिकसङ्खलिकं निम्मंस-लोहितमक्खितं न्हारू सम्बन्धं । सो इममेव कायं उपसंहरति “अयम्पि खो कायो एवंधम्मो एवंभावी एवंअनतीतो” ति ।

इति अज्झत्तं वा काये कायानुपस्सी विहरति... पे... न च किञ्चि लोके उपादियति । एवम्पि खो भिक्खवे भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति ।

१-कायानुपश्यना ९-नवसिवथिक पर्व, ४-प्यंगूगु भाग

भिक्खसे = भिक्षुपिं; पुन च = हाकनं नं; अपरं = मेकथं भाविता यायेगु विधि गथे धाःसा; भिक्खु = भिक्षु; सिवथिकाय छड्डितं = शम्भानय् वांछ्वया तःगु; निम्मंस-लोहितमक्खितं = लापाय् मदया हि भ्याकं जक किना; न्हारू सम्बन्धं = नसातय्सं क्वात्तुक जोडे याना तःगु; अट्ठिकसङ्खलिकं सरीरं = क्वय्कालि लाशयात; सेय्यथापि पस्सेय्य = खना च्वनीयें; सो = उम्ह भिक्षु; (सिवथिक स्वंगूगु भाग लिसे समान जुल ।)

४-सिवथिक प्यंगूगु भाग क्वचाल

१-कायानुपस्सना १०- नवसिवथिक पब्ब,

५- पञ्चमपब्ब

पुन च परं भिक्खवे भिक्खु सेय्यथापि पस्सेय्य सरीरं सिवथिकाय छड्डितं अट्ठकसङ्खलिकं अपगत-मंस-लोहितं न्हारु सम्बन्धं । सो इममेव कायं उपसंहरति, “अयम्पि खो कायो एवंधम्मो एवंभावी एवंअनतीतो” ति ।

इति अज्झत्तं वा काये कायानुपस्सी विहरति... पे... न च किञ्चि लोके उपादियति । एवम्पि खो भिक्खवे भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति ।

१-कायानुपश्यना १०-नवसिवथिक पर्व, ५-न्यागूगु भाग

भिक्खवे = भिक्षुपिं; पुन च = हानं नं; अपरं = मेकथं भाविता यायेगु विधि गथे धा:सा; भिक्खु = भिक्षु; सिवथिकाय छड्डितं = शम्भानय् वांछ्वया त:गु;अपगत-मंस-लोहितं = ला हि बिल्कुल मदयाच्चंगु; न्हारुसम्बन्धं = नसातय्सं क्वात्तुक जोडे याना त:गु; अट्ठकसङ्खलिकं सरीरं = क्वय्यकालि लाशयात; सेय्यथापि पस्सेय्य = खना च्वनीयें; सो = उम्ह भिक्षुं; (सिवथिक-स्वंगूगु भाग लिसे समान जुल ।)

५-सिवथिक न्यागूगु भाग क्वचाल

१-कायानुपस्सना ११- नवसिवथिकपब्ब,

६- छट्ठमपब्ब

पुन च परं भिक्खवे भिक्खु सेय्यथापि पस्सेय्य सरीरं सिवथिकाय छड्डितं, अट्ठिकानि अपगतसम्बन्धानि दिसा विदिसा विक्खित्तानि अञ्जेन हत्थट्ठिकं, अञ्जेन पादट्ठिकं, अञ्जेन गोप्फकट्ठिकं, अञ्जेन जड्घट्ठिकं, अञ्जेन उरूट्ठिकं, अञ्जेन कटिट्ठिकं, अञ्जेन फासुकट्ठिकं, अञ्जेन पिट्ठिकं, अञ्जेन खन्धट्ठिकं, अञ्जेन गीवट्ठिकं, अञ्जेन हनुकट्ठिकं, अञ्जेन दन्तट्ठिकं, अञ्जेन सीसकटाहं, सो इममेव कायं उपसंहरति, “अयम्पि खो कायो एवंधम्मो एवंभावी एवं-अनतीतो” ति ।

इति अञ्भत्तं वा काये कायानुपस्सी विहरति... पे... न च किञ्चि लोके उपादियति । एवम्पि खो भिक्खवे भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति ।

१-कायानुपश्यना ११-नवसिवथिक पर्व, ६-खुगू भाग

भिक्खसे = भिक्षुपिं; पुन च = हाकनं नं; अपरं = मेकथं भाविता यायेगु विधि गथे धा:सा; भिक्खु = भिक्षु; सिवथिकाय छड्डितं = शम्शानय् वांछ्वया त:गु; सरीरं = लाशयात; पस्सेय्य = खनीगु जुयाच्चन; अपगत-सम्बन्धानि = स्वापु स्वयब्ब्याना; दिसा विदिसा विक्खित्तानि = उखें थुखें चिलाये मलाये दनाच्चंगु; अट्ठिकानि = क्वय्यात; (पस्सेय्य = खनीगु जुयाच्चन); अञ्जेन हत्थट्ठिकं = छखे पाखे ल्हा:यागु क्वय्यात; अञ्जेन गोप्फकट्ठिकं = छखे पाखे तुतियागु क्वय्यात; अञ्जेन गोप्फकट्ठिकं = छखे पाखे ग्वालियागु क्वय्यात; अञ्जेन जडघट्ठिकं = छखे पाखे त्वानायागु क्वय्यात; अञ्जेन उरूट्ठिकं = छखे पाखे खम्पायागु क्वय्यात; अञ्जेन कटिट्ठिकं = छखे पाखे प्यंपायागु क्वय्यात; अञ्जेन फासुकट्ठिकं = छखे पाखे बपिक्वय्यात; अञ्जेन पिट्ठिकं = छखे पाखे जन्हुफा क्वय्यात; अञ्जेन खन्धट्ठिकं = छखे पाखे ब्वह:यागु क्वय्यात; अञ्जेन हनुकट्ठिकं = छखे पाखे मनचायागु क्वय्यात; अञ्जेन गीवट्ठिकं = छखे पाखे ग:प:यागु क्वय्यात; अञ्जेन दन्तट्ठिकं = छखे पाखे वायागु क्वय्यात; अञ्जेन सीसकटाहं = छखे पाखे छय्यागु क्वय्यात; सेय्यथापि पस्सेय्य = खनीयें; सो = उम्ह भिक्षु; (सिवथिक स्वंगू भाग लिसे समान जुल ।)

६-सिवथिक खुगू भाग क्वचाल

१ टिप्पणी... X पुलागु निश्रयलय् जय्यागु क्वय्य धा:गु थुगु प्यंपायागु क्वय्यात हे उदेश्य याना त:गु ख: । दुग: क्वय्यात ला पिट्ठिकं धयागु जनुफा क्वय्य हे दुथ्याका त:गु जुल ।

१-कायानुपस्सना १२- नवसिवथिकपब्ब,

७- सत्तमपब्ब

पुन च परं भिक्खवे भिक्खु सेय्यथापि पस्सेय्य सरीरं सिवथिकाय छड्डितं, अट्ठिकानि सेतानि सङ्खवण्ण-पटिभागानि । सो इममेव कायं उपसंहरति, “अयम्पि खो कायो एवंधम्मो एवंभावी एवंअनतीतो” ति ।

इति अज्झत्तं वा काये कायानुपस्सी विहरति... पे... न च किञ्चि लोके उपादियति । एवम्पि खो भिक्खवे भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति ।

१-कायानुपश्यना १२-नवसिवथिक पर्व, ७-न्हेगूगु भाग

भिक्खवे = भिक्षुपिं; पुन च = हाकनं नं; अपरं = मेकथं भाविता यायेगु विधि गये धाःसा; भिक्खु = भिक्षुं; सिवथिकाय छड्डितं = शम्भानय् वाँछ्वया तःगु; सरीरं = लाशयात; (पस्सेय्य = खनीगु जुयाच्चन) सङ्ख-वण्ण-पटिभागानि सेतानि= शङ्खयागु वर्ण समानं तुयुसेच्चंगु; अट्ठिकानि = क्वय्यात; सैय्यथापि पस्सेय्य = खनिगुयें; सो= उम्ह भिक्षुं (सिवथिक स्वंगूगु भाग लिसे समान जुल ।)

७-सिवथिक न्हेगूगु भाग क्वचाल

१-कायानुपस्सना १३- नवसिवथिकपब्ब,

८- अट्ठमपब्ब

पुन च परं भिक्खवे भिक्खु सेय्यथापि पस्सेय्य सरीरं सिवथिकाय छड्डितं, अट्ठकानि पुञ्जकितानि तेरोवस्सिकानि । सो इममेव कायं उपसंहरति, “अयम्पि खो कायो एवंधम्मो एवंभावी एवं अनतीतो” ति ।

इति अज्झत्तं वा काये कायानुपस्सी विहरति... पे... न च किञ्चि लोके उपादियति । एवम्पि खो भिक्खवे भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति ।

१-कायानुपश्यना १३-नवसिवथिक पर्व, ८-च्यागूगु भाग

भिक्खवे = भिक्षुपिं; पुन च = हानं नं; अपरं = मेकथं भाविता यायेगु विधि गये धाःसा; भिक्खु = भिक्षुं; सिवथिकाय छड्डितं = शम्भानय् वाँछ्वयातःगु; सरीरं = लाशयात; (पस्सेय्य = खनीगु जुयाच्चन) तेरोवस्सिकानि = दच्छि फुना ताकाल तक पुलाँ जुइ धुंकूगु जुया; पुञ्जकितानि = पुचः पुचः चिनातःगु; अट्ठकानि =

१ तिरोवस्स = दच्छि पुला वने धुंकूगु समयय्-इक = थ्यनाच्चंगु; तेरोवस्सिक = दच्छि पुला वने धुंकूगु इलय् थ्यंगु क्वँय् । थुगु पद उजागु पुलांगु क्वँय्यागु स्वाभाविकं जुइ माःगु अवस्थायात प्रकट जुइकीगु जुयाच्चन ।

२ थुगु पुञ्जकित पद द्वितीय पाराजिक विनीत वस्तुलय् वःगु धाँय् इ अर्थ व्यक्त याइगु पुञ्जकित पद, चूलवग्ग वत्तखन्धक आगन्तुक-वत्त काण्डय् वःगु सेनासन पुचः अर्थ व्यक्त याइगु पुञ्जकित पदत लिसे शब्दयागु गतिविधि कथं व शब्दार्थ कथं सामान जुयाच्चन । पाराजिक काण्ड निश्रयलय् ‘कित’ धातु पद सिद्ध जुयाच्चंगु क्यनातःगु दु । तर गमिक-वत्त खन्धकय् “चतूसु पासाणेसु मज्जं पज्जापेत्वा मज्जे मज्जं आरोपेत्वा पीठे पीठ आरोपेत्वा सेनासन उपरि पुञ्जं करित्वा दारुभण्डं मत्तिकाभण्डं पटिसामेत्वा द्वार-वातपानं थकेत्वा पक्कमित्तब्बं” धका यात्राय् वनीम्ह भिक्षु सेनासन परिभोगयात छथाय् द्वचिना सचे याना वंगु खँ क्यनातःगु दु । थुकथं क्यनातःगु पाली पुञ्जं करित्वा = द्वं चिना थकूगु सेनासनयात हे आगन्तुकवत्त खन्धकय्- “सचे विहारो उक्लापो होति, मज्जे

वा मञ्चो आरोपितो होति । पीठे वा पीठ आरोपित होति । सेनासन उपरि पुञ्जकितं होति । सचे उस्सहति सोधेतब्बो धका क्यनातः गु दु ।

उकिं पुञ्जकितल्य कित पद 'कर+त' = कत पदं दया वः गु खँ स्पष्ट जू । वचनार्थयात गुकथं याये बहः जू धाः सा— पुञ्जो कतो येसन्ति पुञ्जकतानि; पुञ्जकतानिव पुञ्जकतानियेव पुञ्जकितानि—धका याये बहः जू । मेकथं अभूततब्बावय् ची प्रत्यय द्वारा सिद्ध जुयाच्चंगु पुञ्जीकत मूल पदं पुञ्जकित जुयावः गु खः धका नं ग्रहण याये बहः जू । उल्लेख याना वये धुगु साधक पालि निथिल्य पुञ्जकितं तिणं भापेति धयागु पाराजिक पालि थाइ लिपियागु सफुती मुञ्चक तिणं भापेति धका दया च्वन । मेगु छथी— द्वितीय कथिन शिक्षापदय् कण्हकितानि (कण्हकितानि) चीवरानि—ब्याचिगु खँय्थं हाकुसे फवसा वयाच्चंगु चीवरत—धका वयाच्चंगु दु । महावग्ग चीवरक्खन्धकय् पंसुकितानि चीवरानि—धुलं गयाच्चंगु चीवरत धका वयाच्चंगु दु । थुपि पदतय्त्त कण्हकानि सज्जातानि येसं, पंसुका सज्जाता येसं धका वचनार्थ याना तारकादि गणया इत—प्रत्यय द्वारा सिद्ध यायेमाः । वथे हे थुगु पुञ्जकितानि पदयात नं तारकादि गणया इत—प्रत्यय द्वारा हे सिद्ध यायेमाः । सिद्ध यायेगु गुकथं धाः सा— पुञ्जो विय पुञ्जकं, छपुचःथे जुया फुले जुयाच्चंगु वस्तुयात कायेमाः । पुञ्जकं सज्जातं येसन्ति पुञ्जकितानि अट्टिकानि । न्हेगूगु सिवथिक पर्वय् वयाच्चंगु ताजाइ ताजागु क्वँयतथे कसे कसे जुयाच्चंगु मखुसे द्वँचिना तःगु क्वँय्चुं थें छावासुसे छावासुसे च्वनाच्चंगु क्वँय् चुं चुं दनिये च्वनाच्चंगु क्वँय्त्त कायेमाः । थुगु अर्थ विशेष रूपं हे अर्थयुक्ति दुगु जुल । कारण छाय् धाः सा थुगु सिवथिक पर्वय् फुले फुले जुया मना वयाच्चंगु लाश निसे छगू भाग स्वया मेगु भाग भं भं स्यना ध्वग्गिनाच्चंगु लाश क्वँय् पुचःयात क्यना वये धुगु दु । न्हेगूगु भागय् तुयुसे तुयुसे च्वनाच्चंगु ताजाइ ताजागु क्वँय्त्त क्यना वये धुगु दु । गुंगूगु भागय् चुं चुं दला धू धू जुयाच्चंगु क्वँय्यात क्यने त्यना । उगु निगू भागया दथ्वी क्यना तःगु थुगु च्यागूगु भागय् वयाच्चंगु क्वँय्त्त न्हेगूगु भागय् च्वंगु क्वँय् ति नं ताजा मज्जेसे गुंगूगु भागय् च्वंगु क्वँय् ति नं चना मवसे, चुण्णक = चू चू दलिथे च्वक स्यनाच्चंगु क्वँय्त्त हे जक जुइ बहः जू । उलि जक मखु तेरोवस्सिकानि धयागु हेतुमन्त विशेषण पदं नं दँच्छि पुला बना स्यना बनाच्चंगुयात प्रकट रूपं क्यनातः गु दयाच्चन । उकिं— पुञ्जकितानि छपुचःथे जुया छावासुसे छावासुसे च्वनाच्चंगु—थुगु अर्थयात नं लुमके बहः गु जुल । तर अर्थकथाय् ब्याख्या याना मतःगु स्वल धाः सा थुलि तक थाकूगु अर्थ दये स्वाः गु जुल । अथे जुया मेमेगु पाली नं स्पष्ट जुया सी दयाच्चंगु अर्थयात जक निश्रयल्य आधारया रूपय् क्यने माः गु जुल । आधारया रूपय् क्यनातः गु उगु अर्थ अनुसार शम्भानय् दच्छि पुला जुयाच्चंगु

क्वैय्यात; सेय्यथापि पस्सेय्य = खनिगुथै; सो = उम्ह भिक्षु; (सिवथिक स्वंगूगु भागलिसे समान जुल ।)

८-सिवथिक च्यागूगु भाग क्वचाल

क्वैय्यत चिलाय् दना वख्याः थ्व ख्याः मदयाच्चंगु मदयेकेया नितिं छगू नं मखु छगू थासय् दँ चिना तःगुयात क्यनातःगु जुयाच्चन धका सीके माःगु जुल । सयादो ऊ बउयागु निश्रयलय् धाःसा..... पुञ्जकितानि- पुचः चिलाय् मिलाय् दनाच्चने धुंकूगु-धका भाय् हिला तःगु जुल । कात्यायन ग्रन्थय् वयाच्चंगु कितक पदथे किर-धातु+ त प्रत्यय द्वारा किण्ण-विकिण्ण्या पलेसा कित धका सिद्ध जुइका पुञ्जो कितो विकिण्णे येसन्ति पुञ्जकितानि-धका वचनार्थ याये माःगु जुल । थुगु अर्थ नं छघिछपाँय् जुया क्वातुसे क्वातुसे पुचः चिनाच्चंगु क्वैय्य चुं पुचःस्यना स्यना छासुसे च्चनाच्चनीगुयात उद्देश्य यात धाःसा थुगु न्हूगु निश्रययागु टिप्पणी क्यनातःगु अर्थ लिसे समानथे हे जूगु जुल । उखे छपुचः थुखे छपुचः कथं क्वैय्य पुचःत अलग अलग जुयाच्चंगुयात नं काये फूनिगु जुल । थुकथं काल धाःसा; तेरोबस्सिकानि धयागु विशेषण पद द्वारा छुकीयात उद्देश्य याना तःगु बुल्य् धका अन्वेषण यायेमालीतिनि । सूत्र पालियागु निश्रयय् ला....., पुञ्जकितानि = त्वैतय्सं प्वाः प्वाः खना तये धुंकूगु धका अर्थ बिया तःगु जुल । भुञ्जकीतानि पद खना थुकथं अर्थ बियातःगु जुइमाः । उगु अर्थय् दच्छि पुला वने धुंकूगु क्वैय्यत त्वैतय्सं नः मनः यात नं बिचाः यायेमाः ।

१-कायानुपस्सना, १४- नवसिवथिकपब्ब,

९- नवमपब्ब

पुन च परं भिक्खवे भिक्खु सेय्यथापि पस्सेय्य सरीरं सिवथिकाय छड्डितं, अट्ठिकानि पूतीनि चुण्णकजातानि । सो इममेव कायं उपसंहरति, “अयम्पि खो कायो एवंधम्मो एवंभावी एवंअनतीतो” ति ।

इति अज्झत्तं वा काये कायानुपस्सी विहरति... पे... न च किञ्चि लोके उपादियति । एवम्पि खो भिक्खवे भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति ।

नवसिवथिकपब्बं निट्ठितं

चुद्दस कायानुपस्सना निट्ठिता ।

१-कायानुपस्सना १४-नवसिवथिकपर्व, ९-गुंगू भाग

भिक्खवे = भिक्षुपिं; पुन च = हानं नं; अपरं = मेकथं भाविता यायेगु विधि गथे धा:सा; भिक्खु = भिक्षु; सिवथिकाय छड्डितं = शम्भानय् वाँछवया त:गु; सरीरं = लाशयात; (पस्सेय्य = खनीगु जुयाच्चन) पूतीनि = ध्वगिगनाच्चंगु; चुण्णकजातानि = चुं चुं दलाच्चंगु; अट्ठिकानि = क्वँय्यात; सेय्यथापि पस्सेय्य = खनिथें; सो = उम्ह भिक्षु; इममेव कायं = (थ:गु रूपसमूह) थुगु शरीरयात हे; उपसंहरति = तुलना याना बिचा: याइगु जुयाच्चन । अयम्पि खो कायो = जिगु थ्व रूपकाय शरीर नं; एवंधम्मो = थ्व क्वँय् चुंतथें हे पुलां जुया ध्वगिगना चुं चुं दलेगु स्वभाव दयाच्चन । एवंभावी = थ्व क्वँय् चुं थें हे पुलां जुया ध्वगिगना चुं चुं दले मा:गु हे जुयाच्चन । एवं अनतीतो = थ्व क्वँय् चुंथें हे पुलां जुया ध्वगिगना चुं चुं दलेगु स्वभावयात पुला वने फइ मखुगु जुयाच्चन खनि; इति = थुकथं तुलना याना बिचा: याइगु जुयाच्चन ।

इति = थ्व कना वयागु विधि कथं; अज्झत्तं वा काये = थुगु थ:गु रूपसमूह शरीर कायय् नं (इर्यापथ पर्व लिसे समान जुल । अत्थि कायोति = पुलां जुया ध्वगिगना चुं चुं दलिनितिगु रूपसमूह मात्र दयाच्चंगु दु धका; ... थुलि हे जक सचे याना धाये मा:गु विशेषता दुगु जुल ।

९ - सिवथिक गुंगू भाग क्वचाल

नवसिवथिकपब्बं = सिवथिक गुंगू भाग; निट्ठितं = क्वचाल ।

चुइस कायानुपस्सना = १४-गू कायानुपश्यना; निट्ठिता = क्वचाल ।

अर्थकथायागु विशेष लुमंके बहःगु निर्णय

तत्थ आनापानपब्बं पटिक्कूल-मनसिकारपब्बन्ति इमानेव द्वे अप्पना कम्मट्ठानानि; सिवथिकानं पन आदीनवानुपस्सना-वसेन वुत्ता । सेसानि द्वादसापि उपचार-कम्मट्ठानानेव ।

तत्थ = उगु कायानुपश्यना भिंय्यगू पर्वत मध्यय्; आनापानपब्बं = आनापान पर्व व; पटिक्कूल-मनसिकारपब्बं = प्रतिकूल मनसिकार पर्व; इति = थुकथं; इमानि एव द्वे = थुपि निगू पर्वत हे जक; अप्पना-कम्मट्ठानानि = अर्पणा ध्यानया कर्मस्थानत खः । वा = अर्पणा ध्यानयात प्राप्त जुइकीगु कर्मस्थानत खः । पन = अनं मेगु; सिवथिकानं आदिनवानुपस्सना वसेन वुत्ता = सिवथिक गुंगू पर्वयात आदीनवानुपश्यना कथं कना बिज्याना तःगु जुया; (थुगु कारण क्यनीगु शब्द सीके बीगु छु धाःसा सिवथिक गुंगू पर्वय् लाश कवंचा उपमा दुथ्याना च्वसां न व उपमा मात्र खः । धात्थे भाविता याये माःगु कर्मस्थान ला व मखु । उपमेय्य जुयाच्चंगु थःगु शरीर हे जक धात्थे भाविता याये माःगु कर्मस्थान जुयाच्चन । अथे नं सविज्ञानक जुयाच्चंगु थःगु शरीरय् अविज्ञानक लाशय्थे अर्पणाध्यानयात ला प्राप्त जुइ फइ मखु । उपचार समाधि मात्रयात जक प्राप्त याये फइगु जुयाच्चन । उकिं सिवथिक गुंगू पर्वयात अर्पणा कर्मस्थानया रूपय् कना बिज्याःगु मखु । आदिनवानुपश्यनाया रूपय् जक कना बिज्याःगु खः धका महाशिव स्थविरं आज्ञा दयेका बिज्यानातःगु दु । उकिं अर्पणा ध्यान लिसे सम्बन्ध मदु धका सीके बियाच्चंगु जुल ।) सेसानि = आनापान पर्व व प्रतिकूल मनसिकार पर्व ल्यं दुगु; द्वादसापि = कायानुपश्यना १२- पर्वत; उपचार-कम्मट्ठानानि एव = उपचार ध्यानया कर्मस्थान; उपचार ध्यानयात प्राप्त जुइकीगु कर्मस्थानत हे जुल । (थन 'एव' शब्द अर्पणा ध्यानयात प्राप्त जुइकीगु कर्मस्थान मखु धका सीके बियाच्चंगु जुल ।)

थुगु अर्थकथा शब्द इर्यापथ पर्व, सम्प्रजन्य पर्व, धातुमनसिकार पर्व, सिवथिक पर्व गुंगू धयागु थुगु फिनिगू पर्वया देशना अनुरूप अभ्यास यानाच्चंम्ह योगीयाके उपचार ध्यान धयागु उपचारसमाधि उत्पन्न जुया वया चित्तबिशुद्धि अवस्था नं पूर्ण रूप सिद्ध जुया वंगु दु धका दृढ रूप निर्णय याये माःगु जुल । थुगु थासय् बिपश्यना क्षणिकसमाधियात हे उपचारसमाधि धका धयातःगु जुल । कारण छाय् धाःसा नीवरणयात शान्त जुइकीगु सामर्थ्य कथं लौकिक ध्यानया न्ह्यालुवा जुयाच्चंगु उपचार समाधि लिसे समाने जयाच्चंगु कारणं ब मार्गफल अर्पणाया उपचार क्षेत्रय् प्रतिस्थित जुयाच्चंगुलिं खः । अनं अतिरिक्त क्षणिक समाधि यात उल्लेख मयासे उपचार अर्पणा निधीयात जक क्यनातःगु अर्थकथाया खँ धाक्वलय् नं थुगु थासय्थे हे उगु क्षणिकसमाधि यात उपचारसमाधिलय् समावेश याना तःगु दु धका सीकेमाःगु जुल ।

निर्देशवार २-वेदनानुपस्सना

कथञ्च पन भिक्खवे भिक्खु वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति । इध भिक्खवे भिक्खु सुखं वा वेदनं वेदयमानो सुखं वेदनं वेदयामीति पजानाति । दुक्खं वा वेदनं वेदयमानो दुक्खं वेदनं वेदयामीति पजानाति । अदुक्ख-मसुखं वा वेदनं वेदयमानो अदुक्ख-मसुखं वेदनं वेदयामीति पजानाति ।

सामिसं वा सुखं वेदनं वेदयमानो सामिसं सुखं वेदनं वेदयामीति पजानाति । निरामिसं वा सुखं वेदनं वेदयमानो निरामिसं सुखं वेदनं वेदयामीति पजानाति ।

सामिसं वा दुक्खं वेदनं वेदयमानो सामिसं दुक्खं वेदनं वेदयामीति पजानाति । निरामिसं वा दुक्खं वेदनं वेदयमानो निरामिसं दुक्खं वेदनं वेदयामीति पजानाति ।

सामिसं वा अदुक्ख-मसुखं वेदनं वेदयमानो सामिसं अदुक्ख-मसुखं वेदनं वेदयामीति पजानाति । निरामिसं वा अदुक्ख-मसुखं वेदनं वेदयमानो निरामिसं अदुक्ख-मसुखं वेदनं वेदयामीति पजानाति ।

इति अज्झत्तं वा वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति, बहिद्धा वा वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति; अज्झत्तबहिद्धा वा वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति । समुदय-धम्मानुपस्सी वा वेदनासु विहरति, वय-धम्मानुपस्सी वा वेदनासु विहरति; समुदयवयधम्मानुपस्सी वा वेदनासु विहरति । अत्थि वेदनाति वा पनस्स सति पच्चुपट्ठिता होति, यावदेय ज्ञाणमत्ताय पटिस्सतिमत्ताय अनिस्सितो च विहरति न च किञ्चि लोके उपादियति । एवम्पि खो भिक्खवे भिक्खु वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति ।

वेदनानुपस्सना निट्ठिता

निर्देशवार २-वेदनानुपश्यना

भिक्खवे = भिक्षुपिं; भिक्खु = भिक्षुं; वेदनासु = अनुभव याइगु वेदनाय; कथञ्च

= गुकथं; वेदनानुपस्सी = अनुभव याइगु स्वभाव मात्र धका भाविता याना खंका; विहरति पन = च्वनाच्चनीगु लय् धा:सा...

भिक्षवे = भिक्षुपिं; इध भिक्षु = थुगु शासनय् च्वंम्ह भिक्षुं; वा = थुगु शासनय् उद्योग यानाच्चंम्ह व्यक्ति, 'सुखं वेदनं = सुख दुगु अनुभूतियात; वेदयमानो

१ सुख जुइबले-भि जुइबले 'सुख जुयाच्चन; भिं जुयाच्चन' धका सीकेया निति निर्देशन याना तःगु थुगु बुद्ध-वचनय् न मस्य मशूपिसं निवृत्ति खने फु । अथे जुया अर्थकथाय् इपि मस्य मशूपिनिगु विचार व दृष्टियात उल्लेख याये धुंका उकीया समाधान लिपा बुद्धवचनयात समर्थन याना तये धुंका जुल । अभिप्राय कथं थुकथं हे जुयाच्चन । थसः पाया दाने तिनि सःपि ह्याउँ मचातय्सं तकं दुरु त्वनाच्चनीगु अवस्था आदिलय् 'सुख जुयाच्चन-भि जुयाच्चन' आदि धका सियाच्चनीगु हे मखु ला ? अथे सियाच्चन धा:सा थुम्ह योगीयागु ज्ञान उम्ह ह्याउँमचायागु ज्ञान लिसे समान हे जुयाच्चनीगु जुइ माल मखु ला ? धा:सा सियाच्चंगु ला खः । तर ज्ञान ला उयें मखु, विपरीत कथं विशेषता दया पानाच्चंगु जुल । पानाच्चंगु गुकथं धा:सा - मचा हे थजु भाविता मडुम्ह सःस्यूम्ह मनु हे थजु, थुपि सकलें व्यक्तिपिनिगु ज्ञान समान हे जुयाच्चन । इमिसं सुखयात उत्पन्न जुक्व पतिकं न सियाच्चंगु मडु । मेमेगु खँयात बिचाः व कल्पना याना समय फुका च्वनीपि हे जक आपाः जुयाच्चन । छको निको स्यूसां न स्वभाव धर्म छगू मात्रया रूपय् सिया मच्च । 'जि सुखी जुयाच्चन, जि भिनाच्चन' धका आत्म कथं जक सियाच्चनीगु खः । पलख पलखया दुने उत्पत्ति विनाश जुया वनीगु स्वभाव धर्म कथं न सिया मच्च, 'न्यापा दयाच्चंम्ह जि हे आः सुखी जुयाच्चन' धका नित्य कथं जक बिचाः याना खंकाच्चनीगु सीकाच्चनीगु जुयाच्चन । थुजागु ज्ञानं ला सत्त्व खः आत्म खः धका मनय् तया आशक्त जुइगुयात हटे याये मफइगु जक मखु, भन जक वृद्धि याना क्वातुसे च्वकीगु जुयाच्चन । उकिं थुजागु ज्ञानयात कर्मस्थान न धाइ मखु, स्मृतिप्रस्थान भावना न जुइ मखुगु हे जुल । अथे जुया 'सुख जुइगु बखते सुख जुयाच्चन' धका सीकेत निर्देशित यानातःगु बुद्ध-वचनं मचात निसे कया भाविता याना चायेका च्वनेगु मडुपि साधारण व्यक्तिपिनिगु ज्ञानयात उद्देश्य याना तःगु मडु धका स्पष्ट रूप सीके माःगु जुल ।

दिपा मदयेक भाविता याना चायेकाच्चंम्ह योगिं ला सुखयात उत्पन्न जूजु पतिकं न सिया च्व । स्वभाव लक्षण, रस आदि द्वारा न स्वभाव धर्म छगू मात्र धका सिया च्व । न्ह्योने लिउने मस्वासे न्हून्हुगु उत्पन्न जुया वया तना तना वंगुयात न प्रत्यक्ष खंका सिया च्व । उगु अवस्थाय् छस्वाकं छगू हे धका बिचाः याइगु खनीगु सन्तति-प्रज्ञप्तिं सुचुके मफूगु त्वःपुइ मफूगु कारणं याना 'अनित्य खः, दुःख खः, आत्म मडु' धका न स्पष्ट रूप सिया च्व । उकिं को वेदयति = सुनां अनुभव यानाच्चन-अनुभव याइम्ह दु ला ? धयागु न्ह्यसलय् अनुभव याइम्ह ला मडु; न्हून्हुगु उत्पत्ति विनाश जुयाच्चंगु अनुभूति स्वभाव त न तं मात्र जक दु धका छर्लङ्ग जुइक ज्ञान लुया वइगु जुया च्वन । उलि जक मखु, कस्स वेदना-सुयागु अनुभूति खः, अनुभव याइगुया अधिकारी

वा = अनुभव यायेबले नं; (वा = अनुभव याना च्वं च्वं, अनुभव याना च्वनेबले, अनुभव याना च्वनेगु क्षणाय्, अनुभव यायां नं;) सुखं वेदनं वेदयामीति = सुख दुगु अनुभूतियात अनुभव यानाच्चना धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

दुक्खं वेदनं = दुःखगु अनुभूतियात; वेदयमानो वा = अनुभव यायेबले नं; (वा = अनुभव याना च्वं च्वं, अनुभव याना च्वनेबले, अनुभव याना च्वनेगु क्षणाय्, अनुभव यायां नं;) दुक्खं वेदनं वेदयामीति = दुःख दुगु अनुभूतियात अनुभव यानाच्चना धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

अदुक्खमसुखं वेदनं = दुःख नं मखुगु सुख नं मखुगु मभिंगु नं मखुगु भिंगु नं मखुगु अनुभूतियात; वेदयमानो वा = अनुभव यायेबले नं; (वा = अनुभव याना च्वं च्वं, अनुभव याना च्वनेबले, अनुभव याना च्वनेगु क्षणाय्, अनुभव यायां नं;) अदुक्खमसुखं वेदनं वेदयामीति = दुःख नं मखुगु सुख नं मखुगु भिंगु नं मखुगु मभिंगु नं मखुगु अनुभूतियात अनुभव यानाच्चना धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

दुला ? धयागु न्ह्यसलय् नं— कारण अनुसार न्हून्हुगु त नं त उत्पन्न जुयाच्चंगु अनुभव मात्र दयाच्चन । उगु अनुभवया अधिकारी ला मदु धका छर्लङ्ग जुइक ज्ञान लुया वइगु जुयाच्चन । अनं मेगु, किं कारणा वेदना-छु कारणं याना अनुभव उत्पन्न जुइगु लय् ? धयागु न्ह्यसलय् नं— बांलागु आरम्भण लिसे ध्वःदुइगु चूलाइगु कारणं याना सुख जुइगु उत्पन्न जुइगु जुयाच्चन धका छर्लङ्ग जुइक ज्ञान लुया वइगु जुयाच्चन । थुकथं स्पष्ट जुइक स्पृम्ह योगीया सम्प्रजन्यज्ञानयात उद्देश्य याना 'सुख जुइबले सुख जुयाच्चन' धका सीकेया निंति निर्देशन उपदेश बिया बिज्याःगु जुल । थुगु थासय् 'सुख जुयाच्चन, भिं जुयाच्चन' आदि धका चायेका सीकेगु गौचरसम्प्रजन्य खः । थुगु गौचरसम्प्रजन्य परिपक्व जुइबले न्ह्यसः स्वंगूयात छर्लङ्ग व स्पष्ट जुइक स्पृगु असम्मोहसम्प्रजन्य धर्मनियाम अनुसार स्वतः हे लुया वइगु जुयाच्चन । उकिं अर्थकथाय्—

वत्थुं आरम्भणं कत्वा वेदना व वेदयतीति सल्लक्खेन्तो एस— 'सुखं वेदनं वेदयामीति पजानाती' ति वेदितब्बो धका निश्चितरूपं निर्णय यानातये धुकूगु जुल ।

वत्थुं = सुख उत्पन्न जुइगु बांलागु आरम्भणयात; आरम्भणं कत्वा = आरम्भण याना; वेदना एवं = वेदना हे ; वेदयतीति = अनुभव याइगु जुयाच्चन धका; सल्लक्खेन्तो = चायेका च्वम्ह; एस = थुम्ह योगिं; सुखं वेदनं वेदयामीति = सुखयात अनुभव यानाच्चना, बांलानाच्चन धका; पजानाति = सियाच्चन धाइ । इति वेदितब्बो = थुकथं सीके माःगु जुल ।

‘सामिसं सुखं वेदनं = कामगुण नसा लिसे सम्बन्धितगु लय्ताइगु (सुख वेदना) यात; वेदयमानो वा = अनुभव यायेबले नं; सामिसं सुखं वेदनं वेदयामीति = कामगुण नसा लिसे सम्बन्धितगु लय्ताइगु अनुभव यानाच्चना धका; पजानाति = सिया च्वनीगु जुयाच्चन ।

‘निरामिसं सुखं वेदनं = कामगुण नसा लिसे सम्बन्ध मदुगु लय्तायेगु (सुख

१ इच्छा याये बहःपि, ययेके बहःपि, त्ववके बहःपि कलाः भात काय् म्हाय् तिसा वसः लुँ वहः छैँ बुँ सा म्ये सल किसि आदि पिनेच्चंगु चीजवस्तुयात व शरीरय् दुने च्वंगु रूपलावण्य मिखां खनीगु सुख जुइगु सइगु सीगु बुद्धि दइगु आदि दुनेच्चंगु चीजवस्तुयात कारण याना लय्तायेगु सामिसं सुख खः । कामगुण नसा लिसे सम्बन्धितगु सुख धयागु मतलब खः । उकीयात हे गेहस्सित सोमनस्स धका न धाइ । काम गुण छैँ यात बःकाइगु आनन्द व लय्ता धयागु मतलब खः । थुगु सुख बालांगु रूपलावण्यतय्त मूल कारण याना, कलाः भात आदि कामवस्तुयात आरम्भण याना लय्ताइगु अवस्थाय् रूपारम्भणयात बः कया उत्पन्न जुइगु खः । कर्णप्रियगु, यइपुसे न्ह्याइपुसे च्वंगु शब्द आदियात मूल कारण याना कलाः भात आदि कामवस्तुयात आरम्भण याना लय्ताइगु अवस्थाय् शब्दारम्भण आदियात बःकया उत्पन्न जुइगु खः । उजोगु कामगुण वस्तुत आः वर्तमान अवस्थाय् परिपूर्ण जुयाच्चनीगुयात मनय् लुइका न लय्ताये यःगु जुयाच्चन । न्हापा न्हापा परिपूर्ण जुइका वये नंगुयात बिचाः याना लुमका न लय्ताये यःगु जुयाच्चन । थुजागु लय्तायात उत्पन्न जुइबले लाक्क “लय्तायाच्चना, लय्तायाच्चना” धका चायेका सीका च्वनेमाः धयागु मतलब खः ।

२ खुगु द्वारय् प्रकट जुया वक्व खुगू आरम्भणयात दिपा मदयेक चायेकाच्चम्ह योगि समाधिज्ञान परिपक्व जुया वइगु वखते उगु खुगू आरम्भणया उत्पत्ति जुइगु विनाश जुइगुयात प्रत्यक्ष रूप खंका अनित्य, दुःख व अनात्म लक्षणयात सीकीगु जुयाच्चन । उगु अवस्थाय् प्रत्यक्ष सीके दुगु वर्तमान आरम्भण लिसे तुलना याना न्हापा न्हापा सीके नंगु अतीत आरम्भण खुगूयात व आः सीका च्वनागु आरम्भणयात “नित्य मखु, दुःख खः, परिवर्तन जुयाच्चंगु धर्म मात्र खः” धका सीका खंका निर्णय याइगु जुया च्वन । थुकथं स्यूम्ह खंम्ह व्यक्तियाके चायेका सीकु पतिकं लय्ताइगु उत्पन्न जुइ यःगु जुयाच्चन । थुगु लय्ताइगु कामगुण नसा लिसे सम्बन्ध मदुगु निरामिसं सुख खः । उकीयात हे नेक्खम्मस्सित सोमनस्स धका न धाइ । विपश्यनायात बः काइगु लय्ता धयागु मतलब खः । थुजागु लय्तायेगु नकतिनि उदयब्बयज्ञान उत्पत्ति जुइगु अवस्थाय् रोके याना याये मफयेक अत्याधिक रूप उत्पन्न जुइ यःगु जुयाच्चन । उकीयात उत्पत्ति जू जू पतिकं “लय्तायाच्चना, लय्तायाच्चना” धका चायेका सीकेमाः धयागु मतलब खः । अनं मेगु, बुद्ध गुण आदियात मती लुइका बिचाः यायेगु अवस्थाय् प्रीति व सोमनस्स उत्पन्न जुइ यः । थुपि सोमनस्सत न निरामिसं सुखं हे खः । उकीयात न चायेका सीके माःगु हे जुल । थुकथं चायेका सीकेगु द्वारा अरहत्त्वफल्य तक थ्यं

वेदना) यात; वेदयमानो वा = अनुभव यायेबले नं; निरामिसं सुखं वेदनं वेदयामीति = कामगुण नसा लिसे सम्बन्ध मदुगु लय्तायेगुयात अनुभव यानाच्चना धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

‘सामिसं दुक्खं वेदनं = कामगुण नसा लिसे सम्बन्धितगु नुगः मयइपुसे च्वनीगु (दुःख वेदना) यात; वेदयमानो वा = अनुभव यायेबले नं; सामिसं दुक्खं वेदनं वेदयामीति = कामगुण नसा लिसे सम्बन्धितगु नुगः मयइपुसे च्वनीगुयात अनुभव यानाच्चना धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

‘निरामिसं दुक्खं वेदनं = कामगुण नसा लिसे सम्बन्ध मदुगु नुगः मयइपुसे च्वनीगु (दुःख वेदना) यात; वेदयमानो वा = अनुभव यायेबले नं; निरामिसं दुक्खं वेदनं वेदयामीति = काम गुण नसा लिसे सम्बन्ध मदुगु नुगः मयइयुसे च्वनीगुयात अनुभव यानाच्चना धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

वनेयःगु जुयाच्चन । उकिं अर्थकथाय् —

बुद्धारम्मणं संधारम्मण पीति उप्पादेत्वा तदेव खयतो वयतो सम्मसन्तो अरहत्तं पापुणाति-धका आज्ञा दयेकातःगु जुल ।

बुद्धारम्मणं पीति = बुद्ध गुण हे आरम्मण दयाच्चंगु प्रीतियात; सङ्घारम्मणं पीति = सङ्घगुण हे आरम्मण दयाच्चंगु प्रीतियात; उप्पादेत्वा = उत्पन्न जुइका; तदेव = उगु प्रीतियात हे; खयतो वयतो = क्षय जुया वनाच्चन विनाश जुया वनाच्चन धका; सम्मसन्तो = ज्ञानं परामर्श याना-भाविता द्वारा खंम्ह व्यक्ति; वा = परामर्श याना भाविता द्वारा खंका; अरहत्तं पापुणाति = अरहत्त्वफलं थ्यनीगु जुल । (प्रीति, सोमनस्स लिसे छधिछाँय् जुया जक उत्पन्न जुइगु खः । धम्मारम्मण पीतिसीलारम्मण पीति-चागारम्मण पीति आदियात भाविता याना नं अथे हे जुइफु धका सीकेमाः ।)

१ ययेके बहःगु कामगुण आरम्मण वस्तु न्हापा नं पू मवं, आः नं पू मवंगु कारणं व भय अन्तराय दुःखत लिसे न्हापा नं अनुभव याना वया आः नं अनुभव यानाच्चने माःगु कारणं याना नुगः मयइपुसे च्वनीगु-नुगः मछिसे च्वनीगुयात सामिसं दुःख धाइ । गेहस्सित दोमनस्स नं धाइ । थुजागु नुगः मछिनिगु नुगः मयइपुसे च्वनीगु, दिक्दार जुइगु, लुमना शोक जुइगु, धाक्वयात उत्पत्ति जू जू पतिकं ‘नुगः मछिनाच्चन’ नुगः मछिनाच्चन आदि धका चायेका सीकेमाः धयागु मतलब खः । आवलि टिप्पणी अभिप्राय विस्तृत रूप च्वये मखुत । विस्तृत अभिप्राय सीके माःसा विषयना भावना विधि ग्रन्थ काण्ड (४) य स्वयेमाल ।

२ नकतिनि भावना अभ्यास याइपि योगीपिन्त समाधिज्ञान बृद्धि मजुइगु बखते नुगः मछिने यःगु जुयाच्चन । उकीयात निराभिसं दुःख धाइ । नेक्खम्मस्सित दोमनस्स नं धाइ । उपदेश न्येनेत, भावना अभ्यास यायेत, भिक्षु श्रमणेर जुइत, अवसर दयेके मफया उत्पन्न जुइगु नुगः मछिनिगु नं नेक्खम्मस्सित दोमनस्स हे जुल ।

‘सामिसं अदुक्ख-मसुखं वेदनं = कामगुण नसा लिसं सम्बन्धितगु उपेक्षा भावय् च्वनेगु (उपेक्षा वेदना) यात; वेदयमानो वा = अनुभव यायेबले नं; सामिसं अदुक्ख-मसुखं वेदनं वेदयामीति = कामगुण नसा लिसं सम्बन्धितगु उपेक्षा भावय् च्ववेगुयात अनुभव यानाच्चना धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । निरामिसं अदुक्ख-मसुखं वेदनं वेदयामीति = कामगुण नसा लिसं सम्बन्ध मद्गु उपेक्षा भावय् च्वनेगुयात अनुभव यानाच्चना धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

इति = थ्व कना वये धुंगु विधि अनुसारं; अज्झत्तं वा वेदनासु = थःगु अनुभूति वेदनाय् नं; वेदनानुपस्सी विहरति = अनुभूति मात्र धका भाविता याना खंका च्वनीगु जुयाच्चन । बहिद्धा वा वेदनासु = बाहिरिक जुयाच्चंगु मेपिनिगु अनुभूति वेदनाय् नं; वेदनानुपस्सी विहरति = अनुभूति मात्र धका भाविता याना खंकाच्चनीगु जुयाच्चन । अज्झत्तबहिद्धा वा वेदनासु = गबलें थःगु अनुभूति वेदनाय् गबलें मेपिनिगु अनुभूति वेदनाय् नं; वेदनानुपस्सी विहरति = अनुभूति मात्र धका भाविता याना खंका च्वनीगु जुयाच्चन ।

वेदनासु = अनुभूति वेदनाय्; समुदय-धम्मनानुपस्सी वा = उत्पत्ति कारण धर्म व उत्पत्ति स्वभावयात भाविता याना खंका नं; विहरति = च्वनीगु जुयाच्चन । वेदनासु = अनुभूति वेदनाय्; वय-धम्मनानुपस्सी वा = विनाश जुइगु कारण धर्म व विनाश स्वभावयात भाविता याना खंका नं; विहरति = च्वनीगु जुयाच्चन । वेदनासु = अनुभूति वेदनाय्; समुदयवयधम्मनानुपस्सी वा = उत्पत्ति जुइगु कारण; विनाश जुइगु कारण धर्म व उत्पत्ति विनाश स्वभावयात भाविता याना खंका नं; विहरति = च्वनीगु जुयाच्चन ।

वा पन = स्मृति खने दइगु मेगु विधि छगू छु धाःसा; अत्थि वेदनाति = अनुभव याइगु स्वभाव मात्र जक दयाच्चन धका; अस्स सति = उम्ह भिक्षुया चायेका च्वनीगु स्मृति; पच्चुपट्ठिता होति = न्ह्योने प्रकट जुइगु जुयाच्चन । सा सति = उखतं प्रकट जुइगु चायेका च्वनीगु स्मृति; यावदेव जाणमत्ताय = त नं तं ज्ञान बृद्धि जुइकेया

१ सदा अनुभव जुया च्वनीगु कामगुण वस्तु लिसे सम्बन्ध तया उपेक्षा - भावय् च्वनेगुयात सामिस अदुःख-मसुख धाइ । गेहस्सिस उपेक्खा नं धाइ । अज्जाणुपेक्खा नं धाइ । उपक्लेशं मुक्त जुइ धुकूगु उदयब्बयज्ञान लिसं खुगू आरम्भणयात चायेकु चायेकु पतिकं सीकीगु विपश्यनाज्ञान लिसं छस्वाः जुया मध्यस्थ रूप उपेक्षा भावय् च्वना अनुभव यायेगु उत्पन्न जुइ यःगु जुयाच्चन । उकीयात निरामिस अदुक्ख-असुखधाइ । नेक्खम्मस्सित उपेक्खा नं धाइ ।

नितिं जक खः । यावदेव पटिस्सतिमत्ताय = त नं तं हाकनं चायेका च्वनेगु स्मृति
बृद्धि जुइकेया नितिं जक खः ।

सो भिक्खु = स्मृतिं युक्त जुया सीका खंका च्वंम्ह उम्ह भिक्षु; अनिस्सितो
च विहरति = तृष्णा दृष्टि द्वारा बः मकासे प्यमंपुसे नं च्वनाच्चंम्ह धाइ । लोके =
उपादानस्कन्ध न्यागू धयागु लोकय; किञ्चि = छुं छगू रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार
व विज्ञानयात तकं; न च उपादियति = जिगु आत्म जिगु सम्पत्ति धका तृष्णा दृष्टि
द्वारा आशक्त जुइ मखुगु नं जुल ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं; एवम्पि = थव कना वये धुंगु विधि द्वारा नं; वेदनासु =
अनुभूति वेदनाय, वेदनानुपस्सी = अनुभूति मात्र धका भाविता याना खंका; विहरति
= च्वनीगु जुयाच्चन ।

वेदनानुपस्सना = वेदनायात भाविता यायेगु वेदनानुपश्यना; निट्ठिता = क्वचागु
जुल ।

निद्देसवार ३-वेदनानुपस्सना

कथञ्च पन भिक्खवे भिक्खु चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति । इध भिक्खवे भिक्खु सरागं वा चित्तं सरागं चित्तन्ति पजानाति; वीतरागं वा चित्तं वीतरागं चित्तन्ति पजानाति । सदोसं वा चित्तं सदोसं चित्तन्ति पजानाति; वीतदोसं वा चित्तं वीतदोसं चित्तन्ति पजानाति । समोहं वा चित्तं समोहं चित्तन्ति पजानाति; वीतमोहं वा चित्तं वीतमोहं चित्तन्ति पजानाति; संखित्तं वा चित्तं संखित्तं चित्तन्ति पजानाति । विक्खित्तं वा चित्तं विक्खित्तं चित्तन्ति पजानाति । महग्गतं वा चित्तं महग्गतं चित्तन्ति पजानाति; अमहग्गतं वा चित्तं अमहग्गतं चित्तन्ति पजानाति । सउत्तरं वा चित्तं सउत्तरं चित्तन्ति पजानाति; अनुत्तरं वा चित्तं अनुत्तरं चित्तन्ति पजानाति । समाहितं वा चित्तं समाहितं चित्तन्ति पजानाति; असमाहितं वा चित्तं असमाहितं चित्तन्ति पजानाति । विमुत्तं वा चित्तं विमुत्तं चित्तन्ति पजानाति; अविमुत्तं वा चित्तं अविमुत्तं चित्तन्ति पजानाति ।

इति अज्झत्तं वा चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति; बहिद्धा वा चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति; अज्झत्तबहिद्धा वा चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति । समुदय-धम्मणुपस्सी वा चित्तस्मि विहरति; वय-धम्मणुपस्सी वा चित्तस्मि विहरति; समुदयवय-धम्मणुपस्सी वा चित्तस्मि विहरति । अत्थि चित्तन्ति वा पनस्स सति पच्चुपट्ठिता होति; यावदेव जाणमत्ताय पटिस्सतिमत्ताय । अनिस्सितो च विहरति, न च किञ्चि लोके उपादियति । एवम्पि खो भिक्खवे भिक्खु चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति ।

चित्तानुपस्सना निट्ठिता

निर्देशवार ३-चित्तानुपश्यना पर्व

भिक्खवे = भिक्षुपिं; भिक्खु = भिक्षु; चित्ते = बिचाः याना सीकीगु चित्तय;
कथञ्च = गुकथं; चित्तानुपस्सी = बिचाः याना सीकीगु चित्त स्वभाव मात्र धका
भाविता याना खंका, विहरति = च्वनीगु जुयाच्चन धाःसा-

भिक्षवे = भिक्षुपिं; इध भिक्षु = थुगु शासनय् च्वंम्ह भिक्षु; वा = थुगु शासनय् अभ्यास व उद्योग यानाच्वंम्ह व्यक्ति; 'सरागं वा चित्तं = रागं युक्त जुया च्वंगु चित्तयात नं; सरागं चित्तन्ति = रागं युक्त जुयाच्वंगु चित्त धका; पजानाति = सियाच्वनीगु जुयाच्वन । वीतरागं वा चित्तं = रागं रहित जुयाच्वंगु वीतराग चित्तयात नं; वीतरागं चित्तन्ति = रागं रहित जुयाच्वंगु वीतराग चित्त धका; पजानाति = सियाच्वनीगु जुयाच्वन ।

सदोसं वा चित्तं = तँ पिकाइगु दोषं युक्त जुयाच्वंगु चित्तयात नं सदोसं चित्तन्ति = तँ पिकाइगु दोष युक्त जुयाच्वंगु चित्त धका; पजानाति = सियाच्वनीगु जुयाच्वन । वीतदोसं वा चित्तं = तँ पिकाइगु दोषं रहित जुया वीतदोष चित्तयात नं; वीतदोसं चित्तन्ति = तँ पिकाइगु दोषं रहित जुयाच्वंगु वीतदोष चित्त धका; पजानाति = सियाच्वनीगु जुयाच्वन ।

समोहं वा चित्तं = भुले जुइगु द्वंक सीकीगु मोहं युक्त जुयाच्वंगु चित्तयात नं; समोहं चित्तन्ति = भुले जुइगु द्वंक सीकीगु मोहं युक्त जुयाच्वंगु चित्त धका; पजानाति = सियाच्वनीगु जुयाच्वन । वीतमोहं वा चित्तं = भुले जुइगु द्वंक सीकीगु मोहं रहित जुयाच्वंगु वीतमोह चित्तयात नं; वीतमोहं चित्तन्ति = भुले जुइगु द्वंक सीकीगु मोहं रहित जुयाच्वंगु वीतमोह चित्त धका; पजानाति = सियाच्वनीगु जुयाच्वन ।

१ आशक्त जुइगु मज्जा ताइगु न्ह्याइपु ताइगु चित्त उत्पन्न जुइबले उगु चित्तयात 'आशक्त जुयाच्वन, मज्जा तायाच्वन, न्ह्याइपुयाच्वन, लय्तायाच्वन' आदि धका भाविता याना चायेकेमाः । थुकथं क्वातुक ध्यान तया भाविता याना चायेका च्वनेबले आशक्त जुइगु न्ह्याइपु ताइगु चित्त क्रम त्वाः दला वनी । उगु अवस्थाय् आशक्ति मदुगु शुद्धगु प्रकृति चित्त जक उत्पन्न जुयावइ । उगु चित्तयात नं 'सियाच्वन, सियाच्वन' धका भाविता याना चायेके माःगु जुल । थुकथं भाविता याना चायेके माःगुयात हे उद्देश्य याना सरागं वा चित्तं आदियात कना बिज्याःगु जुयाच्वन । उकिं अर्थकथाय्— यस्मि यस्मि खणे यं यं चित्तं पवतति, तं तं सल्लक्खेन्तो चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति— धका कना बिज्यानातःगु जुल ।

यस्मि यस्मि खणे = गुगु गुगु क्षणय्; यं यं चित्तं = गुगु गुगु सराग आदि चित्त; पवतति = उत्पन्न जुइगु खः; तं तं = उगु उगु क्षणय् उत्पन्न जूगु उगु उगु सराग आदि चित्तयात; सल्लक्खेन्तो = चायेका च्वंम्ह व्यक्तियात; चित्तानुपस्सी विहरति = चित्त धका भाविता यानाच्वंम्ह धाइगु जुल ।

२ सदोस चित्त आदियात भाविता यायेगु विधि नं थ्व हे समान जुल । विपश्यना भावना विधि ग्रन्थय् नं स्वयेमाःगु जुल ।

संखित्तं वा चित्तं = निरुत्साहित जुया अलसि चाःगु चित्तयात नं; संखित्तं चित्तन्ति = निरुत्साहित जुया अलसि चाःगु चित्त धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । विस्खित्तं वा चित्तं = थाते मच्चंसे ढ्वाँय् ढ्वाँय् जुयाच्चनीगु चित्तयात नं; विस्खित्तं चित्तन्ति = थाते मच्चंसे ढ्वाँय् ढ्वाँय् जुयाच्चनीगु चित्त धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

महग्गतं वा चित्तं = महग्गत ध्यान चित्तयात नं; महग्गतं चित्तन्ति = महग्गत ध्यान चित्त धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । अमहग्गतं वा चित्तं = महग्गत मखुगु कामचित्तयात नं; अमहग्गतं चित्तन्ति = महग्गत मखुगु काम चित्त धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

सउत्तरं वा चित्तं = वयासिकं उत्तमगु दयाच्चंगु क्वह्यंगु चित्तयात नं; सउत्तरं चित्तन्ति = क्वह्यंगु चित्त धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । अनुत्तरं वा चित्तं = वयासिकं उत्तमगु मदयाच्चंगु च्वन्ह्याःगु चित्तयात नं; अनुत्तरं चित्तन्ति = च्वन्ह्याःगु चित्त धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

समाहितं वा चित्तं = उपचारसमाधि व अर्पणासमाधि द्वारा स्थिरगु चित्तयात नं; समाहितं चित्तन्ति = स्थिरगु चित्त धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । असमाहितं वा चित्तं = उपचारसमाधि व अर्पणासमाधि द्वारा स्थिर मदुगु चित्तयात नं; असमाहितं चित्तन्ति = स्थिर मदुगु चित्त धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

दिमुत्तं वा चित्तं = तदङ्ग विष्कम्भन हिसाबं, क्लेशं मुक्त जुयाच्चंगु विपश्यना

१ महग्गत चित्तया आधारय् काम चित्तयात सउत्तर चित्त धका धाइ । उगु चित्तया आधारय् महग्गत चित्तयात अनुत्तर चित्त धका धाइ । अरूप चित्तया आधारय् कामचित्त व रूपचित्तयात सउत्तर चित्त धका धाइ । उगु चित्तया आधारय् अरूप चित्तयात अनुत्तर चित्त धका धाइ । अनुत्तर धयागु नां वास्तवय् ला लोकुत्तर चित्तया नां खः । अथे नं उगु लोकुत्तर चित्त विपश्यना भावना याये ज्यूगु धर्म मखु । उकिं थुगु स्मृतिप्रस्थान विपश्यनाया क्षेत्रय् लोकुत्तर चित्तयात अनुत्तर धका धाये मज्जुगु जुल ।

२ क्षणिकसमाधि द्वारा स्थिरगु विपश्यना चित्तयात थुगु क्षेत्रय् व उपचार अर्पणा निथी जक क्यना तःगु मेमेगु अर्थकथाय् व टीकाय्, उपचारसमाधि द्वारा स्थिरगु चित्तय् दुथ्याका धया बिज्याना तःगु जुल । सेसानि द्वादसापि उपचारकम्मट्ठानानेव धका उल्लेख याना वयागु न्हापायागु अर्थकथाया धापुयात बःकया सीकेमाःगु जुल ।

चित्तं, 'ध्यान चित्तयात नं; विमुत्तं चित्तन्ति = मुक्त जुयाच्चंगु चित्त धका पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन; अविमुत्तं वा चित्तं = तदङ्ग विष्कम्भन हिसाबं क्लेश मुक्त मज्जूगु चित्तयात नं; अविमुत्तं चित्तन्ति मुक्त मज्जूगु चित्त धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

इति = थ्व कना वये धुंगु विधि कथं; अज्भत्तं वा चित्ते = थःगु चित्तय् नं; चित्तानुपस्सी विहरति = बिचाः याना सीकीगु चित्त स्वभाव मात्र धका भाविता याना खंकाच्चनीगु जुयाच्चन । बहिद्वा वा चित्ते = बाहिरिक जुयाच्चंगु मेपिनिगु चित्तय् नं; चित्तानुपस्सी विहरति = बिचाः याना सीकीगु चित्त स्वभाव मात्र धका भाविता याना खंकाच्चनीगु जुयाच्चन । अज्भत्तबहिद्वा वा चित्ते = गबलें थःगु चित्तय् गबलें मेपिनिगु चित्तय् नं; चित्तानुपस्सी विहरति = बिचाः याना सीकीगु चित्त स्वभाव मात्र धका भाविता याना खंकाच्चनीगु जुयाच्चन ।

चित्तस्मिं = बिचाः याना सीकीगु चित्तय्; समुदय- धम्मानुपस्सी वा = उत्पत्ति कारण धर्म व उत्पत्ति स्वभावयात भाविता याना खंका नं; विहरति = च्वनीगु जुयाच्चन । चित्तस्मिं = बिचाः याना सीकीगु चित्तय्; वय-धम्मानुपस्सी वा = विनाश जुइगु कारण धर्म व विनाश स्वभावयात भाविता याना खंका नं; विहरति = च्वनीगु जुयाच्चन । चित्तस्मिं = बिचाः याना सीकीगु चित्तय्; समुदयवय-धम्मानुपस्सी वा = उत्पत्ति कारण धर्म विनाश कारण धर्म व उत्पत्ति विनाश स्वभावयात भाविता याना खंका नं; विरहति = च्वनीगु जुयाच्चन ।

वा पन = स्मृति प्रकट जुइगु मेगु छगू विधि छु धाःसा; अत्थि चित्तन्ति = बिचाः याना सीकीगु चित्त मात्र दु धका; अस्स सति = उम्ह भिक्षुयागु स्मृति; पच्चुपट्ठिता होति = न्ह्योने पकट जुइगु जुयाच्चन । सा सति = उकथं प्रकट जूगु स्मृति; यावदेव जाणमत्ताय = त नं तं ज्ञान बुद्धि विकाशया नितिं जक खः । यावदेव पटिस्सतिमत्ताय = त नं तं हाकनं चायेका च्वनेगु विकाशया नितिं जक खः ।

सो भिक्खु = उकथं चायेका सिया खनाच्चंम्ह उम्ह भिक्षुयात; अनिस्सितो च विहरति = तृष्णा दृष्टि द्वारा आधार भरोसा मकासे च्वनाच्चंम्ह धाइ । लोके = उपादानस्कन्ध न्यागू धयागु लोकय्; किञ्चि = छुं छगू रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार

१ ध्यानचित्त धका धया तःगुली उपचारध्यान चित्तयात नं दुथ्याका कायेमाः ।

व विज्ञानयात तकं; न च उपादियति = जि, जिगु सम्पत्ति धका तृष्णा दृष्टिद्वारा
आशक्त नं जुइ मखुगु जुल ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं; भिक्षु = भिक्षु; एवम्पि खो = श्व कना वये धुंगु विधि
कथं नं; चित्ते = बिचाः याना सीकीगु चित्तयु; चित्तानुपस्सी = बिचाः याना सीकीगु
चित्त स्वभाव मात्र धका भाविता याना खंका; विहरति = च्वंच्वनीगु जुयाच्चन ।

चित्तानुपस्सना = चित्तयात भाविता यायेगु चित्तानुपश्यना; निट्ठिता = क्वचागु
जुल ।

Dhamma.Digital

४-धम्मानुपस्सना १-नीवरणपब्ब

कथञ्च पन भिक्खवे भिक्खु धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति । इध भिक्खवे भिक्खु धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति पञ्चसु नीवरणेसु ।

कथञ्च पन भिक्खवे भिक्खु धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति पञ्चसु नीवरणेसु ? इध भिक्खवे भिक्खु सन्तं वा अज्झत्तं कामच्छन्दं अत्थि मे अज्झत्तं कामच्छन्दो'ति पजानाति; असन्तं वा अज्झत्तं कामच्छन्दं नत्थि मे अज्झत्तं कामच्छन्दो'ति पजानाति । यथा च अनुप्पन्नस्स कामच्छन्दस्स उप्पादो होति; तञ्च पजानाति । यथा च उप्पन्नस्स कामच्छन्दस्स पहानं होति; तञ्च पजानाति । यथा च पहीनस्स कामच्छन्दस्स आयतिं अनुप्पादो होति; तञ्च पजानाति ।

सन्तं वा अज्झत्तं ब्यापादं अत्थि मे अज्झत्तं ब्यापादो'ति पजानाति; असन्तं वा अज्झत्तं ब्यापादं नत्थि मे अज्झत्तं ब्यापादो'ति पजानाति । यथा च अनुप्पन्नस्स ब्यापादस्स उप्पादो होति; तञ्च पजानाति । यथा च उप्पन्नस्स ब्यापादस्स पहानं होति; तञ्च पजानाति । यथा च पहीनस्स ब्यापादस्स आयतिं अनुप्पादो होति; तञ्च पजानाति ।

सन्तं वा अज्झत्तं थिनमिद्धं अत्थि मे अज्झत्तं थिनमिद्धन्ति पजानाति । असन्तं वा अज्झत्तं थिनमिद्धं नत्थि मे अज्झत्तं थिनमिद्धन्ति पजानाति । यथा च अनुप्पन्नस्स थिनमिद्धस्स उप्पादो होति, तञ्च पजानाति । यथा च उप्पन्नस्स थिनमिद्धस्स पहानं होति, तञ्च पजानाति । यथा च पहीनस्स थिनमिद्धस्स आयतिं अनुप्पादो होति, तञ्च पजानाति ।

सन्तं वा अज्झत्तं उद्धच्चकुक्कुच्चं अत्थि मे अज्झत्तं उद्धच्चकुक्कुच्चन्ति पजानाति; असन्तं वा अज्झत्तं उद्धच्चकुक्कुच्चं नत्थि मे अज्झत्तं उद्धच्चकुक्कुच्चन्ति पजानाति । यथा च अनुप्पन्नस्स उद्धच्चकुक्कुच्चस्स उप्पादो होति; तञ्च पजानाति । यथा च उप्पन्नस्स उद्धच्चकुक्कुच्चस्स पहानं होति; तञ्च पजानाति । यथा च पहीनस्स उद्धच्चकुक्कुच्चस्स

आयतिं अनुप्पादो होति, तञ्च पजानाति ।

सन्तं वा अज्झत्तं विचिकिच्छं अत्थि मे अज्झत्तं विचिकिच्छा'ति पजानाति । असन्त वा अज्झत्तं विचिकिच्छं नत्थि मे अज्झत्तं विचिकिच्छा'ति पजानाति । यथा च अनुप्पन्नाय विचिकिच्छाय उप्पादो होति; तञ्च पजानाति । यथा च पहीनाय विचिकिच्छाय आयतिं अनुप्पादो होति; तञ्च पजानाति ।

इति अज्झत्तं वा धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति; बहिद्धा वा धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति; अज्झत्तबहिद्धा वा धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति; समुदय-धम्मानुपस्सी वा धम्मेसु विहरति; वय-धम्मानुपस्सी वा धम्मेसु विहरति; समुदय-वयधम्मानुपस्सी वा धम्मेसु विहरति । अत्थि धम्मा'ति वा पनस्स सति पच्चुपट्ठिता होति; यावदेव ज्ञाणमत्ताय पटिस्सतिमत्ताय । अनिस्सितो च विहरति; न च किञ्चि लोके उपादियति । एवम्पि खो भिक्खवे भिक्खु धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति पञ्चसु नीवरणेसु ।

नीवरणपब्बं निट्ठितं

४-धर्मानुपश्यना १-नीवरणपर्व

भिक्खवे = भिक्षुपिं; भिक्खु = भिक्षु; धम्मेसु = सत्त्व मखु, प्राणी मखुगु नाम रूप स्वभाव धर्मय; कथञ्च = गुकथं; धम्मानुपस्सी = स्वभाव धर्म मात्र धका भाविता याना खंका; विहरति पन = च्वनाच्चन लय् धाःसा; भिक्खवे = भिक्षुपिं; इध भिक्खु = थुगु शासनय् च्वंम्ह भिक्षु; वा = थुगु शासनय् अभ्यास व उद्योग यानाच्चंम्ह व्यक्ति; पञ्चसु नीवरणेसु = नीवरण न्यागू धयागु; धम्मेसु = स्वभाव धर्मय; धम्मानुपस्सी = स्वभाव धर्म मात्र धका भाविता याना खंका; विहरति = च्वं च्वनीगु जुयाच्चन ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं; भिक्खु = भिक्षु; पञ्चसु नीवरणेसु धम्मेसु = नीवरण धर्म न्यागुली; कथञ्च = गुकथं; धम्मानुपस्सी = स्वभाव धर्म मात्र धका भाविता याना खंका; विहरति पन = च्वं च्वनीगु जुयाच्चन लय् धाःसा-

भिक्खवे = भिक्षुपिं; इध भिक्खु = थुगु शासनय् च्वनीम्ह भिक्षुं वा = थुगु शासनय् अभ्यास व उद्योग यानाच्चंम्ह व्यक्ति; अज्झत्तं = शरीरया दुनेच्चंगु आध्यात्मिक

सन्तानयु; सन्तं वा कामच्छन्दं = दुग् 'कामच्छन्दयात नं; वा = कामच्छन्द दयाच्चन
 धा:सा, उत्पन्न जुयाच्चन धा:सा नं, मे = जिगु, अज्भक्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु;
 कामच्छन्दो अत्थीति = कामच्छन्द दयाच्चन, उत्पन्न जुयाच्चन धका; पजानाति =
 सियाच्चनीगु जुयाच्चन । अज्भक्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; असन्तं वा कामच्छन्दं
 = मदुगु कामच्छन्दयात नं; वा = कामच्छन्द मन्त धा:सा नं; मे = जिगु, अज्भक्तं
 = आध्यात्मिक सन्तानयु; कामच्छन्दो नत्थीति = कामच्छन्द मदु धका; पजानाति =
 सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं; अनुप्पन्नस्स कामच्छन्दस्स = न्हापा उत्पन्न मज्जीनिगु कामच्छन्दया;
 उप्पादो = आ: न्हूगु उत्पन्न जुयावइगु; यथा = 'अयोनिसो मनसिकार धयागु गुगु
 कारणं; होति = जुइगु ख:; तच्च = अयोनिसो मनसिकार धयागु उगु कारणायात
 नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं; उप्पन्नस्स कामच्छन्दस्स = उत्पत्ति जुयाच्चंगु कामच्छन्दयात;
 पहाणं = तदङ्ग, विक्खम्भण (विष्कम्भन) प्रहाणद्वारा हटे यायेगु; यथा = 'योनिस्सो

१ इच्छा जुइगु त्ववनापुसे च्वनीगु तृष्णा लोभ धाक्वयात कामच्छन्द धाइगु जुल । उकीयात
 उत्पन्न जुया वक्व पतिकं चायेका सीका च्वनेगु अत्थि मे अज्भक्तं कामच्छन्दोति
 पजानाति लिसे समान हे जुल । थुकथं छको निको आदि कथं चायेकेगु कारणं याना
 उगु कामच्छन्द उत्पन्न मज्जुसे त्वा:दला वनीगुयात नं खने दइगु जुयाच्चन । उगु
 अवस्थाय कामच्छन्द मदये धुकल धका सीका कायेगु नत्थि मे अज्भक्तं कामच्छन्दोति
 पजानाति लिसे समान जुयाच्चन ।

२ शमथ विपश्यनां मुक्तगु अवस्थाय खुगू द्वारय खने दयेक वइगु नाम र्म आरम्भणयात
 नित्य, सुख, आत्म, शुभया र्मय मती तये य:गु जुयाच्चन । थुकथं मतीतयेगु
 अयोनिसो मनसिकार ख: । थ्व अकुशल धाक्व उत्पत्ति जुइगुया मूल कारण ख: । थुगु
 कामच्छन्दया क्षेत्रय शुभ धका मतीतयेगु मुख्य जुयाच्चन । न्हापा उत्पत्ति मज्जीनिगु
 कामच्छन्द अयोग्य कथं मतीतइगु विचा: याइगु थुगु अयोनिसो मनसिकारया कारण हे
 उत्पन्न जुया वइगु जुल । योगि थुगु अयोनिसो मनसिकारयात नं साक्षात् रूप स्पष्ट
 जुइक खंका सियाच्चनीगु जुल ।

३ योनिस्सो मनसिकार धयागु अनित्य, दु:ख, अनात्म, अशुभ कथं भाविता याना खंकीगु
 विपश्यना व अशुभ धका मतीतइगु शमथ हे ख: । न्हापा अयोग्य कथं विचा: याये
 लाइगुलिं कामच्छन्द उत्पन्न जुयाच्चंगु क्षणय विपश्यना भाविता याये लाइगुलिं वा
 अशुभ धका मती लुइके लाइगुलिं उगु कामच्छन्द उत्पन्न मज्जुसे हे दिना वनीगु
 जुल । तदङ्ग, विक्खम्भण प्रहाण द्वारा शान्त जुया वनीगु जुल । उकिं योगि 'विपश्यना
 भाविता याये लाना वा अशुभ धका मती लुइके लाना कामच्छन्द शान्त जुयावन' धका

मनसिकार धयागु गुगु कारणं; होति = जुइगु जुयाच्चन; तञ्च = योनिसो मनसिकार धयागु उगु कारणयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं; पहीनस्स कामच्छन्दस्स = तदङ्ग विक्खम्भण प्रहाण द्वारा हटे याये धुंगु कामच्छन्दया; आयतिं अनुप्पादो = लिपा हानं धात्थे उत्पन्न जुइ फइ मखुगु; यथा = 'आर्यमार्ग धयागु गुगु कारणं; होति = जुइगु जुयाच्चन; तञ्च = आर्यमार्ग धयागु उगु कारणयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; सन्तं वा ब्यापादं = दयाच्चंगु ^१ब्यापादयात नं; वा = ब्यापाद दत्त-उत्पन्न जुल धाःसा नं; मे = जिगु; अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; ब्यापादो अत्थीति = ब्यापाद दयाच्चन, उत्पन्न जुयाच्चन धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; असन्तं वा ब्यापादं = मदुगु ब्यापादयात नं; वा = ब्यापाद मन्त धाःसा नं; मे = जिगु; अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; ब्यापादो नत्थीति = ब्यापाद मदु धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च=अनं हानं; अनुप्पन्नस्स = न्हापा उत्पन्न मज्जीनिगु ब्यापादया; उत्पादो = आः न्हगु उत्पन्न जुयावइगु; यथा = ^२अयोनिसो मनसिकार धयागु गुगु कारणं; होति = जुयाच्चन; तञ्च = अयोनिसो मनसिकार धयागु उगु कारणयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । च = अनं हानं; उप्पन्नस्स ब्यापादस्स = उत्पन्न जुयाच्चंगु ब्यापादयात; पहानं = तदङ्ग विक्खम्भण प्रहाण द्वारा हटे यायेगु; यथा = योनिसो मनसिकार धयागु गुगु कारणं; होति = जुइगु जुयाच्चन; तञ्च = योनिसो मनसिकार

विषयना व अशुभ मनसिकार धयागु उगु योनिसो मनसिकारयागु विषययात सियाच्चनीगु जुल ।

- १ शमथ विषयना द्वारा हटे याये धुंगु कामच्छन्द धयागु तृष्णा लोभ फुकं अरहत्त्व मार्ग द्वारा पूर्ण रूप निरोध व शान्त जुयावनीगु जुल । आरहन्त जुइ धुक्कूह व्यक्तिं कामच्छन्द पूर्ण रूप निरोध व शान्त जुइगुया कारण जुयाच्चंगु थुगु अरहत्त्वमार्गयात नं प्रत्यक्ष रूपं सियाच्चनीगु जुयाच्चन धयागु मतलब खः । अरहन्त मज्जीनिह योगि ला भुत व चिन्तन द्वारा हे जक सीके फइगु जुल ।
- २ तँ पिकायेगु, मन स्यंकेगु, सास्ति यांना स्याये मास्ति वइगु, स्यंके मास्ति वइगु दोष धाक्वयात ब्यापाद धाइ ।
- ३ ब्यापाद धयागु तँ पिकायेगु मन स्यंकीगु छुं छगूयात नित्य, सुख, आत्म, शुभ धका मती तया 'तँ पिकाये बहःजू' धका मनय् लुइके लाइगुलिं उत्पन्न जुयावइगु खः । अथे जुया 'तँ पिकाये बहःजू' धका थुकथं मनय् लुइकेगु अयोनिसो मनसिकार हे खः ।

धयागु उगु कारणायात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं; पहीनस्स ब्यापादस्स = तदङ्ग, विष्कम्भण प्रहाण द्वारा हटे याये धु.गु ब्यापादया; आयतिं अनुप्पादो = लिपा हानं धात्थे उत्पन्न जुइ मफइगु; यथा = 'आर्यमार्गं धयागु गुगु कारणं; होति = जुयाच्चन; तञ्च = आर्यमार्गं धयागु उगु कारणायात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; सन्तं वा थिनमिद्धं = दयाच्चंगु थिनमिद्धयात नं; वा = थिनमिद्ध दयाच्चन, उत्पन्न जुयाच्चन धा:सा नं; मे = जिगु; अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; थिनमिद्धं अत्थीति = थिनमिद्ध दयाच्चन-उत्पन्न जुयाच्चन धका; पजानाति=सियाच्चनीगु जुयाच्चन । अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; असन्तं वा थिनमिद्धं = मदुगु थिनमिद्धयात नं; वा=थिनमिद्ध मन्त धा:सा नं; मे = जिगु; अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; थिनमिद्धं नत्थीति = थिनमिद्ध मदु धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं; अनुप्पन्नस्स थिनमिद्धस्स = न्हापा उत्पन्न मज्जीनिगु थिनमिद्धया; उप्पादो = आ: न्हूगु उत्पन्न जुयावइगु; यथा = अयोनिस्सो मनसिकार धयागु गुगु कारणं; होति = जुयाच्चन; तञ्च = अयोनिस्सो मनसिकार धयागु उगु कारणायात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं; उप्पन्नस्स थिनमिद्धस्स = उत्पन्न जुयाच्चंगु थिनमिद्धयात; पहानं = तदङ्ग, विष्कम्भण प्रहाण द्वारा हटे यायेगु; यथा = योनिस्सो मनसिकार धयागु गुगु कारणं; होति = जुइगु जुयाच्चन; तञ्च = योनिस्सो मनसिकार धयागु उगु कारणायात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं; पहीनस्स थिनमिद्धस्स = तदङ्ग, विष्कम्भण प्रहाण द्वारा हटे याये धुंगु थिनमिद्धया; आयतिं अनुप्पादो = लिपा हानं धात्थे उत्पन्न जुइ मफइगु; यथा = 'आर्यमार्गं धयागु गुगु कारणं; होति = जुयाच्चन; तञ्च = आर्यमार्गं धयागु उगु कारणायात न.; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; सन्तं वा उद्धच्चकुक्कुच्चं = दयाच्चंगु

१ ब्यापाद अनागामिमार्ग द्वारा बिल्कुल निरोध व शान्त जुइगु जुल । उगु मार्गयात अनागामि व्यक्तिं साक्षात् रूपं स्पू धयागु मतलब ख: ।

२ थिनमिद्ध पूर्ण रूपं निरोध व शान्त जुइगु कारण धर्म अरहत्त्वमार्ग ख: । उकीयात अरहन्त जूम्ह व्यक्तिं साक्षात् रूपं स्पू धयागु मतलब ख: ।

उद्धच्चकुक्कुच्चयात नं; वा = उद्धच्चकुक्कुच्च दयाच्चन = उत्पन्न जुयाच्चन धा:सा नं; मे = जिगु; अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; उयद्धच्चकुक्कुच्चं अत्थीति = उद्धच्च कुक्कुच्च दयाच्चन-उत्पन्न जुयाच्चन धका: पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; असत्तं वा उद्धच्चकुक्कुच्चं = मदुगु उद्धच्च कुक्कुच्चयात नं; वा = उद्धच्चकुक्कुच्च मदइबले उत्पन्न मजुइबले नं; मे = जिगु; अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; उद्धच्चकुक्कुच्चं नत्थीति = उद्धच्चकुक्कुच्च मदु धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं; अनुप्पन्नस्स उद्धच्चकुक्कुच्चस्स = न्हापा उत्पन्न मज्जीनिगु उद्धच्चकुक्कुच्चया; उप्पादो = आ: न्हूगु उत्पन्न जुयावइगु; यथा = अयोनिस्सो मनसिकार धयागु गुगु कारणं; होति = जुयाच्चन; तच्च = अयोनिस्सो मनसिकार धयागु उगु कारणायात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं; उप्पन्नस्स उद्धच्चकुक्कुच्चस्स = उत्पन्न जुयाच्चंगु उद्धच्चकुक्कुच्चयात; पहानं = तदङ्ग, विष्कम्भन प्रहाण द्वारा हटे यायेगु यथा = योनिस्सो मनसिकार धयागु गुगु कारणं; होति = जुइगु जुयाच्चन; तच्च = योनिस्सो मनसिकार धयागु उगु कारणायात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं; पहीनस्स उद्धच्चकुक्कुच्चस्स = तदङ्ग, विष्कम्भन प्रहाण द्वारा हटे याये धुंगु उद्धच्चकुक्कुच्चया; आयतिं अनुप्पादो = लिपा हानं धात्थे उत्पन्न जुइ मफइगु; यथा = 'आर्यमार्ग' धयागु गुगु कारणं; होति = जुयाच्चन; तच्च = आर्यमार्ग धयागु उगु कारणायात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

'अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; सन्तं वा विचिकिच्छं = दयाच्चंगु

- १ उद्धच्च अरहत्त्वमार्गद्वारा पूर्ण रूप निरोध व शान्त जुइगु जुल । कुक्कुच्च अनागामि मार्ग द्वारा पूर्ण रूप निरोध व शान्त जुइगु जुल । अरहन्त व अनागामिपिसं उगु आर्यमार्गायात साक्षात् रूपं स्पू धयागु मतलब ख: ।
- २ थुगु पाद विचिकिच्छां रहित मज्जीनिह उत्पन्न जुयाव:गु विचिकिच्छायात भाविता याना चायेका सीकेया निंति निर्देशन बियात:गु जुल । विचिकिच्छा रहित मज्जीनिह धयागु पृथग्जन व्यक्ति हे जुल । उकिं पृथग्जन, श्रोतापन्न, सकृदागामि वा अनागामि हे थजु, थुगु स्मृतिप्रस्थान भावनायात बृद्धि याये बह: जुयाच्चंगु खँ अति हे स्पष्ट जुयाच्चंगु जुल । थुगु खँपु 'स्मृतिप्रस्थान आचरणायात पृथग्जनपिसं आचरण याये मज्जु: आर्यपिसं जक आचरण याये ज्यू' धयागु जुलिं व्यक्तिपिनिगु मिथ्यावादयात निषेध याना ब्यूगु जुल । इपि गुलिं व्यक्तिपिनिगु धारणा ख:— सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय, दुक्ख

विचिकिच्छायात नं; वा = विचिकिच्छा दयाच्चन, उत्पन्न जुयाच्चन धाःसा नं; मे = जिगु; अज्भक्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; विचिकिच्छा अत्थीति = विचिकिच्छा दया च्वन, उत्पन्न जुयाच्चन धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । अज्भक्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; असन्तं वा विचिकिच्छं = मदुगु विचिकिच्छायात नं; वा = विचिकिच्छा मन्त धाःसा नं; मे = जिगु; अज्भक्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; विचिकिच्छा नत्थीति = विचिकिच्छा मदु धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं; अनुप्पन्ताय विचिकिच्चाय = न्हापा उत्पन्न मज्जीगु विचिकिच्छाया; उप्पादो = आः न्हूगु उत्पन्न जुयावइगु; यथा = अयोनिसो मनसिकार धयागु गुगु कारणं; होति = जुयाच्चन; तच्च = अयोनिसो मनसिकार धयागु उगु कारणायात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं; उप्पन्ताय विचिकिच्चाय = उत्पन्न जुयाच्चंगु विचिकिच्छायात; प्हानं = तदङ्ग, विष्कम्भन प्रहाण द्वारा हटे यायेगु; यथा = योनिसो मनसिकार धयागु

दोमनस्सानं अत्थङ्गमाय धयागु पालियात व दिट्ठे वा धम्मे अज्जा, सति वा उपादिसेसे अनागामिता धयागु पालियात आधार याना शोक परिदेव दुःख दोर्मनस्ययात श्रोतापत्ति मार्ग द्वारा हटे याये मफु, अनागामिमार्ग अरहत्त्वमार्गद्वारा जक हटे याये फु । उकिं स्मृतिप्रस्थान आचरणं शोक आदियात पूर्ण रूपं निरोध व शान्त जुइके फूगु अनागामि मार्ग अरहत्त्वमार्गया निति जक जुयाच्चन धका व थुगु स्मृतिप्रस्थानयात भाविता याइम्ह व्यक्ति अनागामि व अरहन्त जक जुइ फु । श्रोतापन्न सकृदागामि जुइ मफु धका धारण याना धया जुयाच्चनीगु जुल । अत्थि मे अज्भक्त विचिकिच्छा'ति पजानाति धयागु थुगु पादयात होश तये मफया अथे अथे धारण याना धया जुयाच्चंगु मात्र खः । भगवान बुद्धयागु उद्देश्य— थुगु स्मृतिप्रस्थान भावनाया सामर्थ्य दक्खयात परिपूर्ण रूपं उल्लेख याये मास्ति वःगु जुयाच्चन । स्मृतिप्रस्थान भावनाया सामर्थ्य अपाय दुःखं मुक्त जुइगु मात्र जक मखु, लोकय् मभिगु धाक्व फुक्कयसन अन्तिमय् मुक्त जुइके फइगु जुयाच्चन । उकिं सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय, दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय धका कना बिज्याना तःगु जुल । अनं हानं श्रोतापन्न सकृदागामिमार्ग जक उत्पन्न जुइके फइगु मखु; अरहन्त तर्क जुइके फूगु जुयाच्चन । उकिं दिट्ठे वा धम्मे अज्जा, सति वा उपादिसेसे अनागामिता धका दकसिबे च्वय्च्वंगु श्रेणी तक निर्देशित याना कना बिज्याःगु जुल । थुकथं कना बिज्याःगु द्वारा न्हयवः निश्चित रूपं उत्पन्न जुइ माःगु विपश्यना त नं तं दुगु तहः लिसे श्रोतापत्तिमार्गं फल सकृदागामिमार्गं फलयात नं न्हापा हे थ्यंके फइगु प्राप्त याये फइगु जुयाच्चन धयागु अर्थ अभिप्राययात तप्यंगु ज्ञान बुद्धि दुम्ह न्हयाथेजाम्हसिनं नं सीके थुइके फइगु हे जुल ।

गुगु कारणं; होति = जुइगु जुयाच्चन; तञ्च = योनिसो मनसिकार धयागु उगु कारणयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं; पहीनाय विचिकिच्छाय = तदङ्ग विष्कम्भन प्रहाण द्वारा हटे याये धुगु विचिकिच्छाया; आयति अनुप्पादो = लिपा हानं धात्थे उत्पन्न जुइ मफइगु; यथा = आर्यमार्ग धयागु गुगु कारणं; होति = जुयाच्चन; तञ्च = आर्य मार्ग धयागु उगु कारणयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

इति = थ्व कना वयागु विधि कथं; अज्झत्तं वा धम्मेषु = थःगु नीवरण धर्म्यं नं; धम्मनुपस्सी विहरति = स्वभाव धर्म मात्र धका भाविता याना खंकाच्चनीगु जुयाच्चन । बहिद्वा वा धम्मेषु = पिनेयागु मेपिनिगु नीवरण धर्म्यं नं; धम्मनुपस्सी विहरति = स्वभाव धर्म मात्र खः धका भाविता याना खंकाच्चनीगु जुयाच्चन । अज्झत्तबहिद्वा वा धम्मेषु = गबलें थःगु नीवरण धर्म्यं गबलें मेपिनिगु नीवरण धर्म्यं नं; धम्मनुपस्सी विहरति = स्वभाव धर्म मात्र खः धका भाविता याना खंकाच्चनीगु जुयाच्चन ।

धम्मेषु = नीवरण धर्म्यं; समुदय-धम्मनुपस्सी वा = उत्पत्ति कारण धर्म व उत्पत्ति स्वभावयात भाविता याना खंका नं; विहरति = च्वं च्वनीगु जुयाच्चन । धम्मेषु = नीवरण धर्म्यं; वय-धम्मनुपस्सी वा = विनाश जुइगु कारण धर्म व विनाश स्वभावयात भाविता याना खंका नं; विहरति = च्वं च्वनीगु जुयाच्चन । धम्मेषु = नीवरण धर्म्यं; समुदयवय-वयधम्मनुपस्सी वा = उत्पत्ति कारण, विनाश कारण धर्म व उत्पत्ति विनाश स्वभावयात भाविता याना खंका नं; विहरति = च्वं च्वनीगु जुयाच्चन ।

वा पन = मेकथं हानं स्मृति प्रकट जुइगु गथे धाःसा; धम्मा = सत्त्व मखुगु जीव मखुगु स्वभाव धर्म मात्र जक; अत्थीति = दु धका; अस्स सति = उम्ह भिक्षुया चायेका च्वनीगु स्मृति; पच्चुपट्ठिता होति = न्ह्योने प्रकट जुइगु जुयाच्चन । सा सति = उकथं प्रकट जूगु स्मृति; यावदेव आणमत्ताय = त न तं ज्ञान वृद्धिया नितिं जक खः; यावदेव पटिस्सतिमत्ताय = तनं तं हाकनं चायेकाच्चनेगु अभिवृद्धिया नितिं जक खः ।

१ नीवरण धर्मया उत्पत्ति कारण धर्म न्हापा क्यना वये धुगु अयोनिसो मनसिकार हे खः । नीवरणया विनाश जुइगु निरोध जुइगु-उत्पत्ति मजुइगु कारण धर्म न्हापा क्यना वये धुगु योनिसो मनसिकार व आर्यमार्ग हे खः ।

भिक्षु = उक्तं चायेका सीका खंका च्वंम्ह भिक्षुयात; अनिस्सितो च = तृष्णा दृष्टि द्वारा आधार भरोसा मकासे नं; विहरति = च्वनाच्चंम्ह धाइ । लोके = उपादानस्कन्ध न्यागू धयागु लोकय; किञ्चि = छुं छगू रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार व विज्ञानयात तकं नं; न च उपादियति = जि, जिगु सम्पत्ति धका तृष्णा दृष्टि द्वारा आशक्त नं जुइ मखुगु जुल । भिक्खवे = भिक्षुपिं; भिक्षु = भिक्षु; पञ्चसु नीवरणसु धम्मेषु = न्यागू नीवरण धर्मय; एवम्पि खो = श्व कना वये धुंगु विधि कथं नं; धम्मानुपस्सी = सत्त्व मखु, जीव मखुगु स्वभाव धर्म मात्र धका भाविता याना खंका; विहरति = च्वंच्चनीगु जुयाच्चन ।

नीवरणपब्बं = नीवरणयात भाविता यायेगु विधि पर्व; निदिठतं = क्वचाल ।

४-धम्मानुपस्सना २-खन्धपब्ब

पुन च परं भिक्खवे भिक्खु धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति पञ्चसु उपादानकखन्धेसु । कथञ्च पन भिक्खवे भिक्खु धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति पञ्चसु उपादानकखन्धेसु ? इध भिक्खवे भिक्खु इति रूपं; इति रूपस्स समुदयो; इति रूपस्स अत्थङ्गमो । इति वेदना; इति वेदनाय समुदयो; इति वेदनाय अत्थङ्गमो । इति सञ्जा; इति सञ्जाय समुदयो; इति सञ्जाय अत्थङ्गमो । इति सङ्खारा । इति सङ्खारानं अत्थङ्गमो । इति विज्जाणं; इति विज्जाणस्स समुदयो; इति विज्जाणस्स अत्थङ्गमो'ति ।

इति अञ्भत्तं वा धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति; बहिद्वा वा धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति; अञ्भत्तबहिद्वा वा धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति । समुदय-धम्मानुपस्सी वा धम्मेसु विहरति । वय-धम्मानुपस्सी वा धम्मेसु विहरति; समुदयवय-धम्मानुपस्सी वा धम्मेसु विहरति । अत्थि धम्माति वा पनस्स सति पच्चुपट्ठिता होति; यावदेव ज्ञाणमत्ताय पटिस्सतिमत्ताय । अनिस्सितो च विहरति, न च किञ्चि लोके उपादियाति । एवम्पि खो भिक्खवे भिक्खु धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति पञ्चसु उपादानकखन्धेसु ।

खन्धपब्बं निट्ठितं

४-धर्मानुपश्यना २-स्कन्धपर्ब

भिक्खवे = भिक्षुपि; पुन च = हानं नं; अपरं = मेकथं भाविता यायेगु विधि गये धाःसा; भिक्खु = भिक्षु; पञ्चसु = न्यागु; उपादानकखन्धेसु = उपादानस्कन्ध धयागु; धम्मेसु = धर्मयु; धम्मानुपस्सी = सत्त्व जीव मखुगु स्वभाव धर्म मात्र खः धका भाविता याना खंका; विहरति = च्वंच्वनीगु जुयाच्चन ।

भिक्खवे = भिक्षुपि; भिक्खु = भिक्षु; पञ्चसु उपादानकखन्धेसु धम्मेसु = न्यागु उपादानस्कन्ध धर्मयु; कथञ्च = गुकथं; धम्मानुपस्सी = सत्त्व जीव मखुगु स्वभाव धर्म मात्र धका भाविता याना खंका; विहरति पन = च्वं च्वनीगु जुयाच्चन लय धाःसा...

भिक्षवे = भिक्षुपिं; इध भिक्षु = थ्व शासनय् च्वंम्ह भिक्षुं; वा = थ्व शासनय् उद्योग यानाच्चवंम्ह व्यक्त्तिं; (इति = थुकथं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।) इति = थ्व; रूपं = रूप खः; इति = थ्व; रूपस्स = रूपया; समुदयो = उत्पत्ति कारण धर्म खः; वा = उत्पत्ति स्वभाव खः; इति = थ्व; रूपस्स = रूपया; अत्थङ्गमो = निरोध कारण धर्म खः; वा = निरोध स्वभाव खः । इति = थ्व; वेदना = वेदना खः; इति = थ्व; वेदनाय = वेदनाया; समुदयो = उत्पत्ति कारण धर्म खः; वा = उत्पत्ति स्वभाव खः; इति = थ्व; वेदनाय = वेदनाया; अत्थङ्गमो = निरोध कारण धर्म खः; वा = निरोध स्वभाव खः । इति = थ्व; सञ्जा = संज्ञा खः; इति = थ्व; सञ्जाय = संज्ञाया; समुदयो = उत्पत्ति कारण धर्म खः; वा = उत्पत्ति स्वभाव खः; इति = थ्व; सञ्जाय = संज्ञाया; अत्थङ्गमो = निरोध कारण धर्म खः; वा = निरोध स्वभाव खः । इति = थ्व; सङ्खारा = संस्कारत खः; इति = थ्व; सङ्खारानं = संस्कारतय्गु; समुदयो = उत्पत्ति कारण धर्म खः; वा = उत्पत्ति स्वभाव खः; इति = थ्व; सङ्खारानं = संस्कारतय्; अत्थङ्गमो = निरोध कारण धर्म खः; वा = निरोध स्वभाव खः । इति = थ्व; विञ्जाणं = विज्ञान खः; इति = थ्व; विञ्जाणस्स = विज्ञानया; समुदयो = उत्पत्ति कारण धर्म खः; वा = उत्पत्ति स्वभाव खः; इति = थ्व; विञ्जाणस्स = विज्ञानया; समुदयो = उत्पत्ति कारण धर्म खः; वा = उत्पत्ति स्वभाव खः; इति = थ्व; विञ्जाणस्स = विज्ञानया; अत्थङ्गमो = निरोध कारण धर्म खः; वा = निरोध स्वभाव खः । इति थुकथं (पजानाति = सियाच्चनीगु जुल ।)

इति = थ्व कना वयागु विधि अनुसारं; अज्झत्तं वा धम्मेषु = थःगु उपादानस्कन्ध धर्मय् नं; धम्मनुपस्सी = सत्त्व, जीव मखुगु स्वभाव धर्म मात्र धका भाविता याना खंका; विहरति = च्वं च्वनीगु जुयाच्चन । (नीवरण पर्व लिसे नमूना कया धाये माल । नीवरण धर्मय् धका दुगुली उपादानस्कन्ध धर्मय् धका सचे याना धया यंकेगु मात्र जक विशेषता दुगु जुल ।)

खन्धपब्बं = स्कन्धसमूहयात भाविता यायेगु विधि पर्व; निट्ठितं = क्वचाःगु जुल ।

४-धम्मानुपस्सना ३-आयतनपब्ब

पुन च परं भिक्खवे भिक्खु धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति छसु अज्झत्तिक-बाहिरेसु आयतनेसु । कथञ्च पन भिक्खवे भिक्खु धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति छसु अज्झत्तिक-बाहिरेसु आयतनेसु ? इध भिक्खवे भिक्खु चक्खुञ्च पजानाति; रूपे च पजानाति; यञ्च तदुभयं पटिच्च उप्पज्जति संयोजनं; तञ्च पजानाति । यथा च अनुप्पन्नस्स संयोजनस्स उप्पादो होति; तञ्च पजानाति । यथा च उप्पन्नस्स संयोजनस्स पहानं होति; तञ्च पजानाति । यथा च पहीनस्स संयोजनस्स आयतिं अनुप्पादो होति; तञ्च पजानाति ।

सोतञ्च पजानाति; सद्दे च पजानाति; यञ्च तदुभयं पटिच्च उप्पज्जति संयोजनं; तञ्च पजानाति । यथा च अनुप्पन्नस्स संयोजनस्स उप्पादो होति; तञ्च पजानाति । यथा च उप्पन्नस्स संयोजनस्स पहानं होति; तञ्च पजानाति । यथा च पहीनस्स संयोजनस्स आयतिं अनुप्पादो होति; तञ्च पजानाति ।

घानञ्च पजानाति; गन्धे च पजानाति; यञ्च तदुभयं पटिच्च उप्पज्जति संयोजनं; तञ्च पजानाति । यथा च... पे... तञ्च पजानाति ।

जिह्वञ्च पजानाति; रसे च पजानाति; यञ्च तदुभयं पटिच्च उप्पज्जति संयोजनं, तञ्च पजानाति । यथा च अनुप्पन्नस्स संयोजनस्स उप्पादो होति; तञ्च पजानाति । यथा च उप्पन्नस्स संयोजनस्स पहानं होति; तञ्च पजानाति । यथा च पहीनस्स संयोजनस्स आयतिं अनुप्पादो होति; तञ्च पजानाति ।

कायञ्च पजानाति; फोट्ठब्बे च पजानाति; यञ्च तदुभयं पटिच्च उप्पज्जति संयोजनं; तञ्च पजानाति; यथा च... पे... तञ्च पजानाति ।

मनञ्च पजानाति; धम्मे च पजानाति; यञ्च तदुभयं पटिच्च

उप्यज्जति संयोजनं; तच्च पजानाति । यथा च... पे... अनुप्पादो होति;
तच्च पजानाति ।

इति अज्भक्तं वा धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति; बहिद्धा वा धम्मेसु
धम्मानुपस्सी विहरति; अज्भक्तबहिद्धा वा धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति ।
समुदय-धम्मानुपस्सी वा धम्मेसु विहरति; वय-धम्मानुपस्सी वा धम्मेसु
विहरति; समुदय-वयधम्मानुपस्सी वा धम्मेसु विहरति । अत्थि धम्मा'ति
वा पनस्स सति पच्चुपट्ठिता होति; यावदेव ज्ञाणमत्ताय पटिस्सतिमत्ताय ।
अनिस्सितो च विहरति; न च किञ्चि लोके उपादियति । एवम्पि खो
भिक्षवे भिक्षु धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति छसु अज्भक्तिकबाहिरेसु
आयतनेसु ।

आयतनपब्बं निट्ठितं

४-धर्मानुपश्यना ३-आयतनपर्व

भिक्षवे = भिक्षुपि; पुन च = हानं नं; अपरं = मेकथं भाविता यायेगु विधि
गुक्थं धा:सा; भिक्षु = भिक्षु; छसु = खुगु; अज्भक्तिक-बाहिरेसु = आध्यात्मिक
सन्तान व बाहिरिक सन्तानय् उत्पन्न जुइगु; आयतनेसु = आयतन धयागु; धम्मेसु
= धर्मय; धम्मानुपसी = सत्त्व, जीव मखुगु स्वभाव धर्म मात्र धका भाविता याना
खंका; विहरति = च्वं च्वनीगु जुयाच्चन ।

भिक्षवे = भिक्षुपि; भिक्षु = भिक्षु; छसु अज्भक्तिक-बाहिरेसु आयतनेसु
धम्मेसु = खुगु आध्यात्मिक बाहिरिक आयतन धर्मय; कथच्च = गुक्थं; धम्मानुपस्सी
= सत्त्व, जीव मखुगु स्वभाव धर्म मात्र धका भाविता याना खंका; विहरति पन =
च्वं च्वनीगु जुयाच्चन लय् धा:सा

भिक्षवे = भिक्षुपि, इध भिक्षु = थुगु शासनय् च्वंम्ह भिक्षु; वा = थुगु
शासनय् अभ्यास व उद्योग यानाच्चंम्ह व्यक्तिं; चक्खुच्च = चक्षुप्रसाद धयागु मिखा
रूपयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । रूपे च = वर्ण रूपयात नं;
पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । तदुभयं = मिखा व वर्ण उगु नितांयात नं;
पटिच्च = ब: कया; यच्च संयोजनं = गुगु भिक्ता प्रकारयागु संयोजन नं; उप्यज्जति

१ १. पञ्चारम्मणाशक्त, जुल काम संयोजन ।

उत्पन्न जुयावद्गु खः; तञ्च = उगु उत्पन्न जुयावःगु संयोजनयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं, अनुप्पन्नस्स संयोजनस्स = उत्पन्न मज्झिगु संयोजनया; उप्पादो = उत्पन्न जुइगु; यथा = अयोनिस्सो मनसिकार धयागु गुगु कारणं; होति = जुयाच्चन; तञ्च = अयोनिस्सो मनसिकार धयागु उगु कारणयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = हानं; उप्पन्नस्स संयोजनस्स = उत्पन्न जुयाच्चंगु संयोजनयात; पहानं = तदङ्ग, विष्कम्भन प्रहाणद्वारा हटे यायेगु; यथा = योनिस्सो मनसिकार धयागु गुगु कारणं; होति = जुइगु जुयाच्चन; तञ्च = योनिस्सो मनसिकार धयागु उगु कारणयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं; पहीनस्स संयोजनस्स = तदङ्ग, विष्कम्भन प्रहाण द्वारा हटे याये धुंगु संयोजनया; आयतिं अनुप्पादो = लिपा हानं धात्थे उत्पन्न जुइ मफइगु; यथा = आर्यमार्ग धयागु गुगु कारणं; होति = जुयाच्चन; तञ्च = 'आर्यमार्ग धयागु उगु

२. त्रिभवय् जुइगु आशक्त, जुल भव संयोजन ।
३. वइगु पिहाँ द्वेष चित्त, प्रतिघ संयोजन जुल ।
४. थः जक योग्य भाःपिगु, जुल मान संयोजन ।
५. नाम-रूपय् आत्म भाःपिगु, जुल दृष्टि संयोजन ।
६. सत्य धर्मय् अविश्वास, याइगु बिचाः अनेकथं ।
थी थी विभाजन जुल, बिचिकिच्छा संयोजन ।
७. मखं सत्य मडु मार्ग, ब्रताचार हे जुइ सुख ।
दृढ निश्चित विश्वास, शीलव्रत संयोजन ।
८. नुगः मू थः स्वयां च्वय् सो, जुल ईर्ष्या संयोजन ।
९. भि जुइ थःथे धका ग्यायेगु; खः मच्छरिय संयोजन ।
१०. अखतं खंका प्यंगू सत्य, मथूगु अबिद्या संयोजन ।
११. संसार दुःखं अमुक्तगु, भिगू खः भिधर्म-बन्धन ।

१. दृष्टि विचिकिच्छा, शीलव्रत परामर्श, ईर्ष्या व मात्सर्य धयागु थुपि संयोजन न्यागू श्रोतापत्तिमार्ग द्वारा हानं उत्पन्न जुइ मफइ कथं निरोध व शान्त जुइगु जुल । उगु श्रोतापत्तिमार्गयात श्रोतापन्न व्यक्तिं प्रत्यक्ष सियाच्चनीगु जुल । स्थूलगु कामराग व प्रतिघ संयोजनत नं सकृदागामिमार्गद्वारा पूर्ण रूपं निरोध व शान्त जुइगु जुल । उगु सकृदागामिमार्गयात सकृदागामि व्यक्तिं प्रत्यक्ष रूपं सियाच्चनीगु जुल । सूक्ष्मगु कामराग व प्रतिघ संयोजनत अनागामिमार्गद्वारा पूर्ण रूपं निरोध व शान्त जुइगु जुल । उगु अनागामिमार्गयात अनागामि व्यक्तिं प्रत्यक्ष रूपं सियाच्चनीगु जुल । मान, भवराग

कारणयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

सोतञ्च = श्रोत-प्रसाद धयागु न्हाय्पं रूपयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन; सद्दे च = शब्द रूपयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । तदुभयं पटिच्च = न्हाय्पं व शब्द इपिं निगूयात बः कया; यञ्च संयोजनं = गुगु फ़िगू संयोजन नं; उप्पज्जति = उत्पन्न जुइगु खः; तञ्च = उगु उत्पन्न जूगु संयोजनयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । (यथा च आदिलय् नं थथे हे जुल । न्हापाथे तं हे धया यंकेगु खः ।)

घानञ्च = घ्राणप्रसाद धयागु न्हाय् रूपयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन; गन्धे च = गन्धरूपयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन; तदुभयं पटिच्च = न्हाय् व गन्ध इपिं निगूयात बः कया; यञ्च संयोजनं = गुगु फ़िगू संयोजनत; उप्पज्जति = उत्पन्न जुया वइगु खः; तञ्च = उत्पन्न जुयावःगु उगु संयोजनयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । (यथा च आदिलय् समान जुल ।)

जिह्वञ्च = जिह्वाप्रसाद धयागु म्ये रूपयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन; रसे च = रस रूपयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन; तदुभयं पटिच्च = म्ये व रस इपिं निगूयात नं बः कया; यञ्च संयोजनं = गुगु फ़िगू संयोजनत; उप्पज्जति = उत्पन्न जुया वइगु खः; तञ्च = उगु उत्पन्न जुया वइगु संयोजनयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । (यथा च आदिलय् समान जुल ।)

कायञ्च = कायप्रसाद धयागु शरीर रूपयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । फोट्ठब्बे च = प्रष्टब्ब (थी बहःगु) रूपयात नं; पजानाति = सिया च्चनीगु जुयाच्चन; तदुभयं पटिच्च = शरीर व प्रष्टब्ब उगु निगूयात बः कया; यञ्च संयोजनं = गुगु फ़िगू संयोजनत नं; उप्पज्जति = उत्पन्न जुया वइगु खः; तञ्च = उगु उत्पन्न जुया वइगु संयोजनत नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन (यथा च आदिलय्

व अविद्या धयागु थुपि स्वंगु संयोजनत अरहत्त्वमार्गद्वारा पूर्ण रूप निरोध व शान्त जुइगु जुल । उगु अरहत्त्वमार्गयात अरहन्त व्यक्ति प्रत्यक्ष रूपं सियाच्चनीगु जुल धयागु मतलब खः ।

१. दि-वि-सी-इ-मच्छरि-श्रोतापन्नयाके मदु ।

२. कामराग व प्रतिघ, अनागामियाके मदु ।

३. भव, मान व अविद्या, अरहन्तयाके मदु ।

न्हापार्थे हे समान जुयाच्चन ।)

मनञ्च ^१ = मनायतन धयागु चित्तयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन;
धम्मे च = धर्मायतन धयागु स्वभाव आरम्मणयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु
जुयाच्चन; तदुभयं पटिच्च = चित्त व स्वभाव आरम्मण इपिं निगूयात बः कया;
यञ्च संयोजनं = गुगु भिगू संयोजनत नं; उप्पज्जति = उत्पन्न जुयावइगु खः; तञ्च
= उगु उत्पन्न जुयावइगु संयोजनयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं, अनुप्पन्नस्स संयोजनस्स = उत्पन्न मज्जुनिगु संयोजनया; उप्पादो
= उत्पन्न जुइगु; यथा = अयोनिसो मनसिकार धयागु गुगु कारणं; होति = जुया
च्चन । तञ्च = अयोनिसो मनसिकार धयागु उगु कारणयात नं; पजानाति = सिया
च्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं, उप्पन्नस्स संयोजनस्स = उत्पन्न जुयाच्चंगु संयोजनयात; पहानं
= तदङ्ग, विष्कम्भन प्रहाण द्वारा हटे यायेगु; यथा = योनिसो मनसिकार धयागु गुगु
कारणं नं; होति = जुइगु जुयाच्चनीगु जुयाच्चन । तञ्च = योनिसो मनसिकार धयागु
उगु कारणयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं; पहीनस्स संयोजनस्स = तदङ्ग, विष्कम्भन प्रहाण द्वारा हटे याये
धुंगु संयोजनया; आयतिं अनुप्पादो = लिपा हानं धात्थे उत्पन्न जुइ फइ मखुगु यथा
= आर्यमार्ग धयागु गुगु कारणं; होति = जुयाच्चन; तञ्च = आर्यमार्ग धयागु उगु
कारणयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

इति = थ्व कना वयागु विधि कथं; अज्झत्तं वा धम्मेषु = थःगु आयतन धर्मय्
नं; धम्मानुपस्सी = सत्त्व जीव आत्म मखुगु स्वभाव धर्म मात्र खः धका भाविता
याना खंका; विहरति = च्वच्चनीगु जुयाच्चन ।

(नीवरण-पर्व लिसे अर्थ छयायेगु समान जूगु जुल । नीवरण धर्मय् धका
दुगुली आयतन धर्मय्-धका सचे याना धायेगु हे जक विशेषता दुगु जुल ।)

आयतनपब्बं = आयतनयात भाविता यायेगु विधि पर्व; निट्ठितं = क्वचाःगु
जुल ।

१ थुगु मनायतन धर्मायतनय् विपश्यनाया क्षेत्र जुयाच्चंगु कारण लौकिक मुक्कं ग्रहण याये
माःगु जुल ।

४-धम्मानुपस्सना ४-बोज्झङ्गपब्ब

पुन च परं भिक्खवे भिक्खु धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति सत्तसु बोज्झङ्गेषु । कथञ्च पन भिक्खवे भिक्खु धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति सत्तसु बोज्झङ्गेषु ? इध भिक्खवे भिक्खु सन्तं वा अज्झत्तं सतिसम्बोज्झङ्गं अत्थि मे अज्झत्तं सतिसम्बोज्झङ्गो'ति पजानाति । असन्तं वा अज्झत्तं सतिसम्बोज्झङ्गं नत्थि मे अज्झत्तं सतिसम्बोज्झङ्गो'ति पजानाति । यथा च अनुप्पन्नस्स सतिसम्बोज्झङ्गस्स उप्पादो होति; तञ्च पजानाति । यथा च उप्पन्नस्स सतिसम्बोज्झङ्गस्स भावनाय पारिपूरी होति; तञ्च पजानाति ।

सन्तं वा अज्झत्तं धम्मविचय-सम्बोज्झङ्गं अत्थि मे अज्झत्तं धम्मविचय-सम्बोज्झङ्गो'ति पजानाति । असन्तं वा अज्झत्तं धम्मविचय-सम्बोज्झङ्गं नत्थि मे अज्झत्तं धम्मविचय-सम्बोज्झङ्गो'ति पजानाति । यथा च अनुप्पन्नस्स धम्मविचय-सम्बोज्झङ्गस्स उप्पादो होति; तञ्च पजानाति । यथा च उप्पन्नस्स धम्मविचय-सम्बोज्झङ्गस्स भावनाय पारिपूरी होति; तञ्च पजानाति ।

सन्तं वा अज्झत्तं वीरिय-सम्बोज्झङ्गं अत्थि मे अज्झत्तं वीरिय-सम्बोज्झङ्गो'ति पजानाति । असन्तं वा अज्झत्तं वीरिय-सम्बोज्झङ्गं नत्थि मे अज्झत्तं वीरिय-सम्बोज्झङ्गो'ति पजानाति । यथा च अनुप्पन्नस्स वीरिय-सम्बोज्झङ्गस्स उप्पादो होति; तञ्च पजानाति । यथा च उप्पन्नस्स वीरिय-सम्बोज्झङ्गस्स भावनाय पारिपूरी होति; तञ्च पजानाति ।

सन्तं वा अज्झत्तं पीति-सम्बोज्झङ्गं अत्थि मे अज्झत्तं पीति-सम्बोज्झङ्गो'ति पजानाति । असन्तं वा अज्झत्तं पीति-सम्बोज्झङ्गं नत्थि मे अज्झत्तं पीति-सम्बोज्झङ्गो'ति पजानाति । यथा च अनुप्पन्नस्स पीति-सम्बोज्झङ्गस्स उप्पादो होति; तञ्च पजानाति । यथा च उप्पन्नस्स पीति-सम्बोज्झङ्गस्स भावनाय पारिपूरी होति; तञ्च पजानाति ।

सन्तं वा अज्झत्तं पस्सद्धि-सम्बोज्झङ्गं अत्थि मे अज्झत्तं पस्सद्धि-

-सम्बोज्झङ्गो'ति पजानाति । असन्तं वा अज्झत्तं पस्सद्धि--सम्बोज्झङ्गं नत्थि मे अज्झत्तं पस्सद्धिसम्बोज्झङ्गो'ति पजानाति । यथा च अनुप्पन्नस्स पस्सद्धिसम्बोज्झङ्गस्स उप्पादो होति; तञ्च पजानाति । यथा च उप्पन्नस्स पस्सद्धि--सम्बोज्झङ्गस्स भावनाय पारिपूरी होति; तञ्च पजानाति ।

सन्तं वा अज्झत्तं समाधि--सम्बोज्झङ्गं अत्थि मे अज्झत्तं समाधि--सम्बोज्झङ्गो'ति पजानाति । असन्तं वा अज्झत्तं समाधि--सम्बोज्झङ्गं नत्थि मे अज्झत्तं समाधि सम्बोज्झङ्गो'ति पजानाति । यथा च अनुप्पन्नस्स समाधि--सम्बोज्झङ्गस्स उप्पादो होति; तञ्च पजानाति । यथा च उप्पन्नस्स समाधि--सम्बोज्झङ्गस्स भावनाय पारिपूरी होति; तञ्च पजानाति ।

सन्तं वा अज्झत्तं उपेक्खा--सम्बोज्झङ्गं अत्थि मे अज्झत्तं उपेक्खा--सम्बोज्झङ्गो'ति पजानाति । असन्तं वा अज्झत्तं उपेक्खा--सम्बोज्झङ्गं नत्थि मे अज्झत्तं उपेक्खा--सम्बोज्झङ्गो'ति पजानाति । यथा च अनुप्पन्नस्स उपेक्खा--सम्बोज्झङ्गस्स उप्पादो होति; तञ्च पजानाति । यथा च उप्पन्नस्स उपेक्खा--सम्बोज्झङ्गस्स भावनाय पारिपूरी होति; तञ्च पजानाति ।

इति अज्झत्तं वा धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति; बहिद्धा वा धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति; अज्झत्तबहिद्धा वा धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति । समुदयधम्मानुपस्सी वा धम्मेसु विहरति । वय-धम्मानुपस्सी वा धम्मेसु विहरति; समुदयवय-धम्मानुपस्सी वा धम्मेसु विहरति । अत्थि धम्माति वा पनस्स सति पच्चुपट्ठिता होति; यावदेव जाणमत्ताय पटिस्सतिमत्ताय । अनिस्सितो च विहरति, न च किञ्चि लोके उपादियति । एवमि खो भिक्खवे भिक्खु धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति सत्तसु बोज्झङ्गेषु ।

बोज्झङ्गपब्बं निट्ठितं

१४-धर्मानुपश्यना ४-बोध्यङ्गपर्व

भिक्षवे = भिक्षुपि; पुन च = हानं नं; अपरं = मेकथं भाविता यायेगु विधि गुकथं धाःसा; भिक्षु = भिक्षु; सत्तसु = न्हेगू ; बोज्झङ्गेषु = (प्यंगू सत्ययात सीकेगुया कारण जुया) बोध्यङ्ग नां दयाच्चंगु; धम्मेषु = धर्मय्; धम्मानुपस्सी = सत्त्व जीव मखुगु स्वभाव धर्म मात्र धका भाविता याना खंका; विहरति = च्वंचवनीगु जुयाच्चन ।

भिक्षवे = भिक्षुपि; भिक्षु = भिक्षु; सत्तसु बोज्झङ्गेषु धम्मेषु = न्हेगू बोध्यङ्ग धर्मय्; कथञ्च = गुकथं; धम्मानुपस्सी = सत्त्व जीव मखुगु स्वभाव धर्म मात्र धका भाविता याना खंका; विहरति पन = च्वंचवनीगु लय ?

भिक्षवे = भिक्षुपि; इध भिक्षु = थुगु शासनय् च्वंम्ह भिक्षुं; वा = थुगु शासनय् अभ्यास व उद्योग यानाच्चंम्ह व्यक्तिं; अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानय्; सन्तं वा सति-सम्बोज्झङ्गं = दुगु स्मृति सम्बोध्यङ्गयात नं; वा स्मृति सम्बोध्यङ्ग दया च्वन-उत्पन्न जुयाच्चन धाःसा नं; मे = जिगु; अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानय्; सतिसम्बोज्झङ्गो अत्थीति = स्मृति सम्बोध्यङ्ग दयाच्चन-उत्पन्न जुयाच्चन धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानय्; असन्तं वा सतिसम्बोज्झङ्गं = मदुगु स्मृति सम्बोध्यङ्गयात नं; वा = स्मृति सम्बोध्यङ्ग मन्त उत्पन्न मजुल धाःसा नं, मे = जिगु; अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानय्; सति-सम्बोज्झङ्गो नत्थीति = स्मृति सम्बोध्यङ्ग मदु धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । च = अनं हानं; अनुप्पन्नस्स सति-सम्बोज्झङ्गस्स = उत्पन्न मजुनिगु स्मृति सम्बोध्यङ्गया;

१ सं = बालाक; थः थःम्ह; बोधि = स्यूम्ह, सीकेगुया कारण धर्म समूह सं + बोधि = सम्बोधि = = बालाक स्यूम्ह; थःथःम्ह स्यूम्ह- "उदयब्बयज्ञान आदि सम्पन्नम्ह विपश्यना योगी खः ।" मेकथं-सम्बोधि-बालाक सीकेगुया कारण; थः थःम्ह सीकेगुया कारण जुयाच्चंगु बोधिपक्षिय धर्मसमूह; अङ्ग = कारण; अङ्ग प्रत्यङ्ग । सम्बोधि + अङ्ग = सम्बोज्झङ्ग = बालाक स्यूम्हसिया कारण धर्म; थः थःम्ह स्यूम्हसिया कारण; उदयब्बयज्ञानं निसे विपश्यनाक्षण, मार्गक्षणय्; प्यंगू सत्ययात बालाक सीकेगुया कारण धर्म थःथःम्ह सीकेगुया कारण धर्म धयागु मतलब खः । हानं मेकथं- सम्बोज्झङ्ग बालाक सीकेगुया कारण थः थःम्ह सीकेगुया कारण जुयाच्चंगु धर्मसमूहया अङ्ग प्रत्यङ्ग । "उदयब्बयज्ञानं निसे विपश्यनाक्षण मार्गक्षणय् प्यंगू सत्ययात बालाक सीकेगुया कारण, थः थःम्ह सीकेगुया कारण धर्म मध्यय् अङ्ग प्रत्यङ्ग छगू" धयागु मतलब खः । चायेका च्वनेगु स्मृतियात हे सीकेगु कारण जुया व सीकेगु कारण धर्म मध्यय् छगू अङ्ग जुया स्मृतिसम्बोध्यङ्ग धाइगु जुयाच्चन ।

उप्पादो = उत्पन्न जुइगु; यथा = योनिसो मनसिकार धयागु गुगु कारणं; होति = जुयाच्चन; तच्च = योनिसो मनसिकार धयागु उगु कारणयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं; अनुप्पन्नस्स सति-सम्बोज्झस्स = उत्पन्न मज्झिगु स्मृति सम्बोध्यङ्गया; उप्पादो = उत्पन्न जुइगु; यथा = योनिसो मनसिकार धयागु गुगु कारणं; होति = जुयाच्चन; तच्च = योनिसो मनसिकार धयागु उगु कारणयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं; उप्पन्नस्स सति-सम्बोज्झस्स = उत्पन्न जुयाच्चंगु स्मृति सम्बोध्यङ्गया; वा = स्मृति सम्बोध्यङ्गयात; भावनाय पारिपूरी = वृद्धि यायेगुया छचाखेरं परिपूर्ण जुइगु; वा = वृद्धि जुइकेगुया पूर्ण रूपं, परिपूर्ण जुइगु; यथा = अरहत्त्वमार्ग धयागु गुगु कारणं; होति = जुयाच्चन; तच्च = अरहत्त्वमार्ग धयागु उगु कारणयात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुल ।

^१अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानय; सन्तं वा धम्मविचय-सम्बोज्झं = दयाच्चंगु धर्मविचय सम्बोध्यङ्गयात नं; वा = धर्म विचय सम्बोध्यङ्ग मन्त-उत्पन्न मज्झ धाःसा नं; मे = जिगु; अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानय; धम्मविचय-सम्बोज्झो नत्थीति = धर्मविचय सम्बोध्यङ्ग मदु धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।^३

(यथा च = आदि निगू पादय् स्मृति सम्बोध्यङ्ग पाद लिसे समान जुल । स्मृति सम्बोध्यङ्गया थासय् धर्मविचय सम्बोध्यङ्ग धका धायेगु मात्र जक विशेषता दुगु जुल ।)

- १ चायेका च्वेनेगुयात उत्पन्न जुइके, चायेके धका मती लुइकेगु व न्हापा न्हापायागु भाविता याना चायेकाच्चंगु सकतां योनिसो मनसिकार खः । उगु निगू मनसिकारयागु कारण योगीयाके चायेका च्वेनेगु स्मृति सम्बोध्यङ्ग उत्पन्न जुयाच्चनीगु जुल । उकिं योगि उगु योनिसो मनसिकार निगू धयागु कारणयात सियाच्चनीगु जुल ।
- २ थुगु स्मृति सम्बोध्यङ्गयात थःगु सन्तानय अटूट रूपं उत्पन्न जुइकेगु अरहत्त्वमार्ग द्वारा पूर्ण रूपं सम्पन्न जुइगु जुयाच्चन । अरहत्त्वमार्गय् थ्यनेवं पूर्ण रूपं सम्पन्न जुइगु जुल । लिपा हानं वृद्धि यायेमाःगु आवश्यक मन्त । उकिं अरहन्त जुइ धुम्ह व्यक्ति (स्मृति सम्बोध्यङ्गयात वृद्धि जुइकेगुया पूर्ण रूपं सम्पन्न जुइगु कारण जुयाच्चंगु) उगु अरहत्त्वमार्गयात नं प्रत्यक्ष रूपं स्यू धयागु मतलब खः ।
- ३ धम्म-नाम रूप धर्म; विचय-निरीक्षण व परीक्षण याना सीकेगु धम्मविचय = नाम रूप धर्मयात निरीक्षण व परीक्षण याना स्यूगु प्रज्ञा । थ्व रूप खः, थ्व नाम खः, थ्व उत्पत्ति खः, थ्व विनाश खः, थ्व नित्य मखुगु स्वभाव खः आदि धका बालाक क्वातुक स्यूगु प्रज्ञा खः धयागु मतलब जुल ।

अज्भक्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; सन्तं वा वीरिय-सम्बोज्झङ्गं = दुगु वीर्य सम्बोध्यङ्गयात नं; वा = वीर्य सम्बोध्यङ्ग दयाच्चन-उत्पन्न जुयाच्चन धा:सा नं; मे = जिगु; अज्भक्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; वीरिय-सम्बोज्झङ्गो अत्थीति = वीर्य सम्बोध्यङ्ग दयाच्चन-उत्पन्न जुयाच्चन धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । अज्भक्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; असन्तं वा वीरिय-सम्बोज्झङ्गं = मदुगु वीर्य सम्बोध्यङ्गयात नं; वा = वीर्य सम्बोध्यङ्ग मन्त उत्पन्न मजुल धा:सा नं; मे = जिगु; अज्भक्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; वीरिय-सम्बोज्झङ्गो नत्थीति = वीर्य सम्बोध्यङ्ग मदु धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । ^१(यथा च = आदि निगू पादय् स्मृति सम्बोध्यङ्ग पर्व लिसे समान जुल ।)

अज्भक्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; सन्तं वा पीति-सम्बोज्झङ्गं = दुगु प्रीति-सम्बोध्यङ्गयात नं; वा = प्रीति सम्बोध्यङ्ग दयाच्चन-उत्पन्न जुयाच्चन धा:सा नं; मे = जिगु; अज्भक्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; पीति-सम्बोज्झङ्गो अत्थीति = प्रीति सम्बोध्यङ्ग दयाच्चन-उत्पन्न जुयाच्चन धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । अज्भक्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; असन्तं वा पीति-सम्बोज्झङ्गं = मदुगु प्रीति सम्बोध्यङ्गयात नं; वा = प्रीति सम्बोध्यङ्ग मन्त-उत्पन्न मजुल धा:सा नं; मे = जिगु; अज्भक्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; पीति-सम्बोज्झङ्गो नत्थीति = प्रीति सम्बोध्यङ्ग मदु धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । ^२(यथा च-आदि निगू पादय् स्मृति सम्बोध्यङ्ग पर्व लिसे समान जुल ।)

अज्भक्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; सन्तं वा पस्सद्धि-सम्बोज्झङ्गं=दुगु प्रश्रब्धि सम्बोध्यङ्गयात नं; वा = प्रश्रब्धि सम्बोध्यङ्ग दयाच्चन-उत्पन्न जुयाच्चन धा:सा नं; मे = जिगु; अज्भक्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; पस्सद्धिसम्बोज्झङ्गो अत्थीति = प्रश्रब्धि सम्बोध्यङ्ग दयाच्चन-उत्पन्न जुयाच्चन धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । अज्भक्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; असन्तं वा पस्सद्धि-सम्बोज्झङ्गं = मदुगु प्रश्रब्धि सम्बोध्यङ्गयात नं; वा = प्रश्रब्धि सम्बोध्यङ्ग मन्त-उत्पन्न मजुल धा:सा नं; मे=जिगु; अज्भक्तं = आध्यात्मिक सन्तानयु; पस्सद्धि-सम्बोज्झङ्गो नत्थीति =

१ भाविता याना चायेका च्वक पतिकं समावेश जुयाच्चंगु तीव्र व सिथिल मजुगु समानताय च्वना उद्योग यायेगु-व्यापार यायेगु-कोशिस यायेगु वीर्य सम्बोध्यङ्ग खः ।

२ सैं, चिमिसैं, ब्वं ब्वं दनिगु आदियात उत्पन्न जुइका शरीरय् व मनय् प्रकट रूप उत्पन्न जुयावःगु हर्ष व उमङ्ग प्रीति सम्बोध्यङ्ग खः । व खुदिका पीति, खणिका पीति आदि धका न्याथी दयाच्चन ।

प्रभ्रब्धि सम्बोध्यङ्ग मद्दु धका; पजानाति; = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । ^१(यथा च आदि निगू पादय् स्मृति सम्बोध्यङ्ग पर्व लिसे समान जुल ।)

अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानय; सन्तं वा समाधि-सम्बोज्झङ्गं = दुगु समाधि सम्बोध्यङ्गयात नं; वा = समाधि सम्बोध्यङ्ग दयाच्चन-उत्पन्न जुयाच्चन धा:सां नं; मे = जिगु; अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानय; समाधि-सम्बोज्झङ्गो अत्थीति = समाधि सम्बोध्यङ्ग दयाच्चन-उत्पन्न जुयाच्चन धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानय; असन्तं वा समाधि-सम्बोज्झङ्गं = मद्दुगु समाधि सम्बोध्यङ्गयात नं; वा = समाधि सम्बोध्यङ्ग मन्त-उत्पन्न मज्जुल धा:सा नं; मे = जिगु; अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानय; समाधि-सम्बोज्झङ्गो नत्थीति = समाधि सम्बोध्यङ्ग मद्दु धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । ^२(यथा च आदि निगू पादय् स्मृति सम्बोध्यङ्ग पर्व लिसे समान जुल ।)

अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानय; सन्तं वा उपेक्खा-सम्बोज्झङ्गं = दुगु उपेक्षा सम्बोध्यङ्गयात नं; वा = उपेक्षा सम्बोध्यङ्ग दयाच्चन-उत्पन्न जुयाच्चन धा:सा नं; मे = जिगु; अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानय; उपेक्खा-सम्बोज्झङ्गो अत्थीति = उपेक्षा सम्बोध्यङ्ग दयाच्चन-उत्पन्न जुयाच्चन धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानय; असन्तं वा उपेक्खा-सम्बोज्झङ्गं = मद्दुगु उपेक्षा सम्बोध्यङ्गयात नं; वा = उपेक्षा सम्बोध्यङ्ग मन्त-उत्पन्न मज्जुल धा:सा नं; मे = जिगु; अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानय; उपेक्खा-सम्बोज्झङ्गो नत्थीति = उपेक्षा सम्बोध्यङ्ग मद्दु धका; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।^३

१ भाविता याना चायेका बांलाना च्वनीगु अवस्थाय् विशेष व्यापार वा उद्योग यायेगु तकं दया मच्चसे शरीरय् चित्तय् शोक जुइगु कष्ट जुइगु दाह जुइगु शान्त जुया याउँसे आनन्द जुइगु स्वभाव प्रभ्रब्धि सम्बोध्यङ्ग खः ।

२ भाविता याना चायेका च्वंगु आरम्भणय् हे जक दुग्गयेक दुग्गयेक दुहाँ दुहाँ वथे च्वक प्यप्पपुना थ्याक्क थ्याक्क कुतुवथे च्वक छगू छगू क्षण क्षण पतिकं क्वथीक क्वथीक स्थिर जुया वनीगु समाधि सम्बोध्यङ्ग खः ।

३ भाविता याना चायेकु पतिकं श्रद्धा व प्रज्ञा वीर्य व समाधि-इत्यादि कथं परस्परय् अभिभूत व वशीभूत याये फइगु सम्प्रयुक्त धर्मयात समान शक्ति दयेका समताय् तइगु स्वभाव उपेक्षा सम्बोध्यङ्ग खः । थुगु उपेक्षा भाविता याना चायेकेगु बांलाना च्वनीगु अवस्थाय् विशेष उद्योग व व्यापार याये म्वाक थःगु आवेग अनुसार स्वतः हे चायेका लुमंका च्वंगुथे जुया स्पष्ट रूप उत्पन्न जुयाच्चनीगु जुल । समान गति दुपि द्वहँ निम्हसित हँकय् याये म्वाक खिपः साले म्वाक आराम साथं गती ला वनाच्चनीम्ह

च = अनं हानं; अनुप्यन्नस्स उपेक्खा-सम्बोज्झस्स = उत्पन्न मज्झिमु उपेक्षा सम्बोध्यङ्गया; उप्पादो = उत्पन्न जुइगु; यथा = योनिस्सो मनसिकार धयागु गुगु कारणं; होति = जुयाच्चन; तच्च = योनिस्सो मनसिकार धयागु उगु कारणायात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

च = अनं हानं; उप्पन्नस्स उपेक्खा-सम्बोज्झस्स = उत्पन्न जुयाच्चंगु उपेक्षा सम्बोध्यङ्गया; वा = उपेक्षा सम्बोध्यङ्गयात; भावनाय परिपूरी = बृद्धि जुइकेगुया छचाख्यरं परिपूर्ण जुइगु; वा = बृद्धि जुइकेगु पूर्णरूपं परिपूर्ण जुइगु; यथा = अरहत्त्वमार्ग धयागु गु गु कारणं; होति = जुयाच्चन; तच्च = अरहत्त्वमार्ग धयागु उगु कारणायात नं; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

इति = थ्व कना वये धुंगु विधि अनुसारं; अज्झत्तं वा धम्मेषु = थःपिनि बोध्यङ्ग धर्म्य नं; धम्मानुपस्सी = सत्त्व जीव आत्म मदुगु स्वभाव धर्म मात्र धका भाविता याना खंका; विहरति = च्वं च्वनीगु जुयाच्चन ।

(नीवरण पर्व लिसे अर्थ बीगु समान जुल । नीवरण धर्म्य धका दुगुलीं बोध्यङ्ग धर्म्य-धका सचे याना धायेगु जका विशेषता दुगु जुल ।)

बोज्झपब्बं = बोध्यङ्गयात भाविता यायेगु विधि पर्व; निट्ठितं=क्वचाल ।

Dhamma.Digital

गाढावान्थे उगु उगु अवस्थाय योगीयाके व प्रकट जुइगु जुयाच्चन । पिचुसे माथ वंगु लैय् भिगु मिशिन दुगु मोटरकारयात याउँसे हलुका छाँत मोटर चले यायेगुथे न योगीयात स्पष्ट जुयावइगु जुल ।

४-धर्मानुपस्सना ५-सच्चपब्ब

पुन च परं भिक्खवे भिक्खु धम्मसेसु धम्मानुपस्सी विहरति चतूसु अरिय-सच्चेसु । कथञ्च पन भिक्खवे भिक्खु धम्मसेसु धम्मानुपस्सी विहरति चतूसु अरि-सच्चेसु ? इध भिक्खवे भिक्खु इदं दुक्खन्ति यथाभूतं पजानाति । अयं दुक्ख-समुदयो'ति यथाभूतं पजानाति । अयं दुक्खनिरोधो'ति यथाभूतं पजानाति । अयं दुक्खनिरोधगामिनीपटिपदा'ति यथाभूतं पजानाति ।

दुक्खसच्च खण्ड-निद्देस

कतमञ्च भिक्खवे दुक्खं अरियसच्चं ? जातिपि दुक्खा, जरापि दुक्खा, मरणमपि दुक्खं, सोक परिदेव दुक्ख दोमनस्सुपायासापि दुक्खा, अप्पियेहि सम्पयोगो दुक्खो, पियेहि विप्पयोगापि दुक्खो, यं पिच्छं न लभति तम्पि दुक्खं । संखित्तेन पञ्चुप्पादानक्खन्धा दुक्खा ।

कतमा च भिक्खवे जाति ? या तेसं तेसं सत्तानं तम्हि तम्हि सत्तनिकाये जाति, सञ्जाति, ओक्कन्ति, अभिनिब्बत्ति खन्धानं पातुभावो, आयतनानं पटिलाभो; अयं वुच्चति भिक्खवे जाति ।

कतमा च भिक्खवे जरा ? या तेसं तेसं सत्तानं तम्हि तम्हि सत्तनिकाये जरा, जीरणता, खण्डिच्चं, पालिच्चं, वलित्तचता, आयुनो संहानि, इन्द्रियानं परिपाको, अयं वुच्चति भिक्खवे जरा ।

कतमञ्च भिक्खवे मरणं ? यं तेसं तेसं सत्तानं तम्हा तम्हा सत्तनिकाया चुति, चवनता, भेदो, अन्तरधानं, मच्चु, मरणं, कालंकिरिया, खन्धानं भेदो, कलेवरस्स निक्खेपो, जीवित्तिन्द्रियस्सुपच्छेदो; इदं वुच्चति भिक्खवे मरणं ।

कतमो च भिक्खवे सोको ? यो खो भिक्खवे अञ्जतरञ्जतरेन ब्यसनेन समन्नागतस्स अञ्जतरञ्जतरेन दुक्खधम्मेन फुट्ठस्स सोको, सोचना, सोचितत्तं, अन्तो सोको, अन्तो परिसोको; अयं वुच्चति भिक्खवे सोको ।

कतमो च भिक्खवे परिदेवो ? यो खो भिक्खवे अञ्जतरञ्जतरेन ब्यसनेन समन्नागतस्स अञ्जतरञ्जतरेन दुक्खधम्मेन फुट्ठस्स आदेवो, परिदेवो, आदेवना, परिदेवना, आदेवितत्तं, परिदेवितत्तं; अयं वुच्चति भिक्खवे परिदेवो ।

कतमञ्च भिक्खवे दुक्खं ? यं खो भिक्खवे कायिकं दुक्खं, कायिकं असातं, काय-सम्फस्सजं दुक्खं, असातं, वेदयितं; इदं वुच्चति भिक्खवे दुक्खं ।

कतमञ्च भिक्खवे दोमनस्सं ? यं खो भिक्खवे ! चेतसिकं दुक्खं, चेतसिकं असातं, मनो-सम्पस्सजं दुक्खं असातं, वेदयितं; इदं वुच्चति भिक्खवे दोमनस्सं ।

कतमो च भिक्खवे उपायासो ? यो खो भिक्खवे अञ्जतरञ्जतरेन व्यसनेन समन्नागतस्स अञ्जतरञ्जतरेन दुक्ख-धम्मेन फुट्ठस्स आयासो, उपायासो, आयासितत्तं उपायासितत्तं; अयं वुच्चति भिक्खवे उपायासो ।

कतमो च भिक्खवे अप्पियेहि सम्पयोगोपि दुक्खो ? इध यस्स ते होन्ति अनिट्ठा, अकन्ता, अमनापा रूपा सद्वा गन्धा रसा फोट्ठब्बा धम्मा, ये वा पनस्स ते होन्ति अनत्थकामा अहित-कामा अफासुककामा अयोगक्खेमकामा, या तेहि सद्धिं सङ्गति, समागमो, समोधानं, मिस्सीभावो; अयं वुच्चति भिक्खवे अप्पियेहि सम्पयोगोपि दुक्खो ।

कतमो च भिक्खवे पियेहि विप्पयोगो दुक्खो ? इध यस्स ते होन्ति इट्ठा कन्ता मनापा रूपा सद्वा गन्धा रसा फोट्ठब्बा धम्मा; ये वा पनस्स ते होन्ति अत्थकामा हितकामा फासुककामा योगक्खेमकामा माता वा पिता वा भाता वा भगिनी वा भित्ता वा अमच्चा वा जातिसालोहिता वा; या तेहि सद्धिं असङ्गति, असमागमो, असमोधानं, अमिस्सीभावो; अयं वुच्चति भिक्खवे पियेहि विप्पयोगो दुक्खो ।

कतमञ्च भिक्खवे यम्पिच्छं न लभति; तम्पि दुक्खं ? जाति-धम्मानं भिक्खवे सत्तानं एवं इच्छा उप्पज्जति “अहो वत मयं न जाति-धम्मा अस्साम, न च वत नो जाति आगच्छेय्या” ति । न खो पनेतं इच्छाय पत्तब्बं; इदम्पि यम्पिच्छं न लभति; तम्पि दुक्खं ।

जरा-धम्मानं भिक्खवे सत्तानं एवं इच्छा उप्पज्जति, “अहो वत मयं न जरा-धम्मा अस्साम, न च वत नो जरा आगच्छेय्या” ति । न खो पनेतं इच्छाय पत्तब्बं; इदम्पि यम्पिच्छं न लभति; तम्पि दुक्खं ।

व्याधि-धम्मानं भिक्खवे सत्तानं एवं इच्छा उप्पज्जति- “अहो वत मयं न व्याधि-धम्मा अस्साम, न च वत नो व्याधि आगच्छेय्या” ति । न खो पनेतं इच्छाय पत्तब्बं; इदम्पि यम्पिच्छं न लभति; तम्पि दुक्खं ।

मरण-धम्मानं भिक्खवे सत्तानं एवं इच्छा उप्पज्जति, “अहो वत मयं न मरण-धम्मा अस्साम, न च वत नो मरणं आगच्छेय्या” ति । न खो पनेतं इच्छाय पत्तब्बं; इदम्पि यम्पिच्छं न लभति; तम्पि दुक्खं ।

सोक-परिदेव-दुक्ख-दोमनस्सुपायास-धम्मानं भिक्खवे सत्तानं एवं इच्छा

उपपज्जति “अहो वत मयं न सोक-परिदेव- दुक्ख-दोमनस्सुपायास-धम्मा अस्साम,
न च वत नो सोक परिदेव-दुक्ख-दोमनस्सुपायास-धम्मा आगच्छेय्युन्ति” । न खो
पनेतं इच्छाय पत्तब्ब.; इदम्पि यम्पिच्छं न लभति; तम्पि दुक्खं ।

कतमे च भिक्खवे संखित्तेन पञ्चुपादानक्खन्धा दुक्खा ? सेय्यथीदं,
रूपुपादानक्खन्धो, वेदनुपादानक्खन्धो, सञ्जुपादानक्खन्धो, सङ्खारूपुपादानक्खन्धो,
विज्जाणुपादानक्खन्धो, इमे वुच्चन्ति भिक्खवे संखित्तेन पञ्चुपादानक्खन्धा दुक्खा ।
इदं वुच्चति भिक्खवे दुक्खं अरियसच्चं ।

दुक्खसच्च-खण्डं निदिठतं

४-धर्मानुपश्यना ५-सत्यपर्व

भिक्खवे = भिक्षुपिं; पुन च = हाकनं; अपरं = मेकथं भाविता यायेगु विधि गथे
धाःसा; भिक्खु = भिक्षु; चतूसु = प्यंगू; अरिय-सच्चेसु = आर्यसत्य धयागु; धम्मेसु
= धर्मयु; धम्मानुपस्सी = सत्त्व जीव आत्म मखुगु स्वभाव धर्म मात्र धका भाविता
याना खंका; विहरति = च्वंच्वनीगु जुयाच्चन ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं; भिक्खु = भिक्षु; चतूसु अरिय-सच्चेसु धम्मेसु = प्यंगू आर्य
सत्य धर्मयु; कथञ्च = गुकथं; धम्मानुपस्सी = स्वभाव धर्म मात्र धका भाविता याना
खंका; विहरति पन = च्वंच्वनीगु जुयाच्चन लय् ?

भिक्खवे = भिक्षुपिं; इध भिक्खु = थुगु शासनय् च्वंम्ह भिक्षुं; वा = थुगु
शासनय् अभ्यास व उद्योग याना च्वंम्ह व्यक्त्तिं; इदं = उत्पत्ति विनाश जुयाच्चंगु
थुगु धर्म; दुक्खन्ति = दुःख हे खः धका; यथाभूतं = गथे खः अथे; पजानाति = सिया
च्चनीगु जुयाच्चन । अयं = प्यपुनिगु मज्जा ताइगु थुगु तृष्णा; दुक्ख-समुदयो'ति =
दुःख उत्पत्तिया कारण हे खः धका; यथाभूतं = गथे खः अथे; पजानाति = सिया
च्चनीगु जुयाच्चन । अयं = उत्पत्ति विनाश रहित जुयाच्चंगु थुगु निर्वाण धर्म;
दुक्ख-निरोधो'ति = दुःखनिरोध व शान्त जुइगु हे खः धका; यथाभूतं = गथे खः
अथे; पजानाति = सियाच्चनीगु जुयाच्चन । अयं = विशेष रूपं सिया खनाच्चनीगु
थुगु मार्गांग धर्मसमूह; दुक्खनिरोधगामिनी-पटिपदा'ति = दुःखनिरोध व शान्त जुइगु
पाखे थ्यंक वनीगु आचरण हे खः धका; यथाभूतं = गथे खः अथे; पजानाति =
सियाच्चनीगु जुयाच्चन ।

सत्य उद्देश क्वचाल

भिक्षवे भिक्षुपिं; दुक्खं = दुःख धयागु; अरियसच्चं = आर्यपिसं सीकेमाःगु सत्यधर्म; कतमञ्च = छु छु जुल ? जातिपि = न्हगु जन्म उत्पन्न जुइगु नं; दुक्खं = दुःख हे खः; जरापि = जीर्ण जुइगु नं; दुक्खं = दुःख हे खः; मरणम्पि = सिना वनेगु नं; दुक्खं = दुःख हे खः; सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासापि = शोक सन्ताप जुइगु, ख्वया विलाप यायेगु, शरीरय् दुःख जुइगु, मनय् अशान्त जुइगु, चित्त तःसक. सास्ति जुइगु नं; दुक्खं = दुःख हे ख; अप्पियेहि सम्पयोगोपि = मयःपिं सत्त्व संस्कार वस्तु लिसे नापं च्वना भोग यानाच्चनेगु नं; दुक्खो = दुःख हे खः; पियेहि विप्पयोगोपि = यःपिं सत्त्व संस्कार वस्तु लिसे वियोग जुइका बाया च्वनेगु नं; दुक्खो = दुःख हे खः; यम्पि-येनपि = विना कारणय् छुं स्वाक अर्थे अर्थे प्यपुनिगु आशा काइगु गुगु तृष्णा धर्म द्वारा; इच्छं = ययेक ययेकं; न लभति = प्राप्त मजू; तम्पि = विना कारणय् छुं स्वाक अर्थे अर्थे प्यपुनिगु आशा कया प्राप्त जुइ फइ मखुगुयात इच्छा याइगु उगु तृष्णा नं; दुक्खं = दुःख हे खः; संखित्तेन = संक्षिप्त कथं; 'पञ्चुप्पादानक्खन्धा = न्यागू उपादान स्कन्ध; दुक्खा = दुःख खः ।

१ पञ्चुप्पादानक्खन्धा पदय् पि-शब्द दये बहः मजू; कारण छाय् धाःसा— जाति निसे कया इच्छा विधात अन्त दुगु भिच्छता प्रकारयागु दुःखत विस्तृत रूप क्यना तःगु दुःख खः । विस्तृत रूप क्यना तःगु उगु किंछता (११) प्रकारयागु दुःखय् जाति छगू जक दुःख धयागु मखु; जरा इत्यादि नं दुःख धयागु हे खः । उकिं विस्तृत रूप दुःख क्यनेगुली पि-शब्द आवश्यक जू । उगु विस्तृत किंछता प्रकारयागु दुःख्यात हे संक्षिप्त यायेगु बखतय् उपादानस्कन्ध दुःख छथी जक जुइगु जुल । उगु दुःख छथी जक क्यनेगुली ला मेमेगु दुःख स्वाकेमाःगु मदुगु जुल । 'संखित्त दुःख निगू स्वंगू दुगु मखुत । छगू हे जक दुगु जुया समावेश यायेमाःगु आवश्यक मन्त । पि-शब्द लिसे दुगु अनुसार धायेबले संक्षिप्त कथं उपादानस्कन्ध न्यागू नं दुःख खः । अनं हानं संक्षिप्त दुःख धर्म दनि धयागु धापु जू वनी । तर संक्षिप्त उपादानस्कन्ध न्यागुलिं मेगु दुःख धयागु नं मदये धुकूगु जुल । उकिं 'पि' शब्द दयेबहः मजू । थुगु क्षेत्रय् 'न्यागू उपादानस्कन्ध' मेगू जाति आदि दुःख्यात समावेश याये निति पि-शब्द आवश्यक जू मखुला' धका न्यसा उपादानक्खन्धापि धका दुगु शब्द जाति आदि दुःख्यात समावेश याये मज्यू । कारण छाय् धाःसा— जाति आदि दुःखत संखित्तेनया स्वरूप कथं संक्षिप्त क्यना तःगु दुःख मखुगुलिं हे खः । अथे जुया 'संखित्तेन पञ्चुप्पादानवखन्धा दुक्खा' धका पि-शब्द मदुगु पालियात जक शुद्धगु पालि धका चायेकेमाः । मुख्य अभिप्राय छु धाःसा— जाति आदि ११-ता प्रकारयागु दुःख विस्तृतगु दुःख खः । उगु विस्तृतगु दुःख्यात संक्षिप्त यायेबले उपादानस्कन्ध दुःख छथी जक दयाच्चन धयागु मतलब खः । उपादानस्कन्ध धयागु प्राणी मात्रपिनिगु सन्तानय् खनिगु क्षणय्, ताइगु आदि क्षणय् प्रकट रूप खने दयावइगु नामरूपधर्मत खः । विषयनाज्ञान, मार्गज्ञानद्वारा

भिक्षवे = भिक्षुपिं; जाति = उत्पन्न जुइगु; कतमा च = छु छु खः धाःसा ? तेसं तेसं सत्तानं = इपिं इपिं सत्त्व प्राणीपिं; तम्हि तम्हि सत्तनिकाये = इपिं इपिं सत्त्वपिनि समूहय; या जाति = गुगु न्हापां उत्पन्न जुइगु; या संजाति = गुगु पूर्ण रूपं उत्पन्न जुइगु; या ओक्कन्ति = छयँचय, मांयागु गर्भय गुगु समावेश जुइगु; या अभिनिब्बत्ति = गुगु शरीर प्रकट रूपय उत्पन्न जुइगु; खन्धानं = न्हूगु जन्म स्कन्धतयगु; यो पातुभावो = गुगु प्रकट रूपय उत्पन्न जुइगु; आयतनानं = चक्षु आदि आयतनत; यो पटिलाभो = गुगु हाकनं प्राप्त जुइगु; अत्थि = दयाच्चन । भिक्षवे = भिक्षुपिं; अयं = थ्व कना वये धुंगु स्वभावयात; जाति = उत्पन्न जुइगु धका; वुच्चति = धाये माःगु जुल ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं; जरा = जीर्ण जुइगु; कतमा च = छु छु खः धाःसा ? तेसं तेसं सत्तानं = इपिं इपिं सत्त्वपिनि; तम्हि तम्हि सत्तनिकाये = इमि इमि सत्त्व निकाय समूहय; या जरा = गुगु बुढा जुइगु; या जीरणता = गुगु जीर्ण जुइगु; यं खण्डिच्चं = गुगु वा हाया वनीगु; यं पालिच्चं = गुगु सँ भुइगु; या वलित्तचता = गुगु ला हय हय कुनीगु; आयुनो = जीवित धयागु आयु रूपया; या संहानि = गुगु हानि जुइगु; इन्द्रियानं = चक्षु आदि इन्द्रियया; यो परिपाको = गुगु छिपे जुइगु; अत्थि = दया च्वन । भिक्षवे = भिक्षुपिं; अयं = थ्व कना वये धुंगु स्वभावयात; जरा = जीर्ण जुइगु धका; वुच्चति = धायेमाःगु जुल ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं, मरणं = मृत्यु जुइगु; कतमञ्च = छु गुजागु खः धाःसा ? तेसं तेसं सत्तानं = इपिं इपिं सत्त्वपिनि; तम्हा तम्हा सत्तनिकाया = इपिं इपिं सत्त्वपिनि समूहं; या च्चुति = गुगु च्युत जुइगु; या चवन्ता = गुगु च्युत जुइगुया भाव; यो भेदो = गुगु भेद जुइगु; यं अन्तरधानं = गुगु लोप जुइगु; यं मच्चुमरणं = गुगु मरण जुइगु; या कालकिरिया = गुगु सिनावनीगु; खन्धानं = स्कन्धतयगु; यो

अनित्य, दुःख व अनात्म धका मसिल धाःसा मस्यूगु उगु नाम रूपयात हे नित्य, सुख, आत्म धका मति लुइका तृष्णा दृष्टि द्वारा न्ह्याइगु तायेफु, आशक्त जुइ फु । थुकथं तृष्णा दृष्टि उपादान द्वारा मज्जा ताया आशक्त जुइ फूगु कारण याना खनीगु ताइगु क्षण आदिलय प्रकट रूप खने दइगु नाम रूप धर्मयात उपादानस्कन्ध धका धाये माःगु जुल । तृष्णा उपादान दृष्टि उपादानया मज्जाताइगु आशक्त जुइगु आरम्भण जुयाच्चंगु स्कन्धत धयागु मतलब खः । विपश्यना योगि उपादानयागु आरम्भणया क्षेत्र जुयाच्चंगु थुगु स्कन्धयात हे उगु उपादानया गौचर क्षेत्रयागु भाव अलग जुया विपश्यनाया गौचर क्षेत्र जुइ कथं भाविता याना चायेके माःगु जुल । उकिं ग्रन्थय— पञ्चुपादानक्खन्धे विपस्सति धका आज्ञा दयेका तःगु जुल ।

भेदो = गुगु विनाश जुइगु; कलेवरस्स = लाशयात; यो निक्खेपो = गुगु वांछ्वयेगु;
जीवित्तिन्द्रियस्स = (जीवित्तिन्द्रिय धयागु) प्राणया; यो उपच्छेदो = गुगु चबुक चबुइगु;
अत्थि = दयाच्चन । भिक्खवे = भिक्षुपिं; इदं = थ्व कना वये धुंगु स्वभावयात;
मरणं = मृत्यु जुइगु धका; वुच्चति = धायेमा:गु जुल ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं; सोको = शोक सन्ताप जुइगु; कतमो च = छु गुजागु ख:
धा:सा ? भिक्खवे = भिक्षुपिं; अञ्जतरञ्जतरेन = छगू मखु छगू; व्यसनेन = थ: यिति
विनाश जुइगु; धन सम्पत्ति विनाश जुइगु; रोगं सास्ति याइगु; शील भङ्ग जुइगु;
दृष्टि द्वनीगु-धयागु विनाश जुइगुलिं; समन्तागतस्स = अनुभव द्वारा पूर्ण जुयाच्चंम्ह
व्यक्तिया; अञ्जतरञ्जतरेन = छगू मखु छगू; दुक्खधम्मेन = दु:ख जुइगुया कारण
वस्तु कार्य आरम्भणं; फुट्ठस्स = स्पर्श जुइका सास्ति नयाच्चंम्ह व्यक्तिया; यो
सोको = गुगु शोक सन्ताप जुइगु; या सोचना = गुगु शोक सन्ताप जुइगुया भाव;
यं सोचित्तं = गुगु शोक सन्तापयागु पह:; यो अन्तो सोको = गुगु आन्तरिक शोक;
यो अन्तो परिसोको = गुगु आन्तरिक तीव्र शोक; अत्थि = दयाच्चन । भिक्खवे =
भिक्षुपिं; अयं = थ्व कना वये धुंगु स्वभावयात; सोको = शोक सन्ताप धका; वुच्चति
= धायेमा:गु जुल ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं; परिदेवो = छ्वयेगु हालेगु; कतमो च = छु गुजागु ख:
धा:सा ? भिक्खवे = भिक्षुपिं; अञ्जतरञ्जतरेन = छगू मखु छगू; व्यसनेन = विनाश
जुइगुलिं; समन्तागतस्स = अनुभव द्वारा पूर्ण जुयाच्चंम्ह व्यक्तिया; अञ्जतरञ्जतरेन
= छगू मखु छगू; दुक्खधम्मेन = दु:ख जुइगुया कारण वस्तु कार्य आरम्भणं; फुट्ठस्स
= स्पर्श जुइका सास्ति नयाच्चंम्ह व्यक्तिया; यो आदेवो = विनाश जुयावंम्ह व्यक्ति
वस्तु छगू मखु छगूयात लक्ष याना गुगु हालेगु; यो परिदेवो = विनाश जुयावंम्ह
व्यक्ति वस्तु छगू मखु छगूया गुण उपकारयात न्ह्यथना न्ह्यथना गुगु हालेगु; या
आदेवना = गुगु धया धया हालेगु पह:; या परिदेवना = गुगु गुण उपकारयात
न्ह्यथना न्ह्यथना हालेगु पह:; यं आदेवित्तं = गुगु लक्ष याना हालेगुया भाव; यं
परिदेवित्तं = गुगु गुण उपकारयात न्ह्यथना न्ह्यथना हालेगुया भाव; अत्थि =
दयाच्चन । भिक्खवे = भिक्षुपिं; अयं = थ्व कना वये धुंगु स्वभावयात; परिदेवो =
छ्वयेगु हालेगु धका; वुच्चति = धायेमा:गु जुल ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं; दुक्खं = दु:ख; कतमञ्च = छु गुजागु ख: धा:सा ?
भिक्खवे = भिक्षुपिं; यं कायिकं दुक्खं = गुगु शरीरय् जुयाच्चनीगु दु:ख; यं कायिकं

असातं = गुगु शरीरय् जुयाच्चनीगु मज्जा ताये बहः मज्जुगु; यं कायसम्फस्सजं दुक्खं = गुगु शरीरयागु स्पर्शया कारणं जुयाच्चनीगु दुःख; यं असातं वेदयितं = गुगु मज्जा ताये बहः मज्जुगु अनुभव; अत्थि = दयाच्चन । भिक्खवे = भिक्षुपिं; इदं = थ्व कना वये धुंगु स्वभावयात; दुक्खं = दुःख धका; वुच्चति = धायेमाःगु जुल ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं, दोमनस्सं = मन सुख मदइगु; कतमञ्च = छु गुजागु खः धाःसा ? भिक्खवे = भिक्षुपिं; यं चेतसिकं दुक्खं = गुगु मनय् जुयाच्चनीगु दुःख; यं चेतसिकं असातं = गुगु मनय् जुयाच्चनीगु म्हाइपु; यं मनोसम्फस्सजं दुक्खं = गुगु मनय् जुइगु चिन्ता व कल्पना जुयाच्चनीगु दुःख; यं असातं वेदयितं = गुगु मज्जा ताये बहः मज्जुगु अनुभव; अत्थि = दयाच्चन । भिक्खवे = भिक्षुपिं; इदं = थ्व कना वये धुंगु स्वभावयात; दोमनस्सं = मन सुख मदइगु धका; वुच्चति = धायेमाःगु जुल ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं; उपायासो = चित्तया तसःकं दाह जुइगु; कतमो च = छु छु खः धाःसा ? भिक्खवे = भिक्षुपिं; अञ्जतरञ्जतरेन = छगू मखु छगू; ब्यसनेन = विनाश जुइगुलिं नं; समन्तागतस्स = अनुभव द्वारा पूर्ण जुयाच्चंम्ह व्यक्तिया; अञ्जतरञ्जतरेन = छगू मखु छगू; दुक्खधम्मेन = दुःख जुइगुया कारण वस्तु कार्य आरम्भणं; फुट्ठस्स = स्पर्श जुइका सास्ति नयाच्चंम्ह व्यक्तिया; यो आयासो = गुगु चित्तया तःसकं कष्ट जुइगु; यो उपायासो = गुगु चित्तया तीव्र रूपं कष्ट जुइगु; यं आयासितत्तं = गुगु चित्तया तःसकं कष्ट जुइगुया भाव; यं उपायासितत्तं = गुगु चित्तया तीव्र रूपं कष्ट जुइगुया भाव; अत्थि = दयाच्चन; भिक्खवे = भिक्षुपिं; अयं = थ्व कना वये धुंगु स्वभावयात; उपायासो = चित्तया तःसकं कष्ट जुइगु धका; वुच्चति = धायेमाःगु जुल ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं; अप्पियेहि सम्पयोगो दुक्खो = अप्रियगु आरम्भण अप्रियपिं व्यक्तियिं लिसे नाप लायेगु नापं च्वनेगु दुःख; कतमो च = छु गुजागु खः धाःसा ? इध = थ्व लोकय; (यस्सयात ये + अस्स धका पद छुटे यायेगु) ये ते रूपा सदा गन्धा रसा फोट्ठब्बा धम्मा = गुगु रूप, शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श व स्वभाव आरम्भणयात; अस्स = उम्ह व्यक्तियात; अनिद्ढा = इच्छा मज्जु; अकन्ता = यइपु मज्जु; अमनापा = चित्तयात वृद्धि जुइके मफु, प्रशन्न जुइके मफु, त्ववनापुसे च्वंके मफूगु; होन्ति = जुयाच्चन; ये वा पन ते = गुपिं व्यक्तियिं नं; अस्स = उम्ह व्यक्तिया; अनत्थकामा = अनर्थकामिपिं; अहितकामा = अहितकामिपिं; अफासुककामा = सुख मज्जुइगुयात कामना याइपिं; अयोगक्खेमकामा = भय उपद्रव शान्त मज्जुइगुयात

कामना याइपिं; होन्ति = जुयाच्चन; तस्स = उम्ह व्यक्तिया; तेहि सद्धिं = अप्रियगु उगु आरम्मण अप्रियपिं उपिं व्यक्तिपिं लिसे; या सङ्गति = गुगु नापं लाइगु; यो समागमो = गुगु ध्वःदुइगु; यं समोधानं = गुगु नापं च्वनेगु; यो मिस्सीभावो = गुगु ल्वाकबुक जुइकाच्चनेगु; अत्थि = दयाच्चन । भिक्खवे = भिक्षुपिं; अयं = थ्व कना वये धुंगु स्वभावयात; अप्पियेहि सम्पयोगो दुक्खो = अप्रियगु आरम्मण अप्रियपिं व्यक्तिपिं लिसे नाप लायेगु, नापं च्वनेगु दुःख खः धका; वुच्चति = धायेमाःगु जुल ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं, पियेहि विप्पयोगो दुक्खो = प्रियगु आरम्मण प्रियपिं व्यक्तिपिं लिसे बायाच्चनेगु दुःख; कतमो च = छु गुजागु खः धाःसा ? इध = थ्व लोकय; ये ते रूपा सद्दा गन्धा रसा फोट्ठब्बा धम्मा = गुगु रूप, शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श व स्वभाव आरम्मणत; अस्स = उम्ह व्यक्तियात; इट्ठा कन्ता मनापा = इष्ट जुइगु ल्ववनापुसे च्वनीगु मनयात ह्यइगु; होन्ति = जुयाच्चन; ये वा पन ते = गुपिं इपिं व्यक्तिपिं नं; अस्स = उम्ह व्यक्तिया; अत्थकामा = अर्थकामिपिं; हितकामा = हितकामिपिं; फासुककामा = सुख जुइगुयात यःपिं; योगक्खेमकामा = भय उपद्रव शान्त जुइगुयात यःपिं; होन्ति = जुयाच्चन; माता वा = मां वा; पिता वा = बौ वा; भाता वा = दाजु किजापिं वा; भगिनी वा = तःकेहेंपिं वा; मिता वा = इष्ट मित्रपिं वा; अमच्चा वा = पासा भाइपिं वा; जातिसालोहिता वा = थःथिति ज्ञाति बन्धुपिं; होन्ति = जुयाच्चन; तेहि सद्धिं = ययेके बहःपिं उगु आरम्मण, इपिं व्यक्तिपिं लिसे; तस्स = उम्ह व्यक्तिया; या असङ्गति = गुगु नाप मलाइगु; यो असमागमो = गुगु ध्वःमदुइगु; यं असमोधानं = गुगु नापं मच्चनेगु; यो असमागमो = गुगु ल्वाकबुक याना मच्चनेगु; अत्थि = दयाच्चन । भिक्खवे = भिक्षुपिं; अयं = थ्व कना वये धुंगु स्वभावयात; पियेहि विप्पयोगो दुक्खो = प्रियगु आरम्मण, प्रियपिं व्यक्तिपिं लिसे बायाच्चनेगु दुःख धका; वुच्चति = धायेमाःगु जुल ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं; यम्पिच्छं न लभति तम्पि दुक्खं = गुगु तृष्णा द्वारा इच्छा जुया नं प्राप्त मज्जु; उगु प्राप्त मज्जु; उगु प्राप्त जुइ फइ मखुगुयात ल्वःवंकेगु दुःख; कतमञ्च = छु गुजागु खः धाःसा ; भिक्खवे = भिक्षुपिं; जाति-धम्मानं सत्तानं = न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइगु स्वभाव दुपिं सत्त्वप्राणिपिंके; मयं = जिपिं; न जाति-धम्मा अस्सामन्हूगु जन्म उत्पन्न जुइगु स्वभाव मदुपिं जुइ दःसा; अहो वत = गुलि ज्यू खे; जाति च = न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइगु स्वभाव नं; नो = जिमि पाखे; न आगच्छेय्य = वये फइ मखुगु जूसा; अहो वत = गुलि ज्यू खे; इति एवं = थुकथं; इच्छा = इच्छा; उपपज्जति = उत्पन्न जुइगु जुयाच्चन । पन = उकथं इच्छा याःसा नं; एतं = थुगु

नृगु जन्म उत्पन्न मज्झिमायात; इच्छाय = इच्छा मात्रं; न खो पत्तब्बं = थ्यंके फइ मखुगु, दये फइ मखुगु जुयाच्चन । इदम्पि = थ्व कना वये धुंगु स्वभाव नं; यं पिच्छं न लभति तम्पि दुक्खं = गुगु तृष्णा द्वारा इच्छा याना नं प्राप्त मज्झिमायात प्राप्त जुइ फइ मखुगुयात त्वःवंकेगु दुःख धाइ ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं; जरा-धम्मानं सत्तानं = जीर्ण जुइगु स्वभाव दुपिं सत्त्व प्राणीपिंके; “मयं = जिपिं; न जरा-धम्मा अस्साम = जीर्ण जुइगु स्वभाव मदुपिं जुइ दःसा; अहो वत = गुलि ज्यू खे; जरा च = जीर्ण जुइगु नं; नो = जिमि पाखे; न. आगच्छेय्य = वये फइ मखुगु जूसा; अहो वत = गुलि ज्यू खे;” इति एवं = थुकथं; इच्छा = इच्छा; उपपज्जति; उत्पन्न जुइगु जुयाच्चन; पन = उकथं इच्छा उत्पन्न जूसा नं; एतं = थ्व जीर्ण मज्झिमायात; इच्छाय = इच्छा याना मात्रं; न खो पत्तब्बं = थ्यंके फइ मखुगु, दये फइ मखुगु हे जुयाच्चन; इदम्पि = थ्व कना वये धुंगु स्वभाव नं; यं पिच्छं न लभति तम्पि दुक्खं = ...धाइ ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं; व्याधि-धम्मानं सत्तानं = रोगी स्वभाव दुपिं सत्त्व प्राणीपिंके; “मयं = जिमिं; न व्याधि-धम्मा अस्साम = रोगी स्वभाव मदुपिं जुइ दःसा; अहो वत = गुलिं ज्यू खे; व्याधि च = रोग नं; नो = जिमि पाखे; न आगच्छेय्य = वये फइ मखुगु जूसा; अहो वत = गुलि ज्यू खे;” इति एवं = थुकथं; इच्छा = इच्छा; उपपज्जति = उत्पन्न जुइगु जुयाच्चन । पन = उकथं इच्छा जूसा नं; एतं = थ्व रोग मज्झिमायात; इच्छाय = इच्छा याना मात्रं; न खो पत्तब्बं = थ्यंके फइ मखुगु, दये फइ मखुगु जुयाच्चन; इदम्पि = थ्व कना वये धुंगु स्वभाव नं; यं पिच्छं न लभति; तम्पि दुक्खं = ...धाइ ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं; मरण-धम्मानं सत्तानं=मरण जुइगु स्वभाव दुपिं सत्त्व प्राणीपिंके; “मयं = जिपिं; न मरण-धम्मा अस्साम = मरण जुइगु स्वभाव मदुपिं जुइ दःसा; अहो वत=गुलि ज्यू खे; मरणञ्च = मरण जुइगु नं; नो = जिमि पाखे; न आगच्छेय्य = वये फइ मखुगु जूसा; अहो वत = गुलि ज्यू खे; इति एवं = थुकथं; इच्छा = इच्छा; उपपज्जति = उत्पन्न जुइगु जुयाच्चन; पन = उकथं इच्छा उत्पन्न जूसा नं; एतं = थ्व मरण मज्झिमायात, इच्छाय = इच्छा याना मात्रं, न खो पत्तब्बं = थ्यंके फइ मखुगु दये फइ मखुगु हे जुयाच्चन; इदम्पि = थ्व कना वये धुंगु स्वभाव नं, यम्पिच्छं न लभति तम्पि दुक्खं =...धाइ ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं, सोक-परिदेवदुक्ख-दोमनस्सुपायास-धम्मानं= शोक

सन्ताप जुइगु, विलाप यायेगु, शारीरिक दुःख, मानसिक दुःख जुइगु, शरीरया तसःकं सास्ति जुइगु स्वभाव दुपिं; सत्तानं = सत्त्व प्राणीपिके; “मयं = जिपिं; न सोक-परिदेव-दुक्ख-दोमनस्सुपायास-धम्मा = शोक सन्ताप जुइगु, विलाप यायेगु, शारीरिक दुःख, मानसिक दुःख जुइगु, शरीरया तसःकं सास्ति जुइगु स्वभाव मदुपिं जुइ दःसा, अहो वत = गुलि ज्यू खे; सोकपरिदेव-दुक्ख-दोमनस्सुपायास-धम्मा च = शोक संताप जुइगु, विलाप यायेगु, शारीरिक दुःख जुइगु, मानसिक कष्ट जुइगु, शरीरया तःसकं सास्ति जुइगु नं; नो = जिमि पाखे; न आगच्छेय्युं = वये फइ मखुगु जूसा; अहो वत = गुलि ज्यू खे; इति एवं = थुकथं, इच्छा = इच्छा; उप्पज्जति = उत्पन्न जुइगु जुयाच्चन; पन= उकथं इच्छा उत्पन्न जूसा नं;

एतं = थ्व शोक सन्ताप जुइगु, विलाप यायेगु, शारीरिक दुःख जुइगु, मानसिक कष्ट जुइगु शरीरया तःसकं सास्ति जुइगुलिं मुक्त जुइगुयात; इच्छाय = इच्छा याना मात्रं; न खो पत्तब्बं = थ्यंके फइ मखुगु, दये फइ मखुगु हे जुयाच्चन; इदम्पि = थ्व कना वये धुंगु स्वभाव नं; यंपिच्छं न लभति; तम्पि दुक्खं = गुगु तृष्णा द्वारा इच्छा याना नं प्राप्त मजू उगु प्राप्त जुइ फइ मखुगुयात त्वःवंकेगु दुःख धाइ ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं; संखित्तेन = संक्षिप्त कथं; पञ्चुपादानक्खन्धा दुक्खा = न्यागू उपादानस्कन्ध दुःखत; कतमे च = छु छु खः धाः सा ? सेय्यथीदं = थुगु स्कन्धतय्त स्वरूप कथं क्यनेगु अवस्थाय; रूपपादानक्खन्धो = रूप उपादानस्कन्ध छगु; वेदनुपादानक्खन्धो = वेदना उपादानस्कन्ध छगु; सञ्जुपादानक्खन्धो = संज्ञा उपादानस्कन्ध छगु; संखारुपादानक्खन्धो = संस्कार उपादानस्कन्ध छगु; विज्जाणुपादानक्खन्धो = विज्ञान उपादान स्कन्ध छगु; भिक्षवे = भिक्षुपिं; इमे = थुपिं धर्मतय्त; संखित्तेन पञ्चुपादानक्खन्धा दुक्खा = संक्षिप्त कथं उपादानस्कन्ध दुःख न्यागू धका; वुच्चन्ति = धायेमाःगु जुयाच्चन ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं; इदं = कना वये धुंगु जाति आदि + उपादानस्कन्ध अन्त दुगु थ्व धर्म समूहयात; दुक्खं अरियसच्चं = दुःख आर्यसत्य धका; वुच्चति = धाये माःगु जुयाच्चन ।

दुक्खसच्चकण्डं = दुःखसत्य काण्ड; निट्ठितं = क्वचाल ।

४-धम्मानुपस्सना समुदयसच्च-खण्ड

कतमञ्च भिक्खवे + दुक्खसमुदयो अरियसच्चं, यायं तण्हा पोनोब्भविका नन्दी रागसहगता तत्रतत्राभिनन्दिनी; सेय्यथीदं, कामतण्हा, भवतण्हा, विभवतण्हा ।

सा खो पनेसा भिक्खवे तण्हा कत्थ उप्पज्जमाना उप्पज्जति, कत्थ निविसमाना निविसति ? यं लोके पियरूपं सातरूपं, एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति । किञ्च लोके पियरूपं सातरूपं ?

१) चक्खु लोके पियरूपं सातरूपं; एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति; एत्थ निविसमाना निविसति । सोतं लोके, धानं लोके, जिह्वा लोके, कायो लोके, मनो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति; एत्थ निविसमाना निविसति ।

२) रूपा लोके, सद्दा लोके, गन्धा लोके, रसा लोके, फोट्ठब्बा लोके, धम्मा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति; एत्थ निविसमाना निविसति ।

३) चक्खुविज्जाणं लोके, सोतविज्जाणं लोके, धानविज्जाणं लोके, जिह्वाविज्जाणं लोके, कायविज्जाणं लोके, मनोविज्जाणं लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति ।

४) चक्खु'सम्फस्सो लोके, सोतसम्फस्सो लोके, धानसम्फस्सो लोके, जिह्वासम्फस्सो लोके, कायसम्फस्सो लोके, मनोसम्फस्सो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति; एत्थ निविसमाना निविसति ।

५) चक्खु'सम्फस्सजा वेदना लोके, सोतसम्फस्सजा वेदना लोके, धानसम्फस्सजा वेदना लोके, जिह्वासम्फस्सजा वेदना लोके, कायसम्फस्सजा वेदना लोके, मनोसम्फस्सजा वेदना लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति ।

६) रूपसञ्जा लोके, सद्दसञ्जा लोके, गन्धसञ्जा लोके, रससञ्जा लोके, फोट्ठब्बसञ्जा लोके, धम्मसञ्जा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति ।

७) रूपसञ्चेतना लोके, सद्दसञ्चेतना लोके, गन्धसञ्चेतना लोके, रससञ्चेतना

लोके, फोट्ठब्बसञ्चेतना लोके धम्मसञ्चेतना लोके, पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति ।

८) रूपतण्हा लोके, सद्दतण्हा लोके, गन्धतण्हा लोके, रसतण्हा लोके, फोट्ठब्बतण्हा लोके, धम्मतण्हा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति ।

९) रूपवितक्को लोके, सद्दवितक्को लोके, गन्धवितक्को लोके, रसवितक्को लोके, फोट्ठब्बवितक्को लोके, धम्मवितक्को लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति ।

१०) रूपविचारो लोके, सद्दविचारो लोके, गन्धविचारो लोके, रसविचारो लोके, फोट्ठब्बविचारो लोके, धम्मविचारो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति ।

इदं वुच्चति भिक्खवे दुक्खसमुदयो अरियसच्चं ।

समुदयसच्च-खण्डं निट्ठितं

३-निरोधसच्च-खण्ड

कतमञ्च भिक्खवे दुक्खनिरोधो अरियसच्चं ? यो तस्सायेव तण्हाय असेसविरागनिरोधो चागो पटिनिस्सगो मुत्ति अनालयो ।

सा खो पनेसा भिक्खवे तण्हा कत्थ पहीयमाना पहीयति; कत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ? यं लोके पियरूपं सातरूपं, एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति; एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति । किञ्च लोके पियरूपं सातरूपं ?

१) चक्खु लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति; एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति । सोतं लोके; घानं लाके; जिह्वा लोके; कायो लोके; मनो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति; एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

२) रूपा लोके; सद्दा लोके; गन्धा लोके; रसा लोके; फोट्ठब्बा लोके; धम्मा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति; एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

३) चक्षुविज्जाणं लोके; सोतविज्जाणं लोके; धानविज्जाणं लोके; जिह्वाविज्जाणं लोके; कायविज्जाणं लोके; मनोविज्जाणं लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति; एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

४) चक्षुसम्फस्सो लोके; सोतसम्फस्सो लोके; धानसम्फस्सो लोके; जिह्वासम्फस्सो लोके; कायसम्फस्सो लोके; मनोसम्फस्सो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति; एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

५) चक्षुसम्फस्सजा वेदना लोके; सोतसम्फस्सजा वेदना लोके; धानसम्फस्सजा वेदना लोके; जिह्वासम्फस्सजा वेदना लोके; कायसम्फस्सजा वेदना लोके; मनोसम्फस्सजा वेदना लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति; एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

६) रूपसज्जा लोके; सद्दसज्जा लोके; गन्धसज्जा लोके; रससज्जा लोके; फोट्ठब्बसज्जा लोके; धम्मसज्जा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति; एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

७) रूपसञ्चेतना लोके; सद्दसञ्चेतना लोके; गन्धसञ्चेतना लोके; रससञ्चेतना लोके; फोट्ठब्बसञ्चेतना लोके; धम्मसञ्चेतना लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति; एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

८) रूपतण्हा लोके; सद्दतण्हा लोके; गन्धतण्हा लोके; रसतण्हा लोके; फोट्ठब्बतण्हा लोके; धम्मतण्हा लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति; एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

९) रूपवितक्को लोके; सद्दवितक्को लोके; गन्धवितक्को लोके; रसवितक्को लोके; फोट्ठब्बवितक्को लोके; धम्मवितक्को लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति; एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति ।

१०) रूपविचारो लोके; सद्दविचारो लोके; गन्धविचारो; रसविचारो लोके; फोट्ठब्बविचारो लोके; धम्मविचारो लोके पियरूपं सातरूपं । एत्थेसा तण्हा पहीयमाना पहीयति; एत्थ निरुज्झमाना निरुज्झति । इदं वुच्चति भिक्खवे दुक्खनिरोधो अरियसच्चं ।

निरोधसच्च-खण्डं निट्ठितं

समुदयसत्य काण्ड

‘दुःखसमुदयो = दुःख उत्पत्ति कारण धयागु; अरियसच्चं=आर्यपिसं सीकेमाःगु सत्यधर्म; कतमञ्च = छु छु लय् धाःसा ?

यायं तण्हा = गुगु पित्याइगु तृष्णा; पोनोऽभविका = हानं न्हूगु जन्मयात उत्पन्न जुइके यःगु जुयाच्चन । नन्दीरागसहगता = न्ह्याइपु तायेगु प्यपुनेगु स्वभाव नं दयाच्चन; तत्र तत्र = खँक्व ताक्व उगु उगु आत्मभाव उगु उगु आरम्भणय्; अभिनन्दिनी = न्ह्याइपु ताया स्वीकार याना मज्जा नं ताये सःगु जुयाच्चन । सेय्यथीदं = थुगु तृष्णा छु छु धाःसा; कामतण्हा = कामगुणय् पित्याइगु तासे जुया यइगु (कामतृष्णा); भवतण्हा = भवय् पित्याइगु तासे जुया यइगु (भवतृष्णा) व विभवतण्हा = भव प्यदनीगुली पित्याइगु तासे जुया यइगु (विभवतृष्णा); अयं = थुपिं

१ दुःखसमुदयं धका व दुःखसमुदयो धका भेद निथी दुगुली‘सति पि द्विन्नं पदानं समानाधिकरणभावे लिङ्गभेदो गहितो, यथा दुःख-समुदयो अरियसच्चं’ धका महाटीका २-४४९ अनुसारं दुःखसमुदयो दुगु पालियात स्वीकार याना तल । दुःख-निरोधो-लय् नं समान हे जुल ।

२ कामतृष्णा स्पष्ट जू । भवे तण्हा भवतण्हा; भवपत्थनावसेन उप्पन्नस्स सस्सतदिट्ठसहगतस्स, रूपारूप भवरागस्स च; भाननिकन्तिया चेत्तं अधिवचन-अट्ठकथा ।

भवे = भवय्; तण्हा = तृष्णा; भवतण्हा = भवतृष्णा खः; एत्तं = भवतृष्णा धयागु थ्व नां; भवपत्थनावसेन = कामभवयात इच्छा यायेगु कथं; उप्पन्नस्स रागस्स च = उत्पन्न जुगु रागया व; सस्सतदिट्ठसहगतस्स रागस्स च = शाश्वतदृष्टि लिसे सहगत जुयाच्चंगु रागया; रूपारूपभवरागस्स च = रूपभव अरूपभवय् प्यपुनीगु रागया व; भाननिकन्तिया च = रूपध्यान अरूपध्यानय् येकेगु तृष्णाया; अधिवचनं = नां खः । थुगु अर्थकथा अनुसार भवतृष्णा प्यथी दयाच्चन । उकी मध्यय् कामभवय् इच्छा जुइगु तृष्णा धयागुली कामभूमीच्वपि प्राणीपिनि नितिं थत प्राप्त जुयाच्चंगु भवय् यइगु ययेका न्ह्याइपु ताइगु अनागतय् भिम्ह मनु भिम्ह देवता आदि जुइ मास्ति वइगु कामभवय् पित्याइगु आशक्त जुइगु जूया नितिं भवतृष्णा धाइ । शाश्वतदृष्टि लिसे सहगत जुयाच्चंगु राग धयागु ‘सत्त्व प्राणीपि सदां अविनासी जुया स्थिर जुयाच्चंगु दु’ धका धारणा याइगु दृष्टि लिसे छस्वाः जुयाच्चंगु तृष्णा खः । थुगु थासय् भव धयागु पदया अर्थयात न्ह्याबलें दयाच्चंगु-धका उत्था यायेमाः । न्ह्याबलें दयाच्चंगुया रूपय् मज्जा ताइगु जुया थुगु शाश्वतदृष्टि लिसे सम्प्रयुक्तगु रागयात भवतृष्णा धाइगु जुयाच्चन । विभवतृष्णा धयागु ‘मरणं लिपा भव मन्त’ धका धारण याना मरणं लिपा भव मदया स्वतः हे प्यदना वनीगुयात मज्जा ताइगु यः ताइगु राग खः ।

स्वंगु तृष्णा हे खः ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं; सा खो पनेसा तण्हा = उगु स्वंगू तृष्णा; उप्पज्जमाना = उत्पन्न जुल धाःसा; कत्थ उप्पज्जति = गन उत्पन्न जुइगु जुयाच्चन; निविसमाना = स्थित जुल धाःसा; कत्थ निविसति = गन स्थित जुइगु जुयाच्चन लय् धाःसा ? लोके = संस्कार लोकय; यं पियरूपं सातरूपं = गुगु ययेके बहःगु स्वभाव, मज्जा ताये बहःगु स्वभाव; अत्थि = दयाच्चन; एसा तण्हा = व उगु स्वंगू तृष्णा; उप्पज्जमाना = उत्पन्न जुल धाःसा; एत्थ = थुगु ययेके बहःगु, मज्जा ताये बहःगु स्वभावय; उप्पज्जति = उत्पन्न जुइगु जुयाच्चन । निविसमाना = स्थित जुल धाःसा; एत्थ = थुगु ययेके बहःगु, मज्जा ताये बहःगु स्वभावय; निविसति = स्थित जुइगु जुयाच्चन । लोके = संस्कार लोकय; पियरूपं सातरूपं = ययेके बहःगु स्वभाव, मज्जा ताये बहःगु स्वभाव; किञ्च = छु छु लय् धाःसा ? ...

(१) लोके = संस्कार लोकय; चक्खु = मिखा; पियरूपं सातरूपं = ययेके बहःगु स्वभाव, मज्जा ताये बहःगु स्वभाव खः । एसा तण्हा = उगु स्वंगू तृष्णा; उप्पज्जमाना = उत्पन्न जुल धाःसा; एत्थ = मिखा धयागु थुगु ययेके बहःगु, मज्जा ताये बहःगु स्वभावय; उप्पज्जति = उत्पन्न जुइगु जुयाच्चन; निविसमाना = स्थित जुल धाःसा; एत्थ = मिखा धयागु थुगु ययेके बहःगु, मज्जा ताये बहःगु स्वभावय; निविसति = स्थित जुइगु जुयाच्चन । लोके = संस्कार लोकय; सोतं = न्हाय्पं... घानं = न्हाय्... जिह्वा = म्ये... कायो = शरीर... मनो = मन... (चक्षुपदय्थे पूर्ण रूपं धायेमाः ।)

(२) लोके = संस्कार लोकय; रूपा = रूपत...; सद्दा = शब्दत...; गन्धा = गन्धत...; रसा = रसत...; फोट्ठब्बा = स्पर्शत...; धम्मा = स्वभावत... ।

(३) लोके = संस्कार लोकय; चक्खुविज्जाणं = खंनिगु चक्षुविज्ञान...; सोतविज्जाणं = ताइगु श्रोतविज्ञान...; घानविज्जाणं = नं तुनेगु घ्राणविज्ञान...; जिह्वाविज्जाणं = नया सवाःस्यूगु जिह्वाविज्ञान... ; कायविज्जाणं = थिया स्यूगु कायविज्ञान...; मनोविज्जाणं = बिचाःयाना स्यूगु मनोविज्ञान... ।

(४) लोके = ... लोकय, चक्खुसम्पस्सो = खना स्पर्श जुइगु...; सोतसम्पस्सो = ताया स्पर्श जुइगु...; घानसम्पस्सो = नंतुना स्पर्श जुइगु; जिह्वासम्पस्सो = नया स्पर्श जुइगु...; कायसम्पस्सो = थिया स्पर्श जुइगु...; मनोसम्पस्सो = बिचाः याना स्पर्श जुइगु... ।

(५) लोके = ... लोकय्, चक्खुसम्फस्सजा वेदना = खनिगु कारणं यांना उत्पन्न जुइगु वेदना...; सोतसम्फस्सजा वेदना = ताइगु कारणं यांना उत्पन्न जुइगु वेदना...; घानसम्फस्सजा वेदना = नंताइगु कारणं यांना उत्पन्न जुइगु वेदना...; जिह्वासम्फस्सजा वेदना = नया स्पर्श जुइगु कारणं यांना उत्पन्न जुइगु वेदना...; कायसम्फस्सजा वेदना = थिया स्पर्श जुइगु कारणं यांना उत्पन्न जुइगु वेदना..., मनोसम्फस्सजा वेदना = बिचाः यांना स्पर्श जुइगु कारणं उत्पन्न जुइगु वेदना... ।

(६) लोके = ...लोकय्; रूपसञ्जा = वर्णय् लुमंकेगु...; सद्दसञ्जा = शब्दय् लुमंकेगु... ; गन्धसञ्जा = गन्धय् लुमंकेगु...; रससञ्जा = रसय् लुमंकेगु ; फोट्ठब्बसञ्जा = स्पर्शय् लुमंकेगु...; धम्मसञ्जा = स्वभावय् लुमंकेगु... ।

(७) लोके = ...लोकय्; रूपसञ्चेतना = रूपय् प्रेरित याइगु...; सद्दसञ्चेतना = शब्दय् प्रेरित याइगु...; गन्धसञ्चेतना = गन्धय् प्रेरित याइगु...; रससञ्चेतना = रसय् प्रेरित याइगु; फोट्ठब्बसञ्चेतना = थीगुली प्रेरित याइगु...; धम्मसञ्चेतना = स्वभावय् प्रेरित याइगु... ।

(८) लोके = लोकय्, रूपतण्हा = रूपय् पित्याइगु...; सद्दतण्हा = शब्दय् पित्याइगु...; गन्धतण्हा = गन्धय् पित्याइगु...; रसतण्हा = रसय् पित्याइगु...; फोट्ठब्बतण्हा = स्पर्शय् पित्याइगु; धम्मतण्हा = स्वभावय् पित्याइगु ... ।

(९) लोके = लोकय्, रूपवितक्को = रूपय् तर्कना याइगु...; सद्दवितक्को = शब्दय् तर्कना याइगु...; गन्धवितक्को = गन्धय् तर्कना याइगु...; रसवितक्को = रसय् तर्कना याइगु...; फोट्ठब्बवितक्को = स्पर्शय् तर्कना याइगु...; धम्मवितक्को = स्वभावय् तर्कना याइगु... ।

(१०) लोके = ...लोकय्, रूपविचारो = रूपय् विचाः याइगु...; सद्द विचारो = शब्दय् बिचाः याइगु; गन्धविचारो = गन्धय् विचाः याइगु...; रसविचारो = रसय् विचाः याइगु...; फोट्ठब्बविचारो = स्पर्शय् बिचा याइगु...; धम्मविचारो = स्वभाव आरम्भणय् बिचाः याइगु...; पियरूपं सातरूपं = ययेके बहःगु स्वभाव, मज्जा ताये बहःगु स्वभाव खः । एसा तण्हा = उगु स्वंगू तृष्णा; उप्पज्जमाना = उत्पन्न जुल धाःसा; एत्थ = स्वभाव आरम्भणयात बिचाः याइगु धयागु थुगु ययेके बहःगु, मज्जा ताये बहःगु स्वभावय्; उप्पज्जति = उत्पन्न जुइगु जुयाच्चन । निविसमाना = स्थित जुल धाःसा; एत्थ = स्वभाव आरम्भणयात बिचाः याइगु धयागु थुगु ययेके बहःगु, मज्जा ताये बहःगु स्वभावय्; निविसति = स्थित जुइगु जुयाच्चन ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं; इदं = थुगु तृष्णायात; दुक्खसमुदयो अरियसच्चं = दुःख उत्पत्ति कारण धयागु आर्यसत्य धका; वुच्चति = धायेमाःगु जुल ।

समुदयसच्च-खण्डं = समुदय सत्य काण्ड; निट्ठितं = क्वचाल ।

३-निरोधसत्य काण्ड

भिक्षवे = भिक्षुपिं; दुक्खनिरोधो = दुःखनिरोध व शान्त जुयाच्चंगु धयागु; अरियसच्चं = आर्यपिसं सीके माःगु सत्य धर्म; कतमञ्च = छु छु लय् धाःसा:- ?

तस्सायेव तण्हाय = समुदयसत्य धयागु उगु तृष्णाया हे; यो असेसविराग- निरोधो = गुगु ल्यं पुल्यं मदयेक विनाश जुइगु, निरोध जुइगु स्वभाव, वा = ल्यं पुल्यं मदयेक विनाश जुइ यःगु निरोध जुइ यःगु स्वभाव; यो चागो = गुगु त्याग यायेगु, त्याग याये यःगु स्वभाव; यो पटिनिस्सगो = गुगु स्वच्छन्द रूपं त्याग यायेगु, स्वच्छन्द रूपं त्याग याये यःगु स्वभाव; या मुत्ति = गुगु मुक्त जुइगु, मुक्त जुइ यःगु स्वभाव; यो अनालयो = गुगु प्यमपुनेगु तासे मज्जुइगु प्यपुने मयगु तासे जुइ मयःगु स्वभाव; अत्थि = दयाच्चन; इदं = थ्व स्वभाव हे जुल ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं; सा खो पनेसा तण्हा = उगु तृष्णा; पहीयमाना = हटे याना छ्वये माल धाःसा; वा = तना वन धाःसा; कत्थ = छुकी; पहीयति = हटे याये माःगु जुल लय्; वा = तना वनीगु जुल लय्; निरुज्झमाना = निरोध जुल धाःसा; कत्थ = छुकी; निरुज्झति = निरोध जुइगु जुयाच्चन लय् धाःसा; लोके = संस्कार लोकय्; यं पियरूपं सातरूपं = गुगु ययेके बहःगु स्वभाव, मज्जा ताये बहःगु स्वभाव; अत्थि = दयाच्चन । एसा तण्हा = उगु तृष्णा; पहीयमाना = हटे याये माल धाःसा; एत्थ = थ्व ययेके बहःगु, मज्जा ताये बहःगु स्वभावय्; पहीयति = हटे याये माःगु जुया च्चन; निरुज्झमाना = निरोध जुल धाःसा; एत्थ = थ्व ययेके बहःगु, मज्जा ताये बहःगु स्वभावय्; निरुज्झति = निरोध जुइगु जुयाच्चन । लोके = संस्कार लोकय्; पियरूपं सातरूपं = ययेके बहःगु स्वभाव, मज्जा ताये बहःगु स्वभाव; किञ्च = छु छु लय् धाःसा ?

(१) लोके = संस्कार लोकय्; चक्खु = मिखा; पियरूपं सातरूपं = ययेके बहःगु; मज्जा ताये बहःगु स्वभाव खः । एसा तण्हा = उगु तृष्णा; पहीयमाना = हटे याये माल धाःसा; एत्थ = मिखा धयागु थुगु ययेके बहःगु मज्जा ताये बहःगु स्वभावय्; पहीयति = हटे याये माःगु जुयाच्चन; निरुज्झमाना = निरोध जुल धाःसा; एत्थ =

मिखा धयागु थुगु ययेके बहःगु, मज्जा ताये बहःगु स्वभावय्; निरुज्झति = निरोध जुइगु जुयाच्चन ।

लोके = संस्कार लोकय्; सोतं = न्हाय्पं...; घानं = न्हाय्...; जिह्वा = म्ये ; कायो = शरीर...; मनो = मन... ।

(२) लोके = ...लोकय्; रूपा = रूपत...; सद्दा = शब्दत...; गन्धा = गन्धत...; रसा = रसत...; फोट्ठब्बा = स्पर्शत...; धम्मा = स्वभावत... ।

(३) लोके = ...लोकय्; चक्खुविज्जाणं = खनीगु चक्षुविज्ञान...; सोतविज्जाणं = ताइगु श्रोतविज्ञान...; घानविज्जाणं = नंतुनेगु घ्राणविज्ञान...; जिह्वाविज्जाणं = नया स्यूगु जिह्वा विज्ञान; कायविज्जाणं = थिया स्यूगु कायविज्ञान...; मनोविज्जाणं = बिचाः याना स्यूगु मनोविज्ञान... ।

(४) लोके = ...लोकय्; चक्खुसम्फस्सो = खना स्पर्श जुइगु...; सोतसम्फस्सो = ताया स्पर्श जुइगु...; घानसम्फस्सो = नंतुना स्पर्श जुइगु...; जिह्वासम्फस्सो = नया स्पर्श जुइगु ...; कायसम्फस्सो = थिया स्पर्श जुइगु ; मनोसम्फस्सो = बिचाः याना स्पर्श जुइगु... ।

(५) लोके = ...लोकय्; चक्खुसम्फस्सजा वेदना = खना स्पर्श जुइगु कारणं उत्पन्न जुइगु वेदना...; सोतसम्फस्सजा वेदना = ताया स्पर्श जुइगु कारणं उत्पन्न जुइगु वेदना...; घानसम्फस्सजा वेदना = नंतुना स्पर्श जुइगु कारणं उत्पन्न जुइगु वेदना...; जिह्वासम्फस्सजा वेदना = नया स्पर्श जुइगु कारण उत्पन्न जुइगु वेदना; कायसम्फस्सजा वेदना = थिया स्पर्श जुइगु कारणं उत्पन्न जुइगु वेदना; मनोसम्फस्सजा वेदना = बिचाः याना स्पर्श जुइगु कारणं उत्पन्न जुइगु वेदना... ।

(६) लोके = ...लोकय्; रूपसज्जा = रूपय् लुमंकेगु...; सद्दसज्जा = शब्दय् लुमंकेगु...; गन्धसज्जा = गन्धय् लुमंकेगु...; रससज्जा = रसय् लुमंकेगु...; फोट्ठब्बसज्जा = स्पर्शय् लुमंकेगु...; धम्मसज्जा = स्वभावय् लुमंकेगु... ।

(७) लोके = ...लोकय्; रूपसज्जेतना = रूपय् प्रेरित यायेगु...; सद्दसज्जेतना = शब्दय् प्रेरित यायेगु...; गन्धसज्जेतना = गन्धय् प्रेरित यायेगु...; रससज्जेतना = रसय् प्रेरित यायेगु...; फोट्ठब्बसज्जेतना = स्पर्शय् प्रेरित यायेगु...; धम्मसज्जेतना = स्वभावय् प्रेरित यायेगु... ।

(८) लोके = ...लोकय्; रूपतण्हा = रूपय् पित्याइगु...; सद्दतण्हा = शब्दय्

पित्याइगु...; गन्धतण्हा = गन्धय् पित्याइगु...; रसतण्हा = रसय् पित्याइगु...;
फोट्ठब्बतण्हा = स्पर्शय् पित्याइगु...; धम्मतण्हा = स्वभावय् पित्याइगु... ।

(९) लोके = ... लोकय्; रूपविताक्को = रूपय् तर्कना यायेगु...; सद्दवितक्को
; शब्दय् तर्कना यायेगु...; गन्धवितक्को = गन्धय् तर्कना यायेगु...; रसवितक्को =
रसय् तर्कना यायेगु...; फोट्ठब्बवितक्को = स्पर्शय् तर्कना यायेगु...; धम्मवितक्को
= धर्मय् तर्कना यायेगु... ।

१०) लोके = ...लोकय्; रूपविचारो = रूपय् बिचाः याइगु...; सद्दविचारो =
शब्दय् बिचाः याइगु...; गन्धविचारो = गन्धय् बिचाः याइगु...; रसविचारो = रसय्
बिचाः याइगु...; फोट्ठब्बविचारो = स्पर्शय् बिचाः याइगु...; धम्मविचारो = स्वभाव
आरम्भणय् बिचाः याइगु; पियरूपं सात रूपं = ययेके बहःगु स्वभाव, मज्जा ताये
बहःगु स्वभाव खः । एसा तण्हा = उगु स्वंगू तृष्णा; पहीयमाना = हटे याना छ्वये
माल धाःसा; वा = तना वन धाःसा; एत्थ = स्वभाव आरम्भणयात बिचाः याइगु
धयागु थुगु ययेक बहःगु, मज्जा ताये बहःगु स्वभावय्; पहीयति = हटे याये माःगु
जुल; वा = तना वनीगु जुल; निरुज्झमाना = निरोध जुल धाःसा; एत्थ = स्वभाव
आरम्भणयात बिचाः याइगु धयागु थुगु ययेके बहःगु, मज्जा ताये बहःगु स्वभावय्;
निरुज्झति = निरोध जुइगु जुयाच्चन ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं; इदं = तृष्णा निरोध जुइगु; तृष्णा निरोध जुइ यःगु जुया
च्चंगु थुगु निर्वाणयात; दुक्खनिरोधो अरियसच्चं = दुःख निरोध व शान्त जुइ यःगु
धयागु आर्यसत्य धका; वुच्चति = धायेमाःगु जुल ।

निरोधसच्च-खण्डं = निरोधसत्य काण्ड; निदिठतं = क्वचाल ।

४-मगसच्च-खण्ड

कतमञ्च भिक्खवे दुक्खनिरोधगामिनी-पटिपदा-अरियसच्चं ? अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मगो । सेय्यथीदं-सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

कतमा च भिक्खवे सम्मादिट्ठि ? यं खो भिक्खवे दुक्खे जाणं, दुक्खसमुदये जाणं, दुक्खनिरोधे जाणं, दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय जाणं; अयं वुच्चति भिक्खवे सम्मादिट्ठि ।

कतमो च भिक्खवे सम्मासङ्कप्पो ? नेक्खम्मसङ्कप्पो, अब्यापादसङ्कप्पो, अविहिंसासङ्कप्पो; अयं वुच्चति भिक्खवे सम्मासङ्कप्पो ।

कतमा च भिक्खवे सम्मावाचा ? मुसावादा वेरमणी, पिसुणाय वाचाय वेरमणी, फरूसाय वाचाय वेरमणी, सम्फप्पलापा वेरमणी; अयं वुच्चति भिक्खवे सम्मावाचा ।

कतमो च भिक्खवे सम्माकम्मन्तो ? पाणातिपाता वेरमणी, अदिन्नादाना वेरमणी, कामेसु मिच्छाचारा वेरमणी; अयं वुच्चति भिक्खवे सम्माकम्मन्तो ।

कतमो च भिक्खवे सम्माआजीवो ? इध भिक्खवे अरियसावको मिच्छा आजीवं पहाय सम्मा आजीवेन जीवितं कप्पेति; अयं वुच्चति भिक्खवे सम्माआजीवो ।

कतमो च भिक्खवे सम्मावायामो ? इध भिक्खवे भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति, वायमति, वीरियं आरभति, चित्तं पगगण्हाति, पदहति; उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय छन्दं जनेति, वायमति, वीरियं आरभति, चित्तं पगगण्हाति, पदहति; अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय छन्दं जनेति, वायमति,

वीरियं आरभति, चित्तं पगगण्हाति, पदहति; उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति, वायमति, वीरियं आरभति, चित्तं पगगण्हाति, पदहति; अयं वुच्चति भिक्खवे सम्मावायामो ।

कतमा च भिक्खवे सम्मासति ? इध भिक्खवे भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति, आतापी सम्पजानो सतिमा, विनेय्य लोके अभिज्झा-दोमनस्सं; वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति, आतापी सम्पजानो सतिमा, विनेय्य लोके अभिज्झा-दोमनस्सं; चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति, आतापी सम्पजानो सतिमा; विनेय्य लोके अभिज्झा-दोमनस्सं; धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति, आतापी सम्पजानो सतिमा, विनेय्य लोके अभिज्झा-दोमनस्सं; अयं वुच्चति भिक्खवे सम्मासति ।

कतमो च भिक्खवे सम्मासमाधि ? इध भिक्खवे भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीति सुखं पठमं भानं उपसम्पज्ज विहरति । वितक्कविचरानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं पीतिसुखं दुतियं भानं उपसम्पज्ज विहरति । पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरति, सतो च सम्पजानो, सुखञ्च कायेन पटिसंवेदेति; यं तं अरिया आचिक्खन्ति, “उपेक्खको सतिमा सुखविहारी” ति; ततियं भानं उपसम्पज्ज विहरति । सुखस्स च पहाना, दुक्खस्स च पहाना, पुब्बेव सोमनस्स-दोमनस्सानं अत्थङ्गमा, अदुक्ख-मसुखं उपेक्खा सति पारिसुद्धिं चतुत्थं भानं उपसम्पज्ज विहरति । अयं वुच्चति भिक्खवे सम्मासमाधि । इदं वुच्चति भिक्खवे दुक्खनिरोधगामिनी-पटिपदा अरियसच्चं ।

मगगसच्च-खण्डं निट्ठितं

इति अज्झत्तं वा धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति; बहिद्धा वा धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति; अज्झत्त-बहिद्धा वा धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति;

समुदय-धम्मानुपस्सी वा धम्मेसु विहरति; वय-धम्मानुपस्सी वा धम्मेसु विहरति; समुदयवय-धम्मानुपस्सी वा धम्मेसु विहरति ।

अत्थि धम्मा^१ति वा पनस्स सति पच्चुपट्ठिता होति; यावदेव ज्ञाणमत्ताय पटिस्सतिमत्ताय; अनिस्सितो च विहरति; न च किञ्चि लोके उपादियति । एवम्पि खो भिक्खवे भिक्खु धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति चतूसु अरियसच्चेसु ।

सच्चपब्बं निट्ठितं

४-मार्गसत्य काण्ड

भिक्खवे = भिक्षुपिं; दुक्खनिरोधगामिनी-पटिपदा = दुःख निरोध पाखे थ्यनीगु आचरण धयागु; अरियसच्चं = आर्यपिसं सीके माःगु सत्य धर्म; कतमञ्च = छु छु खः धाःसा; अरियो = विशुद्ध, श्रेष्ठ व पवित्रगु; अयमेव मग्गो = थुगु मार्ग हे खः; वा = थुगु आचरण मार्ग हे खः । सेय्यथीदं = थुगु मार्ग गथे खःल्य् धाःसा; सम्मादिट्ठि = 'सम्यक् रूपं खनीगु; सम्मासङ्कप्पो = सम्यक् रूपं बिचाः याइगु; सम्मावाचा = सम्यक् रूपं खँ ल्हाइगु; सम्माकम्मन्तो = सम्यक् रूपं ज्या याइगु; सम्माआजीवो = सम्यक् रूपं जीवन हनीगु; सम्मावायामो = सम्यक् रूपं प्रयत्न याइगु; सम्मासति = सम्यक् रूपं चायेका च्वनीगु; सम्मासमाधि = सम्यक् रूपं स्थिर जुइगु; अयमेव = थुपि च्यागू धर्म हे खः ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं; सम्मादिट्ठि = सम्यग्दृष्टि, कतमा च = छु छु खः धाःसा; भिक्खवे = भिक्षुपिं; दुक्खे = धात्थेंगु दुःख (जुयाच्चंगु) दुःख सत्ययु; यं खो ज्ञाणं = गुगु सीकेगु; दुक्खसमुदये = धात्थेंगु दुःख उत्पत्ति कारण जुयाच्चंगु दुःख समुदययु; यं खो ज्ञाणं = गुगु सीकेगु; दुक्खनिरोधे = धात्थेंगु दुःख निरोध जुयाच्चंगु निरोध सत्ययु; यं खो ज्ञाणं = गुगु सीकेगु; दुक्ख-निरोध-गामिनिया पटिपदाय = दुःखनिरोध पाखे थ्यनीगु धात्थेंगु आचरण मार्गसत्ययु; यं खो ज्ञाणं = गुगु सीकेगु;

१ गुलि गुलि अर्थकथायु सम्मा पदयात सुन्दर, पसत्थ, सोभन अर्थयु उल्लेख याना तःगु जुइ माःगु व जुइ योग्यगुलिं जक खः ।

मुख्य अर्थ ला मिथ्यादृष्टि आदि पदया प्रतिपक्ष जुयाच्चंगु सम्मादिट्ठि आदि पदयु सम्मा शब्द मिच्छा शब्द लिसे विपरीत जुया अविपरीत यथार्थ धयागु अर्थयु हे जुयाच्चन ।

अत्थि = दयाच्चन; भिक्खवे = भिक्षुपिं; अयं = श्व सीकेगु ज्ञानयात; सम्मादिट्ठि = सम्यग्दृष्टि धका; वुच्चति = धायेमाःगु जुल ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं; सम्मासङ्कप्पो = सम्यक्-संकल्प; कतमो च = छु छु खः धाःसा; नेक्खम्मसङ्कप्पो = कामं पिहाँ वनेगु बिचाः यायेगु; अब्बापादसङ्कप्पो = ब्यापादया प्रतिपक्ष्य बिचाः यायेगु; अबिहिंसासङ्कप्पो = सास्ति यायेगुया प्रतिपक्ष्य बिचाः यायेगु; अत्थि = दयाच्चन । भिक्खवे = भिक्षुपिं, अयं यथार्थ कथं बिचाः यायेगु थुपिं स्वंग्यात; सम्मासङ्कप्पो = सम्यक्संकल्प धका; वुच्चति = धाये माःगु जुल । भिक्खवे = भिक्षुपिं; सम्मावाचा = सम्यग्वचन; कतमा च = छु छु खः धाःसा; मुसावादा = मखुगुयात छले याना धायेगुलिं; वेरमणी = अलग जुइगु; पिसुणाय वाचाय = चुगली खँ ल्हायेगुलिं; वेरमणी = अलग जुइगु; फरूसाय वाचाय = असभ्य रूपं छाक्क खं ल्हायेगुलिं; वेरमणी = अलग जुइगु; सम्फप्पलापा = फुसुलुगु निरर्थकगु खँ ल्हायेगुलिं; वेरमणी = अलग जुइगु; अत्थि = दयाच्चन; भिक्खवे = भिक्षुपिं; अयं = श्व प्यंगुलिं अलग जुइगुयात; सम्मावाचा = सम्यग्वचन धका; वुच्चति = धायेमाःगु जुल ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं; सम्माकम्मन्तो = सम्यक्-कर्मान्त; कतमो च = छु छु खः धाःसा; पाणातिपाता = सत्त्वयात हत्या यायेगुलिं; वेरमणी = अलग जुइगु; अदिन्नादादा = मव्यनिगुयात लुटे याना, खुया कायेगुलिं; वेरमणी = अलग जुइगु; कामेसु मिच्छाचारा = थःगु अधीनय् मदुगु कामगुणय् द्वंक अतिक्रमण यायेगुलिं; वेरमणी = अलग जुइगु; अत्थि = दयाच्चन; भिक्खवे = भिक्षुपिं; अयं = श्व स्वंगुलिं अलग जुइगुयात; सम्माकम्मन्तो = सम्यक्कर्मान्त धका; वुच्चति = धायेमाःगु जुल ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं; सम्माआजीवो = सम्यग्आजीविका; कतमो च = छु छु खः धाःसा; भिक्खवे = भिक्षुपिं; इध = थुगु शासनय्; अरियसावको = आर्यभ्रावकं; वा = विशुद्ध व पवित्रम्ह शिष्यं; वा = भगवान् बुद्धया भ्रावकं; मिच्छा आजीवं = तरीका मखुगु द्वंगु लँपुइ वना अधार्मिकं जीवन हनेगुयात; पहाय = तोता; सम्मा-आजीवेन = धर्म, ग्रन्थ, नीति, न्याय कथं शुद्धगु लँपुइ वना जीवन हनेगु द्वारा; जीवितं = जीविका यायेगु; कप्पेति = याइगु जुयाच्चन; भिक्खवे = भिक्षुपिं; अयं = श्व द्वंगु तरीका कथं अधार्मिक जीवन हनेगुलिं अलग जुइगुयात; सम्माआजीवो-सम्यग्आजीविका धका; वुच्चति = धायेमाःगु जुल ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं, सम्मावायामो = सम्यग्ब्यायाम; कतमो च = छु छु खः

धाःसा; भिक्खवे = भिक्षुपिं; इध = थुगु शासनय; भिक्खु = भिक्षु; अनुप्पन्नानं = उत्पन्न मज्जनिगु; पापकानं = मभिंगु; अकुसलानं धम्मानं = अकुशल धर्मयात; अनुप्पादाय = उत्पन्न मज्जुइकेया नितिं; छन्दं = इच्छा यायेगु उद्योग यायेगुयात; जनेति = उत्पन्न जुइकीगु जुयाच्चन; वायमति = व्यायाम याइगु जुयाच्चन; वीरियं आरभति = वीर्य पिकाइगु जुयाच्चन; चित्तं पगगणहति = चित्तयात उत्साहित याइगु जुयाच्चन; पदहति = प्रयत्न याइगु जुयाच्चन । उप्पन्नानं = उत्पन्न जुइ धुंकूगु; पापकानं = मभिंगु; अकुसलानं धम्मानं = अकुशल धर्मयात; पहानाय = हटे याये नितिं; छन्दं = इच्छा यायेगु उद्योग यायेगुयात; जनेति = उत्पन्न जुइकीगु जुयाच्चन । अनुप्पन्नानं = उत्पन्न मज्जनिगु; कुसलानं धम्मानं = कुशल धर्मयात; उप्पादाय = उत्पन्न मज्जुइकेया नितिं; छन्दं = इच्छा यायेगु उद्योग यायेगुयात; जनेति = उत्पन्न जुइकीगु जुयाच्चन..... । उप्पन्नानं = उत्पन्न जुइ धुंकूगु; कुसलानं धम्मानं = कुशल धर्मयात; ठितिया = स्थिर याये नितिं; असम्मोसाय = लोममंके मतंकेया नितिं; भिय्यो भावाय = अभिबृद्धिया नितिं; वेपुल्लाय = विपुलताया नितिं; भावनाय पारिपूरिया = भावनायात परिपूर्ण जुइकेया नितिं; छन्दं = इच्छा यायेगु, उद्योग यायेगुयात; जनेति = उत्पन्न जुइकीगु जुयाच्चन; वायमति = व्यायाम याइगु जुयाच्चन; वीरियं आरभति = वीर्य पिकाइगु जुयाच्चन; पदहति = प्रयत्न याइगु जुयाच्चन । भिक्खवे = भिक्षुपिं; अयं = थुगु उद्योग प्यंगूयात; सम्मावायामो = सम्यग्व्यायाम धका; वुच्चति = धायेमाःगु जुल ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं; सम्मासति = सम्यक्स्मृति; कतमा च = छु छु खः धाःसा (इध भिक्खवे भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति-आदि उद्देशवार लसे समान जुल । उद्देशवारय् हानं स्वये माःगु जुल ।) भिक्खवे = भिक्षुपिं; अयं = थव प्यंगू स्मृतियात; सम्मासति = सम्यक्स्मृति धका; वुच्चति = धायेमाःगु जुल ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं; सम्मासमाधि = सम्यक्समाधि; कतमो च = छु छु खः धाःसा; इध = थुगु शासनय; भिक्खु = भिक्षु; कामेहि = वस्तुकाम व क्लेशकामं; विविच्च एव = अलग व शान्त जुया हे; वा = अलग व शून्य जुया हे उत्पन्न जुइगु; (भानं लसे स्वापु तयेगु) अकुसलेहि धम्मेहि = अकुशल धर्म; विविच्च एव = अलग व शून्य जुया हे उत्पन्न जुइगु; (भानं लसे स्वापु तयेगु) अकुसलेहि धम्मेहि = अकुशल धर्म; विविच्च एव = अलग व शून्य जुया हे; वा = अलग व शून्य हे जुयाच्चंगु; (भानं लसे स्वापु तयेगु) सवितक्कं = वितर्क नं दयाच्चंगु; सविचारं = विचार नं

दयाच्वंगु; विवेकजं पीति सुखं = नीवरण शून्य जुइगु कारणं उत्पन्न जुइगु मन सन्तोष तायेकीगु याउँसे च्वनीगु प्रीति सुख नं दयाच्वंगु पठमं भानं = प्रथम ध्यानय; उपसम्पज्ज विहरति = थ्यंका विहार यानाच्वनीगु जुल । वितक्कविचारानं वूपसमा = वितर्क विचार नं शान्त जुइगु कारणं; अज्झत्तं = आध्यात्मिक सन्तानय उत्पन्न जुइगु; सम्पसादनं = यच्चुसे पिच्चुसे प्रसन्न तायेकीगु; चेतसो एकोदिभावं = चित्तया छगू मात्र जुयाच्वंगु भावयात बृद्धि जुइकीगु; अवितक्कं अविचारं = वितर्क नं मदुगु विचार नं मदुगु; समाधिजं पीतिसुखं = समाधिया कारणं उत्पन्न जुइगु प्रीति व सुख दयाच्वंगु; दुतियं भानं = द्वितीयध्यानय; उपसम्पज्ज विहरति = थ्यंका विहार यानाच्वनीगु जुल । पीतिया च = प्रीतिया नं; विरागा = अलग जुइगुया कारणं; उपेक्खको च = समान रूपं भाविता याना व; सतो च सम्पजानो = स्मृति व सम्प्रजन्य दया; विहरति = विहार यानाच्वनीगु जुल; सुखं च = मानसिकसुखयात नं; कायेन = नाम समूह द्वारा; पटिसंवेदेति = अनुभव याइगु जुल; यं-येन = गुगु तृतीयध्यानया कारणं; तं = उम्ह तृतीयध्यानं पूर्ण जुयाच्वंम्ह व्यक्तियात; अरिया = बुद्ध आदि आर्यपिसं; उपेक्खको सतिमा सुखविहारी'ति = समान रूपं भाविता याये फूगु जुल, स्मृति बल्लागु जुल; सुखं विहार याये फूगु जुल धका; आचिक्खन्ति = प्रशंसा याना धाइगु ख; तं ततियं भानं = उगु तृतीयध्यानय; उपसम्पज्ज विहरति = थ्यंका विहार यानाच्वनीगु जुल । सुखस्स च पहाना = सुखयात हटे यायेगु कारणं व; दुक्खस्स च पहाना = दुःखयात हटे यायेगु कारणं; सोमनस्स-दोमनस्सानं = सोमनस्य दौर्मनस्यया; पुब्बेव अट्ठङ्गमा = न्त्यवः हे अष्टङ्गम जुइगु कारणं; अदुक्खमसुखं = दुःख व सुख नितां मदुगु; उपेक्खा सति पारिसुद्धिं = उपेक्षाया कारणं स्मृतिया पूर्णरूपं परिशुद्ध जुइगु दयाच्वंगु; चतुत्थं भानं = चतुर्थध्यानय; उपसम्पज्ज विहरति = थ्यंका विहार यानाच्वनीगु जुल । भिक्खवे = भिक्षुपिं; अयं = थुपिं प्यंगू समाधियात; सम्मासमाधि = सम्यक्समाधि धका; वुच्चति = धायेमाःगु जुल ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं; इदं = थ्व कना वये धुंगु मार्गाङ्ग च्यागू धर्म समूहयात; दुक्खनिरोधगामिनी-पटिपदा-अरियसच्चं = दुःखनिरोध जुयाच्वंगुली थ्यंक वनीगु यथार्थ आचरण आर्य सत्य धका; वुच्चति = धायेमाःगु जुल ।

मगसच्च-खण्डं = मार्ग सत्यकाण्ड; निट्ठितं = क्वचाल ।

'इति = थ्व कना वये धुंगु विधि अनुसारं; अज्झत्तं वा धम्मेषु = थःगु प्यंगू

१ निरोध व मार्गसत्ययात उत्तमगु खः धका यः तायेका उकीयात साक्षात्कार याना

खंकेया निति आकाक्षी जुया थःगु सन्तानय प्रकट रूपय दयाच्चंगु दुःख व समुदय सत्ययात भाविता याना चायेका सीका खंका च्वनेगुयात हे अज्झत्त-सच्च-धम्मनुपस्सना (आध्यात्मिक सत्य धर्मानुपश्यना धाइ । आध्यात्मिक धर्मय स्पष्ट रूप सीका खंका मन लय ताइगु थुया वइगु अवस्थाय बाहिरिक धर्मयात न व हे अनुसार लयतायेका थुइका निर्णय याइगु जुयाच्चन । थुकथं निर्णय याना विचार विमर्श यायेगुयात न बहिद्ध सच्च-धम्मनुपस्सना (बाहिरिक सत्य धर्मानुपश्यना) धाइ । अनं अतिरिक्त खनीगु ताइगु कतपिनिगु रूप शब्द आदियात भाविता याना चायेका दुःख मात्र खः धका सीके खंकेगुयात न बहिद्धसच्च-धम्मनुपस्सना हे धाइ । थुगु थासय प्यंगू सत्ययात भाविता यानाच्चन धाःसा न दुःख व समुदययात जक भाविता याये ज्यूगु जुल । निरोध व मार्गयात ला विपश्यना भाविता याये बहःगु धर्म मखुगुलिं व पृथग्जन सीके मनंगु, प्राप्त याये मनंगुलिं भाविता याये म्वाःगु जुल । उगु सत्य निगूयात "बाला जू, उत्तम खः" धका न्यने दुगु सीके दुगु जुया सीके मास्ति वइगु प्राप्त याये मास्ति वइगुलिं हे उकी भाविता यायेगु कृत्य सिद्ध जू धका अर्थकथाय व टीकाय व्यक्त याना तया बिज्याःगु जुल । हानं मेकथं खनीगु ताइगु आदि दुःखसत्य धर्मयात भाविता याना चायेका दुःख धका सन्तोष जुया व लिसे उकी मज्जा ताइगु तृष्णायात हटे याना पहानपटिवेध (प्राण प्रतिवेध) कृत्ययात न सिद्ध जुइकीगु जुल । तदङ्ग निरोधयात सिद्ध जुइका सच्छिकिरियापटिवेध (साक्षात्करण प्रतिवेध) कृत्ययात न सिद्ध जुइकीगु जुल । लौकिक मार्गयात उत्पत्ति जुइका भावनापटिवेध (भावना प्रतिवेध कृत्ययात न सिद्ध जुइकीगु जुल । उकिं खनीगु ताइगु आदि दुःख सत्य धर्मयात भाविता याना चायेका ल्यं दुगु सत्य स्वंगुली न पहान, सच्छिकिरिया व भावना कृत्य सिद्ध जुइ कथं सीकेगुयात हे "आध्यात्मिक सत्य प्यंगू व बाहिरिक सत्य प्यंगुली भाविता याना खंकेगु" धका लुमके माःगु जुल ।

कर्मस्थान विवेचना

थुगु महास्मृतिप्रस्थान सूत्रय आनापान पर्व-१, इर्यापथ पर्व-१, सम्प्रजन्य पर्व-१, प्रतिकूल पर्व-१, धातुव्यवस्थान पर्व-१, सिवथिक पर्व-१, जम्मा कायानुपश्यना पर्व-१४ । वेदनानुपश्यना-१, चित्तानुपश्यना-१, धर्मानुपश्यना-५-गू भाव (इपि छु छु धाःसा-नीवरण पर्व-१, स्कन्ध पर्व-१, आयतन पर्व-१, बोध्यङ्ग पर्व-१, सत्य पर्व-१, थुपि न्यागू पर्व हे जुल ।) हिसाबं २१-गू कर्मस्थान कना बिज्याना तःगु जुल ।

इपि २१-गू पर्व मध्यय आनापान पर्व छगू, प्रतिकूल छगू, सिवथिक गूगु; हिसाबं थुपि ११-गू पर्वयात "अर्पणा ध्यानय थ्यंके बी फइगु कर्मस्थानत" धका महा-अर्थकथाय धया तल । दीर्घनिकायधर आयुष्मान महाशिव स्वविरं धाःसा सिवथिक पर्व ९-गूयात आदीनवानुपस्सना धयागु विपश्यनाया रूपय कनातःगु दु धका धया तल । थुम्ह स्थविरया धापु कथं आनापान, प्रतिकूल थुपि निगू पर्व जक अर्पणा ध्यानय थ्यंके बी फइगु अर्पणा कर्मस्थान धाइगु खः । ल्यं दुगु भिगुगू पर्व उपचार धयागु क्षणिक समाधि मात्रयात जक उत्पन्न जुइके फइगु विपश्यना कर्मस्थान उपचार कर्मस्थानत मुक्कं

सत्य धर्म्यं नं; धम्मानुपस्सी विहरति = स्वभाव धर्म मात्र धका भाविता याना खंका विहार यानाच्चनीगु जुल । बहिद्धा वा धम्मसेसु = बाहिरिक जुयाच्चंगु कतपिनिगु प्यंगू सत्य धर्म्यं नं; धम्मानुपस्सी विहरति = स्वभाव धर्म मात्र धका भाविता याना खंका विहार यानाच्चनीगु जुल । अज्झत्तबहिद्धा वा धम्मसेसु = गबलें थःगु प्यंगू सत्य धर्म्यं गबलें कतपिनिगु सत्यगु धर्म्यं नं धम्मानुपस्सी विहरति = स्वभाव धर्म मात्र खः धका भाविता याना खंका विहार यानाच्चनीगु जुल । धम्मसेसु = प्यंगू सत्य स्वभाव धर्म्य; समुदयधम्मानुपस्सी वा = उत्पत्ति कारण धर्म व उत्पन्न जुइगु स्वभावयात भाविता याना खंका नं; विहरति = विहार यानाच्चनीगु जुल । धम्मसेसु = प्यंगू सत्य स्वभाव धर्म्य; वय-धम्मानुपस्सी वा = विनाश जुइगु कारण धर्म व विनाश स्वभावयात भाविता याना खंका नं; विहरति = विहार यानाच्चनीगु जुल । धम्मसेसु = प्यंगू सत्य स्वभाव धर्म्य; समुदयवय-धम्मानुपस्सी वा = उत्पत्ति कारण, विनाश कारण धर्म व उत्पत्ति विनाश स्वभावयात भाविता याना खंका नं; विहरति = विहार यानाच्चनीगु जुल ।

वा पन = स्मृति प्रकट जुइगु मेगु विधि छु धाःसा; अत्थि धम्माति = सत्त्व जीव मखुगु सत्य स्वभाव धर्म जक दयाच्चन धका; अस्स सति = उम्ह भिक्षुया चायेकेगु स्मृति; पच्चुपट्ठिता होति = न्ह्योने प्रकट जुइगु जुयाच्चन । सा सति = उगु प्रकट जूगु स्मृति; यावदेव जाणमत्ताय = त नं तं ज्ञान अभिवृद्धिया नितिं जक जुयाच्चन; यावदेव पटिस्सतिमत्ताय = त नं तं हाकनं चायेकेगु अभिवृद्धिया नितिं जक जुयाच्चन ।

सो भिक्खु = चायेका सीका खंका च्वंम्ह उम्ह भिक्षुयात; अनिस्सितो च विहरति

जुयाच्चन धका सीकेमाःगु जुल । अथे जुया अर्थकथाय्... तेसु आनापानं द्वत्तिसाकारं नवसिवथिकाति एकादस अप्पना कम्मट्ठानाति होन्ति । दीघभाणक महासिवत्थेरो पन नवसिवथिका आदिनवानुपस्सनावसेन वुत्ताति आह । तस्मा तस्स मतेन द्वे येव अप्पना-कम्मट्ठानाति । सेसानि उपचारकम्मट्ठानानि धका आज्ञा दयेका तःगु जुल । थुगु अर्थकथाया खँपुइ सेसानि उपचार कम्मट्ठानानि धका धया तःगु खँयात विशेष होश तये माःगु जुयाच्चन । आनापान, द्वत्तिसाकारं ल्यं दुगु १९-गू पर्व फुकंयात उपचार समाधिया कर्मस्थान धका धया तल । थुगु खँ अनुसार इर्यापथ पर्व सम्प्रजन्य पर्व आदि लिसे मिले जुइक अभ्यास याना उद्योग यानाच्चंम्ह योगीयाके उत्पन्न जुया वइगु विपश्यना क्षणिक समाधियात हे उपचार समाधि धका धया तःगु व उगु समाधि द्वारा हे चित्त-विशुद्धि सिद्ध जुइगु खँ स्पष्ट जूगु जुल ।

कर्मस्थान विवेचना क्वचाल

= तृष्णा दृष्टि द्वारा आश्रित मज्जेसे नं च्वना च्वंम्ह धाइ; लोके = उपादानस्कन्ध न्यागू
धयागु लोकयु; किञ्चि = छुं छगू रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार व विज्ञानयात तकं नं;
न च उपादियति = जि जिगु धका दृष्टि व तृष्णा द्वारा आशक्त नं जुइ मखुगु जुल ।

भिक्षवे = भिक्षुपि, भिक्षु = भिक्षु; चतूसु अरियसच्चेसु धम्मेषु = प्यंगू आर्य
सत्य धर्मयु; एवम्पि = श्व कना वये धुंगु बिधि अनुसारं नं; धम्मनुपस्सी = सत्त्व
जीव मखुगु स्वभाव धर्म मात्र धका भाविता याना खंका; विहरति = विहार याना
च्वनीगु जुल ।

सच्चपब्बं = सत्ययात भाविता यायेगु विधि पर्व; निट्ठितं = क्वचाल ।

Dhamma.Digital

४-आनिसंसकथा

यो हि कोचि भिक्खवे इमे चत्तारो सतिपट्ठाने एवं भावेय्य सत्त वस्सानि; तस्स द्विन्नं फलानं अञ्जतरं फलं पाटिकड्ड्खं दिट्ठेवधम्मे अञ्जा, सति वा उपादिसेसे अनागामिता ।

तिट्ठन्तु भिक्खवे सत्त वस्साति; यो हि कोचि भिक्खवे इमे चत्तारो सतिपट्ठाने एवं भावेय्य छ वस्सानि; पञ्च वस्सानि; चत्तारि वस्सानि; तीणि वस्सानि; यो हि कोचि भिक्खवे इमे चत्तारो सतिपट्ठाने एवं भावेय्य सत्त मासानि; तस्स द्विन्नं फलानं अञ्जतरं फलं पाटिकड्ड्खं दिट्ठेवधम्मे अञ्जा, सति वा उपादिसेसे अनागामिता ।

तिट्ठन्तु भिक्खवे सत्त मासानि; यो हि कोचि भिक्खवे इमे चत्तारो सतिपट्ठाने एवं भावेय्य छ मासानि; पञ्च मासानि; चत्तारि मासानि; तीणि मासानि; द्वे मासानि; एकं मासं; अड्ढमासं...प... ।

तिट्ठतु भिक्खवे अड्ढमासो; यो हि कोचि भिक्खवे इमे चत्तारो सतिपट्ठाने एवं भावेय्य सत्ताहं; तस्स द्विन्नं फलानं अञ्जतरं फलं पाटिकड्ड्खं दिट्ठेवधम्मे अञ्जा; सति वा उपादिसेसे अनागामिता'ति ।

निगमनकथा

एकायनो अयं भिक्खवे मग्गो सत्तानं विसुद्धिया, सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय, दुक्ख-दोमनस्सानं अत्थङ्गमाय, जायस्स अधिगमाय, निब्बानस्स सच्छिकिरियाय; यदिदं चत्तारो सतिपट्ठाना'ति-इति यं तं वुत्तं; इदमेतं पटिच्च वुत्तन्ति ।

इदमवोच भगवा; अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दुन्ति ।

* (इमस्मिं च पन वेय्याकरणास्मिं भञ्जमाने तिसमत्तानं भिक्खुसहस्सानं अनुपादाय आसवेहि चित्तानि विमुच्चिंसू'ति ।)

महासतिपट्ठानसुत्तं निट्ठत्तं

अनिशंसफल क्यनीगु खँ

भिक्षवे = भिक्षुपिं; यो हि कोचि = 'सुं छम्ह व्यक्ति; वा = सुं छम्ह भिक्षुं,

१ यो हि कोचि भिक्षु वा भिक्षुनी वा उपासको वा उपासिका वा थुगु अर्थकथा अनुसार- भिक्षु जूसां, गृहस्थ जूसां, मिसा जूसां न्हयान्हसिनं नं थुगु स्मृतिप्रस्थान भावना याना विधि पूर्वक भाविता यात धाःसा अरहन्त तकं जुइ फइगु जुयाच्चन धका विश्वास याये बहःगु व सीके बहःगु जुल । थुगु थासय् विपश्यनाज्ञानत लिसें क्वय्यागु फल निगूयात मक्यंसे हे अनागामिफल व अरहत्त्वफलयात क्यनातःगु धर्म उपदेश धयागु शासनया पद्धति सत्य जुयाच्चंगु नैर्यानिक जुयाच्चंगु पवित्र जुयाच्चंगुयात प्रकट रूप उत्पन्न जुइके मास्ति वःगु कारण हे खः । थुकथं क्यना बिज्याना तःगुलि 'थुगु स्मृतिप्रस्थान विधि धात्थे विशेषता दुगु जुल । धात्थे पवित्र जुयाच्चंगु जुल । न्हेन्हुति जक अभ्यास व उद्योग याये मात्र अरहन्त तकं जुइ फइगु जुयाच्चन । अरहन्त हे मज्झिमा अनागामि तक ला जुइ फइगु जुयाच्चन । कारण चूमलाना अनागामि व अरहन्त तकं जुइ मफुसा नं श्रोतापन्न सकृदागामि तक जुइके फइगु ला सुनिश्चित हे जुयाच्चन । पतिचाहाकःगु थुगु समयय् दुने हे थुलि तकं पवित्रगु मार्ग फल धर्म विशेषता प्राप्त जुइके फूगु देशना नैर्यानिक जुया परम उत्तम जुया च्वन' धका मुक्त जुइ बहःपि वेनेय्य पुद्गलपिके विश्वास यायेगु श्रद्धा क्वातुसे च्वक उत्पन्न जुया थुगु स्मृतिप्रस्थान धर्मयात अभ्यास व उद्योग याये मास्ति वइगु छन्द तीव्र रूप उत्पन्न जुया वया परिपूर्णताय् थ्यनी कथं उद्योगा यना मार्गफल निर्वाण धयागु परिणाम धर्मतय्त स्वयं थःथःपिसं अनुभव याये फइगु जुयाच्चन ।

अन अतिरिक्त, थुगु थासय् दकसिवे ताहाकःगु समय न्हेदँ; दकसिवे पतिहाकःगु समय न्हेन्हु विभाजन याना क्यना तःपि ब्यक्तिपि मध्यस्थ प्रकारयापि नेय्यपुद्गलपि हे जक जुल । प्रज्ञाज्ञान सिथिल व कमजोरपि नेय्य पुद्गलपिसं ला न्हेदं स्वया अप्वः ताकाल तक उद्यो याःसा तिनि अनागामि अरहन्त जुइ फइ धका व प्रज्ञाज्ञान तीक्ष्णपि नेय्य पुद्गलपिसं न्हेन्हु स्वया नं अप्वः तिन्न गती धर्म विशेषयात प्राप्त याना कायेफु धका सीकेमाः । उकिं अर्थकथाय् थथे धका धया बिज्यानातःगु जुल ।

सब्बप्पि चेतं मज्झिमस्सेव नेय्यपुग्गलस्स वसेन वुत्तं । तिकखपज्जं पन सन्धाय 'पातो अनुसिट्ठो सायं विसेसं अधिगमिस्सति; सायं अनुसिट्ठो पातो विसेसं अधिगमिस्सती' ति वुत्तं ।

च = न्हेदँ न्हेन्हु स्वया आपाः भति हिसाबं उद्योग याइपि दये मज्झुगु जुल ला धका न्हयसः तये बहःगु जूया निति स्वाकं धाये माल धाःसा; सब्बप्पि = फुकं नं जुयाच्चंगु; एतं = न्हेदँ न्हेन्हु द्वारा विभाजन याना क्यनातःगु थ्व खँयात; मज्झिमस्सेव = मध्यस्थ हे जुयाच्चम्ह; नेय्य पुग्गलस्स = नेय्यपुद्गलया; वसेन = हिसाबं; वुत्तं = कनेमाःगु जुल । तिकखपज्जं पन = प्रज्ञाज्ञान तीक्ष्णम्ह नेय्यपुद्गलयात; सन्धाय = उद्देश्य याना; पातो अनुसिट्ठो = सुथः न्हापां उपदेशग्रहण याना उद्योग याःम्ह व्यक्ति;

भिक्षुणी, उपासक व उपासिका जुयाच्चंम्ह व्यक्ति; इमे चत्तारो सतिपट्ठाने = थुपिं प्यंगू स्मृतिप्रस्थानयात; एवं = आनापान आदि २१-गू पर्वय कना वये धुंगु थुगु विधि अनुसारं; सत्त वस्सानि = न्हेदँ तक; भावेय्य = उत्पत्ति जुइकल-वृद्धि जुइकल धा:सा; (एवं सति = थुकथं वृद्धि जुइकीबले) तस्स = उम्ह वृद्धि जुइकुम्ह (भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक व उपासिका जुयाच्चंम्ह पुद्गल) यात; दिट्ठेवधम्म = प्रत्यक्ष आत्मभाव थुगु जन्मय हे; अञ्जा वा = अरहत्त्वफल जूसां; सति उपादिसेसे = उपादान ल्यं पुल्यं दयाच्चन तिनि धा:सा; अनागामिता वा = अनागामिफल जूसां; द्विन्नं फलानं = थुपिं निगू फलत मध्यय; अञ्जतरं फलं = छगू मखु छगू फलयात; पाटिकङ्खं = नि:सन्देह सुनिश्चित रूप हे उत्पन्न जुइ धका विश्वास व भरोसा दुगु कथं चाहाना यायेबह:गु जुल ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं; सत्त वस्सानि तिट्ठन्तु = न्हेदँ अथें नि ति ; वा = न्हेदँ धयागु थातिं नि ति; भिक्षवे = भिक्षुपिं; यो हि कोचि = सुं छम्ह भिक्षु भिक्षुणी, उपासक व उपासिकां; इमे चत्तारो सतिपट्ठाने = थुपिं प्यंगू स्मृतिप्रस्थानयात; एवं = थ्व कना वये धुंगु विधि अनुसारं; छ वस्सानि = खुदँ तक...; पञ्च वस्सानि = न्यादँ तक...; चत्तारो वस्सानि = प्यदँ तक...; तीणि वस्सानि = स्वदँ तक.....; द्वे वस्सानि = निदँ तक...; एकं वस्सं = दच्छि तक; भावेय्य = उत्पत्ति जुइकल-वृद्धि जुइकल धा:सा; (एवं सति = थुकथं वृद्धि जुइकीबले); तस्स = उम्ह वृद्धि जुइकुम्हसित; (न्हापायें तुं) ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं; एकं वस्सं तिट्ठतु = दच्छि अथें नि ति; वा = दँच्छि धयागु थातिं नि ति; भिक्षवे = भिक्षुपिं; यो हि कोचि = सुं छम्ह भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक व उपासिकां; इमे चत्तारो सतिपट्ठाने = थुपिं प्यंगू स्मृतिप्रस्थानयात; एवं = थ्व कना वये धुंगु विधि अनुसारं; सत्त मासानि = न्हेला तक; भावेय्य = उत्पत्ति जुइकल-वृद्धि जुइकल धा:सा; (एवं सति = थुकथं वृद्धि जुइकीबले); तस्स... (न्हापायें तुं) ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं; सत्त मासानि तिट्ठन्तु = न्हेला अथें नि ति; वा = न्हेला धयागुयात थातिं नि ति; भिक्षवे = भिक्षुपिं; यो हि कोचि = सुं छम्ह भिक्षु, भिक्षुणी,

सायं = सन्ध्या इलय; विसेसं अधिगमिस्सति = मार्ग फल विशेष धर्मयात प्राप्त याइम्ह जुइगु जुयाच्चन । सायं अनुसिट्ठो = संध्या इलय उपदेश ग्रहण याना उद्योग या:म्ह व्यक्ति; पातो = सुथ न्हापनं; विसेसं अधिगमिस्सतीति = मार्ग फल विशेष धर्मयात प्राप्त याइम्ह जुइगु जुयाच्चन* धका; वुत्तं = कनात:गु जुल ।

उपासक व उपासिकां; इमे चत्तारो सतिपट्ठाने = थुपिं प्यंगू स्मृतिप्रस्थानयात; एवं = थ्व कना वये धुंगु विधि अनुसारं; छ मासानि = खुला तक; पञ्च मासानि = न्याला तक; चत्तारि मासानि = प्यला तक; तीणि मासानि = स्वला तक; द्वे मासानि = निला तक; एकं मासं = लच्छि तकं; अड्ढमासं = बाछि तक; भावेय्य; = उत्पत्ति जुइ कल-वृद्धि जुइकल धा:सा; (एवं सति = थुकथं वृद्धि जुइकीबले); तस्स (न्हापा यें तु) ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं; अड्ढमासो = बाछि; तिट्ठतु = अयें नि ति; वा = बाछि वृद्धि जुइकेमा: धयागुयात थातिं नि ति; भिक्षवे = भिक्षुपिं; यो हि कोचि = सुं छम्ह भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक व उपासिका जुयाच्चंम्ह व्यक्तिं; इमे चत्तारो सतिपट्ठाने = थुपिं प्यंगू स्मृतिप्रस्थानयात; एवं = आ: कना वयागु विधि अनुसारं; सत्ताहं = न्हेन्हु यंकं; भावेय्य = उत्पन्न जुइकल- वृद्धि जुइकल धा:सा; (एवं सति = थुकथं वृद्धि जुइकीबले) तस्स = उम्ह वृद्धि जुइकूम्ह (भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक व उपासिका जुयाच्चंम्ह व्यक्ति) यात; दिट्ठेवधस्मे = प्रत्यक्ष आत्मभाव आ: थुगु जन्मय् हे; अज्जा वा = अरहत्त्वफल जूसां; सति उपादिसेसे = आशक्त जुइगु उपादान ल्यं पुल्यं दयाच्चन तिनि धा:सा; अनागामिता वा = अनागामिफल जूसां; द्विन्नं फलानं = थुपिं निगू फलत मध्यय्; अज्जरतरं फलं = छगू मखु छगू फलयात; पाटिकड्खं = नि: सन्देह सुनिश्चित रूपं; उत्पन्न जुइतिनि धका विश्वास व भरोसा कायेगु कथं अभिवांछित जुयाच्चन ।

आनिशंसफल क्यनीगु खँ क्वचाल

उपदेशया अन्तिम निगमन खँ

भिक्षवे = भिक्षुपिं; चत्तारो = प्यंगू; यदिदं-ये इमे सतिपट्ठाना = क्वातुसे च्वंक चायेका च्वनेगु-स्मृति क्वातुकेगु धयागु गुगु स्मृतिप्रस्थान, सन्ति = दया च्वन । अयं = क्वातुसे च्वंक चायेका च्वनेगु-स्मृति क्वातुकेगु-स्मृतिप्रस्थान धयागु थुगु आचरण मार्ग; सत्तानं = बुद्ध, प्रत्येकबुद्ध, भावी आर्यश्रावक सकल सत्त्व समूहपिनि; विसुद्धिया = चित्त मलं रहित जुया तापाना शुद्ध याये नितिं; सोक-परिदेवानं समतिक्कमाय = शोक यायेगु, डाह जुइकेगु, विलाप यायेगुयात अतिक्रमण याये नितिं वा पुला वने नितिं; दुक्खदोमनस्सानं अट्ठङ्गमाय = शारीरिकदु:ख मानसिकदु:खत निरोध, शान्त व मदयेका छ्वयेया नितिं; जायस्स अधिगमाय = आर्यमार्ग प्राप्त यायेया नितिं; निब्बानस्स सच्छिकिरियाय = निर्वाणयात साक्षात्कार यायेया नितिं; एकायनो मगगो'ति = छपु मात्र लँ, छगू मात्र मार्ग धका; इति = थुकथं; यं तं

= गुगु धर्म-घोषणा निदान खँपुयात; मया = जिं; वुत्तं = कना वये धुन । एतं = उगु धर्म-घोषणा निदान खँपुयात; इदं पटिच्च = आः कना वये धुगु स्मृतिप्रस्थान प्यंगूयात हे उद्देश्य याना; वुत्तं = आज्ञा दयेका तथा बिज्यानागु जुल । इति = थुलिं हे पवित्र देशना अन्त जूगु जुल ।

इदं = थुगु महास्मृतिप्रस्थान सूत्र देशना खँयात; भगवा = भाग्यवानम्ह तथागतं; अवोच = कना बिज्याःगु जुल । ते भिक्खू = उगु अवस्थाय् उपदेश न्यनाच्चवंपिं भिक्षुपिसं; भगवतो भासितं = भगवान् बुद्धं उपदेश याना बिज्याःगु देशनायात; अत्तमना = हर्षोल्लासं जायेका; अभिनन्दुं = साधु धका सन्तोष तायेका लय् लय् ताया च्वंगु जुल । इति = थुकथं महास्मृतिप्रस्थान सूत्र अन्त जूगु जुल ।

¹*(च पन = थुगु महास्मृतिप्रस्थान सूत्रयात नेय्य पुद्गलया नितिं जक कना बिज्याःगु ला थुगु सूत्र देशनायात न्यने मात्रं तुं विशेष ज्ञानं पूर्ण जुइम्ह उग्घाटितञ्ज् पुद्गलपिं दइतिनिगु ला धयागु थुगु प्रश्नया नितिं स्वाकं तुं धायेगु खःसा; इमस्मि वेय्याकरणस्मिं = गाथा ल्वाक मज्जाःगु गद्य मात्र जुयाच्चवंच्वंगु साधारण खँ ल्हायेथें कना बिज्यानातःगु जुया वेय्याकरण नां दुगु थुगु महास्मृतिप्रस्थान सूत्र देशनायात; भञ्जमाने = कना बिज्याःगु अवस्थाय्; तिसमत्तानं भिक्खुसहस्सानं = स्वीद्वःति भिक्षुपिनिगु; चित्तानि = चित्तत; अनुपादाय = छुं छगूयात तकं जि जिगु धका उपादान मजुइकुसे (क्वातुक प्यंपुक मज्जवसें); आसवेहि = आश्रवं; विमुच्चिसु = मुत्त जुया बिज्याःगु जुल ।)

महासतिपट्ठानसुत्तं = महास्मृतिप्रस्थान सूत्र; निट्ठितं = क्वचाल ।

१ ब्राकेटय् दुने तथा क्यनातःगु उपरोक्त खँ पाली ग्रन्थय् मदु । स्मृतिप्रस्थान पाली शब्दार्थ चिचीधंगु सफुती जक दु । उकिं संगायन याना बिज्याःपि आचार्यपिसं धया बिज्यानातःगु खँ मखु धका व 'देसना परियोसाने तिसभिकखुसहस्सानि अरहत्ते पतिट्ठहिंसु' धयागु थुगु सूत्रया व्याख्या अर्थकथाया खँयात कया लिपायापि आचार्यपिसं दुथ्याकातःगु खँ धका सीकेमाःगु जुल ।

परिशिष्ट

थुगु स्मृतिप्रस्थान पालि अर्थ सफूया पौ-ल्याः५९-६० लय् प्वाः फुले जुइगु सुकय् जुइगु लिसे शूक्ष्मातिशूक्ष्म शारीरिक प्रक्रिया धाक्वयात "यथा यथा वा पनस्स कायो पणिहितो होति, तथा तथा नं पजानाति" धयागु खँपु द्वारा दुथ्याका काये ज्यूगु कारण उल्लेख याना वये धुगु दु । उकथं क्यनागु पालि, अर्थकथा व टीका कथं ग्रहण याये बहःगु जुया क्यनागु खः ।

पालि कथं ग्रहण याये बहःगु खँ

थुगु क्षेत्रय् परवादी व्यक्ति छम्हसिनं फुले जुइगु सुके जुइगुयात निर्देशित याना दोषारोपण याना तःगुलिं फुले जुइगु सुके जुइगुयात हे प्रमुखता बिया स्पष्ट याये ।

प्वाः फुले जुइगु सुके जुइगु वायुधातु अत्याधिक जुयाच्चंगु रूपसमूह जुगुलिं स्कन्ध हिसाब रूपस्कन्धय् अन्तर्गत खः । आयतन हिसाब प्रष्टव्यायतनय् अन्तर्गत खः । भिंच्यागु धातुइ प्रष्टव्य धातुइ अन्तर्गत खः । प्यंगू धातु मध्यय् वायुधातु खः । सत्य हिसाब दुःखसत्यय् अन्तर्गत खः । थुपि रूपस्कन्ध प्रष्टव्यायतन, प्रष्टव्यधातु, वायोधातु दुःखसत्य निश्चित रूप विपश्यना भाविता याये बहःगु भाविता याये ल्वःगु धर्मत हे खः । भाविता याये मत्वःगु धर्म मखु । उकिं फुले जुइगु सुके जुइगुयात अनित्य, दुःख, अनात्म सी खने दइगु कथं भाविता यायेगु स्कन्ध देशना, आयतन देशना आदि उगु उगु बुद्ध-वचन पालि लिसे समान जुया बुद्धमति अनुसार जुयाच्चंगु हे दु । पालि लिसे समान जुयाच्चंगु खँ संक्षिप्त उल्लेख याना यके ।

समानता उल्लेख

प्वाः फुले जुइगु सुके जुइगु क्षणय् प्रकट जुयाच्चंगु कसे जुइगु टम्म च्वनीगु सनिगु वायोधातु प्रष्टव्यारम्भण जुयाच्चंगुलिं "फुले जुयाच्चन, सुके जुयाच्चन" धका भाविता याना उगु टम्मच्चंगु कसे जूगु सनाच्चंगुयात यथार्थ रूप सीकेगु

रूप भिक्खवे योनिं सो मनसिकरोथ; रूपानिच्चतञ्च यथाभूतं समनुपस्सथ ।

भिक्षुपि, रूपयात योग्यगु कथं यथार्थ रूपं मनन या, भाविता या, रूपयागु अनित्ययात नं गथे खः अथे यथार्थ रूपं खंका च्वं (सं २-४२)

अनिच्चञ्जेव भिक्खवे भिक्खु रूपं अनिच्चन्ति पस्सति; सास्स होति सम्मादिट्ठ ।

भिक्षुपि, भिक्षु अनित्य हे जुयाच्चंगु रूपयात अनित्य धका भाविता याना खनीगु खः । उम्ह भिक्षुयागु उगु भाविता याना खनीगु सम्मादिट्ठ सम्यग्दृष्टि खः । (सं २-४२) ।

इत्यादि स्कन्ध संयुक्त देशना पालि लिसे नं मिले जूगु जुल । महास्मृतिप्रस्थान सूत्रय् वयाच्चंगु स्कन्ध धर्मानुपश्यनाय् नं दुथ्याःगु जुल । अनं हान-

फोटठब्बे भिक्खवे योनिं सो मनसिकरोथ; फोटठब्बानिच्चतञ्च यथाभूतं समनुपस्सथ-

भिक्षुपि, स्पर्श याये माःगु आरम्भणयात योग्यगु कथं यथार्थ रूपं मनन या, भाविता या; स्पर्श याये माःगु आरम्भणया अनित्यतायात नं गथे खः अथे यथार्थ रूपं खंका च्वं । (सं- २-३५५) ।

अनिच्चे येव भिक्खवे भिक्खु फोटठब्बे अनिच्चाति पस्सति; सास्स होति सम्मादिट्ठ-

भिक्षुपि, भिक्षु अनित्य हे जुयाच्चंगु प्रष्टव्य आरम्भणयात अनित्य धका भाविता याना

खनीगु खः । उम्ह भिक्षुयागु उगु भाविता याना खनीगु सम्मादिदिठ-सम्यग्दृष्टि खः । (सं २-३५५) ।

फोटठब्बे अभिजानं परिजानं विराजयं पजहं भब्बो दुक्खक्खयाय-

भिक्षुपि, स्पर्शं याये माःगु आरम्भणयात अभिमुखं याना सीवं विभाजनं याना सीवं आशक्तं जुइगु मदयेवं त्यागं यायेवं दुःखं अन्तं याये नितिं (दुःखं अन्तं जुयाच्चंगु अरहत्त्वफलं निर्वाणयात साक्षात्कारं याये नितिं) योग्यं जुइगु जुयाच्चन । (सं २-२५०) ।

फोटठब्बे अनिच्चतो जानतो पस्सतो अविज्जां पहीयति; विज्जा उपज्जति स्पर्शं याये माःगु आरम्भणयात अनित्यं धका सिया खनाच्चंम्हं ब्यक्तिं अविद्यायात हटे याइगु जुल । (अविद्या तनावनीगु जुल ।) विद्या-ज्ञानं उत्पन्नं जुइगु जुल । (सं. २-२५९) ।

इत्यादि सलायतनं संयुक्तं देशनां पालिं लिसे नं मिले जूगु जुल । महास्मृतिप्रस्थानं सूत्रयं वयाच्चंगु आयतनं धर्मानुपश्यनायं नं दुथ्याःगु जुल । अनं हानं-

यो चेव खो पनं अज्झत्तिका वायोधातुं या च बाहिरा वायोधातुं; वायोधातुं येवेसा; तं नेतं मम; नेसो हमस्मि; न मेसो अत्ता" ति एवमेतं यथाभूतं सम्मप्यज्जाय दट्ठब्बं-

गुगु शरीरयं दुने च्वंगु आध्यात्मिकं वायोधातुं व शरीरं पिनेयागु बाहिरिकं वायोधातुं दया च्वन; इपिं निगुलिं वायोधातुं मात्रं खः । उगु वायोधातुयातं "थ्वं जिगु सम्पत्तिं मखु, थ्वं जि मखु; थ्वं जिगु आत्मं मखु" धका थुकथं गथे खः अथे यथार्थं रूपं स्यूगु प्रज्ञा द्वारा गथे दुगु खः अथे भाविता याना चायेके माःगु जुल । (म. २-८५; म. ३-२८५) ।

इत्यादि धातुं देशनां पालिं लिसे नं मिले जूगु जुल । महास्मृतिप्रस्थानं सूत्रयं वःगु धातुं मनसिकारं कायानुपश्यनायं नं दुथ्यानाच्चंगु जुल । अनं अतिरिक्तं, प्वाःयागु टम्म च्वनीगु कसे जुइगु सनीगु वायु-रूपं रूपं उपादानस्कन्धं दुःखसत्यं धर्मं जूगुलिं-

कतमञ्च भिक्खवे दुक्खं अरियसच्चं, पञ्चुपादानक्खन्धातिस्सं बचनीयं-

भिक्षुपि; दुःखं आर्यसत्यं छुकीयात धाइ ? उपादानस्कन्धं न्यागू हे खः धका लिसेः बीमाः । (सं. ३-३७३) ।

दुक्खं भिक्खवे अरियसच्चं परिज्जेय्यं-

भिक्षुपि, दुःखं आर्यसत्ययातं विभाजनं याना सीकेमाः । (सं ३-३८२) ।

इत्यादि सत्यं देशनां पालिं लिसे नं मिले जूगु जुल । महास्मृतिप्रस्थानं सूत्रयं आर्यं सत्यं धर्मानुपश्यनायं नं दुथ्यानाच्चंगु जुल ।

उपरोक्तं साधकं नमूना पालि द्वारा प्वाःयागु फुले जुइगु सुके जुइगु धयागु टम्म च्वनीगु कसे जुइगु सनिगुयात भाविता याये ज्यूगु नं स्पष्टं जू । उगु फुले जुइगु सुके जुइगुयात भाविता यायेगु द्वारा यथार्थं रूपं सीगु खनीगु सम्मादिदिठ (सम्यग्-दृष्टि) विज्जाज्ञानं (विद्या ज्ञान) उत्पन्नं जुया वया मिच्छादिदिठ (मिथ्यादृष्टि) अविज्जा (अविद्या) यात हटे याये फूगु मार्गं फलं निर्वाणयं नं थयंक वने फूगु कारणं समेतं स्पष्टं जुयाच्चंगु जुल ।

सीलवतावुसो कोटिठकं भिक्खुना पञ्चुपादानक्खन्धा अनिच्चतो दुक्खतो... पे... अनत्ततो योनिसो मनसिकातब्बा । ठानं खो पनेतं आवुसो, विज्जति यं सीलवा भिक्खु इमे पञ्चुपादानक्खन्धे अनिच्चतो दुक्खतो... पे... अनत्ततो योनिसो मनसिकरोन्तो सोतापत्तिफलं

सच्छिकरेय्य _पे _सकदागामिफलं सच्छिकरेय्य _पे _अनागामिफलं सच्छिकरेय्य _पे
_अरहत्तफलं सच्छिकरेय्य । (सं. २-१३६) ॥

आवुसे कोट्ठक, शीलं सम्पन्नम्ह भिक्षुं उपादानस्कन्धं न्यागूयात अनित्यं, दुःखं-
अनात्म धका योग्यगु कथं यथार्थं रूपं मननं यायेमाः; भाविता यायेमाः । आवुसो कोट्ठक,
शीलं सम्पन्नम्ह भिक्षुं थुगु उपादानं स्कन्धं न्यागूयात अनित्यं, दुःखं, अनात्म धका योग्यगु
कथं यथार्थं रूपं मननं याये भाविता यायेवं श्रोतापत्तिफलयात साक्षात्कार याये फइगु कारणं
दयाच्चन । श्रोतापन्नं पुद्गलं सकृदागामिफलयात साक्षात्कार याये फइगु, सकृदागामि पुद्गलं
अनागामिफलयात साक्षात्कार याये फइगु, अनागामि पुद्गलं अरहत्त्वफलयात साक्षात्कार याये
फइगु कारणं दयाच्चन ।

उपरोक्तं सीलवन्तं सूत्रं द्वारा उपादानस्कन्धं न्यागूयात यथार्थं रूपं भाविता यायेवं
श्रोतापन्नं, सकृदागामि, अनागामि व अरहन्तं जुइ फइगु स्पष्टं क्यनातःगु दयाच्चन । फुले
जुइगु सुके जुइगु रूपं उपादानस्कन्धं दुत्थाःगु वायुरूपं खः । अथे जुया उगु फुले जुइगु
सुके जुइगु वायुरूपयात भाविता यायेगु द्वारा श्रोतापन्नं नं जुइ फइगु सकृदागामि, अनागामि
व अरहन्तं नं जुइ फइगु बिल्कुल हे स्पष्टं जुयाच्चंगु जुल ।

यथा यथा वा पनस्स कायो पणिहितो होति, तथा तथा नं पजानाति = रूपकाय
शरीरं गुगु गुगु आकारं प्रकारं अवस्थितं जुइगु खः; उगु उगु आकारं प्रकारं उगु रूपकाययात
सियाच्चन धयागु-

थुगु स्मृतिप्रस्थानं पाली "यथा यथा = गुगु गुगु आकारं प्रकारं; तथा तथा = उगु उगु
आकारं प्रकारं" धयागु खँत नं फुले जुइगु सुके जुइगु निसे कया शरीरयागु सम्पूर्णं आकारं
प्रकारयात क्यने फूगु हे जुल; क्यने मफूगु मखु । उगु काययागु सम्पूर्णं आकारं प्रकारं नं
आः उल्लेखं याना वये धुगु सूत्रं पालि अनुसारं व वथे जाःगु मेमेगु सूत्रं पालि अनुसारं
विपश्यना भाविता याये बहःगु, याये ज्यूगु रूपधर्मं हे जक जुयाच्चन । उगु काय आकारं
प्रकारं रूपत मध्यं विपश्यना भाविता याये मज्यूगु रूपं धयागु छुं छगू हे मदु । अथे जुया
फुले जुइगु सुके जुइगु निसे कया शुष्मातिशूक्ष्मगु शरीरयागु आकारं प्रकारं धाक्वयात थुगु
"यथा यथा वा पनस्स" आदि वाक्यं समावेशं याना क्यनागु छुं गुगु पालि लिसे नं विरोधं
मज्यूगु जक मखु; रूपयात भाविता याये निति क्यनातःगु सम्पूर्णं पालि लिसे नं समानं रूपं
मिले जुइकीगु फलं नं दयाच्चन । थुगु इर्यापथं पर्वं भाविता याये योग्यगु रूपधर्मं फुकं
परिपूर्णं जुइगु फलं नं दयाच्चन ।

अनं अतिरिक्तं तथागतं सम्यक्सम्बुद्धयागु मतिं कथं नं भाविता याये योग्यगु नाम रूपं
धाक्वलं फया वनं धाःसा अनित्यं, दुःखं व अनात्म धका भाविता यायेगु जक अभिवाञ्छितं
जुयाच्चन । भाविता याये फया नं भाविता मयासे त्यंका तयेगु अभिवाञ्छितं मज्यूगु जुया च्चन ।
उकिं थुगु इर्यापथं पर्वं भाविता याये योग्यगु रूपधर्मं फुकं त्यं पुत्यं मदयेकं परिपूर्णं जुइकेतं
तथागतं सम्यक्सम्बुद्धयागु आकांक्षा अनुरूपं समावेशं याना क्यना वयागु खः ।

जिमिसं जक समावेशं याना क्यना वयागु मखुनि महोपकारकं लेदी सयादो नं अनात्म-
दीपनी ग्रन्थया पौ-ल्याः (५)-गुली निम्नः प्रकारं समावेशं याना क्यना बिज्याःगु दु ।

लेदी सयादोयागु समावेश विधि

यथा यथा वा पनस्स कायो पणिहितो होति; तथा तथा न पजानाति धयागु पालि उल्लेख यानावये धुगु इर्यापथ प्यंगुली दुथ्यानाच्चंगु शरीरयागु अंग प्रत्यङ्ग पुचःया सनेगु भवयेपिगु तयेगु सुचुकेगु कायेगु ल्हवनेगु आदि शरीरयागु आकार प्रकार समूहयात ज्या याना यंकेगु अवस्थाय् न न्हापा लिपा याना च्वंथे होश हाश मदयेक याये मज्जू; थुकथं याये धका उगु शरीरयागु अङ्गयात आरम्भण याना हे जक यायेमाः धयागु विधियात क्यना बिज्याःगु जुल ।

मुख्य खँ छु धाःसा कायगतासति धया तःगु अनुसार थःगु शरीर अलगु पिने पाखे थःगु चित्त पिहाँ वना ब्या ब्या मवनि कथं स्मृति द्वारा वशेतया तयेगु खः । थुकथं तःधं चीधंगु इयपिथय् न्हापा लिपा याना च्वंथे होश हाश मदयेक मयाकुसे फुकं पूपूर्वक सीका सीका मनय् खने दयेका खने दयेका यायेगुयात हे जक असम्मोहसम्प्रजन्य धाइगु खः ।

आपालं अर्थकथाय् क्यनातःगु इर्यापथ विधि, असम्मोहसम्प्रजन्य विधित गम्भीरगु प्रज्ञा ज्ञान दुपि व्यक्तिपि लिसे जक (वा, निति जक) योग्यगु विधि खः । (अनात्म-दीपनी-५) ।

उपरोक्त खँपु शूक्ष्मातिशूक्ष्मगु शरीरयागु आकार प्रकार गति विधियात यथा यथा वा पनस्स-वाक्यय् महोपकारक लेदी सयादो न समावेश याना क्यना बिज्याना तःगु खँपु खः । उगु खँपुत मध्यय् अन्तिम पादय् अर्थकथाय् क्यनातःगुयात न विवेचना याना तःगुलि लेदी सयादो न उगु विषय च्वया बिज्याबले आपालं अर्थकथा टीकातय् न क्वथीक दुग्ययेक स्वया बिज्याये धुंका तिनि पालियागु अर्थ व अभिप्राय पूर्ण रूप उपलब्ध जुइके फइगु दकसिवे बालाःगु अर्थ ल्यया च्वया बिज्याःगु खः धका चायेके योग्यगु जुल । सम्बन्धित अर्थकथा व टीकालय् उद्धृत याना क्यना बिमज्याःगु ला ग्रन्थभार जुइके मास्ति मवःगु कारण व अर्थकथा टीकायागु ब्याख्यायात विस्तृत रूप टीका टीप्पणी याये मास्ति मवःगु कारण जक (उल्लेख याना बिमज्याःगु) जुइमाः । अर्थकथा टीकायात ल्यंका थके मास्ति वःगु कारण क्यना बिमज्याःगु खः धका ला दोष बी योग्य मजू । जिमिसं न अथे हे ग्रन्थभार जुइके मास्ति मवःगु कारण याना व अर्थकथा टीकायात विस्तृत रूप टीका टीप्पणी याये मास्ति मवःगु कारण याना थुगु निश्रय पौ-ल्या ५९-६० गुली सम्बन्धित अर्थकथा टीका उद्धरण याना क्यना मवयागु खः । आः परवादी व्यक्ति छम्हसिन् दोषारोपण याना तःगुलि सम्बन्धित अर्थकथा टीकातय् न थुगु थासय् उल्लेख याये त्यनागु जुल ।

अर्थकथा उद्धरण

यथा यथा वा पनस्स- प- पजानातीति सब्बसङ्गाहिकवचनमेतं । इदं वुत्तं होति-येन येन वा आकारेनस्स कायो ठितो होति; तेन तेन न पजानाति । गमनाकारेन ठितं गच्छतीति पजानाति; ठाननिसज्जासयनाकारेन ठितं सयानोम्हीति । (दी-टठ-२-३५८ । म.टठ.१-२५७) ।

यथा यथा वा पनस्स । पे । पजानाति धयागु थ्व खँपु फुकयात दुथ्याका काइगु खँपु खः । अर्थाभिव्यक्ति थुकथं जुल-मेकथं हानं गुगु गुगु आकार प्रकार उम्ह व्यक्तियागु शरीर स्थित जुइगु खः; उगु उगु आकार प्रकार उगु शरीरयात सियाच्वन वा स्यू । वनेगु आकार प्रकार स्थित जुयाच्चंगु शरीरयात वनाच्वना धका स्यू । दनेगु-फेतुइगु-गोतुलेगु आकार प्रकार

स्थित जुयाच्वंगु शरीरयात- गोतुलाचवना धका स्यू- (अर्थ) ।

सब्बसङ्गाहिकवचनन्ति सब्बेसम्पि चतुन्नं इरियापथानं एकज्झं सङ्गहनवचनं । पुब्बे विसुं विसुं इरियापथानं वुत्तता इदं नेसं एकज्झं गहेत्वा वचनन्ति अत्थो । पुरिमनयो वा इरियापथप्पधानो वुत्तोति तत्थ कायो अप्पधानो अनुनिप्फादीति इध कायं, पधानं अप्पधानञ्च इरियापथं अनुनिप्फादिं कत्वा दस्सेतुं दुतियनयो वुत्तोति एवम्पेत्य द्विन्नं नयानं विसेसो वेदितब्बो । (दी.टी. २-३०६। म. टी. १-३५३) ।

सम्पूर्णयात संग्रह याना काइगु वचन धयागु, फुकं न जुयाच्वंगु इर्यापथ प्यंगूयात छधी छपुचः याना संग्रह याइगु वचन खः । इर्यापथयात न्हापा थी थी याना कने माःगु जूया निति थुगु (यथा यथा आदि खँ) उकीयात छधी छपुचः याना कया, धया तःगु वचन खः । मेकथं हानं (गच्छन्तो वा गच्छामीति पजानाति आदि) न्हापायागु विधि इर्यापथयात हे प्रधानता बिया कनातःगु जुल । उकिं उगु विधिलय् काय अप्रधान जुया छसिकथं वना निष्पन्न जुइगु जुल (ल्यू ल्यू वनीगु जुल) । अथे जुया थुगु थासय् काययात प्रधान याना व इर्यापथयात क्रमिक रूपं वना निष्पन्न जुइगु ल्यु ल्यु वनेगु अप्रधान याना क्यनेया निति (यथा यथा वा पनस्स आदि) निगूगु विधियात कना तःगु जुल-धका थुगु थासय् निगुलिं विधियागु विशेषतायात थुकथं नं सीकेमाः । (अर्थ)

उपरोक्त पालि अर्थकथाय् अर्थ अभिप्राय ग्रहण याइगु विधि (१) टीकायागु न्हापांगु उद्धरणयात आधार याना ग्रहण याइगु विधि व (२)- टीकायागु निगूगु उद्धरणयात आधार याना ग्रहण याइगु विधि धका निथि छुटे जुयाच्वन ।

टीका प्रथम उद्धरण कथं ग्रहण विधि

उकी मध्यय् (१) टीका प्रथम उद्धरण अनुसार सब्बसंगाहिक वचन धयागु पदय् सब्ब-धयागु शरीरयागु सम्पूर्ण आकार प्रकारयात धया तःगु मखु । इर्यापथ फुकंयात जक धया तःगु खः । अथे जुया यथा यथा येन येन आकारेन- गुगु गुगु आकारं धयागु खँ; तथा तथा तेन तेन आकारेन- उगु उगु आकारं धयागु खँ; द्वारा शरीरयागु सम्पूर्ण आकारयात काये मज्जू; इर्यापथ प्यंगू सम्पूर्ण आकारयात जक कायेमाः । उगु इर्यापथ प्यंगूयात नं गमनाकारेन ठितं- सयानोन्हीति पजानातीति-धयागु खँ द्वारा पूर्णरूपं स्वरूप उल्लेख याना क्यना तल; व स्वया अप्वः काये मज्जू- धयागु मतलब खः । गथे धाःसा-चित्तं उप्पन्नं होति रूपारम्मणं वा- पे- धम्मारम्मणं वा; यं यं वा पनारब्भ-धयागु धम्मसङ्गणी पालिया व्याख्या अट्ठसालिनीलय्-

यं यं वा पनारब्भाति एत्थ अयं योजना; हेट्ठा वुत्तेसु रूपारम्मणादीसु रूपारम्मणं वा आरब्भ आरम्मणं कत्वाति अत्थो । सद्धारम्मणं वा ॥ प ॥ धम्मारम्मणं वा आरब्भ उप्पन्नं होति (पेज-१४९) ।

यं यं वा पनारब्भाति एत्थ अयं योजना; हेट्ठा वुत्तेसु रूपारम्मणादीसु रूपारम्मणं वा आरब्भ आरम्मणं कत्वाति अत्थो । सद्धारम्मणं वा ॥ प ॥ धम्मारम्मणं वा आरब्भ उप्पन्नं होति (पेज-१४९) ।

यं यं वा पनारब्भ-धयागु थ्व पाली थ्व कने त्यनागु सम्बन्ध तयेगु विधि खः । क्वय् (न्ह्योने) कना वये धुंगु रूपारम्मण आदित मध्यय् रूपारम्मणयात जूसां आरम्मण याना धयागु मतलब खः; शब्दारम्मणयात जूसां आरम्मण याना - धर्मारम्मणयात जूसां आरम्मण याना:

चित्तं लुया वइगु खः । (अर्थ) धयागु-

थुगु उद्धरणथै तु हे ग्रहण याये माःगु जुल । मतलब खः, न्ह्योने रूपारम्भण आदि आरम्भण खुगूयात आरम्भण याना चित्त उत्पन्न जुइगु खः धका धाये धुंका अनं लिपा स्वाकं तु धया तःगु (यं यं वा पनारब्भ) धयागु खँ द्वारा अप्वःगु अर्थ विशेषता दुगु मदुसे न्ह्योने धाये धुगु आरम्भण खुगू मध्यय् न्ह्यागुसां छगू क्रम रहितगु छगू छगूयात आरम्भण याना चित्त उत्पन्न जुइगु खः धयागु अर्थयात जक ग्रहण याये माःथै थुगु यथा यथा वा पनस्स आदिलय् नं न्ह्योने धाये धुगु इर्यापथ प्यंगू मध्यय् न्ह्यागुसां छगू क्रमबद्ध मज्जुगु छगू छगू इर्यापथ द्वारा स्थित जुयाच्चंगु शरीरयात सीकेमाः- धयागु मतलब खः । थ्व जुल टीका प्रथम उद्धरणयात बः कया ग्रहण यायेगु बिधि ।

च्वय् धया वये धुंन्ह परवादी व्यक्ति उपरोक्त टीका पाखें प्रथम उद्धरण अनुसार ग्रहण यायेगु विधियात जक सुदृढ प्रामाणिक आधार माने याना थुगु निश्चयया पौल्याः ५९-६० लय् समावेश याना क्यनागुयात दुराग्रह पूर्वक भयानक रूप दोषारोपण व आलोचना याना प्रतिकार याना तल । वास्तवय् फुले जुइगु सुके जुइगु आदि शूक्ष्मातिशूक्ष्मगु शरीरयागु आकार प्रकारयात उगु टीका उद्धरण प्रथम विधि अनुसार यथा यथा वा पनस्स वाक्यय् दुमथ्याः धका धाये फूसां नं धातु मनसिकार देशना, स्कन्ध देशना आदि सलंसः मेमेगु सूत्र दुथ्याना च्वंगु हे जुया निति उक्तथं एकपक्षीय कथं आलोचना व आक्षेप याये मत्वः । अनं हानं उगु टीकाय् हे न्हापांगु विधियात सन्तोष मतायेका लिपा हानं धया तःगु निगूगु विधि अनुसार ला उगु शूक्ष्मातिशूक्ष्मगु शरीरयागु आकार प्रकारत नं यथा यथा वा पनस्स-आदि उगु वाक्यय् दुथ्याये बहःगु हे जुल । दुथ्याये बहःगु खँ स्पष्ट याये ।

टीका निगूगु उद्धरण अनुसार ग्रहण विधि

२) टीका निगूगु व्याख्याय् “कायं पधानं अप्पधानञ्च इरियापथं अनुनिफ्फादिं कत्वा दस्सेतुं दुतियनयो वुत्तो” धयागु खँ द्वारा यथा यथा पनस्स-आदि निगूगु विधि देशनाय् “काययात हे प्रधानं याना क्यना तल; इर्यापथयात जक ल्यू ल्यू वइगु अप्रधानं याना क्यना तल” धका धया तःगुलिं सम्बसंगाहिकवचन पद सम्ब-फुकंया स्वरूपयात नं प्रधान याये माःगु काययागु आकार प्रकार धाक्वयात काये माःगु जुल; अप्रधानं जुयाच्चंगु इर्यापथ, प्यंगूयात जक काये माःगु मखु । थुकथं सम्पूर्ण शरीरयागु आकार प्रकारयात कायेबले उगु शरीरयागु आकार प्रकार लिसे सम्बन्धितगु इर्यापथ प्यंगू नं ल्यू ल्यू वइगु कथं स्वतः हे दुथ्याःवंगु जुल । उपमा गथे धाःसा - फेतुना च्वनेबले “यथा यथा तथा तथा - स्वरूप कथं” शान्तं च्वनाच्चनीगु, न्ह्योने क्वछुइगु, लिखतं वनेगु, कायेकुंकेगु, चकंकेगु, सनीगु, फुले जुइगु, सुके जुइगु आदियात भाविता याना सिल धाःसा फेतुइगु इर्यापथयात नं अप्रधान रूपं सियाच्चन हे धाइगु जुल । वना च्वनेबले दना च्वनेबले गोतुला च्वनेबले नं उगु उगु शरीरयागु आकार प्रकार धाक्वयात भाविता याना सिल धाःसा वनेगु, दनेगु, गोतुलेगु इर्यापथयात नं अप्रधान रूपं सियाच्चन हे धाइगु जुल । थुकथं शरीरयागु आकार प्रकार छगू छगूयात प्रधानं याना सिया च्वनीगुलिं स्वतः समावेश जुया सिद्धं जुया वंगु इर्यापथयात टीकाय् अनुनिफ्फादि-धका धया तःगु जुल । थ्व जुल वा-मेकथं-धका क्यना तःगु टीका व्याख्या निगूगु विधि अनुसार “यथा यथा वा पनस्स” आदि वाक्यय् अर्थ अभिप्राय ग्रहण यायेगु विधि ।

अथे जुइबले अर्थकथाय् इर्यापथ प्यंगू द्वारा स्थित जुयाच्चंगुयात क्यना शूक्ष्मगु शरीरयागु आकार प्रकार द्वारा स्थित जुयाच्चंगुयात छु कारणय् क्यना मतःगुल्य् धाःसा स्पष्ट रूप प्रधान जुयाच्चंगु इर्यापथ प्यंगु द्वारा स्थित जुया च्वंगु पहःयात क्यने धुनिबले अप्रधान जुयाच्चंगु शरीरयागु आकार प्रकार अनुसार स्थित जुयाच्चंगुयात न सीके फइगु जुया निति उकीयात स्वरूप कथं उल्लेख याना मक्यंगु खः धका सीकेमाः । थुकथं शरीरयागु आकार प्रकार सामान्ययात सीके बी मास्ति वःगु जुया थुगु सूत्रया ब्याख्या अर्थकथाय्-यथा यथा पदयात "येन येन आकारेन-गुगु गुगु आकारं" धका सामान्य रूप जक उल्लेख याना तःगु खः । यदि इर्यापथयागु विशेष आकार प्रकारयात जक अपेक्षितगु जूसा थुगु थासय् "यं यं वा पनारब्ध-धयागु पदया व्याख्या अर्थसालिनी अर्थकथाय्थे "इदं वुत्तं होति हेदृठा वुत्तेसु इरियापथेसु येन येन वा आकारेन थुजागु अर्थ अभिलक्षित खः- हानं मेकथं क्वय् (न्हयोने) धया वये धुंगु इर्यापथ प्यंगू मध्यय् गुगु गुगु आकारं" धका निर्धारण विशेषण पद सहित क्व क्व जीक क्यना तये माःगु खः ।

धात्थे खः, धम्मसङ्गणी पालि-

यस्मि समये कामावचरं कुसलं चित्तं उत्पन्नं होति -पे -रूपारम्भणं वा सद्धारम्मणं वा गन्धारम्मणं वा रसारम्मणं वा फोट्ठब्बारम्मणं वा धम्मारम्मणं वा यं यं वा पनारब्ध-

गुगु अवस्थाय् कामावचर कुशलं चित्तं रूपारम्मणयात, शब्दारम्मणयात, गन्धारम्मणयात, रसारम्मणयात, प्रष्टब्बारम्मणयात वा धर्मारम्मणयात, हानं मेकथं धाःसा न्हयागुसां उगु थुगु छगू, छगू मखु छगू आरम्मण याता उत्पन्नजुइगु खः धका-

चित्तयात आरम्मण द्वारा परिच्छेद याना क्यना तःगुली चित्तयागु आरम्मण रूपारम्मणं शुरु याना धर्मारम्मण अन्त दयाच्चंगु खुथी जक दुगुलिं धम्मारम्मणं वा तकयागु खँपु द्वारा हे खुगुलिं आरम्मण पूर्ण जुइ धुकूगु जुया "यं यं वा पनारब्ध = न्हयागुसां उगु थुगु छगू, छगू मखु छगू आरम्मणयात आरम्मण याता" धयागु लिउनेयागु खँपुइ न्हूगु आरम्मण द्वारा सीमित याये माःगु मदुगु जुल । अथे जुया उगु पालिया ब्याख्या अर्थसालिनी अर्थकथाय्-

यं यं वा पनारब्धाति एत्थ अयं योजना, हेदृठा वुत्तेसु रूपारम्मणदीसु रूपारम्मणं वा आरब्ध ॥ प ॥ धम्मारम्मणं वा आरब्ध उत्पन्नं होति -

हानं मेकथं धाल धाःसा, न्हयागुसां, उगु थुगु छगू, छगू मखु छगू आरम्मणयात आरम्मण याता धयागु पाली थ्व कने त्यनागु योजना पहः खः- क्वय् (न्हयोने रूपारम्मणं वा आदिलय्) कना वये धुंगु रूपारम्मण आदि मध्यय् रूपारम्मणयात जूसां आरम्मण याता- धर्मारम्मणयात जूसां आरम्मण याता (चित्तं) उत्पन्न जुइगु जुयाचवन- धका उल्लेख याना तल ।

उगु व्याख्याय् हेदृठा वुत्तेसु रूपारम्मणादीसु धयागु आधार विशेषण पदयात विशेष होश यायेमाः । यं यं वा पन-धयागु खँपु द्वारा छुं छगू अनिशितगु आरम्मण धका- धाःसा न थुगु क्षेत्रय् ला कना वये धुंगु खुगु आरम्मण अलग मेगु आरम्मण धयागु छुं छुं हे मन्त । उकिं उगु कना वये धुंगु आरम्मण खुगू मध्यय् अनिशितगु क्रम मदुगु छगू छगूयात हे ग्रहण यायेमाः धका सीके बी मास्ति वःगुलिं "हेदृठा वुत्तेसु रूपारम्मणादीसु" -क्वय् कना वये धुंगु रूपारम्मण

आदि मध्यय धयागु निर्धारण विशेषण पदयात समेतं तथा व्वजीक उल्लेख यना तःगु जुल ।
यथा यथा वा पनस्स धयागु थुगु थासय् धाःसा यथा यथा येन येन आकारेन धयागु
पालि अर्थकथा अनुसार ग्रहण याये फूगु आकार पहः चहःत कना वये धुगु इर्यापथ प्यंगु
मात्र जक दुगु मखु, वास्तवय् ला उगु पालि अनुसारं ग्रहण याये फूगु ग्रहण याये त्वःगु व
ज्यूगु शरीरया पहः चहः आकार प्रकारत सलसः न मयाक यक्व हे दयाच्चन तिनि । उकिं
हे थुगु सूत्रया व्याख्या अर्थकथाय् 'हेट्ठा वुत्तेसु इरियापथेसु' धका निर्धारण सीमित मयासे
'इदं वुत्तं होति - येन येन आकारेन' धका सामान्य कथं जक उल्लेख याना तःगु खः ।

दये बहःगु अर्थयात पूर्णरूपं क्यनीगु व्याख्या

क्यना वये धुगु टीकाया निगूगु व्याख्या प्रधान जुयाच्चंगु काययागु पहः चहः फुकंयात
'यथा यथा; तथा तथा' धयागु पालि द्वारा संग्रह याना काये फइ कथं व्याख्या याना तःगुलिं
उगु व्याख्या अनुसार प्वाः फुले जुइगु सुके जुइगु समेतं सम्पूर्ण शरीरयागु सूक्ष्म आकार
प्रकार धाक्व न 'यथा यथा वा पनस्स' आदि वाक्यय् समावेश जुयाच्चंगु हे जुल । थुकथं
समावेश जुयाच्चंगुलिं थुगु निगूगु व्याख्या सामान्य कथं कना तथा बिज्याःगु 'यथा यथा वा
पनस्स' आदि देशना पाली दये त्वःगु दये बहःगु धाक्व अर्थ फुकंयात सम्पूर्ण रूपं हे उल्लेख
याये फूगु जुल । अथे जुया हे थुगु व्याख्यायात निगूगु थासय् तथा टीकाचार्य क्यंगु खः ।
अर्थकथा व टीकाय् न्ह्योने च्वंगु विधि सन्तोष मजुया निगूगु स्वंगूगु हानं व्याख्या याना
तइगुली ल्यूने च्वंगु विधियात दकसिवे गौरब व मान्यता बी बहःगु खँ इपि ग्रन्थकारपिसं हे
सूचित याना तःगु दु ।

अथे जुया हे महोपकारक महास्थविर लेदी सयादो नं पालियागु अर्थ अभिप्राय पूर्वक
दयेके बी फूगु उगु टीका व्याख्या निगूगु विधियात हे आधार याना (थुगु परिशिष्ट पौलः
२४२-२४३ लय् उल्लेख याना वये धुथे) अनात्म-दीपनी ग्रन्थय् यथा यथा वा पनस्स आदि
देशनाय् शब्दया अर्थ अभिप्राययात पूर्णरूपं उल्लेख याना बिज्याःगु जुल । जिमिसं न वस्पोल
सयादो नथे हे सन्तोष तायेका थुगु निश्रयया ५९-६०-लय् उक्त अर्थ अभिप्राययात क्यना
वयागु खः ।

भाविता याये बहःगु धर्म यथार्थ जुइमाःगु जक मुख्य खः

तर अथे न उपरोक्त परवादी ब्यक्तिं धाःसा टीकायागु न्हापायागु व्याख्या लिसे सहमत
मजुइक यथा यथा वा पनस्स आदि खंपुइ समावेश याना क्यना तःगु कारणं याना फुले जुइगु
सुके जुइगुयात विपश्यना भाविता याये मज्यूगुथे काल्पनिक रूपय् न गथेथे छुथे च्वक निषेध
व आक्षेप याना तल तिनि । वास्तवय् ला भाविता याये ज्यूगु धर्म जुल धाःसा न्ह्याथिजाःगु
देशनाय् समावेश याना क्यना तःसा नं भाविता याये मज्यूगु धर्म जुइ फइ मखु । भाविता
याये बहःगु धर्म हे जक सदां जुयाच्चनी । उकिं उगु थुगु देशनाय् समावेश याना क्यनीगु
मुख्य मखु; भाविता याये ज्यूगु धर्म जुइ माःगु हे जक मुख्य जुयाच्चन । थुगु थासय् स्पष्ट
याना क्यने-भाविता याये योग्यगु धर्म जुया नं छुं छगु धर्मयात देशनाय् स्वरूप कथं उल्लेख
याना मतल धाःसा उगु धर्मयात देशनां अलग मजुइकेया निति अनुकूलगु थासय् समावेश
याना क्यनेगु ग्रन्थकारकपिनि कर्तव्य हे जुयाच्चन ।

थुगु थासय् साधक नमूना छगू उल्लेख याना क्यने माल धाःसा मत्थलुङ्ग-न्ह्यपु धयागु कोट्ठासयात स्वयं भगवान बुद्ध कना बिज्याःगु पाली स्वरूप कथं उल्लेख याना क्यना तःगु मदु; आयुष्मान सारिपुत्र स्थविर कना बिज्याःगु धाःगु प्रतिसम्भिदामार्ग पाली जक खने दु । तर प्रतिसम्भिदामार्ग पाली स्वरूप कथं प्रकट जुइक क्यना तःगुलिं उगु न्ह्यपु कोट्ठास मुख्य रूप भाविता याये योग्यगु धर्म हे जुयाच्चन । थुकथं भाविता याये योग्यगु धर्म जूगुलिं उगु न्ह्यपु कोट्ठासयात भगवान बुद्धयागु अध्यासय अनुरूपं बुद्धवचन पाली समावेश याना क्यनेगु अर्थकथा व टीकाचार्यपिनि कर्तव्य जुयाच्चन । अथे जुया विशुद्धि-मार्ग (१-२३२) य मत्थलुङ्ग अट्ठिमिज्जेन सङ्गहेत्वा पटिक्कूलमनसिकारवसेन देसितं धका मत्थलुङ्ग-न्ह्यपु कोट्ठासयात अट्ठिमिज्ज-स्योलय् समावेश याना भगवान बुद्ध कना बिज्याःगु खँ उल्लेख याना तयातःगु जुल । विशुद्धि-मार्गया व्याख्या महाटीकाय् धाःसा निम्नः कथं समावेश याना क्यना बिज्यात-यं वा पनञ्जम्पि किञ्चीति वा इमिना पालियं मत्थलुङ्गस्स सङ्गहो दट्ठब्बो । (महाटीका १-४२९) ।

थुगु टीका पालि द्वारा अभिप्रेत अर्थ खः- महाहत्थिपदोपमसुत्त महाराहुलोवादसुत्त आदिलय् पृथ्वीधातुयात स्वरूप कथं उद्धृत याना क्यना तःगुली-

‘केसा लोमा । प॥ उदरियं करीसं यं वा पनञ्जम्पि किञ्चि अज्झत्तं पच्चत्तं कक्खलं खरिगतं उपादिन्नं धका क्यना तल ।

उकथं क्यना तःगुली यं वा पन-आदि द्वारा ‘केसा निसं करीसं अन्त दुगु १९-गू कोट्ठासं अलग जुयाच्चंगु सम्पूर्ण शरीरय् छुं छगू छाःगु क्वाचुगु स्वभाव नं दनि ‘धका उल्लेख याना तःगु खः । उगु देशनाय् स्वरूप कथं क्यना मतःगु न्ह्यपु कोट्ठासयात उगु यं वा पन द्वारा क्यना तःगु कोट्ठासय् समावेश याना कायेमाः धयागु मतलब खः ।

थुगु थासय् सीके बी मास्ति वःगु मुख्य अभिप्रेतगु खँ छु धाःसा मत्थलुङ्ग धयागु न्ह्यपु कोट्ठासयात अर्थकथा अनुसार अट्ठिमिज्ज-स्योलय् समावेश याःगु हे थजु; टीका अनुसार यं वा पन लय् समावेश याःगु हे थजु थ्व मुख्य मखु । भाविता याये ज्यूगु धर्म जुइ माःगु हे मुख्य खः । विधि निगुलिं उचितगु हे खः- धका ग्रहण याये योग्यगु कारण सीके बीगु हे मुख्य जुयाच्चन । अनं अतिरिक्त विशुद्धिमार्ग ग्रन्थय् अट्ठिमिज्ज-स्यो कोट्ठासय् प्रकटरूप उद्धृत याना क्यना तःगु मत्थलुङ्ग-न्ह्यपुयात टीकाचार्य यं वा पन-लय् समावेश याना क्यना ब्यूगुलिं उकीयात भाविता याये मज्जू, भाविता याये अयोग्य धका ग्रहण याये मज्जूगु धाये मज्जूगुयात नं सीके बीगु मुख्य जुयाच्चन । अनं अतिरिक्त प्रतिसम्भिदामार्ग अनुसार भाविता याये ज्यूगु न्ह्यपु कोट्ठास गुगु पद गुगु देशना खँय् यथिजाःम्हं समावेश याना क्यंगु जूसा नं भाविता याये ज्यूगु धर्म हे जक जुया च्वथे अथे हे फुले जुया सुके जुइगु लिसें शूक्ष्मगु शरीरयागु आकार प्रकार वायुरूप नं सम्प्रजन्य पर्व, धातुमनसिकार पर्व, स्कन्ध देशना, आयतन देशना आदि अनुसार विपश्यना भाविता याये ज्यूगु वास्तविक धर्म जूगुलिं इर्यापथ पर्व ‘यथा यथा वा पनस्स’ वाक्यय् समावेश याना क्यनातःगु जुया भाविता याये मज्जूगु धर्म जू वने फइ मखु । न्ह्याबलें भाविता याये ज्यूगु धर्म हे जुयाच्चन । उकिं उकीयात भाविता याये हे मज्जू धका सुना नं धाये अयोग्यगु जक मखु, भावित याये ज्यूगु धर्म धका हे स्वीकार याये माःगु जुयाच्चंगुयात नं सीके बीगु आकांक्षा दुगु जुल ।

थुलिखं फुले जुइगु सुके जुइगु आदि शूक्ष्मगु शरीरयागु आकार प्रकारयात यथा यथा वा पनस्स वाक्यय् समावेश याना क्यना तःगु भाविता याये योग्यगु धर्म जूगुलिं व समावेश याना क्यने बहःगु जूगुलिं कर्तव्य अनुरूप समावेश याना क्यना च्चानागु खँ स्पष्ट रूप थुइके ज्यूगु जुल ।

मेकथं समावेश यायेगु विधिया स्पष्टीकरण

थुगु सफूया पौ ल्याः ६०-लय हानं मेकथं-धका क्यना यथा यथा वा पनस्स वाक्यय् मेकथं अर्थ ग्रहण यायेगु विधि क्यना वयागु जुल । उगु उल्लेख प्रज्ञावानपिसं अगति मवंसे थःपिनिगु ज्ञान बुद्धि निरीक्षण व परीक्षण याना यः ताःसा स्वीकार यायेगु; यः मताःसा न स्वीकार मयासे च्चनेया निति खः । उगु ग्रहण यायेगु विधि सम्बन्धय् जिमिसं कारण क्यना तयागु प्रज्ञावानपिनि निति थुइकेत कुगाये धुकूगु जुल । तर मन्दबुद्धिपि व्यक्तिपिनि निति हानं भति स्पष्ट याना क्यने त्यना ।

वा पन सहितं क्यना तःगु देशना मध्यय् यं यं वा पनारब्ध-धयागु धम्मसंगणी पाली वाक्यं मेगु वाक्य धाक्वलय् कना वये धुंगुलिं मेगु अर्थयात काये माःगु हे जक दयाच्चन । कना वये धुंगुयात हे हानं ग्रहण यायेगु क्षेत्र मदुगु जुल । यं यं वा पनारब्ध-धयागु धम्मसंगणी पाली धाःसा कना वये धुंगु आरम्भण खुगुलिं अलगगु आरम्भण धयागु मदुगु जुया कना वये धुंगुयात हे संक्षिप्तं हानं कना तःगु स्पष्ट जू । मेमेगु विषयय् धाःसा उक्तं मखु । कना वये धुंगुलिं अलगगु मेगु अर्थ न दयाच्चंगुलिं कना वये धुंगुलिं अलगगु अर्थ (यात अभिप्रेत जुयाच्चंगु खं सीके दु ।

थुगु स्मृतिप्रस्थान पाली नं "अत्थि कायोति वा पनस्स सति पच्चुपट्ठिता होति" आदि खँपु द्वारा व "ये वा पनस्स ते होन्ति अनत्थकामा" आदि खँपु द्वारा धया वये धुंगुलिं मेगु अर्थ क्यना तःगु खने दु । थुगु परिशिष्टया पौ ल्याः (२५४) लय क्यना वये धुंगु "यं वा पनञ्जप्पि किञ्चि" आदि वाक्य द्वारा न धया वये धुंगु कोट्ठास-१९-गुलिं अलग जुयाच्चंगु पृथ्वीधातुयात क्यनातःगु खः धयागु स्पष्ट खने दु । अथे हे धम्मसंगणी पालि आपालं थासय् "ये वा पन अञ्जेपि अत्थि" आदि धका कना तःगु ये वा पनक क्षेत्रय् व अभिधर्म विभङ्ग पालि व सुत्तन्त पालि मध्यय् "यं वा पन-आदि धका कना तःगु यं वा पनक क्षेत्रय् कना वये धुंगुलिं अलग जुयाच्चंगु अर्थयात जक क्यना तःगु खँ स्पष्ट खने दु । विशेषतः अभिधर्म विभङ्ग पालि पौ ल्याः (२) आदिलय् "तं तं वा पन रूप उपादाय" आदि पाली" तं तं वा पनाति एत्थ न हेट्ठिठमनयो ओलोकेतब्बो" आदि धका अर्थकथा ब्याख्या याना तःगुलिं न्हापा धया वये धुंगु अर्थ मखुगु खँ, न्हूगु अर्थयात अभिप्रेत याना तःगु खँ भन हे स्पष्ट जू । थुगु थासय् यथा यथा धयागु आकार वाचक विच्छापद साधक नमूना क्यनीगु ये यं तं तं-पदत लिसे मिले मजू खनि धका ला चोदना वा आलोचना याये योग्य मजू । जिमिगु मुख्य अभिप्राय ला स्वरूप उल्लेख याना क्यंगु थजु; आकार उल्लेख याना क्यंगु थजु न्ह्योने व लिउने स्वरूप क्यनीगु, आकार क्यनीगु लिसे समान जुया वा पन द्वारा कनातःगु वाक्य जुइगुयात हे लक्ष्य याना तयागु जुल । उकिं ये वा पन-आदि लिसे यथा यथा वा पनस्स समान मजू धका आलोचना यायेगु बुद्धिमानपिनिगु चोदना वा आलोचना मखु ।

थुगु थासय् गच्छन्तो वा-आदि न्ह्योनेयागु वाक्य प्यंगू पाद द्वारा इर्यापथ प्यंगूयात भाविता यायेगु विधि क्यने धुगुलिं, यथा यथा वाक्य द्वारा उकीयात ग्रहण मयासे शूक्ष्मगु शारीरिक आकार प्रकारयात जक ग्रहण याःसा न भाविता याये माःगु धर्म पाः जुयावंगु मदुगुलिं छुं छगू निरर्थक जुइगु सम्भावना न मदु । उकिं बुद्धिमानपिसं उगु मेकथं ग्रहण यायेगु विधियात थःथःपिनिगु स्वज्ञान परीक्षण व प्रत्यवेक्षण याना स्वभाव ज्ञान समावेश जुल धाःसा स्वीकार याना; समावेश मजुल धाःसा स्वीकार मयासे च्वनेगु हे जक ज्यूगु जुल । उगु ग्रहण विधियात जबर्जस्ति तःतःसकं दोषारोपण याना स्यक जुइगु आवश्यकता मदु । उकथं स्यक जूसा न छुं गुगु कथंयागु विशेष प्रतिफल लाभ जुइ फइगु सम्भावना दये फइ मखु ।

आश्वास प्रश्वासय् समावेश यायेगुया कारण

अन अतिरिक्त थुगु टिप्पणी दुने हे फुले जुइगु सुके जुइगुयात वायोधातु खुगू मध्यय् आश्वास प्रश्वास वायोधातुइ समावेश जुइ योग्यगु खँ क्यना तल । उकथं क्यना तःगुलिं न फुले जुइगु सुके जुइगु वायु (१) अङ्गमंगानुसारिवायु (२) आश्वास प्रश्वास वायु (३) यं वा पन वायु-धयागु थुपि स्वंगू लिसे सम्बन्धित जुयाच्वंगु दु । तर श्वास प्रश्वास लिसे लिक्कसं लाःगु जुया श्वास प्रश्वासयागु प्रासंगिक प्रतिफलया रूपय् तःसकं स्पष्ट जूगुलिं आश्वास प्रश्वास वायोधातुइ समावेश याना क्यनागु जुल; अथे न उकथं आश्वास प्रश्वास वायुल्य् दुथ्यानाच्वंगु जुया आनापान शमथ कर्मस्थानया क्षेत्रय् प्रतिसम्बिदामार्ग विशुद्धि मार्ग आदिल्य् न्हाय च्वाका, च्वयागु म्हुतुसी संघट्टन जुइगु दुहाँ वइगु पिहाँ वनीगु फय्यात जक भाविता याये निति क्यनातःगुलिं खः । धात्थे खः; उगु पालि अर्थकथा अनुसार प्वाथय् दुहाँ पिहाँ जुया सनाच्वनीगु दुहाँ पिहाँ जुइगु फय्यात भाविता याःसा न आनापान शमथ कर्मस्थान मघाः । तर धातु व्यवस्थान व विपश्यना कर्मस्थान ला जुइ फूगु जुल । छाया धाःसा, धातु व्यवस्थानय् यग्गु प्यंगू धातु थजु, भाविता याये ज्यूगु जक मखु विपश्यनाय् न शरीरया दुने पिने उपादानस्कन्ध धाक्वयात भाविता याये ज्यूगुलिं खः ।

थुगु थासय् परवादी आलोचक पुद्गल न्हाय च्वाकाय् भौयागु टुक्रा प्यपुंका तल धायेव दुहा पिहाँ जुइगु फय्या कारणं उगु भौ टुक्रा सनाच्वनी उगु सनाच्वंगु भौ टुक्रायात भाविता याये जी ला-धका आलोचना याना तःगु खने दु । जिमिसं ला स्पष्ट रूप सीके ज्यूगु जुल धाःसा उगु भौ टुक्रा जक मखु, सनिगु धाक्वयात भाविता याये ज्यू धका निश्चित रूप लिसे बियाच्वना । छाया धाःसा, तापाक वना माला स्वया च्वने माःगु आवश्यक मदु । थुगु स्मृतिप्रस्थान पाली हे "इति बहिद्धा वा काये कायानुपस्सी विहरति, बहिद्धा वा धम्मेषु धम्मनुपस्सी विहरति" आदि धका दुने पिने सम्पूर्णयात धाविता याये निति स्वयं भगवान बुद्ध कना बिज्याना तःगु दु मखु ला ? भगवान बुद्धयागु वचनयात सु बौद्ध शंका याये योग्य जू, हटे याये योग्य जू ? थुलिं हे पौ ल्याः ५९-६०-ल्य् क्यना वयागु टिप्पणी सम्बन्धय् मन्द बुद्धिपि व्यक्तिपिनि निति हाकन स्पष्टीकरण बियावयागु पूवन ।

प्रत्युप्रस्थानद्वारा भाविता याये बहःगु खँ

थुगु निश्रय पौ ल्याः ५१-ल्य वायुधातुयागु लक्षण, रस, प्रत्युप्रस्थान प्रकट जुइगु पहःयात क्यना वया । उक्तथं क्यना वयागु नं इमित भाविता याये योग्यगु सीके योग्यगु जूया निति अर्थकथा टीका अनुरूप क्यना वयागु खः । उक्तथं क्यना वयागुली प्रत्युप्रस्थानया सम्बन्धय् रूपयागु प्रत्युप्रस्थानयात विपश्यना भाविता याये मज्यू धका, वायोधातुयागु प्रत्युप्रस्थानयात प्रासंगिक प्रतिफल फलप्रत्युप्रस्थान धका व प्रज्ञप्ति धका गुलिचां मदुनिव प्यदँ न्यादँया दुने निसें वितण्डवादी छपुचः व्यक्तिपिसं द्वक कल्पना याना धया जुयाचंगुलिं उगु मिथ्यावादयात नं थुगु थासय् स्पष्ट याना शुद्धिकरण याये योग्यगु जूया निति उकीयात नं सक्षिप्तं स्पष्ट याना क्यने ।

लक्षण-रसादिवसेन परिग्रहेतब्बा-लक्षण रस आदियागु कथं नं परिग्रहण यायेमाः-धका विशुद्धिमार्ग (२-२२२) या व्याख्या महाटीकाय् परिग्रहविधि पन खन्धनिदेसे वुत्तो एवाति अधिष्ठायो-धका कना तल ।

लक्षण, रस आदियागु हिसाबं परिग्रहण यायेगु क्रमयात विशुद्धिमार्ग, स्कन्ध निदेशय् क्यना वये धुन । पूर्णरूप विस्तृत खँ सीके माःसा उगु स्कन्ध निदेशय् पुइका स्वयेमाः- धयागु मतलब खः ।

स्कन्ध निदेशय् स्वल धायेवं चैतसिक नाम धर्म परिग्रहण क्रमयात-

फुसतीति फस्सो; स्वायं फुसनलक्षणैः सङ्घट्टन रसो; सन्निपात- पच्चुपट्ठानो, आपाथगतविसयपदट्ठानो- इत्यादि कथ-

१) लक्षण २) रस ३) प्रत्युप्रस्थान व ४) पदस्थानया हिसाबं परिग्रहण याइगु पहः भाविता यायेगु क्रमयात पूर्णरूप क्यनातःगु खने दु ।

चित्त (विज्ञान) परिग्रहण यायेगु क्रमयात नं चक्षुर्विज्ञानधातु आदि धका न्हेथी छुटे याना थी थी लक्षण, रस, प्रत्युप्रस्थान व पदस्थान प्यंगुलिं प्रकारं पूर्णरूप क्यना तःगु खने दु ।

रूपस्कन्ध रूपधर्मयात परिग्रहण यायेगु पहःयात नं महाभूतधातु प्यंगु निसें अथे हे लक्षण, रस, प्रत्युप्रस्थान व पदस्थान प्यंगुलिं प्रकारं पूर्णरूप क्यनातःगु खने दु । उकी मध्यय् प्यंगू धातुयात थुकथं क्यना तल ।

भूतरूपं चतुर्बिधं पथवीधातु, आपोधातु, तेजोधातु वायोधातूति; तासं लक्षणरस-पच्चुपट्ठानानि चतुर्धातुववस्थाने वुत्तानि । पदट्ठानतो पन ता सब्बापि अवसेसधातुत्तय पदट्ठाना । (विशुद्धिमार्ग २-७३) ।

भूतरूपं पृथ्वीधातु, आपोधातु, तेजोधातु व वायोधातु धका प्यथी दु । इमिगु लक्षण, रस, प्रत्युप्रस्थानयात चतुर्धातु व्यवस्थानय् क्यना वये धुन । क्यने मधुनिगु पदस्थान कथं धाःसा उगु प्यंगुलिं धातु हे ल्यं दुगु धातु स्वंगू सतिगु कारण पदस्थान दुगु जुल । (अर्थ)

उपरोक्त विशुद्धिमार्ग द्वारा प्यंगू धातुयात लक्षण, रस, प्रत्युप्रस्थान पाखें भाविता यायेगु क्रम चतुर्धातु व्यवस्थानय् क्यना वये धुगु अनुसारं हे धका व पदस्थान हिसाबं जक थुकिं ल्यं दुगु मेगु धातु स्वंगू धयागु पदस्थान द्वारा भाविता यायेमाः धयागु मतलब खः । उकिं चतुर्धातु व्यवस्थानय् क्यना वयागु भाविता यायेगु क्रमयात स्वये माली तिनि । स्वयेबले निम्नः अनुसारं खने दइगु जुल ।

लक्षणादितोति पथवीधातु किं लक्षणा, किं रसा, किं पच्युपट्टानाति एवं चतस्सोपि धातुयो आवज्जेत्वा पथवीधातु ककखलत्तलक्षणा, पतिट्टान रसा, सम्पटिच्छन पच्युपट्टाना; आपोधातु पग्घरण लक्षणा, ब्रूहनरसा, सङ्ग्रह पच्युपट्टाना; तेजोधातु उण्हत्तलक्षणा, परिपाचनरसा, मदवानुप्पदान पच्युपट्टाना; वायोधातु वित्थम्भनलक्षणा, समुदीरणरसा, अभिनीहार पच्युपट्टानाति एवं लक्षणादितो मनसिकातब्बा । (चतुर्धातु-व्यवस्थान व्याख्या विशुद्धिमार्ग-(१-३६२) ॥

लक्षण आदि हिसाब धयागुली पृथ्वीधातु छु लक्षण दुगु जुल, छु रस दुगु जुल, छु प्रत्युप्रस्थान दुगु जुल ? धका थुकथं प्यंगुलिं धातुयात आवर्जन याये धुंका पृथ्वीधातु छाःगु क्वाचुगु लक्षण दुगु जुल, आधार कृत्य दुगु जुल, ग्रहण यायेगु प्रत्युप्रस्थान दुगु जुल । आपोधातु बाःबनीगु लक्षण दुगु जुल, बृद्धि जुइकीगु कृत्य दुगु जुल । छधि छपुचः यायेगु प्रत्युप्रस्थान दुगु जुल, तेजोधातु=पुइगु लक्षण दुगु जुल । छिपे जुइकेगु कृत्य दुगु जुल, नाइसे च्वंकेगुयात बीगु प्रत्युप्रस्थान दुगु जुल । वायोधातु त्यकु तयेगु धिनीगु लक्षण दुगु जुल, सनीगु संकेगु (ध्वायेगु) कृत्यरस दुगु जुल । (भूतरूप समूहयात) न्ह्योने यंकेगु प्रत्युप्रस्थान दुगु जुल-धका थुकथं लक्षणादि हिसाब मनन यायेमाःगु भाविता यायेमाःगु जुल । (अर्थ)

नकतिनि उल्लेख याना वयागु महाटीका लिसें विशुद्धिमार्गयागु खँपु द्वारा नाम धर्मयात व रूप-धर्मयात लक्षण, रस पाखें भाविता याये बहःगुथें तुं प्रत्युप्रस्थान पाखें न भाविता याये बहःगु व ज्यूगु खँ वडो हे स्पट जुयाच्वंगु जुल । उलि जक मखु, पदस्थान पाखें न भाविता याये ज्यूगु खँ स्पष्ट जू ।

निम्नः अर्थकथा टीका पाखें ला रूप-धर्मयात प्रत्युप्रस्थान द्वारा भाविता याये बहःगु व ज्यूगु खँ भं हे स्पष्ट जूनि ।

इति रूपन्ति इदं रूपं यत्तकं रूपं इतो उद्धं रूपं नत्थी ति रूपनसभावञ्चेव भूतुपादायभेदं रूपञ्च आदिं कत्वा लक्षणं रसं पच्युपट्टानं पदट्टानवसेन अनवसेसरूपपरिग्राहो वुत्तो । (सूत्र महावर्ग अर्थकथा ५३ । संयुक्त अर्थकथा २-४४) ।

इति रूपं धयागु शब्द 'थ्व रूप खः, थुलि ति मात्र रूप खः, थनं च्वय् रूप मन्त' धका विपरिणाम स्वभावयात व भूतरूप उपादारूप भेद दयाच्वंगु रूपयात आदि याना लक्षण रस प्रत्युप्रस्थान व पदस्थानया हिसाब ल्यं पुल्यं मदुगु सम्पूर्ण रूपयात परिग्रहण यायेगु क्यना बिज्याना तःगु जुल । (अर्थ)

तत्थ लक्षणं नाम तस्स तस्स रूपविसेसस्स अनञ्जसाधारणो सभावो; रसो तस्सेव अत्तनो फलं पतिपच्युयभावो; पच्युपट्टानं तस्स परमत्थतो विज्जमानत्ता याथावतो आणस्स गोचरभावो; पदट्टानं आसन्नकारणं; तेनस्स पच्चयायत्तवुत्तिता दस्सिता । (महावर्ग अर्थकथाया व्याख्या टीका-५३)

उकी मध्यय् लक्षण धयागु उगु उगु (पृथ्वी आदि) रूप विशेषया (आपो आदि) मेगु रूपत लिसे असाधारणगु (ककखलत्त आदि) मूल स्वभाव हे खः । रस धयागु थःगु फलयात प्रत्यय याना उगु रूपया उपकार याये सःगु स्वभाव खः । प्रत्युप्रस्थान धयागु उगु रूपया परमार्थ हिसाब विद्यमान जुयाच्वंगु कारणं गथे खः अथे यथार्थ रूपं ज्ञानया गौचर जुयाच्वंगु

आरम्भणया भाव खः । पदस्थान धयागु सत्तिगु कारण खः । थुकिं उगु रूपया कारण लिसे सम्बन्ध दुगु उत्पत्ति दयाच्चंगु भावयात क्यनातःगु जुल । (टीकाया अर्थ)

लक्खणरसपच्चुपट्ठानवसेनाति कक्खलत्तादिलक्खणवसेन सन्धारणादि रसवसेन सम्पटिच्छनादि पच्चुपट्ठानवसेन भूततयादिपदट्ठानवसेन च । (संयुक्त टीका २-५८)

लक्षण रस प्रत्युप्रस्थान व पदस्थानया हिसाबं धयागु छाइगु इत्यादि लक्षणया हिसाबं; बोलाक धारण याना तयेगु इत्यादि रसया हिसाबं; स्वीकार यायेगु आदि प्रत्युप्रस्थानया हिसाबं व ल्यं दुगु भूतरूप स्वंगू समूह आदि पदस्थानया हिसाबं । (ल्यं पुल्यं मदुगु रूपयात परिग्रहण यायेगुयात क्यना तःगु जुल- धयागु मतलव खः ।) (संयुक्त टीकाया अर्थ)

उपरिक्त सूत्रान्त महावर्ग अर्थकथा टीका, संयुक्त अर्थकथा टीका रूप भाविता यायेगुयात क्यनाच्चंगु इति रूप-धयागु पालिया व्याख्यात जुयाच्चन । उगु संवण्णेतब्ब पालिं न बोधिसत्त्वयाके नामरूपपरिग्रहज्ञान उत्पत्ति जूगु पहःयात क्यनाच्चंगु खँपु जुल । थुकथं मुक्कं रूपयात भाविता यायेगु पहः क्वक्वजीक व्याख्या याना तःगुलिं रूपयात प्रत्युप्रस्थान द्वारा भाविता याये ज्यूगु खँ न अति स्पष्ट जुयाच्चन । अथे हे पदस्थान द्वारा भाविता याये ज्यूगु खँ न स्पष्ट हे जुयाच्चन । अथे हे पदस्थान द्वारा भाविता याये ज्यूगु खँ न स्पष्ट हे जुयाच्चन । वेदना आदि नामस्कन्धय् लक्षण, रस, प्रत्युप्रस्थान व पदस्थान द्वारा भाविता यायेगुयात न उगु उगु अर्थकथा व टीकाय् व हे अनुसार व्याख्या याना तःगु दयाच्चन । उकिं नामयात न पदस्थान द्वारा भाविता याये ज्यूगु खँ बडो हे स्पष्ट जुयाच्चंगु जुल ।

थुगु थासय् उल्लेख याना वये धुगु सूत्रान्त महावर्ग अर्थकथा, संयुक्त अर्थकथा मध्यं अनवसेस रूपपरिग्रहो- ल्यं पुल्यं मदुगु रूपयात परिग्रहण यायेगु (अनवसेस वेदना सज्जा संखार विज्जाण परिग्रहो- ल्यं पुल्यं मदुगु वेदना, संज्ञा, संस्कार, विज्ञानयात परिग्रहण यायेगु- थुगु पदत ला थन उल्लेख याना तःगु मदु, मूल ग्रन्थय् दयाच्चन ।) धका रूप व नाम परिग्रहण यायेगुयात जक क्वजीक क्यनातःगु जुल । पच्चयपरिग्रहो- कारणयात परिग्रहण यायेगु धका ला धया मत । उकिं "पदस्थानद्वारा परिग्रहण यायेगु प्रत्ययपरिग्रह ज्ञान लिसे सम्बन्धित खः" धका त्वहः तये माःगु मदुगु जुल । तर वयासिकं अप्वः स्पष्ट याये निति विभावनी टीकाचार्या आचार्य जुया बिज्याःम्ह आयुष्मान सारिपुत्र स्थविर प्रतिपादन याना बिज्याःगु सारत्थदीपनी टीकायात न उल्लेख याना क्यने ।

सब्ब तेभूमकं नामरूपं इदं रूपं, एतकं रूपं, न इतो भिययो; इदं नामं, एतकं नामं, न इतो भिययो" ति भूतुपादाय भेदं रूपं, फस्सादि भेदं नामञ्च लक्खणरसपच्चुपट्ठानपदट्ठानतो ववत्थपेति; कम्माविज्जादिकञ्चस्स पच्चयं परिग्रहणाति; अयं जातपरिज्जा । (सारत्थ २-२०) ।

‘थ्व रूप खः; थुलि मात्र ति रूप खः; थ्वयां अप्वः मन्त; थ्व नाम खः; थुलि मात्र ति नाम खः; थ्वयां अप्वः मन्त’ धका भूतरूप उपादाय रूप भेद दयाच्चंगु रूपयात व स्पर्श आदि भेद दयाच्चंगु नामयात (थुगु) सम्पूर्ण त्रिभूवनय् उत्पन्न जुयाच्चंगु नाम रूप समूहयात लक्षण रस प्रत्युप्रस्थान व पदस्थान कथं छुटे याइगु जुयाच्चन । उगु नाम रूपया कर्म अविद्या आदि कारणयात न परिग्रहण याइगु जुयाच्चन । (थुगु व्यवस्थापन यायेगु परिग्रहण यायेगु) जातपरिज्जा खः । (अर्थ)

उपरोक्त टीकाय् नामरूप-ववत्थपेति धयागु न्ह्योनेयागु वाक्य द्वारा नामरूप परिग्रह ज्ञानयात क्यनाच्चंगु दु । कम्माविज्जादिकञ्चस्स पच्चयं परिग्गण्हाति धयागु लिपायागु वाक्यं प्रत्ययपरिग्रहज्ञानयात क्यनाच्चंगु दु । थुकथं थी थी छुटे याना क्यना तःगुलिं 'पदस्थान द्वारा भाविता यायेगुयात प्रत्ययपरिग्रहज्ञान लिसे सम्बन्धित खः' धका धाये माःगु खँ बिल्कुल मदुगु हे जुल । उलि जक मखु, विभावनी टीकाचार्यया गुरु जुया बिज्याःन्ह आयुष्मान सारिपुत्र स्थविरं न 'नाम रूप-पदट्ठानतो ववत्थपेति-नाम रूपयात पदस्थान द्वारा छुटे याइगु जुयाच्चन' धका स्पष्ट रूप क्यना तःगुलिं विभावनी टीकाय् व पुलांगु संग्रह टीकाय् पदस्थान व्याख्या मदुगुलिं अभिधर्मार्थ संग्रह ग्रन्थय् पदस्थान पद दये योग्य मजू धका न धाये मत्वःगु जुल ।

वयासिकं पुलांगु वयासिकं न दृढता दुगु साधक नमूना माल धाःसा सारत्थदीपनी टीकाचार्य हे आचार्य धर्मपाल स्थविर धका आदर गौरव तया क्यने बहःन्ह आयुष्मान धर्मपाल स्थविरं प्रतिपादन याना बिज्याःगु इतिवृत्तक अर्थकथा पौल्याः ५०-ल्यं स्ववने ज्यू । उगु अर्थकथाय् न थुगु सारत्थदीपनी लिसे समान जुइ कथं हे धया तःगु दु । विशेषतः : 'कम्मा विज्जादिकञ्चस्स पच्चयं परिग्गण्हाति' थासय् 'तस्स अविज्जादिकञ्च पच्चयं परिग्गण्हाति' धका दयाच्चंगु मात्र विशेषता दुगु जुल । तर अर्थय् विशेषता मदुगु जुल । उकिं उगु पालियात थन उल्लेख याना क्यने मखुत ।

थुकथं रूपयात प्रत्युप्रस्थान द्वारा भाविता यायेगुयात व नाम रूप निगुलियात पदस्थान द्वारा भाविता यायेगुयात पालि अर्थकथा टीकाय् बडो स्पष्ट रूप उल्लेख याना क्यना तःगुलिं 'रूपयात प्रत्युप्रस्थान द्वारा भाविता याये मज्यू' धका व 'नामरूपपरिग्रहज्ञानया क्षेत्रय् नाम व रूपयात पदस्थान द्वारा भाविता याये मज्यू' धका आक्षेप याना धयाच्चंन्ह व्यक्तिं सूत्रान्त महावर्ग पालि अर्थकथा टीका, संयुक्त पालि अर्थकथा टीका, विशुद्धिमार्ग अर्थकथा टीका, इतिवृत्तक अर्थकथा; सारत्थदीपनी टीकायात आक्षेप या वंगु जू वन । सत्ययात असत्य जुइ कथं, असत्ययात सत्य जुइ कथं उगु थुगु कल्पना याना धयाच्चंगुलिं प्रज्ञावान सत्पुरुषपिनिगु हृदययात कम्पित जुइके यःगु वितण्डवाद दुगुलिं बितण्डवादी पुद्गल भावय् न थ्यनाच्चन ।

वायुयागु प्रत्युप्रस्थान नं परमार्थ हे खः

पच्चुपट्ठानं तस्स परमत्थतो विज्जमानन्ता याथावतो आणस्स गोचरभावो-

प्रत्युप्रस्थान धयागु उगु रूपया परमार्थ कथं प्रकट जुयाच्चंगुलिं यथार्थ रूप ज्ञानया गौचर जुयाच्चंगु आरम्भणया भाव खः । (सूत्रान्त महावर्ग टीका-५३)

उपरोक्त टीकाय् 'परमार्थ कथं प्रकट जुयाच्चंगुलिं गथे खः अथे ज्ञानया गौचर आरम्भण जुयाच्चन' धका स्पष्ट रूप धया तःगुलिं वायोधातुया अभिनीहार प्रत्युप्रस्थानयात नं परमार्थ कथं विद्यमान जुयाच्चंगु गथे खः अथे ज्ञानय् प्रकट जुयावःगु परमार्थ धर्म धका हे जक सीके माःगु जुल । वितण्डवादीपिसं धाःथे प्रज्ञप्ति धका ला सीके मज्यू, मती तये मज्यूगु हे जुल ।

परमार्थ धर्म जुयाच्चंगु जक मखुनि, भाविता याये माःगु मुख्यगु धातु सत्य नं जुया च्चन तिनीगुयात निम्नः महाटीका द्वारा सीकेमाः ।

पदट्ठानं पनेत्थ अज्जधम्मताय न उद्धट्ट-पदस्थानयात ला भाविता यायेगु मुख्यगु

धातु अलग्ग जुयाच्चंगु मेगु धर्म जूगुलिं थुगु लक्खणादितो अनुसार भाविता यायेगु विधिलय् (अर्थकथाचार्य) उल्लेख याना क्यने म्वाःगु जुल । (महाटीका १-४४६)

विशुद्धिमार्गय लक्खणादितो अनुसार भाविता यायेगु विधिंयात विस्तृत रूप क्यना तःगुली प्यंगू धातुयात लक्षण, रस, प्रत्युप्रस्थान द्वारा भाविता यायेगुयात जक क्यना तल; पदस्थान द्वारा भाविता यायेगुयात ला क्यना मतः । उक्तं पदस्थान द्वारा भाविता यायेगुयात क्यना मतःगु छु कारणय धका न्यने थाय् दुगु जुया महाटीकाय् उपरोक्त अनुसार स्पष्ट याना क्यना तःगु खः । धातु छु धाःसा - पृथ्वी आदि छगू छगू धातुया पदस्थान उकिं अलग्गु मेगु धातु स्वंगू हे जुयाच्चन । अथे जुया पृथ्वीधातुयात भाविता याये मांस्ति वःन्ह व्यक्ति पृथ्वीयागु पदस्थान जुयाच्चंगु आपो, तेजो वायो मुख्य भाविता यायेमाःगु पृथ्वीधातु अलग्गु मेगु धर्म हे जुयाच्चन । अथे हे आपोयात भाविता याये मास्ति वःन्ह व्यक्ति पृथ्वी, तेजो, वायो; तेजोयात भाविता याये मास्ति वःन्ह व्यक्ति पृथ्वी, आपो, तेजो व वायोयात भाविता याये मास्ति वःन्ह व्यक्ति पृथ्वी आपो, तेजो, मुख्य भाविता यायेमाःगु धातु अलग्गु मेगु हे धर्म जुयाच्चन । उकिं मुख्य भाविता याये माःगु धातुयात जक तःतप्यक भाविता याये निति क्यना तःगु थुगु लक्खणादितो अनुसार भाविता यायेगु विधिलय् मुख्य भाविता याये माःगु स्वरूप जुयाच्चंगु लक्षण रस प्रत्युप्रस्थानयात जक क्यनातल । मुख्य भाविता याये माःगु धातु अलग्गु मेगु धर्म जुयाच्चंगु (त्यं दुगु धातु स्वंगू धयागु) पदस्थानयात ला क्यना मतः-धयागु मतलब खः ।

थुगु टीकाय् थी थी जुयाच्चंगु छगू छगू धातुया पदस्थान जुयाच्चंगु मेगु धातु स्वंगूयात अञ्जधम्म-मुख्य भाविता याये माःगु धातु अलग्गु मेगु धर्म-धका धया तःगुलिं लक्खणादितो अनुसार भाविता यायेगु विधिलय् क्यना तःगु लक्षण, रस, प्रत्युप्रस्थान ला भाविता याये माःगु धातु अलग्गु मेगु धर्म अञ्जधम्म मखु । मुख्य भाविता याये माःगु व परमार्थ धातु धर्म हे जुयाच्चन । उकिं उकीयात लक्खणादितो अनुसार भाविता यायेगु विधिलय् क्यना तल धका न धाःगु जू व । अथे जुया वायोधातुया लक्षण व रसत धात्थेगु परमार्थ वायु जुयाच्चथे वायीधातुयागु अभिनीहार प्रत्युप्रस्थानयात न धात्थेगु परमार्थ बायो धका हे क्वातुसे च्वक मती तयेमाःगु जुल ।

उगु अभिनीहार प्रत्युप्रस्थान भाविता याये माःगु भाविता याये ज्यूगु मुख्य कथं भाविता याये बहःगु न जुयाच्चंगु धात्थेगु परमार्थवायु जूगुलिं भाविता याये त्वःगु, याये योग्यगु वायु अलग्गु आनिशंस फल प्रत्युप्रस्थान न मखु; भाविता याइगु विपश्यनाज्ञानया न्ह्योने प्रकट जुया वःगु आकार प्रत्युप्रस्थान जक जुयाच्चन । निम्नः टीका द्वारा क्वातुक निर्णय बी माःगु जुल ।

सम्पटिच्छनाकारेण आणस्स पच्चुपतिट्ठतीति सम्पटिच्छनपच्चुपट्ठाना-

सहजात धर्मयात स्वीकार यायेगु आकार ज्ञानया न्ह्योने प्रकट जुइ यःगु जूया निति सम्पटिच्छन प्रत्युप्रस्थान धाइ । (महाटीका १-४४९)

उपरोक्त महाटीका पृथ्वीधातुयागु सम्पटिच्छन प्रत्युप्रस्थान पदयात व्याख्या याना क्यंगु खँ खः । उगु खँ त्यं दुगु आपो, तेजो, वाययो धातुयागु प्रत्युप्रस्थानत उपस्थानाकार

प्रत्युप्रस्थान जक हे जुयाच्चंगु खं सीके ब्यु । उकिं हे उगु धातु स्वंगूया क्षेत्रय् प्रत्युप्रस्थान पदयात हाकनं व्याख्या याना मक्यसे तयातःगु जुल ।

थुलि वायुधातुया अभिनीहार प्रत्युप्रस्थान प्रज्ञप्ति नं मखु; आनिशंसफल प्रत्युप्रस्थान नं मखु; आकार प्रत्युप्रस्थान परमार्थ वायु हे जुयाच्चंगु खः; उकिं हे उगु अभिनीहार प्रत्युप्रस्थान द्वारा नं वायोधातुयात विपश्यना भाविता यायेमाःगु भाविता यायेज्यूगु खँ क्वातुक चायेके फइ ख्वाः वःगु जुल ।

विशेष होश दयेके बी मास्ति वःगु छु धाःसा- आः जिमिसं स्पष्ट यानावयागु परिशिष्टय् विपश्यना भाविता याये ज्यूगु धर्मयात भाविता याये ज्यूगु खँ स्पष्ट याना क्यनागु व जिमित दोषारोपण याः वःगुयात स्पष्टीकरण बियागु मात्र जक दुथ्याः; मेपिनिगु ज्या खँयात स्पर्केगु नं दुमथ्याः; मेपिन्त हानि जुइकेया नितिं दोषारोपण यायेगु नं दुमथ्याः; परिशुद्धगु चेतना सरल ढंगं लिसः बिया तयागुयात विशेष होश तयेके बी मास्ति वः ।

स्मृतिप्रस्थात पालि निश्रयय् परिशिष्ट स्पष्टीकरण

थनसं क्वचाःगु जुल ।

भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरपाखें चवथा, अनुवाद व सम्पादन यानाबिज्याः मु सफ़

१. पायसि सुत्त	२८. साँचो प्रेम गर
२. यःन्ह म्हयाय	२९. अभिधर्मार्थ संग्रह (सम्पूर्ण)
३. तथागतया न्हापांगु उपदेश	३०. महान सल्लेख सूत्रोपदेश (भाग-१)
४. अभिधर्मार्थ संग्रह (भाग-१)	३१. महान सल्लेख सूत्रोपदेश (भाग-२)
५. नेपाः व वर्माया स्वापू	३२. बुद्ध र बुद्धवाद (भाग-१)
६. केही बौद्ध गीत	३३. कर्म र मनुष्य
७. घात्थें सुख	३४. श्रेष्ठ पवित्र श्रोतापन्न
८. अहिंसा बिजय	३५. मरण दो तये व भी
९. त्रिरत्न गुणानुस्मरण	३६. दुदंगु जीवनया मू
१०. राहुलयात तथागतया उपदेश	३७. न्हूगु परित्राण निश्रय
११. गुपु जातक मुना	३८. जीवनको सफलतातिर अगाडि बढ
१२. पञ्चशीलया महत्त्व	३९. महान धर्मचक्र उपदेश
१३. विश्व धर्म प्रचार देशना (भाग-१)	४०. प्रतीत्य समुत्पाद (भाग-१)
१४. विश्व धर्म प्रचार देशना (भाग-२)	४१. कामसुत्तन्त देशना
१५. लुम्बिनी विपस्सना	४२. जातक पालि (भाग-१)
१६. वम्मिक सूत्र	४३. विशुद्धि व महान ज्ञानक्रम उपदेश
१७. पुण्य पुष्प भिक्खुः स्वां	४४. त्रिरत्न वन्दना
१८. उत्पलवर्णा स्थविरा	४५. परित्राण सूत्र
१९. समथ व विपस्सना	४६. शील प्रार्थना, त्रिरत्न वन्दना
२०. दृष्टि व तृष्णा त्यहैं थनेगु उपदेश	४७. च्वसू मुना
२१. पड्डान पालि	४८. रचना संग्रह
२२. उभयपातिमोक्ख	४९. प्रतीत्यसमुत्पाद (भाग-२)
२३. महास्मृतिप्रस्थान सूत्र	५०. उपसम्पदा कम्मवाचा
२४. तथागतया अमूल्य उपदेश	५१. त्रिरत्न वन्दना र सतिपड्डान
२५. दुश्चरित्र अपराध भय विमुक्ति उपदेश	५२. Human Life is Precious
२६. सचित्र गार्हस्थ प्रतिपत्ति उपदेश	५३. आचरणीय व्यावहारिक अभिधर्म
२७. जीवनया समस्या	५४. कथावस्तुद्वारा उपदेशित अनुशासन